

Научное издание

Проблемы современного педагогического образования
Серия: Педагогика и психология.
Выпуск сорок шестой. Часть 7.

Ответственный за выпуск Е.Ю. Пономарёва

Ответственность за достоверность приводимых в публикациях фактов, дат, наименований, фамилий, имен, цифровых данных несут авторы статей.

Научные статьи печатаются за авторскими вариантами.

Сдано в набор 30.12.2014. Подписано к печати 24.12.2014.
Формат 60х90х16. Печать офсетная. Печать офс. Обл. - изд. арк. 20.
Тираж 500 экз.

Отпечатано в типографии
РВУЗ „Крымский гуманитарный университет” (г. Ялта)
РИО КГУ ул. Севастопольская, 2, г. Ялта,
тел. (0654)32-21-14,
факс (0654)32-30-13

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И МОЛОДЁЖИ
РЕСПУБЛИКИ КРЫМ
РВУЗ „КРЫМСКИЙ ГУМАНИТАРНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ”
(г. ЯЛТА)

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Серия: Педагогика и психология
46 (7)

Ялта
2014

УДК 37
ББК 74.04
П 78

Рекомендовано ученым советом РВУЗ „Крымский гуманитарный университет”
от 24 декабря 2014 года (протокол № 12)

Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и
психология. – Сб. статей: – Ялта: РИО КГУ, 2014. – Вып. 46. – Ч. 7. – 248 с.

Редакционная коллегия:

А. В. Глузман	– профессор, доктор педагогических наук, академик НАПН Украины;
Н. Я. Игнатенко	– профессор, доктор педагогических наук;
В. С. Заслуженюк	– профессор, доктор педагогических наук;
Л. И. Редькина	– профессор, доктор педагогических наук;
Г. Е. Гребенюк	– профессор, доктор педагогических наук;
Н. В. Горбунова	– профессор, доктор педагогических наук;
Е. В. Везетиу	– кандидат педагогических наук;
С. Д. Максименко	– профессор, доктор психологических наук, академик НАПН Украины;
Т. С. Яценко	– профессор, доктор психологических наук, академик НАПН Украины;
В. А. Семиченко	– профессор, доктор психологических наук;
А. В. Фурман	– профессор, доктор психологических наук;
Е. Ю. Пономарёва	– профессор, кандидат психологических наук.

Свидетельство о государственной регистрации печатного средства массовой
информации Министерства Юстиции Украины серия КВ № 15372-3944 ПР от
12.06.2009 г.

Утвержден Президиумом ВАК Украины как специализированное издание по
специальности „Педагогика и психология” (Постановление № 1-05/4 от 14.10.2009 г.).

Журнал входит в систему РИНЦ (Российский индекс научного цитирования).
Журнал зарегистрировано в Международном Центре ISSN в Париже
(идентификационный номер печатной версии: ISSN 2311-1305), действующий при
поддержке ЮНЕСКО и Правительства Франции.

Рецензенты:

В. М. Ефимова	– доцент, доктор педагогических наук;
Н. В. Якса	– доцент, доктор педагогических наук.

© РВУЗ „Крымский гуманитарный университет” (г. Ялта), 2014 г.

Для заміток

Проблемы современного педагогического образования.
Сер.: Педагогика и психология

Педагогіка

УДК 061.215(477/83-25)

викладач І клініки анестезіології і інтенсивної терапії

Білавич Іван Васильович

Варшавський медичний університет (м. Варшава)

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ГІГІЄНИЧНОГО ТОВАРИСТВА В ДІЛЯНЦІ МЕДИЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ (1929-1939 РР.)

Анотація. У статті проаналізовано діяльність Українського гігієнічного товариства (1929-1939 рр.) щодо формування знань з основ гігієни і санітарії, запобігання виникненню і поширенню різних захворювань, передусім туберкульозу, виховання здорового способу життя дітей та дорослих Галичини, боротьби з алкоголізмом та тютюнопалінням, що стало реальним внеском у збереження генофонду українського народу.

Ключові слова: Українське гігієнічне товариство, М. Панчишин, просвітництво.

Аннотация. В статье проанализирована деятельность Украинского гигиенического общества (1929-1939 гг.) в области формирования знаний по основам гигиены и санитарии, предупреждения возникновения и распространения различных заболеваний, прежде всего туберкулеза, воспитания здорового образа жизни детей и взрослых Галичины, борьбы с алкоголизмом и табакокурением, что стало реальным вкладом в сохранение генофонда украинского народа.

Ключевые слова: Украинское гигиеническое общество, М. Панчишин, просвещение.

Annotation. The article analyzes the activities of the Ukrainian Society of hygiene regarding the formation of knowledge on the basics of hygiene and techs, prevent the spread of various diseases, especially tuberculosis, healthy lifestyle education for children and adults of Halychyna and struggle with alcoholism and smoking, which was a real contribution to the preservation of the gene pool of the Ukrainian people.

Keywords: Ukrainian Society of hygiene, M. Panchyshyn, education.

Вступ. У системі підготовки майбутніх фахівців у ділянці медицини науковці виокремлюють низку якостей, які повинні бути сформовані в медичного працівника: професійна компетентність, високі моральні цінності, деонтологічні якості, комунікативні вміння, ін. Утім, з-поміж рис, які сьогодні формують у майбутніх лікарів вітчизняні виші, відсутні ті, що слугували б соціальною орієнтованістю професії медика, вихованню патріота-громадянина, активного “суспільника” – людини, яка себе присвячує праці на користь громади, держави загалом. Таких фахівців, як ніколи, сьогодні потребує Україна. Тому тут можна скористатися досвідом діяльності на ниві суспільного просвітництва численних товариств, які за міжвоєнного періоду ХХ сторіччя діяли в Галичині та вагомо спричинилися до формування масових знань з основ гігієни і санітарії, запобігання виникненню і поширенню різних захворювань, передусім туберкульозу, виховання здорового способу життя дітей та дорослих, боротьби з алкоголізмом та іншими антисоціальними явищами.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз діяльності Українського гігієнічного товариства в ділянці медичного просвітництва, виховання здорового способу життя дітей та дорослих.

Виклад основного матеріалу статті. На початку ХХ ст. у Галичині найвизначнішими національними інституціями, покликаними надавати медичну опіку найбільш вразливим верствам населення, стали “Народна лікарня”, Українське лікарське товариство та інші, що посідали особливе місце в структурі громадського руху Галичини. Це питання свого часу вивчали Л. Беч, Я. Ганіткевич, І. Даценко, Б. Савчук, Н. Федорак та ін. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує досвід праці Українського гігієнічного товариства (УГТ) (1929-1939 рр.), чия діяльність менше висвітлена у працях українських дослідників.

В УГТ гуртувалися українські медики, котрі з великою самопопечатою працювали на ниві охорони здоров’я та медичного забезпечення українців краю, вели активну протиалкогольну та протинікотинну діяльність, пропагували з-поміж сільського населення основи гігієнічних знань, включалися разом з іншими українськими громадськими товариствами до просвітницької діяльності, самовіддано (безкоштовно) працювали в “Народній лікарні”, яка надавала медичні послуги малозабезпеченим верствам населення, тощо.

Попри наріжне завдання – пропагувати основи гігієни, УГТ займалося широким просвітництвом українців: улаштовувало популярні виклади, виставки, курси для медсестер та санітарних працівників, поширювало знання про здоровий спосіб життя в періодиці, шляхом видання летючок, популярних брошур, місячника “Народне здоров’я” (з 1937 року). Окрім цього, воно організувало та утримувало амбулаторії, туберкульозні диспансери, “спортову” й “євгенічну пораду” (Львів), ін., а також створювало вакаційні осередки для дітей та юнацтва (з-поміж них найвідоміша кліматична станція біля Підлютого (Рожнятівщина, що на Івано-Франківщині).

Виникло УГТ 1929 р. у львівській оселі Мар’яна Панчишина, де відбулися збори, на яких ухвалили створити Українське гігієнічне товариство для поширення в народі основ гігієни. М. Панчишин став не тільки засновником, очільником, а й меценатом УГТ. Завдяки активній діяльності його провідних діячів (лікарів Т. Бурачинського, О. Козакевича С. Магальяса, М. Музики, Р. Осінчука, С. Парфанович, П. Цимбалістого та ін.) товариство розбудовувало свою організаційну мережу, вдосконалювало методи і форми масового просвітництва дітей та дорослих у ділянці пропаганди та формування здорового способу життя. Його успіхи, до прикладу, ілюструють результати діяльності за два роки: станом на 1931 р. воно налічувало 182 особи, третину з яких становили студенти-медики; у краї створено низку філій; прочитано 150 рефератів, які прослухало понад 17 тисяч осіб; засновано “спортову пораду”, яка проводила медичне обстеження українських спортсменів, надавала їм поради-рекомендації щодо ефективного тренування, удосконалення фізичного розвитку, здорового способу життя; відкрито “євгенічну пораду”, яка надавала консультації щодо уникнення спадкових хвороб особам, що бажали вступити в шлюб (за думкою Ярослава Ганіткевича, це була “перша медико-генетична консультація на наших землях, яка повинна була сприяти покращанню генофонду нації” [4].

Стефінів Л. Д.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ	180
Таймасов Ю. С.	РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЯК ПРОВІДНЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ	186
Тесленков О. Ю.	ПРОФЕСІЙНА САМООРГАНІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	193
Тушко К. Ю.	ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	198
Тындюк Н. Т.	РАЗВИТИЕ И ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИКИ У ДЕТЕЙ 4-5 ГОДОВ ЖИЗНИ	204
Уліщенко А. Б.	ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	210
Ульянова В. С.	ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ	215
Упатова І. П.	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ФАХОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	222
Шиян Т. В.	МІЖКУЛЬТУРНИЙ ТРЕНІНГ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	228
Шмоніна Т. А.	МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИМ ДИСЦИПЛІНАМ	234

*Проблемы современного педагогического образования.
Сер.: Педагогика и психология*

За активного сприяння греко-католицького духовенства, “Рідної школи”, “Просвіти” в повітових містах почали діяти філії УГТ, проте тільки шість із них працювали офіційно, інші перебували в напівлегальному стані, оскільки очільникам товариства не вдалося внести зміни до статуту, які б уможливили відкривати його осередки селами. За даними лікаря Т. Воробця, 1932 р. мережа УГТ охоплювала мало не всі місцевості Тереховлянщини [2, с. 319-320], отже, такі осередки працювали нелегально. Польська влада постійно чинила утиски та заборони щодо УГТ, масові репресії та судові процеси активних членів, зокрема націоналістично налаштованого студентства, мотивуючи тим, що під його прикриттям діють “антидержавні елементи”. Це, до слова, стало однією з причин занепаду УГТ, окрім того, йому постійно бракувало кваліфікованих кадрів, тоді як частина українських медичних працівників нижчої кваліфікації з упередженням ставилася до УГТ [8, с. 67].

Українське гігієнічне товариство активно прислужилося до поширення знань з основ здоров’я з-поміж учнівства: за його ініціативи та підтримки інших громадських організацій у приватних навчальних закладах Українського педагогічного товариства “Рідна школа” було введено гігієну як навчальний предмет. Спільно з українськими інституціями “Відродження”, “Рідна школа”, “Пластом”, Союзом українок, іншими товариствами УГТ проводило протинікотинову та антиалкогольну боротьбу у стінах приватних навчальних закладів: улаштовувало місячники, тижні тверезості, організовувало тематичні лекції, свята та інші заходи, метою яких була пропаганда здорового способу життя.

1937 року УГТ почало видавати ілюстрований місячник для населення – “Народне здоров’я”. В ньому друкувалися матеріали про основи гігієни та санітарії, здоровий спосіб життя, способи долікарської допомоги, попередження пошесних (інфекційних) хвороб, про догляд за хворими та ін. Редакторами й провідними авторами місячника були С. Парфанович, М. Панчишин, Р. Осінчук, М. Корнілів-Василів. Місячник набув значного поширення з-поміж населення не тільки Львова, а й Галичини, сприяв засвоєнню гігієнічних навиків і підвищенню санітарної культури міщан і селян. 1938 р. Українське лікарське товариство (УЛТ) і УГТ підготували до видання двотомну “Книгу здоров’я”, що була фактично популярною енциклопедією здоров’я. Матеріали (понад тисячу сторінок) опрацьовував д-р М. Корнілів-Василів. Утім, з приходом радянських військ на терени Галичини вони були знищені [3], а УГТ, як і всі українські громадські товариства, були заборонені.

У діяльності просвітництва Українське гігієнічне товариство тісно співпрацювало з “Медичною громадою”, “Просвітою”, “Рідною школою”, УЛТ, “Відродженням”. Дієвою була участь студентів-медиків в антитуберкульозній і антиалкогольній кампаніях 1932 і 1933 рр.: лише у 1928-1933 рр. вони, за нашими обрахунками, провели близько 530 “відчитів” на зазначену тематику в усіх повітах краю. У кожному такому заході пересічно брали участь 60-90 осіб. Цей факт, а також улаштування спільно з УЛТ “протитуберкульозних” і санітарних курсів, курсів “швидкої допомоги”, слухачі яких самі згодом виступали з лекціями селами, промовисто свідчать про реальний вагомий внесок студентства у формування уявлень про здоровий спосіб життя з-поміж широких верств українців [1, с. 68-76; 8, с. 79].

Часопис „Новий час” за 13 лютого 1935 р. з нагоди 25-річного ювілею “Медичної громади” відзначав: “Дуже велику увагу звернено на фахове виображення членів та на виховання їх на правдивих громадян... Т-во вело живу культурно-освітню працю... Кермувала нею окрема Культурно-Освітня Комісія. Завданням цієї Комісії було виховати членів Т-ва на будучих лікарів-суспільників, корисних для української нації. Майже кожної неділі виїздили члени Т-ва у підльвівські села з рефератами, що їх виголошено разом 107 та переведено 1 курс першої санітарної помочі” [9]. Як бачимо, послідовно втілювалися в життя ухвали товариства про зобов’язання кожного члена виголосити щонайменше “один гігієнічний реферат на рік” (1926); про потребу “освідомити гігієнічно кожне українське село” (1927); про організацію курсів санітарної допомоги і видання пропагандистської літератури відповідного спрямування (1929) тощо [1, с. 68-76; 8, с. 78].

За 1930-х рр. рівень медичного обслуговування в Галичині залишався украй низьким, а через високу вартість медичних послуг воно було недоступним більшості українців. Ситуація ускладнювалася й тим, що з-поміж населення були відсутні елементарні знання з основ гігієни і санітарії, здорового способу життя. Ці прогалини в державній системі охорони здоров’я зумили компенсувати українські громадські товариства, з-поміж яких помітне місце посідало УГТ, що спрямовувало зусилля на медичну допомогу найменш захищеним верствам, зокрема селянству, та пропаганду й виховання здорового способу життя.

Отож свої наріжні завдання УГТ реалізовувало, покладаючись винятково на власні ресурси, позаяк не отримувало державних субсидій, на відміну від ідентичних польських і єврейських інституцій. Аналіз джерельної бази дає підстави стверджувати, що товариство мало великі перспективи діяльності на ниві оздоровлення населення Галичини, про це, до прикладу, засвідчує функціонування шести секцій: організаційно-пропагандистської, туберкульозної, антиалкогольної, венерологічної, фізичного виховання, редакційної, які, власне, й окреслювали ключові напрями праці УГТ. Його першим важливим заходом стало обстеження понад трьох десятків сіл, які найбільше потерпали від інфекційних захворювань. Результати цього обстеження показали: основна причина (у 80-90 % випадків) поширення “пошестей” стала неізолюваність хворих від здорових людей. Інший приклад: лише впродовж 1929-1930 рр. (чи не вперше в краї) за допомогою придбаних товариством 35 рентгенографів було обстежено майже третину сільських громад Галичини [5; 6].

Важливим напрямом діяльності стала роз’яснювальна робота з профілактики захворювань та формування елементарних гігієнічних знань у дітей та дорослих. На підставі звітів з діяльності УГТ за 1929-1931 рр. можемо говорити про певні успіхи в цій ділянці: члени товариства підготували близько 80 тематичних рефератів, виступили із понад 300 лекцій, провели десятки триденних лекторіїв. Число учасників цих просвітніх заходів вражає: близько сорок тисяч осіб. Українські медики та студенти поширювали тисячі примірників “рефератів” (брошур, листівок) і “таблиць” (агітаційних плакатів), які в доступній формі знайомили дітей та дорослих із симптомами захворювань, надання допомоги хворим та заходи із запобігання виникнення і поширення недуг. Цікаво, що таку профілактично-роз’яснювальну діяльність активні діячі поширювали на Волині, Холмщині, Поліссі. Дещо менші об’єми

Мельничук Т. Ф.	ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ (ЖЕНСКИЙ КЛУБ «ГАРМОНИЯ») НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА БИОРЕСУРСОВ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ УКРАИНЫ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ КУЛЬТУРНО – ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	113
Мизюк О. М.	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ У ШКОЛЯРІВ	122
Мороз А. С.	МАЙНДМЕППІНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ ЛЕКЦІЙ	128
Нахаєва Я. М.	КРИТЕРІЙ, КОМПОНЕНТИ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	134
Осадча Н. В.	СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ КРАЇНОЗНАВСТВА	141
Перкатий Р. М.	ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	148
Савчук Б. П. Дідух І. Я.	ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИХОВНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СКАУТИНГУ	154
Семчук С. І.	ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА ДИТИНУ-ДОШКІЛЬНИКА	159
Смоляр О. В.	ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ЮНАКІВ	167
Совва С. М.	ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У КУРСАНТІВ ВВНЗ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	173
		243

Донченко Я. А.	ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІНФОРМАТИКИ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ (КІНЕЦЬ 50-Х РР. ХХ СТ. – 1992 Р.)	60
Зінов'єва Є. С.	ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ	67
Іноземцев В. А.	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ	73
Карнаух Л. П.	МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	78
Кириченко І. М.	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОСНОВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ГРАМОТИ	83
Ковальова О. В.	СОЦІАЛЬНА РОБОТА С. ШАЦЬКОГО ТА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ	88
Курчатова А. В.	РОЛЬ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВАННІ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДО БАТЬКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ І СІМ'Ї	94
Марковська О. Є.	ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З РОБІТНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	101
Мачинська Н. І.	ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ТА ВИПЕРЕДЖАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ОСВІТИ: ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ПОНЯТЬ І ЯВИЩ	106

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

праці були в антиалкогольній й венерологічній секції УГТ [5; 6]. Така діяльність УГТ викликала “серед широких кіл у місті й на селах живе зацікавлення справами народного здоров’я. Люди зрозуміли потребу співучасті всіх на здоровельному фронті” [2, с. 319]. Вона особливо актуалізувалася у грудні – місяці боротьби з туберкульозом у багатьох країнах Європи та в Галичині – за ініціативи Міжнародного антитуберкульозного союзу. Уже на зорі свого існування (1929 р.) УГТ спільно з “Народною лічницею” заснувало у Львові перший у Польщі український туберкульозний диспансер. До кінця 1929 р. восьмеро лікарів оглянули в ньому понад тисячу пацієнтів, однак через брак коштів заклад невдовзі припинив існування. Така ж доля спіткала і відкрити цими установами за підтримки митрополита А. Шептицького влітку 1930 р. Кліматологічну станцію в Підлютому, що призначалася для оздоровлення хворих на “сухоти” представників української інтелігенції [5; 6; 7].

Свою діяльність УГТ не концентрувало лише на Галичині, а поширювало й на інші українські землі: на початку 1930-х рр. воно співпрацювало з низкою наукових і громадських установ радянської України – Туберкульозним клінічним інститутом, Державним венерологічним інститутом у Харкові, Туберкульозним інститутом у Києві, Всеукраїнським товариством культурних зв’язків та ін. Проте, окрім кількох фактів обміну літературою, сталої співпраці налагодити не вдалося. Більші успіхи були в ділянці співпраці з Польським антитуберкульозним союзом, Польським гігієнічним товариством, єврейським Товариством охорони здоров’я й іншими національними організаціями Польщі: було влаштовано кілька спільних виставок, лекторіїв, інших заходів, які продемонстрували успішність таких форм співробітництва.

Висновки. Вагомим чинником у ділянці формування масових знань з основ гігієни і санітарії, запобігання виникненню і поширенню різних захворювань, передусім туберкульозу, виховання здорового способу життя дітей та дорослих Галичини стала діяльність Українського гігієнічного товариства (1929-1939 рр.). Означені напрями діяльності, а також боротьба з алкоголізмом та тютюнопалінням стали реальним внеском у збереження генофонду українського народу, що піддавався національній, соціальній і політичній дискримінації з боку польського державного режиму. Українське гігієнічне товариство разом з іншими національними громадськими інституціями компенсували прогалини в державній системі охорони здоров’я, спрямовували зусилля на допомогу найменш захищеним верствам, зокрема селянству та студентству. Подальшого дослідження потребує діяльність Українського гігієнічного товариства у другій половині 1930-х рр., коли у силу різних причин після апогею у 1930-1933-х рр. його праця в цих сферах почала згортатися.

Література:

1. Беч Л. З. Начерк історії Медичної Громади (1910-1935) / Л.З. Беч // 25-ліття Українського Лікарського Товариства і Медичної Громади. – Львів, 1935. – С. 59–77.
2. Воробець Т. Др Тома Воробець голова філії УГТ в Теревовлі На сторожі народного здоров’я (Філія Укр. Гігієнічного Т-ва в Теревовлі) / Теофіль Воробець // Теревовлянська земля. Історично-мемуарний збірник. - Ред. кол. Іван Винницький (голова) та ін. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: НТШ. Український архів, 1968. – С. 317– 321.

3. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах. НТШ та ін. / Ярослав Ганіткевич. – Львів, 2004. – 365 с.

4. Ганіткевич Я. Українська медицина Львова до початку Другої світової війни [Електронний ресурс]. Режим доступу // ntsh.org/.../ukrayinska-medicina-lvova-do-pochatku-drugoyi-svitovoyi-viyni

5. Звіт з діяльності Українського гігієнічного т-ва у Львові за рік 1930/31. – 8 с.

6. Звіт з діяльності Українського гігієнічного товариства у Львові за час від 21. 01. 1929 до 28. 11. 1930 рр. – 12 с.

7. Кліматична Станція на Соколі // Новий час. – 1931. – 24 липня.

8. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.) / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 138 с.

9. Як працювала “Медицина Громада” у Львові // Новий час. – 1935. – 13 лютого.

References:

1. Bech L. Z. Nacherk istoriyi Medychnoyi Gromady (1910-1935) / L.Z. Bech // 25-littya Ukrayins'kogo Likars'kogo Tovarystva i Medychnoyi Gromady. – L'viv, 1935. – S. 59–77.

2. Vorobecz' T. Dr Toma Vorobecz' golova filiyi UGT v Terebovli Na storozhi narodnogo zdorov'ya (Filiya Ukr. Gigiyenichnogo T-va v Terebovli) / Teofil' Vorobecz' // Terebovlyans'ka zemlya. Istorychno-memuarnyj zbirnyk. - Red. kol. Ivan Vynnycz'kyj (golova) ta in. – N'yu-Jork – Paryzh – Sidnej – Toronto: NTSh. Ukrayins'kyj arxiv, 1968. – S. 317–321.

3. Ganitkevych Ya. Istoriya ukrayins'koyi medycyny v datax ta imenax. NTSh ta in. / Yaroslav Ganitkevych. – L'viv, 2004. – 365 s.

4. Ganitkevych Ya. Ukrayins'ka medycyna L'vova do pochatku Drugoyi svitovoyi viyny [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu // ntsh.org/.../ukrayinska-medicina-lvova-do-pochatku-drugoyi-svitovoyi-viyni

5. Zvit z diyalnosty Ukrayins'kogo gigiyenichnogo t-va u L'vovi za rik 1930/31. – 8 s.

6. Zvit z diyalnosty Ukrayins'kogo gigiyenichnogo tovarystva u L'vovi za chas vid 21. 01. 1929 do 28. 11. 1930 rr. – 12 s.

7. Klimatychna Staciya na Sokoli // Novyj chas. – 1931. – 24 lyunya.

8. Savchuk B. Prosvitnycz'ka ta socialno-ekonomichna diyalnist' ukrayins'kykh gromadskykh tovarystv u Galychyni (ostannya tretyna XIX st. – kineczck 30-x rokiv XX st.) / Borys Savchuk. – Ivano-Frankivsk: Plaj, 1999. – 138 s.

9. Yak pracuyvala “Medychna Gromada” u Lckvovi // Novyj chas. – 1935. – 13 lyutogo.

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Білавич І. В.	РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ГІГІЄНІЧНОГО ТОВАРИСТВА В ДІЯННІ МЕДИЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ (1929-1939 РР.)	3
Борисенко М. Ю.	ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ НАЧАННЯ АРИФМЕТИКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІА	9
Васюк О. В.	МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СИСТЕМНИХ ІНТЕГРУЮЧИХ ПОНЯТЬ МАЙБУТНІМ СОЦІАЛЬНИМ ПЕДАГОГАМ	17
Власенко К. В. Паламарчук В. О.	РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ОСНОВАМ НАДІЙНОСТІ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ	24
Волошин В. Д.	ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗБРОЇ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	31
Гавриш О. Г.	ЗАГАЛЬНІ КВАЛІФІКАЦІЙНІ СТАНДАРТИ ТА КРИТЕРІЇ ШКІЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У НІМЕЧЧИНІ	38
Гудима Ю. П.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ	45
Дибкова Л. М.	САМОЕФЕКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ – ЧИННИК УСПІШНОСТІ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	53

вище викладене засоби мультимедіа можна трактувати як багатофункціональний дидактичний засіб.

Висновки. Отже, застосування засобів мультимедіа в процесі вивчення природничих дисциплін іноземними студентами дозволяє знизити мовний бар'єр; економити аудиторний час; задіяти усі види пам'яті; візуалізувати навчальний матеріал, в тому числі складні природничі явища і процеси; урізноманітнити навчальний процес; мультимедіа також впливають на емоційну сферу свідомості, підвищують зацікавленість і мотивацію студентів, що в цілому активізує їхню пізнавальну діяльність.

Умови ефективності застосування мультимедіа – це побудова занять відповідно до дидактичних можливостей мультимедіа; оптимальний підбір педагогічних мультимедійних програм та їх поєднань відповідно до цілей заняття, рівнем мовної та предметної підготовки студентів, дотримання загальнонаукових та дидактичних принципів застосування мультимедіа.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в пошуку й аналізі різноманітності властивостей і функцій мультимедіа, як засобу розвитку різних сфер індивідуальності студента, що уможливило їх застосування в контексті концепції педагогіки індивідуальності.

Література:

1. Клемешова Н. В. *Мультимедиа как дидактическое средство высшей школы: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: Калининград, 1999 210 с.*
2. *Механизмы памяти: Руководство по физиологии / И.П. Ашмарин, Ю.С. Бородин, П.В. Бундзен П.В и др.; Отв. ред. Г.А. Вартамян. – Л.: Наука, 1987. – 432 с.*
3. Захарова И.Г. *Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.*
4. Егорова Ю.Н. *Мультимедиа как средство повышения эффективности обучения в общеобразовательной школе / Автореф. дисс. канд. пед. наук – Чебоксары, 2000. – 20 с.*
5. *Новые информационные технологии в учебном процессе. Мультимедийные обучающие программы. Кручинина Г.А. Нижний Новгород, 2000.*

References:

1. Klemeshova N. V. *Multimedia kak didakticheskoe sredstvo vysshey shkoly: Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01: Kaliningrad, 1999 210 s.*
2. *Mehanizmyi pamyati: Rukovodstvo po fiziologii / I.P. Ashmarin, Yu.S. Borodkin, P.V. Bundzen P.V i dr.; Otv. red. G.A. Vartanyan. – L.: Nauka, 1987.*
3. Zaharova I.G. *Informatsionnyie tehnologii v obrazovanii: Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy. – M.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2003. – 192 s.*
4. Egorova Yu.N. *Multimedia kak sredstvo povysheniya effektivnosti obucheniya v obsheobrazovatel'noy shkole / Avtoref. diss. kand. ped. nauk – Cheboksaryi, 2000. – 20 s.*
5. *Novyye informatsionnyie tehnologii v uchebnoy protsesse. Multimediynyie obuchayushchie programmy. Kruchinina G.A. Nizhniy Novgorod, 2000.*

УДК: 378.147:004

аспірант Борисенко Маргарита Юріївна

Донецкий національный университет (м. Вінниця)

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ НАЧАННЯ АРИФМЕТИКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІА

Анотація. Описано етапи експериментальної перевірки ефективності впровадження методики навчання арифметичному матеріалу учнів початкової школи з використанням мультимедійних технологій. Представлено статистичні методи та критерії, що використовувались для оцінки рівнів розвитку компетентнісних категорій учнів 1-4-их класів у ході експерименту. Результати оцінювання розвитку компетентнісних категорій наведено у графічному вигляді, показано приклади опитувальників і контрольних робіт, що застосовувались під час експерименту.

Ключові слова: педагогічний експеримент, арифметичний матеріал, компетентність, пізнавальна активність, учні початкових класів.

Аннотація. В статті описана експериментальна перевірка ефективності впровадження методики навчання арифметичному матеріалу учнів початкової школи з використанням мультимедійних технологій. Представлені статистичні методи та критерії, які використовувались з метою перевірки рівнів розвитку компетентнісних категорій учнів 1-4-х класів у час експерименту. Результати оцінювання розвитку компетентнісних категорій наведені в графічному вигляді, описані приклади опитувальників і контрольних робіт, які використовувались в процесі експерименту.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, арифметический материал, компетентность, познавательная активность, ученики начальных классов.

Annotation. The article describes the experimental verification of the effectiveness of the implementation of methods of teaching arithmetic material primary school pupils using multimedia technologies. Presents statistical methods and criteria used to test the levels of competency categories of pupils 1-4-th form during the experiment. The results of evaluation are shown competency categories graphically described questionnaires examples and tests, which were used in the experiment.

Keywords: pedagogical experiment, arithmetic material, competence, cognitive activity, primary school pupils.

Вступ. Для будь-якої дисертаційної роботи педагогічний експеримент є логічним продовженням теоретичного дослідження і служить основним критерієм для перевірки його достовірності, результативності та практичної значущості.

Питання використання статистичних методів з метою перевірки ефективності впровадження методик навчання математики в школі розглядалися у працях М.І. Бурди [2], М.М. Волчатої [3], Н.А. Глузман [4], С.О. Скворцової [8] та інших.

Кожен з науковців запропонував свій погляд на здійснення експерименту після впровадження створених методик, серед яких навчання арифметичному

матеріалу учнів 1-4-их класів з використанням мультимедійних технологій майже не розглядалась.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є опис організації експерименту з впровадження методики навчання арифметичному матеріалу учнів 1-4-их класів з використанням мультимедійних технологій, що відбувалася з 2010 р. серед учнів шкіл м. Краматорська, м. Слов'янська, м. Ізюму, м. Харкова.

Виклад основного матеріалу статті. Під час проведення педагогічного експерименту достовірності одержаних результатів сприяли такі чинники: спостереження у 1-4-их класах проводилися за заздалегідь розробленою програмою в умовах природного навчально-виховного процесу; у контрольних та експериментальних класах вивчався подібний за змістом навчальний матеріал; контрольні роботи в експериментальних та контрольних класах проводилися одночасно; вчителі, які працювали в експериментальних класах, були попередньо ознайомлені з розробленою нами методикою.

Згідно вимог педагогічного експерименту були сформовані експериментальні й контрольні класи. Загальна кількість учнів, які брали участь в експерименті складала 683 особи.

Експериментальне дослідження складалось з трьох основних етапів: констатувального, пошукового та формувального.

На констатувальному етапі (2010 – 2011 рр.) було здійснено теоретичний аналіз розробленості проблеми розробки методики навчання арифметичному матеріалу учнів початкової школи з використанням мультимедійних технологій у психолого-педагогічній та методичній літературі; порівняльний аналіз основних першоджерел щодо проблеми дослідження [1]. Вивчалися історія питання, роботи вітчизняних та зарубіжних математиків, методистів, педагогів-практиків, учителів початкових класів, нормативні документи Міністерства освіти і науки України з досліджуваного питання, різні навчально-методичні посібники та підручники з математики для 1-4-их класів. Відбувалось педагогічне спостереження за ходом навчання математики у початкових класів в ЗОШ №25, ЗОШ №24 (м. Краматорськ), в ЗОШ №10, ЗОШ №15 (м. Слов'янськ), в ЗОШ №11, ЗОШ №4 (м. Ізюм), в ЗОШ №92, ЗОШ №142 (м. Харків).

На констатувальному етапі експерименту допомогло розділити учнів початкових класів відбувся за рівнями сформованості пізнавальної активності. Під час цього було враховано критерії, запропоновані дослідниками О.Б. Зелениною [5] і Н.М. Смагіною [8]. За цим, учнів на початку 2-ого класу було розбито на групи з творчою, виконуючою і ситуативною активністю за допомогою анкетувань та комбінованої контрольної роботи з математики.

Наведемо критерії розподілу школярів.

Творча активність. Учень відрізняється позитивною мотивацією до придбання нових знань, сформованістю цілісної системи знань про світ, здатністю до проектної діяльності, самостійністю і ініціативністю. Даний рівень передбачає глибокий інтерес молодших школярів до процесу навчання арифметичному матеріалу з використанням мультимедійних технологій і активну пізнавальну діяльність на уроці. В учнів, які відповідають такому рівню яскраво проявляється емоційність, глибоке осмислення і ціннісне ставлення до навколишнього світу.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

зворотний зв'язок зі студентами, що є особливо важливим в роботі з іноземними студентами.

Дуже часто зустрічається поняття «заняття з мультимедійною підтримкою». Цілком очевидно, що так називається заняття, де мультимедія використовується для посилення навчального ефекту. На такому занятті викладач залишається одним з головних учасників освітнього процесу, часто і головним джерелом інформації. У будь-який момент викладач може за допомогою гіперпосилань перейти до деталізації інформації, «оживити» досліджуваний матеріал за допомогою анімації тощо.

Цілком очевидно, що ступінь і час мультимедійної підтримки заняття можуть бути різними: від декількох хвилин до повного циклу. Однак мультимедійне заняття може виступати і як «міні-технологія», тобто як підготовлена викладачем розробка із заданими навчальними цілями і завданнями, орієнтована на цілком певні результати навчання. Таке заняття має достатній набір інформаційної складової, дидактичного інструментарію. При його проведенні істотно змінюється роль викладача, який в даному випадку є, перш за все, організатором, координатором пізнавальної діяльності студентів. Проведення заняття в режимі міні-технології зовсім не означає, що викладач позбавлений можливості маневру і імпровізації. [5]. Таке заняття може пройти привабливіше, цікавіше, динамічніше. Але заняття – міні-технологія передбачає істотне зменшення «педагогічного браку». При проектуванні майбутнього мультимедійного заняття розробник повинен задуматися над тим, які цілі він переслідує, яку роль це заняття грає в системі всього навчального курсу.

Для того щоб навчальний ефект заняття було посилено, викладачу необхідно підібрати форми і методи проведення заняття, освітні технології, прийоми педагогічної техніки. Мультимедійне заняття може досягти максимального навчального ефекту, якщо воно постане осмисленим цілісним продуктом, а не випадковим набором слайдів. Певний перелік усної, наочної, текстової інформації перетворює слайд у навчальний епізод. Розробник повинен прагнути перетворити кожний з епізодів на самостійну дидактичну одиницю. Час демонстрації має бути оптимальним, відповідати досліджуваній в даний момент навчальній інформації. Дуже важливо не перестаратися з ефектами.

Викладачу також необхідно достатньо детально продумати послідовність подачі зображень на екрані, щоб навчальний ефект був максимальним.

Займаючись підготовкою мультимедійного заняття, розробникові добре мати хоча б елементарні уявлення про колір, кольорові гами, що може успішно позначитися на проектуванні колірного сценарію навчального епізоду. Не слід нехтувати рекомендаціями психологів, дизайнерів про вплив кольору на пізнавальну діяльність суб'єкта навчання, про поєднання кольорів, оптимальну кількість кольорів на екрані тощо. Слід звернути увагу і на те, що колірне сприйняття на екрані монітора і на великому екрані значно відрізняються, і мультимедійне заняття необхідно готувати в першу чергу з розрахунком на екран проектора. Важливе значення має і використання звуку. Звук може грати роль шумового ефекту, звукової ілюстрації, звукового супроводу.

Встановлено, що при застосуванні засобів мультимедіа економія часу, необхідного для вивчення конкретного матеріалу, в середньому становить 30%, а набуті знання зберігаються в пам'яті значно довше. Враховуючи все

об'єктів реальної дійсності. Така наочність має високий ступінь відповідності зображуваного об'єкта і являє собою свого роду заміщення реальності. Друга виділена категорія – логічні зображення – включає в себе такі форми, як графіки, схеми, діаграми (інформація повідомляється за допомогою індексів і символів). Дана категорія наочності характеризується схематичністю і закодованими в зображенні ментальними образами. Логічні зображення виступають в якості спрощених уявлень, що ілюструють складні структури. Образотворчі аналоги не представляють безпосередньо спостережувані структури, об'єкти або факти, слугують гарною ілюстрацією для засвоєння складних ідей або фактів. Образотворчі аналоги засновані на побудові кінцевої аналогії від добре відомої інформаційної галузі до нових комбінацій в абсолютно новій формі [3].

Технічні можливості будь-якого засобу самі по собі не можуть впливати на навчальну діяльність студента, отже, необхідно встановити співвідношення між можливостями і «обмеженнями» як студента, так і самого технічного засобу. Ефективність дидактичного засобу залежить від ступеня його гнучкості, тобто здатності відповідати потребам і характеристикам різних груп студентів, а також різним освітнім контекстам. Так, численні дослідження показали, що необхідно враховувати індивідуальні здібності сприйняття графіки та анімації. Для підвищення рівня сприйняття матеріалу одним студентам достатньо графічного супроводу, а іншим необхідна анімація динаміки досліджуваного процесу. У роботах зарубіжних дослідників також виявлена залежність рівня опорних знань і якості сприйняття різних форм наочної фіксації навчального матеріалу [4].

Чимало важливим є й те, що заздалегідь готуючись до лекції, викладачеві необхідно розробити на комп'ютері, наприклад, в додатку «Power Point» необхідну кількість слайдів, доповнюючи відеоінформацію на них звуковим супроводом і елементами анімації. Це значно підвищує вимоги до кваліфікації викладача. Він повинен володіти необхідним рівнем знання комп'ютерної техніки та володіти навичками роботи з програмним забезпеченням.

Необхідно пам'ятати й про так званий педагогічний дизайн заняття. Педагогічний дизайн – це приведення до системи використання знань (принципів) про ефективну навчальну роботу в процесі проектування, розробки, оцінки та використання навчальних матеріалів.

Заняття, як безпосередній інструмент реалізації основних ідей інформаційно-комунікаційних технологій, вимагає максимально ретельної розробки. Саме заняття є тим лакмусовим папірцем, який показує ефективність тієї чи іншої розробки. Це одночасно і кінцевий результат, і остання стадія оформлення, реалізації ідей, закладених розробниками тих чи інших технологій.

Підготовка таких занять вимагає ще ретельнішої підготовки, ніж у звичайному режимі. Такі поняття, як сценарій заняття, режисюра заняття – в даному випадку не просто новомодні терміни, а важлива складова частина підготовки до навчального заняття. Проектуючи майбутнє мультимедійне заняття, викладач повинен продумати послідовність технологічних операцій, форми і способи подачі інформації на великий екран, розвиваючий ефект навчання. Варто відразу ж задуматися про те, як викладач буде керувати навчальним процесом, яким чином буде забезпечено семантизацію нової лексики і педагогічне спілкування на занятті, як підтримуватиметься постійний

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Виконуюча активність. Учень сумлінно виконує завдання, але без особливого інтересу та ініціативи, мотивація пов'язана з отриманням позитивної оцінки з предмета, спостерігається стримане ставлення до навчання, емоційність не завжди яскраво виражена.

Ситуативна активність. У школярів з таким рівнем слабо виражена мотивація, відсутній інтерес до отримання поглиблених знань з навчання математики. Пізнавальна активність молодших школярів проявляється слабо.

За результатами контрольної роботи було визначено рівноцінність цих

класів на основі критерію χ^2 .

Крім того, під час констатувального етапу за допомогою анкетувань для учнів початкових класів, учителів і батьків підтвердилась необхідність дослідження питання розвитку пізнавальної активності учнів під час навчання арифметичному матеріалу з використанням мультимедійних технологій.

Наприклад, анкетування учнів 2-ого класу відбувалось за опитувальником Б.К. Пашнєва [6].

Результати анкетування показали, що процес розвитку пізнавальної активності учнів має відбуватися неперервно і постійно удосконалюватися.

Завданням пошукового етапу експерименту (2011 – 2012 рр.) було обґрунтування ефективності розробленої методики, спрямованої на формування пізнавальної активності у навчанні арифметичного матеріалу учнів в 1-4-их класах.

У ході цього етапу було сформульовано концепцію і завдання дослідження, визначено теоретичні основи побудови розробленої нами методики, уточнено і сформульовано поняття, відбувся добір методів, форм і засобів навчання арифметичному матеріалу, що сприяли б формуванню пізнавальної активності учнів початкової школи, розроблено системи математичних вправ і ігрових ситуацій.

Впровадження методики навчання арифметичного матеріалу з використанням мультимедійних технологій у в 1-4-их класах аналізувалось за допомогою отриманих результатів, удосконалювалось із внесенням коректив.

На цьому етапі діяльність було спрямовано на розв'язання завдання обґрунтування та проектування моделі впровадження розробленої методики. На основі створеної моделі були теоретично обґрунтовані методичні вимоги щодо навчання арифметичному матеріалу у початковій школі та обрані конкретні елементи методики, що уточнювались протягом цього та наступного етапів експерименту. На пошуковому етапі був розроблений увесь інструментарій для проведення педагогічного експерименту. На наукових і методичних семінарах кафедри вищої математики та методики викладання математики ДонНУ обговорювались питання впровадження розробленої методики.

На цьому етапі відбулося корегування змісту арифметичного матеріалу початкових класів, уточнення понятійного апарату, підготовка й корекція розроблених систем завдань і комплексу мультимедійних презентацій з математики для учнів початкових класів.

Крім того, на пошуковому етапі було розпочато розвиток компетентнісних категорій учнів початкових класів, необхідних їм для навчання в основній школі. До компетентнісних категорій, за С.О. Скворцовою [8], було віднесено: знає, розрізняє; розуміє; застосовує;

аналізує, синтезує, порівнює.

Рівні розвитку компетентнісних категорій перевірялись за наступними критеріями.

Ознайомлювальний рівень:

- компетентнісні категорії *знає, розрізняє* (учні мають певні математичні уявлення, знають і розрізняють математичні об'єкти (приклади, задачі, величини тощо), можуть виокремити їх серед інших);

- компетентнісні категорії *розуміє* (учні розуміють окремі суттєві ознаки математичних об'єктів (приклад, задачі, величини тощо));

- компетентнісні категорії *застосовує* (учні за допомогою вчителя розв'язують математичні завдання за зразком);

- компетентнісні категорії *аналізує, синтезує, порівнює* (учні аналізують деякі математичні закономірності в результаті неодноразового виконання аналогічних практичних вправ, синтезують та порівнюють навчальний матеріал за підказкою вчителя).

Базовий рівень:

- к компетентнісні категорії *знає, розрізняє* (учні знають основний навчальний математичний матеріал, можуть його пояснити за допомогою підручника);

- компетентнісні категорії *розуміє* (учні розуміють окремі частини основного навчального математичного матеріалу, правила та пояснення в підручнику, виконують математичні завдання в межах вивченого матеріалу за відомими алгоритмами з частковою допомогою вчителя);

- компетентнісні категорії *застосовує* (учні застосовують свої набуті знання під час виконання завдань на уроках);

- компетентнісні категорії *аналізує, синтезує, порівнює* (учні вміють самостійно відтворювати вивчений математичний матеріал, використовують схеми та таблиці, порівнюють математичні об'єкти з опорою тільки на одну ознаку).

Репродуктивно-пошуковий рівень:

- компетентнісні категорії *знає, розрізняє* (учні знають і розрізняють вивчений математичний матеріал);

- компетентнісні категорії *розуміє* (учні розуміють математичні твердження та способи виконання завдань, визначають суттєві ознаки математичних понять);

- компетентнісні категорії *застосовує* (учні застосовують вивчений матеріал у стандартних ситуаціях);

- компетентнісні категорії *аналізує, синтезує, порівнює* (учні порівнюють суттєві і несуттєві зв'язки між математичними об'єктами, аналізують зміст математичних понять, використовують елементи аналізу та синтезу).

Продуктивний чи творчий рівень:

- компетентнісні категорії *знає, розрізняє* (програмний матеріал учнями сприймається свідомо, у будь-якій навчальній ситуації учні демонструють міцні знання раніше вивченого матеріалу та розрізняють отримані знання під час виділення істотних ознак понять);

- компетентнісні категорії *розуміє* (учні розуміють як застосувати свої математичні знання у різних варіативних ситуаціях, як будувати логічні

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

наочно продемонструвати різні природні процеси. Відеоролики в поєднанні зі звуковим супроводом підключають до процесу запам'ятовування і слухову пам'ять. Перегляди навчальних фільмів впливають на емоційну сферу свідомості, викликають роздуми, формують питання, що в цілому активізує пізнавальну діяльність студентів.

Такий комплексний вплив на різні види пам'яті формує в різних відділах кори головного мозку загальну картину, що складається з безлічі інформаційних блоків і зв'язків між ними. У момент «випадання» одного з блоків у процесі забування, загальна картина зберігається і відновлюється в пам'яті набагато легше, якщо вона складається з великої кількості інформаційних одиниць.

У нормальному режимі роботи організм сприймає 100% інформації, що потрапила в органи сприйняття. А кількість інформації, що людина здатна проаналізувати і запам'ятати, залежить, як ми вже зауважували, від дуже великої кількості факторів і у різних людей сильно відрізняється. Якість аналізу інформації мозком носить динамічний характер, тобто змінюється постійно в залежності від різних факторів.

Ми не можемо напевно знати як розвинені різні види пам'яті у студентів, а скоріше за все в одній групі виявляться студенти, які абсолютно по-різному сприймають зорову інформацію, слухову чи після прочитання тексту. Крім того, ми не можемо знати в якому гуморі сьогодні знаходиться кожний студент, чи достатньо він відпочив, чи до впади йому голос викладача і манера викладати навчальний матеріал. Саме тому, застосування засобів мультимедіа (картинки, відеоматеріали, різноманітні комп'ютерні тести й інтерактивні вправи), а також читання текстів, обговорення нового матеріалу, ставлення студентами питань тощо дозволяє задіяти всі види пам'яті, розширити мішень впливу й тим самим неодмінно досягти успіху.

Особливості сприйняття інформації такі, що мозок швидко знаходить певну систему або шаблон, використовуючи який, надалі працює несвідомо. Засоби мультимедіа дозволяють надати інформацію таким чином, що кожний студент підсвідомо вибирає найбільш зручну й ефективну для нього систему обробки та засвоєння інформації.

Незалежний контроль знань за допомогою комп'ютерного тестування виключає суб'єктивне ставлення викладача до студента, дає можливість адекватно оцінити рівень його знань, стимулює студентів до самостійної роботи, розвиває почуття справедливості, сприяє розвитку комфортного психологічного мікроклімату в групі.

Таким чином, використання наочності та засобів мультимедіа в процесі навчання іноземних студентів природничим дисциплінам допомагає значно знизити мовний бар'єр, відіграє ключову роль у процесі формування та активізації пізнавальної діяльності студентів, дозволяє зробити навчальний процес більш цікавим і ефективним.

Але для досягнення поставлених цілей необхідні помірність і продуманий порядок використання наочних посібників і мультимедійних засобів у навчальному процесі.

Зарубіжні дослідники, підкреслюючи необхідність розумної візуалізації навчального контексту, виділяють наступні форми наочної фіксації навчального матеріалу: ілюстрація, логічні зображення і образотворчі аналогії. До ілюстрацій відносяться фотографічні зображення, відеозаписи тих чи інших

навчального матеріалу (лекція, розповідь, пояснення та ін.), методи наочного і практичного навчання, методи закріплення отриманих знань, методи самостійної роботи. Багато відомих педагогів і психологів вказують на те, що для підвищення ефективності навчання методи усного викладу повинні поєднуватися з наочними і практичними методами, а також з методами активізації сприйняття.

Необхідно відмітити, що в педагогічній науці, особливо в практиці вітчизняної педагогіки, спостерігається однобічне розглядання можливостей комп'ютера як засобу формування знань, умінь і навичок відокремлено від проблеми формування навчальної діяльності і розвитку індивідуальності студентів. Можливості мультимедіа як дидактичного засобу з цієї точки зору майже не вивчається [1].

В процесі навчання іноземних студентів природничим дисциплінам особливе місце займає наочність. В роботі з іноземними студентами опора на образи – це найбільш вірний і надійний спосіб подання навчальної інформації, особливо на початковому етапі, тому що крім образів викладачеві поки що немає на що спиратися. А засоби мультимедіа дозволяють візуалізувати будь-які інформаційні одиниці, навіть складні процеси, явища.

У пам'яті людини відкладається лише незначна частина тих сприйняття, які надходять до центральної нервової системи через органи чуття. Мозок людини відбирає, сортирує і зберігає лише найбільш важливу інформацію, що залишає яскраві враження, тобто впливає на емоційну сферу людини. Отже пам'ять людини селективна. Властивість вибіркової, так само як і властивість забування, дозволяє мозку не бути «затопленим» потоком сигналів, що безперервно надходять, уникаючи свого роду «інформаційної катастрофи». Яку інформацію мозок добре запам'ятовує? Існує гіпотеза, згідно з якою існує вихідна генетична різноманітність нейронів різної спеціалізації, що виявляється лише в тій чи іншій поведінці. Іншими словами, спеціалізація нейронів носить природжений характер. Саме тому деякі люди краще сприймають інформацію візуально, запам'ятовують картинки, відео, інші – на слух, треті – тільки після прочитання, четверті – тільки після комплексного впливу на всі органи чуття [2].

У середньому і наближеному значенні це можна виразити в наступному вигляді: доросла людина засвоює приблизно 10% прочитаної інформації, 20 – на слух, 30 – візуально, 40 – на слух з візуальним підкріпленням, 60 – при усному обговоренні, 80 – при самостійному пошуку і формулюванні проблеми і 90% – при самостійному формулюванні та вирішенні проблеми.

Необхідно ще раз підкреслити, що ці дані дуже приблизні й відносні, тому що навіть у однієї людини ці показники будуть змінюватися в залежності від багатьох факторів, як фізіологічних (втома, час доби, тембр голосу викладача і його дикція, шрифт тексту і т. ін.), так і психологічних (настрій, важливість інформації та мотивація до її засвоєння, ставлення до викладача, супутні емоції і т.п.).

Але в будь-якому випадку, при різному розкладі цих цифр максимальну кількість інформації людина отримує через органи зору. Саме тому ми і говоримо про важливість наочності в процесі навчання.

При вивченні природничих дисциплін іноземними студентами наочні посібники та засоби мультимедіа відіграють надзвичайно важливу роль. Використання слайдових демонстрацій і відеоматеріалів дозволяє більш

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

алгоритми для виконання різних завдань);

– компетентнісні категорії *застосовує* (учні застосовують набуті знання і вміння під час розв'язання завдань евристичного характеру, самостійно розглядають декілька способів розв'язання однієї і тієї самої задачі);

– компетентнісні категорії *аналізує, синтезує, порівнює* (учні вміють аналізувати, синтезувати, порівнювати навчальний матеріал, робити певні висновки, складати план подальших дій).

Розроблена система завдань та контрольні роботи стали вимірниками під час постійної перевірки розвитку компетентнісних категорій учнів. Наведемо приклади контрольних робіт, що проводилися для учнів наприкінці 4-ого класу (табл. 1).

Крім того, на пошуковому етапі були внесені зміни у зміст арифметичного матеріалу 1-4-их класів, що сприяли здійсненню оновлених цілей:

1) формування позитивної мотивації учнів початкових класів до навчання арифметичного матеріалу, розвиток їх пізнавальної активності і самостійності в навчальній та пізнавальній діяльності за допомогою мультимедійних технологій;

2) загальний розвиток учнів, а також розвиток компетентнісних категорій школярів початкової школи, необхідних для їх успішної адаптації в 5-6-их класах у процесі вивчення математики.

Таблиця 1

Контрольна робота для учнів 4-ого класу

Ознайомлювальний рівень	Базовий рівень	Репродуктивно-пошуковий рівень	Пошуковий чи творчий рівень
1. Розв'язи задачу за планом. 3 поля зібрали 6624 тон картоплі. За перший день вивезли 2,4 картоплі, а за другий – всієї картоплі. Скільки картоплі вивезли за два дні? План: 1) Скільки картоплі вивезли за перший день? 2) Скільки картоплі вивезли за другий день? 3) Скільки картоплі вивезли за два дні?	1. Розв'язи задачу. 3 поля зібрали 6624 тон картоплі. За перший день вивезли 2,4 картоплі, а за другий – решти. Скільки картоплі вивезли за другий день?	1. Розв'язи задачу. 3 поля зібрали 6624 тон картоплі. За перший день вивезли 2,4 картоплі, а за другий – решти. Скільки картоплі вивезли за два дні?	1. Розв'язи задачу. 3 поля зібрали 6624 тон картоплі. За перший день вивезли 2,4 частину картоплі, а за другий – всієї картоплі. Скільки картоплі залишилося після двох днів роботи?
2. Розв'язи приклади. $7235 + 921 =$ $307 \cdot 1000 : 10 =$ $624 : 8 =$ $3 \text{ км } 400 \text{ м} - 400 \text{ м} =$	2. Розв'язи приклади. $(6025 + 14240) \cdot 3 =$ $15200 - 7809 =$	2. Розв'язи приклади. $100354 - 24305 : 5 =$ $54090 \cdot 7 =$	2. Розв'язи приклади. $(8802 : 9 + 5604) \cdot 8 =$ $342 \cdot 42 =$

5 кг 564 г : 26 = 4 м 27 см · 16 =	5 км 200 м – 2 км 694 м = 1 м : 5 = 1 м – 200 кг =	390567 + 15478 = 35 · 27 = 15 км 020 м – 6 км 135 м = 12 кг 500 г · 3 = 6 ц : 12 кг =	338 : 26 = 17 км 009 м – 9 км 145 м + + 6 км 029 м = 2 доби – 6 год = 5 дм : 5 мм =
3. Розв'яжи рівня. 1000 + x = 1620	3. Розв'яжи рівня. 720 : x = 8	3. Розв'яжи рівня. x : 9 = 120 – 50	3. Розв'яжи рівня. 3500 – x · 20 = 3100
4. Розв'яжи задачу. Площа садової ділянки 9 ар, а площа присадибної ділянки – 22 ара. На скільки арів площа присадибної ділянки більша від площі саду?	4. Розв'яжи задачу. Довжина садиби 90 м, ширина 3 м. Обчисли площу.	4. Розв'яжи задачу. Площа прямокутної садиби 36000 м². Ширина 90 м. Обчисли периметр садиби.	4. Розв'яжи задачу. Периметр прямокутної садиби 40 см. Ширина – 6 см. Обчисли площу цієї садиби.

Перевірка ефективності впровадження методики відбувалась протягом формувального етапу експерименту, як наприкінці 4-ого класу, так і на початку 5-ого.

Покажемо, як було перевірено вплив запропонованої методики на розвиток компетентнісних категорій учнів у 5-ому класі за допомогою

критерію χ^2 .

Було висунуто дві гіпотези: нульову та альтернативну. Нульова гіпотеза H_0 полягала в тому, що різниця рівнів розвитку компетентнісних категорій учнів експериментального та контрольного 5-их класів є незначною після

кожної контрольної роботи. Альтернативна гіпотеза H_1 полягала в тому, що розподіл вибірок значно відрізняється як результат упровадження розробленої методики. Було розраховано критерій статистики T за формулою:

$$T = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^4 \frac{(n_{12i} - n_{21i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}}$$

У нашому випадку маємо:

$$T = \frac{1}{343 \cdot 340} \left(\frac{(343 \cdot 60 - 340 \cdot 43)^2}{60 + 43} + \frac{(343 \cdot 190 - 340 \cdot 150)^2}{190 + 150} + \frac{(343 \cdot 42 - 340 \cdot 115)^2}{42 + 115} + \frac{(343 \cdot 11 - 340 \cdot 32)^2}{11 + 32} \right) = 73.1$$

Ключевые слова: иностранные студенты, обучение, средства мультимедиа, естественнонаучные дисциплины.

Annotation. The article investigates the methodological foundations of the use of multimedia in teaching foreign students natural sciences. The role and effect of the multimedia on the process of perception of educational information by foreign students are analysed. The conditions for effective use of multimedia in the educational process are identified.

Keywords: foreign students, teaching, multimedia resources, natural sciences.

Вступ. В останній час застосування інформаційних технологій значно впливає на зміст, форми і методи навчання. Мультимедійні технології збагачують процес навчання, дозволяють зробити його більш різноманітним і ефективним. Мультимедіа інтегрують в собі потужні освітні ресурси, що здатні забезпечити процес формування і виявлення ключових для іноземних студентів компетенцій, до яких належать в першу чергу інформаційна і комунікативна. Мультимедіа і телекомунікаційні технології відкривають принципово нові методичні підходи у системі освіти.

Проблема застосування мультимедійних технологій в процесі навчання відносно нова як для вітчизняної психолого-педагогічної науки, так і для зарубіжної. Основні дослідження ролі засобів мультимедіа зосереджені на їх можливостях при формуванні навичок і вмінь (В. Биков, П. Бретт, Е. Броуді, Р. Гуревич, Г. Дейвіс, М. Деркач, Д. Джемисон, М. Жалдак, Ф. Жерар, Н. Ішук, О. Корнілова, М. Михайлов, Л. Растрингін, Г. Сидоров, Дж. Синклер, Б. Хантер, К. Холл, Б. Холмберг та ін.), на формуванні мотивації навчання (А. Грітченко, Н. Замкова, М. Захаревич, С. Кунцевіч, П. Лідделл, Ю. Мальцев, М. Сварт та ін.), на індивідуалізації навчання (Н. Гришанкова, Е. Олейникова, Р. Симпсон, Р. Уільямсон та ін.), на формуванні навичок спільної праці (Е. Белл, Б. Інграхем, О. Свистунов, Дж. Різо та ін.). Значна кількість досліджень присвячена можливостям і ролі мультимедіа у навчальному процесі вищого навчального закладу (В. Безпалько, Дж. Брунер, Дж. Булл, В. Волинський, Д. Вуд, Р. Гагне, Н. Гарднер, Г. Дейвіс, І. Захарова, К. Кандлін, М.-М. Кеннінг, Дж. Керрол, Д. Кларк, Р. Ласт, Д. Лаурілард, М. Леві, Дж. Ліч, Н. Мерсер, М. Пеннінгтон, Б. Робінсон, Д. Хардісті, Дж. Хігінс та ін.).

Незважаючи на важливість цих досліджень, питання застосування мультимедійних технологій в процесі навчання іноземних студентів залишаються недостатньо вивченими.

Формулювання цілі статті. Мета та цілі статті полягають у висвітленні ролі засобів мультимедіа в процесі навчання іноземних студентів природничо-науковим дисциплінам а також в методичному обґрунтуванні їх застосування в навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу статті. Педагогічні можливості засобів мультимедіа визначаються не простим підсумовуванням можливостей комп'ютерної техніки і технологій, що до них входять. Збільшення педагогічних можливостей окремих складових засобів мультимедіа, що взаємно розвивають і доповнюють друг друга, приводить до переходу кількості цих можливостей до якості.

Технологія мультимедіа дозволяє реалізувати більшість методів навчання, здатне в багатьох випадках удосконалити або навіть частково замінити в навчальному процесі такі класичні методи навчання, як метод усного викладу

5) Pro zatverdzhennya haluzevoyi Kontseptsii rozvytku neperervnoyi pedahohichnoyi osvity // Nakaz MON # 1176 vid 14.08.13 roku [Elektronnyy resurs] / – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/.

6) Radul S.H. Formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya inozemnoyi movy u protsesi profesiyanoi pidhotovky: avtoref. dys...kand.ped nauk: 13.00.04 – teoriya i metodyka profesiyanoi osvity / S.R.Radul. – Uman'. – 20114. – 24 s.

7) Sadokhyn A.P. Mezhhul'turnaya kompetentnost': sushchnost' y mekhanizmy formirovaniya: dyss...doktora kul'turolohy: 24.00.01 – teoriya y ystoryya kul'tury (kul'turolohiya) / A.P.Sadokhyn. – Moskva. – 2009. – 342 s.

8) Stefanenko T.H. Etimologicheskaya praktika: Uchebnoye posobie dlya studentov vuzov. – M.: AspektPress. – 2006. – 208 s.

9) Furmanova V.P. Mezhhul'turnaya kommunikatsiya y kul'turno-yazykovaya prahmatyka v teoryu y praktike prepodavaniya ynostrannykh yazykov: dyss. ... d-ra.ped.nauk: 13.00.02 / V.P.Furmanova. – Moskva – 1994. – 475 s.

10) Brislin, R.W., Bhawuk, D.P.S. Cross-cultural training: Research and innovation // Social psychology and context. – Thousand Oaks (Cal.), 1999. P. 205-216.

11) Paige, R.M. Intercultural trainer competencies // Handbook of intercultural training. – Thousand Oaks (Cal.). – 1996. – P. 148-165.

12) Rodgers E., Steinfatt T. Intercultural communication. – Illinois Prospect Heights. – 292 p.

13) Samovar L., Porter R., MacDaniel Communication between cultures Canada. – Wadsworth. – 2009. – 496 p.

14) Triandis, H. Intercultural Education and Training // Peter Funke (Ed.) Understanding the USA. A Cross-Cultural Perspective. – Tuebingen, 1989.

Педагогіка

УДК: 378.147:004.032.6:054.6

кандидат педагогічних наук Шмоніна Тетяна Анатоліївна

Харківський національний автомобільно-дорожній університет (м. Харків)

МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИМ ДИСЦИПЛІНАМ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню методичних основ застосування засобів мультимедіа в процесі навчання іноземних студентів природничим дисциплінам. Аналізується роль і вплив мультимедіа на процес сприйняття навчальної інформації іноземними студентами. Визначено умови ефективності застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі.

Ключові слова: іноземні студенти, навчання, засоби мультимедіа, природничо-наукові дисципліни.

Анотация. Статья посвящена исследованию методических основ использования средств мультимедиа в процессе обучения иностранных студентов естественнонаучным дисциплинам. Анализируется роль и воздействие мультимедиа на процесс восприятия учебной информации иностранными студентами. Выявлены условия эффективности использования средств мультимедиа в учебном процессе.

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

Графічне представлення результатів контрольної роботи з математики за рівнями розвитку компетентнісних категорій для учнів 5-ого класу зображено на рисунку 1.

Обрано рівень значущості $\alpha = 0,05$. За ступенями свободи $\nu = 4 - 1 = 3$ критичне значення статистики критерію T дорівнює $x_{1-\alpha} = 7,815$. Отже, $T_{\text{спостер.}} > x_{1-\alpha}$ ($23,3 > 7,815$). Таким чином, за

правилом прийняття рішень для критерію χ^2 отриманий результат свідчить про відхилення нульової гіпотези на користь альтернативної про вплив розробленої методики навчання арифметичному матеріалу учнів початкових класів з використанням мультимедійних технологій на рівень розвитку компетентнісних категорій школярів.

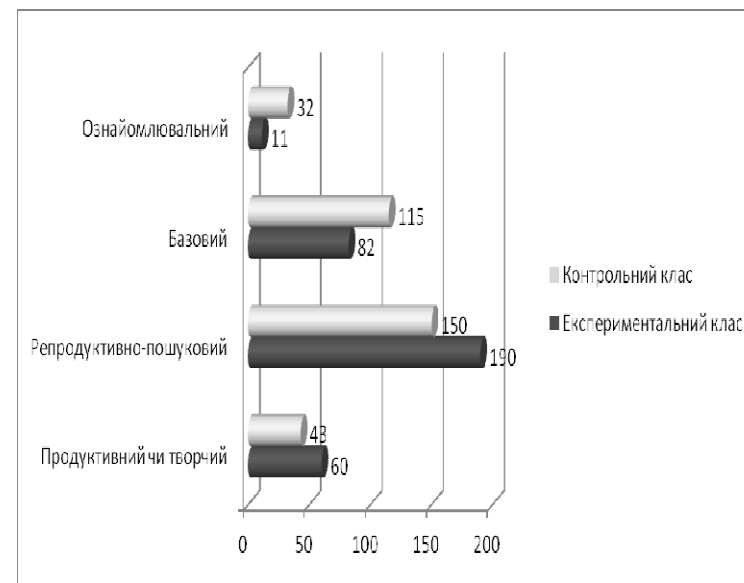

Рис. 1. Розподіл учнів 5-ого контрольного та експериментального класів за рівнями розвитку компетентнісних категорій

Висновки. Отже, дані отримані на підставі аналізу і статистичної обробки результатів в ході експерименту свідчать, що запропонована нами методика сприяє формуванню пізнавальної активності у навчанні арифметичному матеріалу учнів початкових класів з використанням мультимедійних технологій та впливає на успішний розвиток компетентнісних категорій.

Література:

1. Борисенко М.Ю. Аналіз стандартів початкової загальної освіти та

базової і повної загальної середньої освіти з огляду на проблему наступності у вивченні математики початкової та основної школи / М.Ю. Борисенко // П'ятнадцята міжн. наук. конф. ім. акад. М. Кравчука, 15–17 травня, 2014 р., Київ: Матеріали конф. Т.4. Історія та методика математики. [Оргком.: М. Згуровський та ін.]. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – С. 52.

2. Бурда М.І. Методичні основи диференційованого формування геометричних умінь учнів основної школи: дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Михайло Іванович Бурда; АПН України, Ін-т педагогіки. – К., 1994. – 347 с.

3. Волчаста М.М. Наступність у вивченні геометричного матеріалу в початковій та основній школі: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Марія Миколаївна Волчаста; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.

4. Глузман Н.А. Експериментальна перевірка ефективності формування професійної математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів / Н.А. Глузман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_etagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_18/.

5. Зеленина Е.Б. Развитие познавательной активности школьников: педагогическая тактика и стратегия реализации ФГОС в основной школе [Електронний ресурс] / Е.Б. Зеленина. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/teachprim/arhiv-zurnala/vypusk-5/razvitiye-roznavatelnoy-aktivnosti-skolnikov>.

6. Пашнев Б.К. Психодиагностика / Б.К. Пашнев. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Феникс», 2010. – 320 с.

7. Скафа Е.І. Организация педагогического эксперимента в области методики обучения математике: сущность и основные этапы проведения / Е.І. Скафа // Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнар. зб. наукових робіт. – Донецьк, 2005. – № 23. – С. 105-108.

8. Скорцова С.О. Впровадження нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти у практику навчання математики у 1-му класі / Л.С. Голодюк // Проблеми математичної освіти (ПМО – 2013): Матеріали міжнародної науково-методичної конференції, м. Черкаси, 8-10 квітня 2013 р. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2013. – С. 12-13.

9. Смагина Н.Н. Развитие познавательной активности детей младшего школьного возраста в системе дополнительного образования: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Смагина Наталья Николаевна; Елец. гос. ун-т им. И.А. Бунина. – Елец, 2012. – 24 с.

References:

1. Borysenko M.Yu. Analiz standartiv pochatkovoyi zagal'noyi osvity` ta bazovoyi i povnoyi zagal'noyi seredn'oyi osvity` z ogyadu na problemu nastupnosti u vyvchenni matematyky` pochatkovoyi ta osnovnoyi shkoly` / M.Yu. Borysenko // P'yatnadcya ta mizhn. nauk. konf. im. akad. M. Kravchuka, 15–17 travnya, 2014 r., Ky'yiv: Materialy` konf. T.4. Istoriya ta metody`ka matematyky`. [Orgkom.: M. Zgurovs'ky`j ta in.]. – K.: NTUU «KPI», 2014. – S. 52.

2. Burda M.I. Metody`chni osnovy` dy`ferencijovanogo formuvannya geometry`chny`x umin` uchniv osnovnoyi shkoly: dy`s. d-ra ped. nauk: 13.00.02 «Teoriya i metody`ka navchannya» / My`xajlo Ivanovy`ch Burda; APN Ukrainy`, In-t pedagogiky`. – K., 1994. – 347 s.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка и психологія

2) Гулецька Я.Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Я.Г. Гулецька. – Київ – 2008. – 24 с.

3) Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт. – 2003. – 273 с.

4) Маєвська Л.М. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога в контексті глобалізації них зрушень [Електронний ресурс] / Л.М. Маєвська. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua>.

5) Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти // Наказ МОН № 1176 від 14.08.13 року [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_0sv/36816/.

6) Радул С.Г. Формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійної підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / С.Р. Радул. – Умань. – 2014. – 24 с.

7) Садохин А.П. Межкультурная компетентность: сущность и механизмы формирования: дисс... доктора культурологи: 24.00.01 – теорія і історія культури (культурологія) / А.П. Садохин. – Москва. – 2009. – 342 с.

8) Стефаненко Т.Г. Этнопсихология: практикум: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: АспектПресс. – 2006. – 208 с.

9) Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и культурно-языковая прагматика в теории и практике преподавания иностранных языков: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / В.П. Фурманова. – Москва – 1994. – 475 с.

10) Brislin, R.W., Bhawuk, D.P.S. Cross-cultural training: Research and innovation // Social psychology and context. – Thousand Oaks (Cal.), 1999. P. 205-216.

11) Paige, R.M. Intercultural trainer competencies // Handbook of intercultural training. – Thousand Oaks (Cal.). – 1996. – P. 148-165.

12) Rodgers E., Steinfatt T. Intercultural communication. – Illinois Prospect Heights. – 292 p.

13) Samovar L., Porter R., MacDaniel Communication between cultures Canada. – Wadsworth. – 2009. – 496 p.

14) Triandis, H. Intercultural Education and Training // Peter Funke (Ed.) Understanding the USA. A Cross-Cultural Perspective. – Tuebingen, 1989.

References:

1) Almazova N.I. Formirovaniye mezhkul'turnoy kompetentnosti pry obuchenii ynostrannomu yazyku v ekonomicheskom vuze [Elektronnyy resurs] / N.I. Almazova. – Rezhyim dostupu http://elibrary.finec.ru/materials_files/izv/IzvSPbUEF2003_3_C132_143_s.pdf

2) Hulets'ka Ya.H. Polikul'turna osvita student-s'koyi molodi v universitetakh SSHA: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.01 – zahal'na pedahohika ta istoriya pedahohiky / Ya.H. Hulets'ka. – Ky'yiv – 2008. – 24 s.

3) Zahal'noyevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya / Naukovyy redaktor ukrayins'koho vydannya doktor ped. nauk, prof. S.Yu. Nikolayeva. – K.: Lenvit. – 2003. – 273s.

4) Mayevs'ka L.M. Osoblyvosti formuvannya etnokul'turnoyi kompetentnosti maybutn'oho pedahoha v konteksti hlobalizatsiy nykh zrushen' [Elektronnyy resurs] / L.M. Mayevs'ka. – Rezhyim dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua>.

Таким чином, під час міжкультурного тренінгу майбутні вчителі набувають практичного досвіду взаємодії з іншою культурою, вчаться використовувати цей досвід у особистісному спілкуванні, взаємодії з іншою культурою та адаптувати його до своєї майбутньої професійної діяльності.

Визначення мети міжкультурного тренінгу обумовлює його зміст (Що?). Матеріалом тренінгу є звичні для студентів автентичні літературні тексти, статті, подкасти, музика, фільми. Ці матеріали мають бути підґрунтям для розвитку міжкультурної компетентності щодо наступного: соціальних практик, традицій та життєвого стилю народів, мова яких вивчається; подібності та розбіжності у цінностях, поглядах, нормах між власною та іншою культурою (target culture); причин та небезпек стереотипізації; сприйняття часу, простору, жестів, символів, значень слів тощо у різних культурах.

У процесі проведення міжкультурного тренінгу необхідно продумати різноманітні вправ, їхню логічну послідовність, зв'язок із темами курсу, що викладається, час на виконання тощо (Як?). У роботі з майбутніми вчителями іноземних мов необхідно враховувати наступні принципи: опора на досвід студентів; фасилітація діалогу між учасниками тренінгу; активне навчання та рефлексія; зв'язок із майбутньою професійною діяльністю – викладання іноземних мов. Ці основні принципи визначають форми та прийоми, що застосовуються у міжкультурному тренінгу, а саме – мозкова атака, короткі презентації, метод критичних інцидентів, рольові ігри, проектна робота, дискусії, парна та групова робота, квізи.

Успіх результату міжкультурного тренінгу забезпечується стандартними рефлексивними питаннями: *Що вам сподобалося у виконанні цієї вправи? Що було для Вас новим?*

Оцінювання результатів міжкультурного тренінгу відбувається під час та після його впровадження, співвідноситься із навчальною метою тренінгу (learning outcomes) та включає тріаду міжкультурної компетентності: знання, навички та поведінку. Звідси, методами оцінювання результатів міжкультурного тренінгу є самооцінювання; портфоліо; виконання завдань на порівняння, аналіз, пояснення; вирішення проблем критичних інцидентів; написання академічних есе тощо.

Висновки. Міжкультурний тренінг у професійній підготовці майбутніх вчителів застосовується з метою засвоєння фонові інформації про факти культури іншого народу, мова якого вивчається, формування вмінь інтерпретувати засвоєні факти у міжкультурних конфліктних ситуаціях, розвитку ціннісних орієнтацій та позитивних змін у ставленнях, що виражаються у поведінці, формування вміння застосовувати отримані знання у ситуаціях, наближених до майбутньої професійної діяльності. Перспективними можуть бути подальші дослідження щодо методів та форм оцінювання результатів міжкультурного тренінгу, розробки міжкультурного тренінгу із використанням сучасних інформаційних технологій, створення бази даних із розробленими програмами міжкультурного тренінгу, які можна адаптувати для навчальних цілей у процесі підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Література:

1) Алмазова Н.І. *Формирование межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в экономическом вузе* [Електронний ресурс] / Н.І. Алмазова. – Режим доступу http://elibrary.finec.ru/materials_files/izv/IzvSPbUEF2003_3_C132_143_s.pdf.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

3. Volchasta M.M. *Nastupnist` u vy`vchenni geometry`chnogo materialu v pochatkoviy ta osnovnij shkol: avtoref. dy`s. kand. ped. nauk: 13.00.02* / Mariya My`kolayivna Volchasta; *Nacz. ped. un-t im. M.P. Dragomanova.* – К., 2003. – 20 s.

4. Gluzman N.A. *Ekspery`mental`na perevirka efekty`vnosti formuvannya profesijnoyi matematy`chnoyi kompetentnosti majbutnix uchyteliv pochatkovy`x klasiv* / N.A. Gluzman [Elektronny`j resurs]. – *Rezhym dostupu: http://www.intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_18/*.

5. Zeleny`na E.B. *Razvy`tye poznavatel`noj akty`vnosti` shkol`ny`kov: pedagogy`cheskaya takty`ka y` strategy`ya realy`zacy`y` FGOS v osnovnoj shkole* [Elektronny`j resurs] / E.B. Zeleny`na. – *Rezhym dostupu: https://sites.google.com/site/teachprim/arhiv-zurnala/vypusk-5/razvitie-poznavatelnoy-aktivnosti-skolnikov*.

6. Pashnev B.K. *Psy`xody`agnosti`ka* / B.K. Pashnev. – Rostov-na-Donu: Y`zd-vo «Feny`ks», 2010. – 320 s.

7. Skafa E.Y. *Organy`zacy`ya pedagogy`cheskogo ekspery`menta v oblasti metody`ky` obucheny`ya matematy`ke: sushhnost` y` osnovnye etapy provedeny`ya* / E.Y. Skafa // *Dy`dakty`ka matematy`ky: problemy` i doslidzhennya: mizhnar. zb. naukoy`x robit.* – Donecz`k, 2005. – # 23. – S. 105-108.

8. Skvorczova S.O. *Vprovadzhennya novoyi redakciyi Derzhavnogo standartu pochatkovoyi zagal`noyi osvity` u prakty`ku navchannya matematy`ky` u 1-mu klasi* / L.S. Golodyuk // *Problemy` matematy`chnoyi osvity` (PMO – 2013): Materialy` mizhnarodnoyi naukovy`metody`chnoyi konferenciyi, m. Cherkasy, 8-10 kvitnya 2013 r.* – Cherkasy` : vy`davetz` Chabanenko Yu., 2013. – S. 12-13.

9. Smagy`na N.N. *Razvy`tye poznavatel`noj akty`vnosti` detej mladshogo shkol`nogo vozrasta v sy`steme dopolny`tel`nogo obrazovany`ya: avtoref. dy`s. na soy`skany`e nauch. stepeny` kand. ped. nauk : 13.00.01 «Obshhaya pedagogy`ka, y`story`ya pedagogy`ky` y` obrazovany`ya»* / Smagy`na Natal`ya Ny`kolaevna; *Elecz. gos. un-t y`m. Y`A. Buny`na.* – Elecz, 2012. – 24 s.

Педагогіка

УДК: 378

доцент кафедри педагогіки Васюк Оксана Вікторівна

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СИСТЕМНИХ ІНТЕГРУЮЧИХ ПОНЯТЬ МАЙБУТНІМ СОЦІАЛЬНИМ ПЕДАГОГАМ

Аннотация. В статье раскрыта методика проведения лекции с применением ключевых понятий (системных интегрирующих понятий), которая состоит из шести последовательных этапов. Целью такого занятия является успешная подготовка социальных педагогов для осуществления социально-педагогической деятельности в условиях сельского социума.

Ключевые слова: системные интегрирующие понятия, профессиональная подготовка, социальный педагог, сельский социум.

Annotation. The article discloses a technique of lectures using key concepts

(system integrating concepts), which consists of six sequential steps. The aim of this session is successfully trained social pedagogues for social educational activities in the conditions of rural society.

Keywords: system integrating concepts, training, social pedagogue, rural community.

Вступ. Застосування у професійній підготовці майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки проблемного навчання обґрунтовується специфікою його майбутньої фахової соціально-педагогічної діяльності, яка пов'язана із вирішенням різного роду життєвих проблем усіх категорій населення. Часто фахівцеві соціально-педагогічної сфери села стикається із завданням, яке потрібно вирішити самостійно, кваліфіковано і у досить короткий термін та не допустити професійні помилки, що можуть нанести особі не виправдані наслідки. Отже, майбутня самостійна фахова діяльність соціального педагога на селі вимагає такої підготовки, що дозволить йому швидко адаптуватися до умов праці, чому сприяють методи проблемного навчання.

У працях Л. Аврамчук, А. Дьоміна та І. Угринюка [1; 2; 3; 5] теоретично обґрунтовано та методично апробовано проведення лекційних і практичних занять у підготовці фахівців-аграрників з використанням ключових понять: “фундаментальних пов'язуючих понять” або “домінантно-інтегруючих понять”. Таке поняття дозволяє створити на занятті проблемну ситуацію та певний час утримувати студентів у стані емоційної напруги й зосередження уваги, завдяки чому ґрунтовніше опановується тема, проходить процес упорядкування пізнавальної діяльності майбутніх фахівців.

Формулювання мети статті та завдань. Наше дослідження буде пов'язане із розкриттям методики проведення лекції із застосуванням системних інтегруючих понять, що приводять до успішної підготовки соціальних педагогів для професійної діяльності в умовах сільського соціуму.

Виклад основного матеріалу статті. Як стверджує І. Угринюк, “домінантно-інтегруюче поняття” несе у собі основи теорії, на базі якої будується проблема, що розглядається на занятті, й яке не просто лягає на “фундамент” набутих знань, а набуває рис переважаючого пануючого характеру. Воно сприяє інтегруванню нових знань, кращому їх осмисленню і запам'ятовуванню, створює надійний ґрунт посильності для студентів. Нові поняття, інтегруючись з раніше усвідомленими, поступово закріплюються в пам'яті й у такому вигляді вже можуть використовуватись у мислительній діяльності, що сприяє більш ґрунтовному засвоєнню нового матеріалу [5].

Принцип домінанти – це тип зв'язку, координації подій в часі, який припускає динамічну нерівновагу в ансамблі, наявність пануючого “вогника” чи “фокуса” збудження і пов'язаного з ним гальмування інших понять [6].

До особливостей “домінантно-інтегруючого поняття” відносять: прищеплення студентам глибокого інтересу до предмета, що вивчається; сприяння їх раціональній діяльності при виконанні аудиторних і позааудиторних вправ і у творчому підході до матеріалу, що вивчається; до переваг його застосування – підвищення активності студентів на занятті; прискорення сприймання навчального матеріалу; результативність засвоєння знань; формування вміння ґрунтовніше осмислювати і запам'ятовувати новий навчальний матеріал; формування вміння застосовувати знання на практиці;

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

live in your country? Спонування до обговорення подібних конкретних запитань у академічній групі під час практичних занять у групі апелює не лише до особистісного досвіду майбутнього вчителя, а й до «заглиблення» у власну культуру та її підґрунтя.

У процесі міжкультурного тренінгу учасники отримують також інформацію про іншу культуру та намагаються надати пояснення причин ситуацій та дій партнерів з іншої культури. Ефективною є тренінгова вправа критичних інцидентів. Наприклад, студентам пропонується прокоментувати наступне: *In 2004 China banned a Nike television commercial showing U.S. basketball star LeBron James in a battle with animated cartoon kung fu masters and two dragons.* або *A Japanese female CEO was deeply hurt by being given a bunch of chrysanthemums by her European partners after her presentation.* У пошуках пояснень для цих ситуацій студенти мають дізнатися, що у кожній країні є певні символи/герої, яким люди цієї країни надають певного значення, тому це треба враховувати у взаємодії з ними.

Упровадженню міжкультурного тренінгу у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця передують діагностика сформованості самоідентифікації учасників тренінгу, спрямована на виявлення того, що вони думають про себе, свою приналежність до певної культури, наскільки вони готові визнавати вплив міжкультурних розбіжностей на ефективність спілкування та взаємодії між представниками різних культур. Діагностичний тест може містити як питання множинного вибору, так і відкритого типу. За результатами діагностики тренер визначається з характером міжкультурного тренінгу, який може бути спрямований на формування готовності до міжкультурної комунікації, усвідомлення себе як представника певної культури, розширення уявлень про іншу культуру, розвиток вміння інтерпретувати явища іншої культури на основі отриманих знань, формування поведінкових навичок та вмінь.

Незалежно від специфічних завдань міжкультурного тренінгу, він має чіпляти думки, емоції та поведінку. Плануючи міжкультурний тренінг тренер має дати відповіді на такі запитання: Хто? Навіщо? Що? Як?

У контексті нашого дослідження відповіддю на запитання *Хто?* є студенти – майбутні вчителі іноземних мов, які мають різні мотиви та очікування від участі у тренінгу, і це має бути використано як позитивний фактор, оскільки у роботу будуть залучені різні думки, світогляди тощо.

Мета тренінгу (*Навіщо?*) будується з урахуванням мети та завдань основних курсів, що пропонуються у вищих навчальних закладах для підготовки майбутніх фахівців іноземної мови. Найбільш актуальними завданнями тренінгу є розвинути культурне усвідомлення (cultural awareness); сформувати міжкультурні знання та навички; навчитися справлятися з проблемами розбіжностей між культурами у навчанні та поза аудиторній діяльності; ознайомити з основними теоретичними положеннями міжкультурної комунікації; вміти визначати поняття культура, акультурація, міжкультурна комунікація, міжкультурна компетентність; визначати міжкультурний зміст підручників з іноземної мови; розвивати навички майбутніх вчителів модифікувати або додавати вправи міжкультурного змісту до існуючих підручників з іноземної мови; навчити майбутніх фахівців використовувати літературу, музику, фільми з метою розвитку міжкультурної компетентності учнів.

Формулювання мети статті та завдань. Метою нашого дослідження є визначити роль та місце міжкультурного тренінгу у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасна психолого-педагогічна наука пропонує вибір різних методів та способів формування міжкультурної компетентності майбутніх вчителів. Практика свідчить, що, не дивлячись на рекомендації Ради Європи щодо мовної політики [3] та вимоги національної освіти [5] професійна підготовка вчителів англійської мови здійснюється у традиційний спосіб, коли увага приділяється формуванню граматичної та лексичної компетентностей фахівців. На жаль, навчальні програми підготовки фахівців майже не включають курси із міжкультурним змістовим наповненням, а формування міжкультурної компетентності залишається суто декларативним.

У нашому дослідженні ми пропонуємо розглянути метод міжкультурного тренінгу, його дидактичний потенціал, зміст та організаційні основи. Цей метод може застосовуватися у будь-якому курсі мовно-методичного спрямування, оскільки програма міжкультурного тренінгу завжди націлена на формування, розвиток та удосконалення знань, ставлень та поведінки особистості, що є суттєвим для формування міжкультурної компетентності.

Дослідники високо оцінюють потенціал міжкультурного тренінгу. Вони підкреслюють, що у процесі тренінгу відбувається знайомство з іншою культурою за допомогою емоційно забарвленої діяльності, можливості пережити ситуацію [14]; інтенсивна інкультурація (входження індивіда в культуру свого народу) та акультурація (входження індивіда в іншу культуру) [10]; покращення соціальної ситуації: послаблення шовінізму, расизму, упереджень та дискримінації [11]; зміна установок особистості, розвиток сензитивності до культурних розбіжностей [8]; розвиток умінь слухати іншого, ефективно взаємодіяти з партнерами по комунікації, усуваючи конфлікти, долаючи звички та манери поведінки, які ускладнюють спілкування [7, с. 327].

Така оцінка міжкультурного тренінгу заснована на тому, що навчання взаємодіяти з представниками інших культур реалізується завдяки цілеспрямованому відтворенню конкретних ситуацій, що мають відмінності у різних культурах, у результаті чого відбувається не лише ознайомлення з характерними особливостями іншої культури, але й перенос отриманих знань на подібні ситуації міжкультурної взаємодії.

Незважаючи на його специфічні завдання, міжкультурний тренінг завжди спрямований на формування, розвиток та удосконалення знань, вмінь та установок особистості. Основою підготовки та проведення міжкультурного тренінгу є загальнокультурний тренінг, у результаті якого особистість має усвідомити себе представником конкретної культури, її норм, правил поведінки, цінностей. У процесі вивчення курсів «Практичний курс іноземної мови», «Країнознавство (країни, мова якої вивчається)» є теми, в яких доцільно застосовувати тренінгові вправи з метою формування певних уявлень, почуттів та ставлень. Наприклад, під час вивчення теми «Подорож» із студентами 1-го курсу можна запропонувати наступні вправи: *There is a saying in English: "When in Rome, do as the Romans do". What does it mean? Do you agree? Do you have a similar saying in your language?* або *Think of one or two examples of bad manners in your country. For example, in Britain it is considered impolite to ask people how much they earn.* або *What advice would you give somebody coming to*

Проблеми сучасного педагогічного образования. Сер.: Педагогика и психология

задоволення виконуваною пізнавальною діяльністю; перебування студентів у стані помірного емоційного піднесення тощо [5].

Слушно є думка Л. Аврамчук про те, що на наступному занятті не варто застосовувати лише нові поняття: це призводить до уповільнення розв'язування проблеми. Застосування спорідненої за змістом інформації, певної системи понять, закріплених у пам'яті, повинно, крім прискорення навчальної роботи, підняти продуктивність розумової праці студента, сприяти глибшому осмисленню нових знань, прискорити процес розв'язання проблеми і надавати більшого імпульсу для розвитку розумових здібностей [1]. Проте зазначимо, що співвідношення нових і уже відомих "фундаментальних пов'язуючих понять" для кожного заняття буде залежати від теми, що розкривається, її зв'язку з попередніми темами, контингенту студентів тощо.

Досить вдале уточнення суті "домінантно-інтегруючого поняття", як "фундаментального інтегруючого поняття" знайшло відображення у дисертаційному дослідженні В. Манька. Дослідник під цим поняттям розуміє спеціально відібране з раніше вивчених предметів або сформоване і закріплене в пам'яті студентів з матеріалу даної теми поняття, яке створює постійно діюче джерело мислительної діяльності й з яким інтегрується новий матеріал, що вивчається на даному занятті, темі або з ряду тем. Застосування методики проведення занять на основі "фундаментального інтегруючого поняття" вводить студентів у такий стан, що розв'язання однієї проблеми намічає перехід до другої проблеми, а розв'язання цієї вводить до наступної [4].

Визначення "фундаментального інтегруючого поняття" залежить від рівня сформованості педагогічної майстерності викладача. А для цього йому потрібно ґрунтовно знати свою дисципліну, вміти методично правильно побудувати заняття, що вимагає від нього постійної наполегливості й сумлінної праці. Отже, уміння викладача пов'язувати нові поняття, які вже закріплені в пам'яті студентів, з щойно сформульованими близькими до них, створює певну систему по розв'язанню проблем. Це дозволяє інтегрувати знання у пам'яті та вдосконалити вміння пізнавальної діяльності. Тому поняття, які сформульовані викладачем під час проведення попереднього проблемного заняття й закріплені в пам'яті студентів, та ті, які будуть визначені на їх основі у процесі засвоєння нових знань, зв'язують та інтегруючись у певну систему, та у процесі навчання створювати постійно діюче джерело мислительної діяльності можна назвати **системні інтегруючі поняття**.

Проведення лекційних занять з використанням системних інтегруючих понять дає можливість реалізовувати інтеграційний підхід, розкрити міжпредметні й внутрішньо предметні зв'язки, що дозволить сформувати у майбутніх соціальних педагогів інтегровані знання й уміння, які б сприяли успішному здійсненню професійної діяльності в умовах сільського соціуму. Пропонуємо такі етапи організації та побудови лекційного заняття.

Перший етап варто розпочати із дослідження рівня знань студентів, з метою з'ясування його відповідності пропонованим проблемним ситуаціям. Шляхами його визначення можуть бути: знайомство з робочими програмами і конспектами з дисциплін, вивчених раніше, бесіда за конспектом або опитування на консультаціях. Початок заняття має привернути увагу студентів до теми. Розпочати його варто так, щоб у майбутніх соціальних педагогів з'явився інтерес, цікавість до того, що буде розглядатися. З цією метою

потрібно сформулювати системне інтегруюче поняття та ґрунтовно закріпити його у пам'яті студентів.

Наприклад, викладач починає розглядати тему “Основні напрями роботи сільського ЦСССДМ”, яку варто включити у зміст навчальної дисципліни “Технології соціально-педагогічної діяльності” наприкінці VIII семестру), з соціально-економічної ситуації, що склалася нині на селі та формулює системне інтегруюче поняття **“стратегії соціально-педагогічної роботи у сільській місцевості”**.

Зауважимо, що вибір такої теми був не випадковим: вона досить широка та дозволяє інтегрувати знання з дисциплін, вивчених раніше, та систематизувати їх у напрямку формування умінь здійснювати соціально-педагогічну діяльність в умовах сільського соціуму.

Другим етапом підготовки заняття є визначення навчальної проблеми та створення проблемної ситуації, що є найскладнішим завданням, ніж саме її розв'язання. Якщо поставлена проблема буде незрозумілою студентам, то усі спроби її вирішити будуть марними, їх вона навіть не зацікавить. Проте, не потрібно забувати, що проблема має бути достатньо складною, для того аби майбутні соціальні педагоги, під час її розв'язання, максимально зосередились і проявили усі свої здібності та показали знання. Сформулювавши навчальну проблему, варто її розбити на кілька підпроблем (питання лекції), та сформулювати їх самостійно. Наступний крок – це розчленування проблем на мініпроблеми, кожна з яких має бути чітко сформульована. Така послідовна побудова другого етапу організації лекції з використанням системних інтегруючих понять дозволяє вибудовувати теоретичний матеріал у чіткій логічній послідовності та не пропустити навіть дрібні моменти теми.

При цьому не потрібно забувати, що системне інтегруюче поняття має бути в центрі уваги: воно є ключовим. Тобто увесь матеріал, який подається, має бути спрямований на його розкриття, а воно, у свою чергу, інтегрувати та систематизувати засвоєння нових знань студентами. На цьому етапі викладач повинен враховувати попередньо вивчений матеріал і вміло поєднувати його з новим. При цьому попередньо отримані знання будуть виконувати роль фундамента, на який накладатиметься вивчення нового. Інтеграція нового і пройденого матеріалу є необхідною умовою і обов'язковою складовою процесу навчання.

Отже наступний крок – це формулювання підпроблем та мініпроблем. Так підпроблема “основні заходи” заявленої теми буде включати мініпроблеми: “політика сприяння соціальній роботі на селі”, “основні нормативно-правові документи, що регламентують діяльність сільських ЦСССДМ”; “створення сприятливих умов” – “законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність соціально-педагогічного працівника на селі”, “соціальні умови щодо можливостей сільської громади”; “співпраця сільських інституцій” – “координація соціально-педагогічної роботи з іншими соціальними інституціями села”, “співпраця у плані профілактики та попередження шкідливих звичок”; “діяльність соціального працівника по вирішенню соціальних проблем життя на конкретних робочих місцях” – “сприяння працевлаштуванню та вторинній зайнятості сільської молоді”; “безпосередня робота з самою особистістю та її найближчим оточенням – сім'єю і ровесниками” – “соціальна підтримка різних категорій сімей”, “сприяння

Annotation. The article analyzes the significance of intercultural communication training in the system of professional teacher education. Its didactic potential, content and organizational foundations are characterized.

Keywords. intercultural communication training, intercultural competence, teacher education, awareness, skills, behavior.

Вступ. Стрімке зростання міжнародних контактів унаслідок розширення соціально - політичних, ділових, культурних та освітніх зв'язків нашої держави з іншими країнами означає, що представники різних культур мають долати не лише мовні, а й культурно-ментальні перешкоди у спілкуванні. Все це суттєво впливає на вимоги до кваліфікації вчителя іноземних мов, який виступає посередником між власною та іншомовною культурою, має визначати причини порушень міжкультурної комунікації та ефективно їх усувати. Йдеться про формування міжкультурної компетентності як однієї з головних у структурі професійної підготовки вчителя іноземних мов.

Проблема формування міжкультурної компетентності залишається однією з актуальних у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Так, у дослідженні Я. Гулецької [2] визначаються основні складові полікультурної освіти, серед яких виокремлюється цілеспрямований педагогічно організований процес формування культурних цінностей. Існуючі наукові дослідження з цієї проблематики виконані на межі лінгвістики, прагматики, та культурології. У центрі уваги дослідників [1; 4; 9] – побудова ефективної моделі навчання іноземних мов з акцентом на формування комунікативної та міжкультурної компетентностей. До складових останньої відносять оволодіння багатствами світової та вітчизняної традицій, формування цілісної картини світу та історичної свідомості.

У коло питань, пов'язаних із формуванням міжкультурної компетентності, потрапляють і проблеми культурних розбіжностей між людьми – представниками різних культурних традицій. Для полегшення взаємодії між ними пропонуються концепції та моделі успішної соціокультурної адаптації, створюються програми інтеркультурного навчання. Більшість розробок у цьому напрямі належать американським та західно-європейським дослідникам [12, 13], які аналізують культурні систем за різними параметрами (індивідуалізм / колективізм, маскуліність / фемінність тощо).

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних дослідників дав змогу зробити висновок, що кінцевим результатом формування міжкультурної компетентності вчителя є якісні зміни особистості, а саме – зміни у мисленні, афективних реакціях та у реальній поведінці, засновані на ставленнях. У професійній діяльності вчителя це виявляється у вмінні передбачати та долати труднощі, пов'язані із розбіжностями між цінностями, традиціями, мовними особливостями учнів та представників інших культур.

Очевидно, що традиційні методи підготовки вчителів іноземних мов не відповідають повною мірою сучасним викликам, які вимагають модернізації та диверсифікації навчально-виховних методів і прийомів професійної підготовки майбутніх вчителів. Серед найбільш ефективних методів формування міжкультурної компетентності ми вважаємо міжкультурний тренінг, який надає майбутньому вчителю практичних знань та навичок у міжкультурній взаємодії.

kand. ped. nauk: 13.00.04 / K. B. Avramenko; *In-t pedahohiky i psyholohiyi prof. osvity APN Ukrayiny.* – K., 2002. – 20 s.

3. Bakmat N. V. *Formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv do pedahohichnoho modelyuvannya: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / N. V. Bakmat; In-t vyshch. osvity NAPN Ukrayiny.* – K., 2011. – 20s.

4. *Derzhavna natsional'na prohrama «Osvita» (Ukrayina KhKhI stolittya) // Osvita.* – 1993. – N 44–46. – 62 s.

5. *Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 r. N 1556-VII // Holos Ukrayiny»* za 06.08.2014 r. N 148 (5898).

6. Zemtsova V. I. *Sistema metodicheskoy podgotovki uchitelya: struktura i soderzhanie / V. I. Zemtsova // Nauka i shkola.* – 2002. №3. – S. 2–7.

7. Zemtsova V. I. *Teoreticheskie osnovy metodicheskoy podgotovki uchitelya fiziki: dis... d-ra ped. nauk: 13.00.02 / Zemtsova V.I. – Sankt-Peterburg, 1995. – 482 s.*

8. Krilovets, M. G. *Sistema metodichnoyi pldgotovki maybutn'ih uchiteliv geografiyi: dis... d-ra ped. nauk: 13.00.02 / Krilovets Mikola Grigorovich; In-t pedagogiki APN UkraYini.* – K., 2009. – 482 s.

9. Lisenko A. F. *Metodologicheskie osnovy formirovaniya gotovnosti budushhikh uchiteley k professional'noj deyatel'nosti / A. F. Lisenko // Mizhnarodne spivrobitnistvo ta universitetska osvita: Materiali mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi.* – Mikolayiv: Vid-vo MF NaUKMA, 2000.

10. Talanova L. G. *Podgotovka budushhikh uchiteley k metodicheskoy deyatel'nosti: dis... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Talanova Lyudmila Grigor'evna; YUzhno-Ukrainskij gos. pedagogicheskij un-t im. K. D. Ushinskogo.* – O., 1996. – 224 s.

11. Fitsula M. M. *Vstup do pedagogichnoyi profesiyi / M. M. Fitsula – Ternopil: Navchalna kniga – Bogdan, 2003. – S. 11.*

Педагогіка

УДК: 378.147

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов

Шиян Тетяна Володимирівна

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського

(м. Миколаїв)

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ТРЕНІНГ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті аналізується роль та місце міжкультурного тренінгу у системі фахової підготовки майбутніх вчителів іноземних мов. Характеризується дидактичний потенціал, зміст та організаційні основи цього навчально-виховного методу.

Ключові слова. міжкультурний тренінг, міжкультурна компетентність, професійна підготовка, усвідомлення, навички, поведінка.

Аннотация. В статье анализируются роль и место межкультурного тренинга в системе профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка. Характеризуется дидактический потенциал, содержание и организационные основы этого метода.

Ключевые слова. межкультурный тренинг, межкультурная компетентность, профессиональная подготовка, осознание, навыки, поведение.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка и психологія

творчому розвитку дітей та молоді сільської місцевості, організація їх змістовного дозвілля, відпочинку та оздоровлення”.

Не важко помітити, що запропоновані підпроблеми та мініпроблеми передбачають повторення знань, отриманих майбутніми соціальними педагогами при вивченні дисциплін: “Вступ до спеціальності” – специфіка роботи в різних соціально-педагогічних установах; “Соціальна педагогіка” – нормативне забезпечення соціально-педагогічної роботи; соціально-педагогічна діяльність з представниками різних соціальних груп; “Соціально-педагогічна профілактика правопорушень” – профілактика та попередження шкідливих звичок; “Теорія і історія соціального виховання” – культурні історико-соціально-педагогічні та культурно-історичні виховні традиції; “Основи сільськогосподарського виробництва” – специфіка сільськогосподарського виробництва, умови праці сільських жителів; “Технології соціально-педагогічної діяльності” – технології організації соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів; “Соціальна робота у сфері дозвілля” – організація дозвілєвої діяльності; “Основи профорієнтаційної роботи” – форми та методи профорієнтаційної роботи та інтегруватися у нові.

Наступний *третій* етап присвячений відбору необхідної інформації для кожної мініпроблеми і методики її розв’язання. На нашу думку, це є досить складний етап організації лекції з використанням системного інтегруючого поняття. Тут потрібно чітко визначитись, який матеріал і у якому обсязі варто використати у процесі розв’язання проблемної ситуації, які знання подати після аналізу вирішення, у якій логічній послідовності запропонувати проблеми для розгляду тощо. Розв’язання однієї проблеми має передбачати перехід до іншої, а її розв’язання підводити до наступної. Усі питання лекції мають бути розкриті так, щоб кожний студент усвідомив тему. На цьому етапі не можна забувати, що лише добре осмислені й закріплені в пам’яті студентів поняття можливо використовувати як системні інтегруючі та створювати на їх основі проблемні завдання.

Наведемо приклади проблемних ситуацій, які будуть запропоновані майбутнім соціальним педагогам в ході лекції, покажемо їх взаємозв’язок. Наприклад, розкриваючи мініпроблему “сприяння працевлаштуванню та вторинній зайнятості сільської молоді”, викладач ставить питання: “Які форми і методи роботи з працевлаштування будуть, на Вашу думку, найрезультативнішими саме в сільських населених пунктах?”. Вислухавши пропозиції студентів, викладач підсумовує отриману інформацію, формулює системні інтегруючі поняття (“виїзні консультації”, “обстеження господарств”, “профконсультування”) та ставить наступне питання, яке логічно пов’язане з першим та з попередньою підпроблемою “співпраця сільських інституцій”: “З ким Ви, як соціальний педагог, будете співпрацювати, здійснюючи виїзні консультації сільської молоді з профорієнтації, профконсультування та обстежуючи господарства селища на предмет бронювання робочих місць?”. Наголосимо, що на наведені проблемні питання студенти будуть відповідати, використовуючи також знання з попередньо вивчених навчальних дисциплін, зокрема “Основи профорієнтаційної роботи”.

Четвертим етапом заняття з використанням системного інтегруючого поняття є розв’язання проблемної ситуації на основі попередньо висунутих гіпотез, їх диференціація на помилкові та правильні. На цьому етапі майбутні

соціальні педагоги самостійно й за допомогою викладача отримують міцні й глибокі знання, набувають дослідницьких умінь і навичок, що будуть актуальними при вирішенні нових проблемних ситуацій та здійсненні у майбутньому професійних обов'язків. Ми допускаємо, що у ході розгляду проблеми, попередньо сформульоване системне інтегруюче поняття, може стати другорядним по відношенню до нового, що з'явиться у процесі творчого вирішення проблемної ситуації, висуванні гіпотез студентами.

Наведемо приклад. Вирішуючи ситуацію щодо найрезультативніших форм і методів роботи з працевлаштування сільської молоді, можна запропонувати для розгляду ситуацію несподіваності та збудження пізнавального інтересу: "Чи завжди форми і методи роботи з сільською молоддю щодо сприяння працевлаштуванню будуть відрізнятися від аналогічних з молоддю міста?". Майбутні соціальні педагоги опиняться у проблемній ситуації, яка, з одного боку є простою (не всі форми і методи будуть відрізнятися), а з іншого – буде складно обґрунтувати своє твердження. За такої ситуації елементи творчості студентів будуть реалізувати продуктивну діяльність навчання.

Підбору наочних і технічних засобів навчання, що будуть у нагоді при створенні проблемних ситуацій, присвячений п'ятий етап підготовки лекції. Нині широко на лекційних заняттях застосовують різного роду мультимедійні презентації, які певною мірою активізують пізнавальну діяльність студентів. Проте, варто пам'ятати, що вони не мусять повністю замінити лекцію, живе слово лектора. Слайди презентації мають використовуватись там, де потрібно заглибитись у навчальному матеріалі, або сконцентрувати увагу на системному інтегруючому понятті, тобто необхідно ілюструвати зоровим посилювачем. Зоровий посилювач, вдало підібраний і правильно зображений та використаний на лекції, дозволяє чіткіше організувати мислительну діяльність майбутніх соціальних педагогів, підвищує результативність роботи їх пам'яті, що безпосередньо відображається на якості оволодіння новими знаннями.

Додібно до теми, яку розглядаємо, використати мультимедійну презентацію. Проте слайди не мусять бути обтяжені інформацією. Наприклад, розглядаючи підпроблему "співпраця сільських інституцій", можна запропонувати слайд, який схематично відобразить співпрацю соціально-педагогічних установ на селі. Системним інтегруючим поняттям тут виступить назва схеми "організаційна модель соціально-педагогічної роботи на селі".

Шостим пропонуємо етап, що передбачає підведення підсумків заняття (порівняння отриманих рішень із попередньо висунутими гіпотезами) та самостійну підготовку студентів до наступної лекції з розглядом конкретних питань (або системних інтегруючих понять). Тут не обов'язково, щоб студенти ґрунтовно розглянули кожне із них. Варто на попередньому занятті запропонувати майбутнім фахівцям соціально-педагогічної сфери на самостійне опрацювання такі питання, які зацікавлять і викличуть інтерес до майбутньої теми, але обов'язково будуть пов'язані із знаннями із попередньо вивчених тем або дисциплін. Таке завдання буде передбачати самостійний пошук студентами джерел інформації, формуватиме у них елементи інформаційної культури, пробуджуватиме бажання самостійно виконувати навчальні завдання.

Наприкінці розгляду теми студентам варто поставити наступне запитання: "Чи згодні Ви з тим, що ми висвітлили стратегії соціально-педагогічної роботи у сільській місцевості?", "Можливо Ви вважаєте, що не всі аспекти теми були

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

педагогічних проблем, здійснення самоосвіти й саморозвитку на високому рівні, спонукати їх розробляти власні науково-методичні моделі педагогічного процесу.

Отже, результати наукового пошуку дали змогу виокремити складові компоненти системи підготовки студентів до науково-методичної діяльності у загальноосвітньому закладі, складові якої дозволяють забезпечувати оптимальний вибір відповідних форм, методів і засобів навчання, а також змісту підготовки майбутніх фахівців педагогічних ВНЗ до науково-методичної діяльності у загальноосвітньому закладі.

Література:

1. Абросимова Г. В. Теория и практика дидактико-методической подготовки будущих учителей к педагогическому творчеству: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Абросимова Галина Васильевна. – Челябинск, 1996. – 358 с.
2. Авраменко К. Б. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956 – 1996 рр.): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / К. Б. Авраменко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2002. – 20 с.
3. Бахмат Н. В. Формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного моделювання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. В. Бахмат; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2011. – 20 с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Освіта. – 1993. – № 44–46. – 62 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Голос України» за 06.08.2014 р. № 148 (5898).
6. Земцова В. И. Система методической подготовки учителя: структура и содержание / В. И. Земцова // Наука и школа. – 2002. – №3. С. 2–7.
7. Земцова В. И. Теоретические основы методической подготовки учителя физики: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Земцова В.И. – Санкт-Петербург, 1995. – 482 с.
8. Криловець М. Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Криловець Микола Григорович; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2009. – 482 с.
9. Лисенко А. Ф. Методологические основы формирования готовности будущих учителей к профессиональной деятельности / А. Ф. Лисенко // Міжнародне співробітництво та університетська освіта: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2000.
10. Таланова Л. Г. Подготовка будущих учителей к методической деятельности: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Таланова Людмила Григорьевна; Южно-Украинский гос. педагогический ун-т им. К. Д. Ушинского. – О., 1996. – 224 с.
11. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії / М. М. Фіцула – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – С. 11.

References:

1. Abrosimova G. V. Teoriya i praktika didaktiko-metodicheskoy podgotovki budushhikh uchiteley k pedagogicheskomu tvorchestvu: dis... d-ra pед. Nauk: 13.00.01 / Abrosimova Galina Vasil'evna. – Chelyabinsk, 1996. – 358s.
2. Avramenko K. B. Metodichna pidhotovka vchyteliv pochatkovykh klasiv u pedahohichnykh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny (1956 – 1996 rr.): avtoref. dys...

Г. В. Абросімова наголошує, що дидактико-методична рефлексія є найважливішим компонентом підготовки студентів педагогічного ВНЗ до творчої педагогічної діяльності [1].

Слід зазначити, що формування зазначених елементів науково-методичної діяльності майбутніх учителів буде ефективним за умов створення фахового освітнього середовища, реалізації середовищного та інтеграційно-діяльнісного підходу, що сприятиме підвищенню рівня їх науково-методичної творчості.

Саме тому сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають від педагогічного навчального закладу створення такого фахового освітнього середовища, яке дозволить максимально реалізувати освітні потреби особистості майбутнього педагога і буде спрямоване, перш за все, на науково-методичну підготовку майбутніх педагогів, забезпечить їх професійне становлення у загальноосвітньому закладі в прискорений термін.

Під фаховим освітнім середовищем у дослідженні розуміється цілісна динамічна відкрита система, яка об'єднує діяльнісний компонент педагогічних процесів загальноосвітнього і вищого педагогічного навчального закладу та надає можливості для формування творчої особистості майбутнього педагога, його самореалізації під час навчання. Така перспективна модель сучасного фахового середовища забезпечить майбутнім педагогам умови для отримання науково-методичної освіти та реалізації педагогічного континууму.

Головна мета фахового середовища – це створення умов для підвищення престижу педагогічної професії, панування в освітній галузі духу творчості, постійного пошуку, які є живильним середовищем для нових ідей, пошуків, досягнень у науково-методичній діяльності майбутніх учителів.

Звичайно, фахове освітнє середовище має надихати майбутніх педагогів не тільки на творчий пошук, але й на постійну демонстрацію власних інновацій, які згодом стануть надбанням інших освітян. Воно буде істинним шляхом фактичних якісних перетворень в управлінні науково-методичною роботою студентів.

Така перспективна модель фахового освітнього середовища може забезпечити педагогам підвищення професійної мотивації та розвиток особистості протягом усього життя.

Безумовно, професійна підготовка вчителя не закінчується у стінах педагогічного навчального закладу. Навіть за умов ефективного функціонування фахового освітнього середовища, вона продовжується протягом усього періоду професійної діяльності. Тож які б форми науково-методичної роботи не обирав вчитель, її ефективність, у підсумку, визначається мірою його самоосвіти.

Таким чином, науково-методична діяльність у фаховому освітньому середовищі є вагомим чинником для підвищення рівня методичної компетентності майбутніх педагогів, що дозволить спрямувати їх діяльність на творчий пошук, розв'язання педагогічних проблем, здійснювати самоосвіту і саморозвиток, розробляти власні моделі педагогічного процесу, вдосконалювати їх педагогічну майстерність. Саме тому створення фахового освітнього середовища надає можливість для ефективної реалізації науково-методичної роботи майбутніх педагогів.

Варто наголосити, що занурення студентів у фахове освітнє середовище буде сприяти ефективній і вмотивованій науково-методичній роботі майбутніх педагогів, дасть можливість спрямувати їх на творчий пошук, розв'язання

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

розкриті?”. Також варто, орієнтуючись на наступну тему (“Методи соціально-педагогічної роботи на селі”), сформулювати системне інтегруюче поняття, яке буде повторювати назву теми.

Висновки. Наведений приклад проведення лекційного заняття з використанням системного інтегруючого поняття дозволяє сформулювати такі уміння здійснення соціально-педагогічної роботи в умовах сільського соціуму: здійснювати посередницьку діяльність у працевлаштуванні безробітної молоді; залучати різні соціальні інститути у процес соціалізації сімей, жінок, дітей і молоді; забезпечувати здорове дозвілля, сімейний відпочинок, формувати здоровий спосіб життя у дітей і підлітків; здійснювати профілактику асоціальної поведінки підлітків та молоді; проводити патронаж інвалідів різних категорій як форму соціально-педагогічної допомоги; використовувати активні форми соціальної підтримки населення (соціальна і психічна реабілітація і адаптація населення, сприяти самореалізації і самозабезпеченню професійної орієнтації тощо); розробляти загальні та специфічні принципи, зміст, форми та методи щодо профілактики, невилювання, компенсації, корекції фізичних, психічних, соціальних відхилень людей різного віку та ін.

Література:

1. Аврамчук Л. А. Проблемність навчання як засіб формування продуктивної пізнавальної діяльності студентів аграрного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. А. Аврамчук; Нац. аграр. ун-т. – К., 1998. – 203 с.
2. Дьомін А. І. Удосконалення проблемних лекцій на основі фундаментального інтегруючого поняття / А. І. Дьомін, В. М. Манько // Аграрна наука і освіта. – 2000. – № 1. – С. 181–185.
3. Дьомін А. І. Домінантне інтегруюче поняття як основа проблемного викладу навчального матеріалу на лекціях / А. І. Дьомін, В. М. Манько // Теорія і практика педагогічного процесу: зб. наук. пр. // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – Харків: Каравела, 2000. – С. 38–45.
4. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04 / В. М. Манько; Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – К., 2005. – 400 с.
5. Угринюк І. М. Проблемне навчання на основі домінантно-інтегруючого підходу в агротехнічному коледжі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / І. М. Угринюк; Нац. аграр. ун-т. – К., 2001. – 218 с.
6. Ухтомский А. А. Механизмы доминанты / А. А. Ухтомский. – М.-Л.: [б. и.], 1967. – 149 с.

References:

1. Avramchuk L. A. Problemnist' navchannya yak zasib formuvannya produktyvnoyi piznaval'noyi diyal'nosti studentiv ahrarnoho navchal'noho zakladu: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / L. A. Avramchuk; Nats. ahrar. un-t. – K., 1998. – 203 s.
2. D'omin A. I. Udoskonallennya problemnykh lektsiy na osnovi fundamental'noho intehruiyuchoho ponyattya / A. I. D'omin, V. M. Man'ko // Ahrarna nauka i osvita. – 2000. – # 1. – S. 181–185.
3. D'omin A. I. Dominantne intehruiyuche ponyattya yak osnova problemnoho vykladu navchal'noho materialu na lektsiyakh / A. I. D'omin, V. M. Man'ko // Teoriya i praktyka pedahohichnoho protsessu: zb. nauk. pr. // Problemy suchasnoho mystetstva i kul'tury. – Kharkiv: Karavela, 2000. – S. 38–45.

4. Man'ko V. M. *Teoretychni ta metodychni osnovy stupenevoho navchannya maybutnikh inzheneriv-mekhanikiv sil'skohospodars'koho vyrobnytstva: dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.04 / V. M. Man'ko; Ternopil'. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatyuka.* – K., 2005. – 400 s.

5. Uhrynyuk I. M. *Problemne navchannya na osnovi dominantno-intehruyuchoho pidkholu v ahrotekhnichnomu koledzhi: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / I. M. Uhrynyuk; Nats. ahrar. un-t.* – K., 2001. – 218 s.

6. Ukhtomskyy A. A. *Mekhanizmy domynanty / A. A. Ukhtomskyy.* – M.-L.: [b. y.], 1967. – 149 s.

Педагогіка

УДК: 378.147:519.23

професор кафедри вищої математики Власенко Катерина Володимирівна
Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ);
доцент кафедри вищої математики Паламарчук Віктор Олександрович
Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ОСНОВАМ НАДІЙНОСТІ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. Обґрунтовано методичні вимоги до забезпечення принципу наступності під час навчання математичних дисциплін студентів інженерних спеціальностей. Розроблено методичні рекомендації реалізації наступності інженерної освіти через міжпредметні зв'язки дисциплін «Теорія ймовірностей» і «Надійність технічних систем». Запропоновано шляхи формування мотивації навчання математичних дисциплін майбутніх інженерів.

Ключові слова: наступність навчання, майбутні інженери, між предметні зв'язки, теорія ймовірностей, надійність технічних систем.

Аннотация. В статье обоснованы методические требования к обеспечению принципа преемственности во время обучении математическим дисциплинам студентов инженерных специальностей. Разработаны методические рекомендации реализации преемственности инженерного образования с помощью межпредметных связей дисциплин «Теория вероятностей» и «Надежность технических систем». Предложены пути формирования мотивации обучения математическим дисциплинам будущих инженеров.

Ключевые слова: преемственность обучения, будущие инженеры, межпредметные связи, теория вероятностей, надежность технических систем.

Annotation. Methodical requirements to ensure the principle of continuity in teaching mathematical disciplines of engineering students. Methodical recommendations for the implementation of continuity of engineering education through interdisciplinary communication disciplines "Theory of probability" and "Reliability of technical systems". Ways of formation of motivation of teaching mathematical disciplines of future engineers.

Keywords: continuity of training future engineers, the inter-subject relationship, probability theory, reliability of technical systems.

Вступ. Відомо, що науково обґрунтоване дотримання принципу наступності забезпечує цілісність фундаментальної і професійної освіти, а

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

правильно визначати для засвоєння обсяг знань учнів; організовувати систематичне повторення матеріалу та інше).

Дослідженням Н. В. Бахмат визначено, що важливе значення для підготовки майбутнього вчителя мають дисципліни за вибором, спецкурси та спецсемінари, вивчення яких сприяє розширенню та доповненню базової професійної підготовки майбутніх фахівців [3].

2. *Методична діяльність:* навички та вміння використовувати дидактичні знання у стандартних, нестандартних і проблемних педагогічних ситуаціях. Зазначений елемент виокремлено виходячи з того, що серед основних недоліків методичних умінь молодих вчителів, які проявляються в практичній діяльності, такі: невміння виділяти і формулювати мету окремих уроків, розділів курсу; здійснювати самоаналіз уроку; переважання «інформаційної» моделі навчального процесу; недостатні вміння аналізу змісту навчального матеріалу та логіки конструювання уроку і викладання матеріалу, невизначеність в термінології; недостатній рівень здійснення контролю навчальних досягнень учнів; домінування фронтальних форм організації навчальної роботи учнів, невміння організувати диференційований навчальний процес та інше.

На думку М. М. Фіцули, «у процесі методичної роботи підвищується науковий рівень учителя; покращується його підготовка до засвоєння змісту нових програм і технологій, їх реалізації; відбувається постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних наук і методик викладання навчальних дисциплін, вивчення та впровадження у шкільну практику передового педагогічного досвіду; контролюється творче виконання перевірених рекомендацій, збагачення новими, прогресивними й досконалими методами і засобами навчання; удосконалюються навички самоосвітньої роботи вчителя; надається кваліфікована допомога з теорії та практичної діяльності» [11, с.11].

3. *Творча науково-методична діяльність.* В умовах процесів трансформації, високої мінливості освітнього середовища науково-методична діяльність особистості майбутнього вчителя вимагає від нього не лише вміння адаптуватися до нового, але й уміння випереджати події, займати активну позицію щодо педагогічної діяльності.

Науково-методична діяльність майбутнього вчителя розглядається у дослідженні як креативна, оскільки сьогодні неможливо навчати молоде покоління традиційними методами, тому що це покоління творчо-активних особистостей, з гнучким мисленням, здатних адаптуватися до швидко мінливого сучасного світу. Тому сучасний педагог повинен навчати доказово міркувати, обґрунтовувати свою точку зору, формувати у вихованців розуміння мотивів навчальної діяльності.

В умовах народження нової дидактичної моделі на основі комунікативно орієнтованого навчання, інтерактивної взаємодії, упровадження діяльнісного підходу варто наголосити на тому, що педагог сьогодні – це педагог-фасилітатор, який організовує співпрацю, розвиває критичне мислення у вихованців, формує вміння аргументувати свою думку, змінювати її, якщо вона помилкова; бачити помилки в твердженнях інших, формувати у дитини адекватну самооцінку.

Звичайно, вищезазначене можливе за умов моделювання учителем ситуації вибору, вільного обміну думками, організації мікродискусій, формування групової взаємодії, здійснення рефлексії власної діяльності тощо.

К. Б. Авраменко, Н. В. Бахмат, Н. В. Воскресенська, В. Г. Моторіна, А. А. Кендюхова, Л. В. Коваль та ін.

Методична підготовка студентів розглядається в дослідженні К. Б. Авраменко як системо утворювальний компонент професійної підготовки педагога; як самостійна динамічна і комплексна система, що відбиває її зміст, структуру та функції; як результат, що визначає рівень засвоєння методичних та інтегративних знань і вмінь, сформованість професійно-методичних навичок.

Автор доводить, що сутність методичної підготовки полягає в діалектичній єдності всіх її компонентів: теоретичного (методики викладання навчальних дисциплін початкової школи), практичного (проходження різних видів педагогічної практики) та аутометодичного (самостійна робота, саморегуляція методичних знань та вмінь, авторизація педагогічного досвіду, запровадження у власну педагогічну діяльність інновацій і сучасних освітніх технологій) [2].

Л. Г. Таланова розуміє методичну підготовку як процес формування і збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних тим, хто навчається, для адекватного виконання професійно орієнтованих методичних завдань [10].

На думку Г. В. Абросімової, існуюча сьогодні система дидактико-методичної підготовки студентів вищого педагогічного навчального закладу все ще спрямована в більшій мірі на теоретичне осмислення сутності навчально-виховного процесу загальноосвітнього закладу, на засвоєння обсягу знань, не приділяє належної уваги розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя, його людським особистісним якостям, комплексам властивостей особистості, що забезпечують високий рівень розвитку професійних умінь майбутнього вчителя. Науковець наголошує на перестановці акценту із знань майбутнього фахівця на розвиток його творчих якостей і вмінь, що вимагає розробки концепції дидактико-методичної підготовки майбутніх учителів до творчої педагогічної діяльності [1].

У дослідженні науково-методична підготовка майбутніх учителів розглядається як система поетапного навчання ефективному розв'язуванню стандартних, нестандартних та проблемних методичних завдань. Її складовими компонентами є дидактичні знання, методична діяльність, творча науково-методична діяльність, а результатом підготовки майбутніх учителів до науково-методичної роботи в загальноосвітньому закладі є сформованість таких елементів:

1. *Дидактичні знання* закономірностей і протиріч, принципів, методів, прийомів і засобів навчання; сутності і структури процесу навчання; форм навчання та організації навчальності; диференціації та індивідуалізації навчання; технології навчання тощо.

Зазначений елемент виокремлено виходячи з того, що значна більшість педагогів-початківців мають початковий рівень розвитку методичної підготовки, в основі якої лежать дидактичні знання, а основні труднощі виникають у них саме під час організації навчального процесу та проведення уроку (нерациональність використання часу; відсутність чіткої системи в опитуванні та оцінюванні; порушення наукового стилю пояснення і закріплення навчального матеріалу; низький рівень організації розумової діяльності учнів на уроках; недостатня кількість використання наочності (якщо використовується, то неефективно); невміння на уроці виділяти головне і

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

отже, її якість, посилене взаємозв'язки між усіма компонентами навчання на послідовних ступенях професійної підготовки, забезпечує її гнучкість (варіативність) і адаптованість студентів до зміни змісту й умов навчання, відповідно до змін на ринку праці, сприяє необхідності й можливості постійного поповнення та поглиблення знань у допрофесійній і професійній підготовках.

Проведене анкетування студентів старших курсів щодо професійної значущості навчання теорії ймовірностей вказало, що більшість студентів (57,5%) не розуміють важливості формування вмінь з дисципліни для майбутньої професійної діяльності. Такі результати підтвердили необхідність дослідження питання наступності у навчанні теорії ймовірностей студентів вищих технічних навчальних закладів.

Розв'язання проблеми реалізації наступності через міжпредметні зв'язки та пошук дидактичних основ зв'язку навчання з виробництвом в своїх дослідженнях пропонували А. І. Кузьмінський [2], А. М. Кухта [3], В. М. Мадзігон [4], О. Г. Мороз [5], І. М. Реутова [6], О. І. Скафа [7] та ін. Аналіз наукових праць з питань наступності виявляє багатоаспектність цієї проблеми та розв'язання її авторами в рамках свого дослідження.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є обґрунтування методичних вимог до забезпечення мотивації навчання теорії ймовірностей студентів інженерних спеціальностей, розробка методичних рекомендацій по реалізації наступності інженерної освіти через міжпредметні зв'язки дисциплін «Теорія ймовірностей» і «Надійність технічних систем».

Виклад основного матеріалу статті. Знайти оптимальне співвідношення фундаментальності й професійної спрямованості навчання математичних дисциплін є сьогодні непростим науково-методичним завданням.

Допомогти має тільки міжпредметна інтеграція, що сприяє більш повній реалізації принципів внутрішньодисциплінарних і міжпредметних зв'язків, прикладної спрямованості із застосуванням методів суміжних наук, та професійно спрямовані підручники і задачники з математики, але їх, на жаль, дуже мало, а тому зміст навчання і сьогодні значною мірою залишається формально-логічним викладом наукових знань, ізольованих від інженерної діяльності.

Враховуючи це, було створено систему завдань, що спрямовано на формування зв'язків між дисциплінами «Теорія ймовірностей» і «Надійність технічних систем» та запропоновано у навчально-методичному посібнику «Практичні заняття з теорії ймовірностей, ймовірнісних процесів та математичної статистики» [1].

Наведемо методичні рекомендації реалізації принципу наступності інженерної освіти через розвиток міжпредметних зв'язків дисциплін «Теорія ймовірностей» і «Надійність технічних систем».

Так, на початку лекції за темою «Основні теореми теорії ймовірностей» викладач може зауважити, що теорія ймовірностей відіграє важливу роль у теорії надійності, надаючи їй зручний математичний апарат. Зокрема, розрахункової надійності технічних систем цілком базується на основних теоремах теорії ймовірностей і є вдалою ілюстрацією їх використання в інженерній практиці.

Для досягнення цієї мети доцільним буде проведення бінарної лекції, такої що передбачає викладання навчального матеріалу у формі діалогу двох викладачів (теорії ймовірностей і надійності технічних систем).

Лекція починається з постановки завдання викладачем теорії надійності, який пояснює, що інженерам досить часто необхідно досліджувати технічні системи, під якими розуміється сукупність елементів (вузлів) і відношень (зв'язків) між ними, які утворюють цілісну структуру об'єкта. В залежності від способу з'єднання елементів розрізняють системи з послідовним (рис. 1), паралельним (рис. 2) та змішаним з'єднанням (рис. 3). Для дослідження системи використовують поняття її надійності, під яким розуміють ймовірність безвідмовної роботи за певний період часу T .

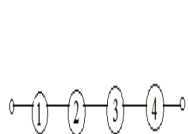

Рис. 1. Послідовне з'єднання елементів

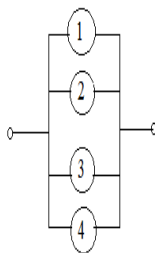

Рис. 2. Паралельне з'єднання елементів

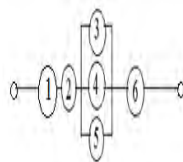

Рис. 3. Змішане з'єднання елементів

Викладач надійності технічних систем має навести приклади різноманітних технічних систем та проілюструвати їх на макетах чи слайдах. Після чого він відзначає, що для побудови математичної моделі надійності технічної системи необхідно залучити ймовірнісно-стохастичний апарат.

Такий підхід, що полягає у постановці завдання викладачем спеціальної дисципліни, сприяє усвідомленню студентами того, що отримані вміння з теорії ймовірностей мають застосовуватись під час дослідження об'єктів і процесів у майбутній професійній діяльності. Задля цього доцільно звернутися до викладача теорії ймовірностей (ТЙ) та з'ясувати, якими ймовірнісними методами може бути побудована модель надійності технічної системи.

Викладач ТЙ. З визначення поняття надійності системи впливає необхідність знаходження працездатності системи протягом часу T . Введемо подію A , що полягає у працездатності, тобто у безвідмовній роботі, системи протягом часу T . Розглянемо систему, елементи якої з'єднані послідовно, як показано на рис. 1. Кожному i -му елементу поставимо у відповідність

ймовірність його безвідмовної роботи P_i .

Для з'ясування питання про залежність працездатності такої системи від усіх її елементів знову слід звернутися до викладача теорії надійності, який пояснює, що система розбита на елементи так, що відмова будь-якого з них ні в якому разі не впливає на відмову інших елементів. Відмова системи з послідовним з'єднанням елементів настає у випадку, якщо відмовляє хоча б один елемент. Прикладом такої системи може служити гірлянда послідовно

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

освітнього процесу, органічного поєднання освітньої, наукової та інноваційної діяльності» [5].

Цілком зрозуміло, що за умов практичної реалізації Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Державної програми «Вчитель», Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття) особливого значення набуває проблема якості і ефективності науково-методичної роботи в навчальних закладах, яка стала наріжним каменем у реформуванні освітніх систем. Тому її вирішення залежить від рівня сформованості науково-методичної складової у майбутніх педагогів.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні системи підготовки студентів до науково-методичної діяльності у загальноосвітньому закладі та її складових компонентів. Відповідно до проблеми та мети дослідження визначено такі завдання: розкриття суті понять «науково-методична діяльність», «дидактико-методична підготовка», «фахове освітнє середовище».

Виклад основного матеріалу статті. Аналізуючи проблему професійного становлення молодих спеціалістів, сучасні дослідники розглядають її, перш за все, з погляду професійної підготовки у педагогічних навчальних закладах, бо саме тут закладається база з опанування навичками і вміннями науково-методичної роботи, як складової професійної культури вчителя.

У дослідженнях вчених проблема професійного розвитку особистості майбутнього вчителя посідає значне місце.

Так, на думку, В.І. Земцової, «методична підготовка вчителя буде ефективною тільки в тому випадку, якщо вона становить систему, яка є найважливішою частиною системи більш високого рівня – професійної підготовки вчителя і функціонує в її складі» [7].

Під системою методичної підготовки вчителя автор розуміє педагогічну систему, що включає в себе сукупність функціональних і структурних компонентів, взаємодія яких породжує інтегративну якість особистості вчителя – методичну готовність; ця система орієнтована на завдання педагогічної системи вищого порядку – професійної підготовки [6, с. 2 – 7].

Методологічні засади формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності досліджено А.Ф. Лисенко. На думку науковця, готовність не є вродженою, а виникає в результаті певного досвіду людини, заснованого на формуванні його позитивного ставлення до означеної діяльності, усвідомленні мотивів і потреби в ній, об'єктивізації її предмета та способів взаємодії з ним [9].

Про важливість та необхідність упровадження системи методичної підготовки майбутніх учителів наголошує і М.Г. Криловець. Науковець доводить, що системний підхід забезпечує цілісний погляд на проблему методичної підготовки майбутніх учителів і дає змогу розглядати її, по-перше, як інваріантний етап неперервної педагогічної освіти вчителя, що здійснюється під час навчання студентів у вищих педагогічних навчальних закладах, а по-друге, забезпечити єдність і цілісність усіх складових компонентів змісту та процесу методичної підготовки [8, с. 251].

Проблему науково-методичної діяльності майбутніх учителів, зокрема її дидактико-методичну складову, досліджували Г.В. Абросімова,

6. Korniyenko I. *Profesiyni oriyentatsiyi v systemi zhyttyevykh stratehiy starshoklasnyka // Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota.* – 2000. – No5. – S. 35–38.

7. Kharkivs'ka A. A. *Zakonomirnosti ta pryntsyipy upravlinnya innovatsiynym rozvytkom pedahohichnoho VNZ / A. A. Kharkivs'ka // Naukovi zapysky kafedry pedahohiky Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina : Zb. nauk. prats' / Za zah. red. L. S. Nechyporenko.* – Kh., 2012. – S. 180 – 190.

Педагогіка

УДК 378.147.091.32

кандидат педагогічних наук, доцент Упатова Ірина Петрівна

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ФАХОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблеми підготовки студентів до науково-методичної діяльності у загальноосвітньому закладі. Розкрито суть понять «науково-методична діяльність», «дидактико-методична підготовка», «фахове освітнє середовище».

Ключові слова: науково-методична система, фахове освітнє середовище.

Аннотація. Стаття посвящена анализу проблемы подготовки студентов к научно-методической деятельности в общеобразовательном учреждении. Раскрыта суть понятий «научно-методическая деятельность», «дидактико-методическая подготовка», «профессиональная образовательная среда».

Ключевые слова: научно-методическая система, профессионально-образовательная среда.

Annotation. The paper analyzes the problem of preparing students for scientific and methodological activities in comprehensive schools. The essence of the concepts of «scientific and methodological activities», «didactic and methodical preparation», «professional learning environment».

Keywords: scientific and methodical system, professional learning environment.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають від майбутнього фахівця творчості, інновацій, педагогічної рефлексії власної діяльності, володіння навичками та вміннями науково-методичної роботи, якими він має оволодіти під час навчання у вищому навчальному закладі, що, у свою чергу, забезпечить його професійну самореалізацію у прискорені терміни.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) зазначено, що «головна увага має бути зосереджена на підготовці нового покоління педагогічних працівників», тому підвищення загальної культури, рівня науково-методичної підготовки працюючої сьогодні багатотисячної громади освітян є невідкладним і надзвичайно важливим завданням, розв'язанню якого покликана сприяти і система вищої педагогічної освіти [4].

У Законі «Про вищу освіту» (ст. 26) основним завданням вищого навчального закладу зазначено «забезпечення творчої діяльності учасників

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

з'єднаних лампочок. Вихід з ладу хоча б однієї лампочки означає вихід з ладу всієї гірлянди.

Викладач ТІ. Таким чином, поява події A полягає у безвідмовній роботі усіх елементів системи. Введемо відповідні позначення.

1. Подія A – безвідмовна робота системи протягом часу T .

2. Події B_i ($i = 1, \dots, n$) – безвідмовна робота i -го елементу протягом часу T .

Ймовірність події B_i дорівнює ймовірності безвідмовної роботи P_i . Вся система працездатна тільки тоді, коли працездатні всі її елементи. Оскільки всі

елементи незалежні, то $A = B_1 \cdot B_2 \cdot \dots \cdot B_n$.

Після цього, викладачем ТІ може бути сформульована теорема добутку незалежних подій та вказано, що надійність системи з послідовним з'єднанням елементів обчислюється за формулою

$P(A) = P(B_1 \cdot B_2 \cdot \dots \cdot B_n) = P(B_1) \cdot P(B_2) \cdot \dots \cdot P(B_n)$. Оскільки,

ймовірність безвідмовної роботи кожного елементу дорівнює P_i , то

$P(A) = p_1 \cdot p_2 \cdot \dots \cdot p_n = \prod_{i=1}^n p_i$. Цей вираз завершує математичне моделювання надійності системи послідовно з'єднаних елементів.

Викладач ТІ може провести аналіз моделі та показати, що за умови $n \rightarrow \infty$, ймовірність безвідмовної роботи системи $P(A) \rightarrow 0$, оскільки всі

співмножники $p_i < 1$. Після чого, викладач теорії надійності зауважує, що чим складніше система, тим нижче її надійність. Занадто складна система непрацездатна.

Аналогічно, слід розглянути надійність роботи системи, елементи якої з'єднані паралельно.

Викладач ТІ. Тепер розглянемо систему, елементи якої з'єднані паралельно, як показано на рис. 2. Кожному i -му елементу поставимо у

відповідність ймовірність його безвідмовної роботи P_i .

Питання про залежність працездатності такої системи від працездатності усіх її елементів роз'яснює викладач дисципліни «Надійність технічних систем», який нагадує студентам, що відмова системи з паралельним з'єднанням елементів настає у випадку одночасної відмови всіх її елементів. Прикладом такої системи може служити система світильників в аудиторії. У випадку виходу з ладу одного чи декількох світильників інші продовжують освітлювати аудиторію.

Викладач ТІ. Таким чином, поява події A полягає у роботі хоча б одного елементу. Введемо відповідні позначення.

1. Подія A – безвідмовна робота системи протягом часу T .

2. Події B_i ($i = 1, \dots, n$) – безвідмовна робота i -го елементу протягом часу T .

3. Подія $\bar{A}$ – система відмовить протягом часу T .

4. Події $\bar{B}_i$ ($i = 1, \dots, n$) – відмовить i -тий елемент протягом часу T .

Тоді, ймовірність події $\bar{B}_i$ обчислюється за формулою ймовірності протилежних подій $P(\bar{B}_i) = 1 - p_i$. Вся система непрацездатна тільки тоді, коли непрацездатні всі її елементи. Оскільки всі елементи незалежні, то $\bar{A} = \bar{B}_1 \cdot \bar{B}_2 \cdot \dots \cdot \bar{B}_n$. Надійність системи з паралельним з'єднанням елементів обчислюється за формулою

$$P(A) = 1 - P(\bar{A}) = 1 - P(\bar{B}_1) \cdot P(\bar{B}_2) \cdot \dots \cdot P(\bar{B}_n) = 1 - \prod_{i=1}^n (1 - p_i)$$

Викладач ТЙ аналізує модель і зауважує, що за умови $n \rightarrow \infty$, ймовірність безвідмовної роботи системи $P(A) \rightarrow 1$, оскільки $\prod_{i=1}^n (1 - p_i) \rightarrow 0$.

Викладач з надійності технічних систем пояснює, що введення в систему додаткових паралельних гілок сприяє підвищенню надійності системи. Тому, для досягнення належної надійності функціонування інженерних мереж часто поруч з окремими трубопровідними ділянками з малою надійністю паралельно проводять додаткові ділянки, а для підвищення надійності роботи приладів залучають дублювання основних його вузлів.

Наприкінці лекції, студентам в якості домашнього завдання може бути запропоновано побудувати математичну модель для обчислення надійності системи із змішаним з'єднанням елементів, що зображено на рис. 3.

Перевірка домашнього завдання може бути організована під час наступного практичного заняття, що сприятиме більшій керованості процесом навчання і забезпеченню мотиваційного етапу. На цьому ж занятті, з метою систематизації та узагальнення отриманих вмінь, студенти разом із викладачем можуть зобразити схему «розвитку» математичних моделей до професійно орієнтованих завдань (рис. 4).

Практичні заняття з ТЙ мають більш широкі можливості для розгляду професійно орієнтованих завдань. Під час їхнього розв'язування студенти оперують професійними термінами, набувають умінь висувати гіпотези та аналізувати ситуації, характерні для майбутньої інженерної діяльності.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

та цілей університету, принцип оптимального внутрішнього різноманіття системи, принцип соціальної детермінації та аналітичного прогнозування, принцип інформаційної достатності та оперативного регулювання, принципи фінансово-економічної раціональності, правової пріоритетності і законності, принцип єдності єдиноначальства і колегіальності в управлінні, раціонального поєднання прав, обов'язків і відповідальності, наступності в управлінні, наукової компетентності, гуманізації, професійної компетентності, успішної управлінської діяльності, принципи єдності цілей, взаємодоповнюваності, цілеспрямованості й критеріальності, підпорядкованості цілей в їх ієрархії, систематичності оцінювання та встановлення зворотного зв'язку.

Доповнення сукупності сучасних функцій управління такими, як аналітична, стимулююча, прогностична, мотиваційна, представляється нам особливо актуальним у зв'язку з підвищенням ролі суб'єктивного чинника людської діяльності.

Література:

1. Абдулина О. Мониторинг качества профессиональной подготовки / О. Абдулина – М.: Высшее образование в России, 1998 – №3. – С. 342-350.
2. Бордовский Г. А. Управление качеством образования / Г. А. Бордовский – СПб. Изд. РГПУ им. А. И. Герцена, 1999 г. – 352 с.
3. Борисова Е. Якість освіти і місце вищої школи в суспільстві / Е. Борисова // Альма-матер. – 2003. – №11. – С. 27-33
4. Єльнікова Г. Теоретичні основи адаптивного управління // Наша школа: науково-методичний журнал. – Одеса: Астропринт, 2000. – №2-3. – С. 25-29.
5. Єльнікова Г. Сутність адаптивного управління, його закономірності і принципи // Наука і сучасність: Збірник наукових праць національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Випуск 2, ч. 1. – С. 69-78.
6. Корнієнко І. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №5. – С. 35-38.
7. Харківська А. А. Закономірності та принципи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ / А. А. Харківська // Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна : Зб. наук. праць / За заг. ред. Л. С. Нечипоренко. – Х., 2012. – С. 180 – 190.

References:

1. Abdulyana O. Monitoryng kachestva pprofeccyonal'noy podhotovky / O. Abdulyana – M.: Vysshee obrazovanye v Rossyy, 1998 – #3. – С. 342-350.
2. Bopdovckyy H. A. Upravlenye kachestvom obrazovanyu / H. A. Bopdovckyy – SPb. Yzd. PHPU im. A. Y. Heptsena, 1999 h. – 352 c.
3. Bopycova Ye. Yakict' ocvity i mictse vyshchoyi shkoly v cucpil'ctvi / Ye. Bopycova // Al'ma-matep. – 2003. – #11. – С. 27-33
4. Yel'nykova H. Teoretychni osnovy adaptivnoho upravlinnya // Nasha shkola: naukoivo-metodychnyy zhurnal. – Odesa: Astroprynt, 2000. – #2-3. – S. 25-29.
5. Yel'nykova H. Sutnist' adaptivnoho upravlinnya, yoho zakonimirostnosti i pryntsyipy // Nauka i suchasnist': Zbirnyk naukovykh prats' natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova. – K.: Lohos, 2000. – Vypusk 2, ch. 1. – S. 69-78.

аналіз принципів управління навчальним закладом зробив Є. М. Хриков. На сьогодні науковці виділяють від 10 до 60 принципів.

Принципи управління визначають вимоги та зміст, структуру і організацію цього процесу. Вони складають як би ідейну основу теорії та практики управління і використовуються як фундаментальні аксіоми [2, с.201].

Принцип системності, що передбачає розвиненість у роботі керівника всіх управлінських функцій, їх взаємодію і взаємозв'язок. Даний принцип вимагає, щоб вся управлінська діяльність створювалася як система. Вона може бути описана і організована у вигляді компонентів діяльності: мотиви – мета – завдання – зміст – форми – методи – умови – результати [3, с. 32].

Для досягнення принципу системності в управлінській діяльності необхідна максимальна реалізація всіх управлінських функцій, тобто відповідно до функціонального алгоритму: прогнозування, планування, організація, регулювання, контроль, аналіз, стимулювання.

Г. Єльнікова підкреслює важливість принципу успішної управлінської діяльності, принципу соціальної детермінації та аналітичного прогнозування, принципу інформаційної достатності та оперативного регулювання [4].

Якість функціонування системи освіти залежить від принципів єдності єдиноначальства і колегіальності в управлінні, раціонального поєднання прав, обов'язків і відповідальності, наступності в управлінні. Принцип єдиноначальності і колегіальності в управлінні освітою проявляється в тому, що єдиноначальність органічно пов'язана з колегіальністю, як правильно відзначає Єдиноначальність функціонує через делегування повноважень, а колегіальність проявляється у відповідному представницькому або безпосередньому впливу [6]. Принцип раціонального поєднання прав, обов'язків і відповідальності тісно пов'язаний з попереднім принципом єдності єдиноначальності і колегіальності в управлінні і припускає баланс прав, обов'язків і відповідальності в діяльності керівника. Принцип наступності передбачає взаємозв'язок, послідовність реалізації всіх управлінських функцій, координацію дій суб'єктів управління [1]. Принцип професійної компетентності передбачає наявність обов'язкової спеціальної підготовки керівництві для роботи на належному управлінському рівні. Як зазначає Г. Єльнікова, професіоналізм нерозривно пов'язаний з компетентністю керівника. Процес вирішення управлінських завдань завжди вимагає додаткової інформації. Для прийняття компетентного рішення керівнику необхідні знання з області психології, педагогіки, політології, соціології, теорії управління [5, с.40].

Таким чином, наші уявлення про принципи, на підставі яких здійснювалася модернізація роботи ВНЗ зводяться до того, що вони розглядаються як відносно самостійні. Тим часом усі вони взаємопов'язані, доповнюють один одного, утворюючи єдину систему. Недооцінка будь-якого з них призводить до зниження ефективності управління якістю освіти у ВНЗ.

Висновки. Виявлені закономірності дозволили визначити принципи ефективного управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ: принципи менеджменту якості освіти (орієнтація на споживача, роль керівництва в системі управління якістю, постійне вдосконалення та ін.), принцип постійного підвищення компетентності; принцип спрямованої самоорганізації; принцип кооперації; принцип системності, принцип взаємозв'язку функцій управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ

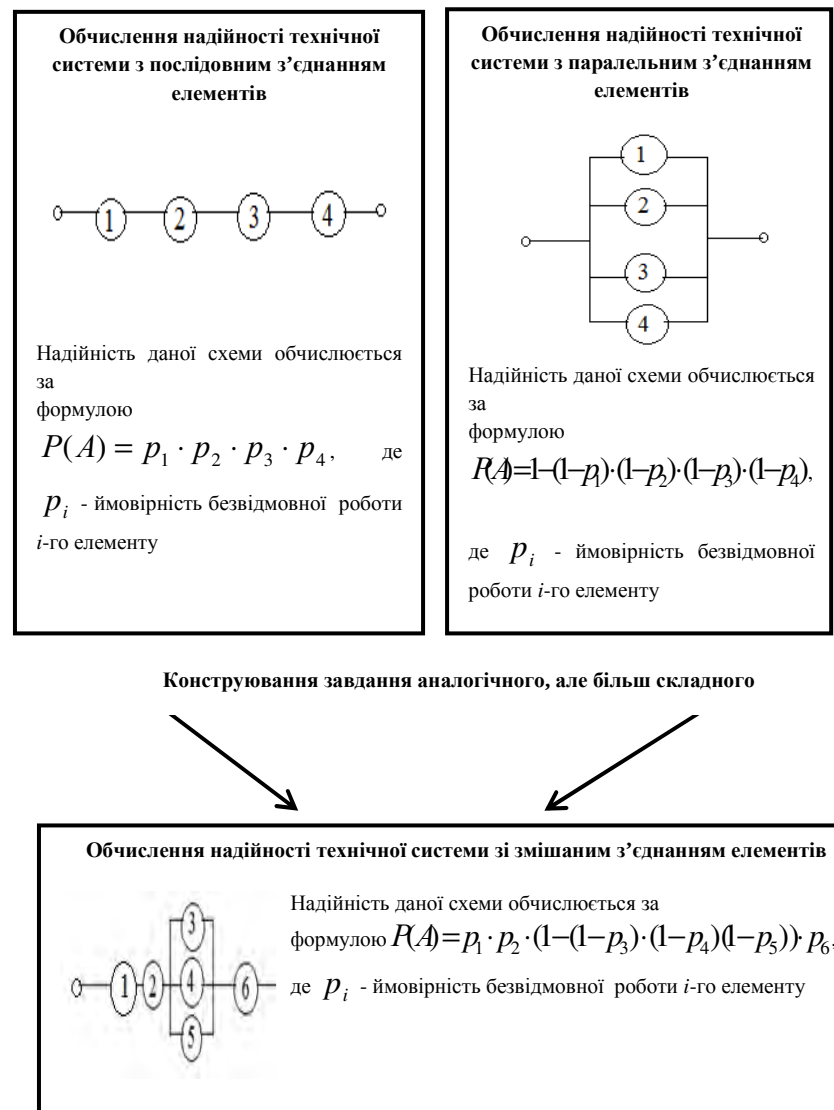

Рис. 4. Схема «розвитку» моделі до професійно орієнтованого завдання

Крім того, описаний підхід сприяє більш ефективному оволодінню студентів усіма етапами моделювання, забезпечує ілюстрацію практичної значущості матеріалу, передбачає формування навчальної мотивації.

Висновки. На наш погляд, наведені вище міркування вказують на важливість інтеграції математичних і спеціальних дисциплін у системі неперервної інженерної освіти, а використання розроблених методичних рекомендацій сприятиме формуванню: психологічної готовності студентів застосовувати отримані знання і вміння в професійній діяльності; досвіду застосування майбутніми інженерами знань у квазіпрофесійній діяльності, їхньої впевненості у своїх можливостях успішно використовувати математичні методи у розв'язуванні завдань майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Власенко К.В. Практичні заняття з теорії ймовірностей, теорії ймовірностей, ймовірнісних процесів та математичної статистики: Навч.-метод. посібник / К.В. Власенко, О.О. Чумак. – Донецьк: «Нолідж», 2014. – 176 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання-Прес, 2004. – 445 с.
3. Кухта А.М. Принцип наступності у навчанні / А.М. Кухта. - Львів: Вища школа, 1973. - 26 с.
4. Мадзигон В.Н. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Мадзигон Василий Николаевич - К., 1991. – 356 с.
5. Мороз А.Г. К вопросу о дидактической адаптации первокурсников / А.Г. Мороз // Психологические и социально-психологические особенности адаптации студентов.: – М. Просвещение, 1977. – 104 с.
6. Реутова І.М. Аналіз проблеми наступності в системі неперервної освіти / І.М. Реутова // Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнародний зб. наук. робіт. - Донецьк, 2008. - Вип. 29. - С.76-80.
7. Скафа О. І. Наукові засади методичного забезпечення кредитно-модульної системи навчання у вищій школі: Монографія / О.І. Скафа, Н.М. Лосева, О.В. Мазнев. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2009 – 380 с.

References:

1. Vlasenko K.V. Prakty`chni zanyattya z teoriyi jmovirnostej, teoriyi jmovirnostej, jmovirnisny`x procesiv ta matematy`chnoyi staty`sty`ky`: Navch.-metod. posibny`k / K.V. Vlasenko, O.O. Chumak. – Donecz`k: «Noulidzh», 2014. – 176 s.
2. Kuz`mins`ky`j A. I. Pedagogika: pidruchny`k / A. I. Kuz`mins`ky`j, V. L. Omel`yanenko. – [2-ge vy`d., pererob. i dop.]. – K.: Znamya-Press, 2004. – 445 s.
3. Kuxta A.M. Pry`ncy`p nastupnosti u navchanni / A.M. Kuxta. - L`viv: Vy`shha shkola, 1973. - 26 s.
4. Madzy`gon V.N. Poly`texny`chesky`e osnovy soedy`nenny`ya obuchen`ya s proy`zvody`tel`nym trudom: dy`s. ... doktora ped. nauk: 13.00.04 / Madzy`gon Vasy`ly`j Ny`kolaevy`ch - K., 1991. – 356 s.
5. Moroz A.G. K voprosu o dy`dakty`cheskoj adaptacy`y` pervokursny`kov / A.G. Moroz // Psy`xology`chesky`e y` socy`al`no-psy`xology`chesky`e osobennosty` adaptacy`y` studentov.: – M. Prosveshheny`e, 1977. – 104 s.
6. Reutova I.M. Analiz problemy` nastupnosti v sy`stemi neperervnoyi osvity` / I.M. Reutova // Dy`dakty`ka matematy`ky: problemy` i doslidzhennya: mizhnarodny`j zb. nauk. robit. - Donecz`k, 2008. - Vy`p. 29.- S.76-80.
7. Skafa O. I. Naukovi zasady` metody`chnogo zabezpechennya kredy`tno-

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка и психологія

управління; чітке визначення посадових обов'язків працівників; які у разі необхідності корегуються; розвиток демократичних засад управління, підвищення самостійності структурних підрозділів ВНЗ; постійне удосконалення управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; створення умов для самореалізації, повного розкриття професійних можливостей співробітників університету; розвиток та підвищення професіоналізму суб'єктів управління і їх відповідальності і компетентності в області управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; розробка комплексу показників, критеріїв ефективності управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; моніторинг організаційного забезпечення управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ, моніторинг ефективності управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ, моніторинг ефективності функціонування ВНЗ; систематизація інформації про стан управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; інформаційне забезпечення аналізу й прогнозування стану управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ, вироблення управлінських рішень; формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів музики необхідно надавати пріоритетного значення у процесі фахової підготовки сучасних вищих навчальних закладів; концепція формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики у процесі фахової освіти має базуватись на особистісно орієнтованому, компетентностному, акмеологічному, системно-діяльнісному та інтерактивному підходах; для успішного формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики дуже важлива скоординована робота усіх учасників навчально-виховного процесу (професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, адміністрації); запровадження компетентностного підходу у навчально-виховний процес ВНЗ, спрямованого на гуманізацію освіти, створення атмосфери творчої співпраці, позитивного мотиваційного фону навчально-виховної діяльності та відповідного соціально-гуманітарного мікросередовища, яке буде сприяти формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів музики; формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики повинне здійснюватись на всіх етапах професійної підготовки, бути безперервним, постійним і проводитися системно для чого необхідно підвищити міждисциплінарні зв'язки та практичну орієнтованість фахових дисциплін, особливо професійно-орієнтованих та посилити зв'язок між теоретичним навчанням і практичною професійною діяльністю; запровадження постійно діючого моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів музики.

Уперше принципи наукового управління були сформульовані Ф. Тейлором: поділ праці, вимірювання праці, складання завдань-приписів, складання програм стимулювання, праця як індивідуальна діяльність, мотивація, роль індивідуальних здібностей, роль управління, розвиток управлінського мислення. Усі ці принципи спрямовують діяльність працівника ззовні.

Подальшого розвитку принципи управління набули в працях А. Файоля, який презентував уже 14 принципів, серед яких новими були: влада й відповідальність, дисципліна, єдиноначальність, єдність наряду, підпорядкування власних інтересів загальним, централізація, ієрархія, порядок, справедливість, стабільність робочого місця, ініціатива. Вагомий внесок в

цілеспрямованого управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ ефективне, якщо спирається на основні положення стратегічного управління і відповідає місії та завданням університету; управління ефективне, воно здійснюється з опорою на самоуправління (спрямованого самовпливу) і якщо стратегія управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ включає наступні основні етапи: планування, аналіз, організація і контроль; адаптивне управління ефективне, якщо здійснюється на основі, перш за все, комплексного підходу, підґрунтям якого є стратегічний, особистісно орієнтований та системний підходи; ефективність управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ тим вища, чим повніше у змісті освіти представлені особливості окремих видів професійної діяльності; ефективність управлінської діяльності тим вища, чим вищий рівень професіоналізму особистості та діяльності керівників навчальних закладів; управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ ефективне, якщо на основі системного його аналізу приймаються відповідні управлінські рішення; управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ ефективне, якщо запроваджено систему постійно діючого моніторингу; управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ тим вища, чим вищий рівень організаційно-управлінського забезпечення якості результату освітнього процесу у педагогічному ВНЗ.

Визначені нами закономірності реалізують наступні положення: оцінка ефективності управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ, формулювання організаційних цілей, ухвалення рішень, направлених на створення і утримання конкурентних переваг, здатних забезпечити ефективність діяльності в довгостроковій перспективі; наявність чітких перспектив розвитку ВНЗ, обґрунтованість місії стратегічного плану, поточних планів роботи; конкретність прийнятих рішень, їх зв'язок зі стратегією розвитку навчального закладу, наявністю чіткої системи забезпечення виконання управлінських рішень; відповідність управління ВНЗ сучасним тенденціям теорії та практики управління; відповідність структури управління ВНЗ стратегії та завданням його роботи; розвиток демократичних засад управління, підвищення самостійності структурних підрозділів ВНЗ; сприяння впровадженню у ВНЗ інформаційних та управлінських технологій; постійне удосконалення управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; відповідність діяльності ВНЗ тенденціям розвитку вищої освіти в світі; планування управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; аналіз та визначення стратегії управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; створення умов для реалізації стратегії, реалізація стратегії управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; контролювання та оцінювання реалізації стратегії; залучення роботодавців до розробки навчальних планів, програм, організації практик, оцінки ефективності освіти; чітке визначення відповідальності і повноважень усіх суб'єктів управління; усвідомлення суб'єктами управління важливості підвищення ефективності управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ на сучасному етапі розвитку суспільства; скоординована робота всіх суб'єктів управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ; підвищення рівня самостійності структурних підрозділів; провідної ролі колегіальних органів у прийнятті управлінських рішень; прозорість процедур прийняття управлінських рішень; широке розповсюдження делегування повноважень; панування демократичного стилю

УДК 378. 147:799.31:355

викладач кафедри особистої безпеки,
капітан Волошин Володимир ДмитровичНаціональна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ЗБРОЇ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У статті здійснено аналіз педагогічної теорії та практики з проблеми формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю майбутніми офіцерами-прикордонниками, в результаті чого визначено сутність та зміст поняття «вогнева підготовка».

Ключові слова: вогнева підготовка, офіцери-прикордонники, формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю.

Аннотация. В статье осуществлен анализ педагогической теории и практики по проблеме формирования умений использовать спецсредства и оружие будущими офицерами-пограничниками, в результате чего определены сущность и содержание понятия «огневая подготовка».

Ключевые слова: огневая подготовка, офицеры-пограничники, формирование умений использовать спецсредства и оружие.

Annotation. The article presents the analysis of pedagogical theory and practice on the formation of the ability to use non-lethal weapons and weapons of the future border guard officers, resulting in a determined spirit and the concept of «fire preparation».

Keywords: fire training, officers, border guards, the formation of the ability to use special equipment and weapons.

Вступ. Серед основних умов забезпечення демократизації українського суспільства, а також створення правової української держави є реформування її правоохоронної системи. У згаданій системі важливе місце належить такому правоохоронному органу, як прикордонна служба. Реформування Державної прикордонної служби України в умовах посилення боротьби зі зростанням злочинності в контрольованих прикордонних районах, незаконною міграцією, проявами контрабандної діяльності на державному кордоні України та іншими негативними явищами, що загрожують суверенітету України, територіальній цілісності та недоторканості державного кордону України, а також життю та здоров'ю прикордонників, які виконують наказ на охорону державного кордону, значною мірою обумовлюється рівнем професійної підготовленості офіцера-прикордонника до захисту (оборони) рубежів Батьківщини.

Водночас прикордонник, далеко не завжди в екстремальних ситуаціях діє професійно грамотно, здатен застосовувати спеціальні засоби та зброю, адже під час виконання службових обов'язків у мирний час виникає не впевненість у застосуванні вогнепальної зброї. Саме тому, один із пріоритетних напрямів

підготовки прикордонника до майбутньої професійної діяльності є вогнева підготовка курсантів.

Метою статті є аналіз теоретичних основ вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема формування умінь застосовувати спецзасоби та зброю.

Виклад основного матеріалу. Характеристика внутрішньої та зовнішньої ситуації в Україні свідчить про загострення криміногенної ситуації, зростання кількості екстремальних ситуацій, а також зовнішніх загроз. У зв'язку із цим відбувається активізація правоохоронної діяльності Державної прикордонної служби України. Все частіше виникає загроза життю військовослужбовців прикордонного відомства. Тому особливой актуальності набуває саме вогнева підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників. Останні рішення керівництва, відображені у керівних документах вимагають підвищення рівня професіоналізму фахівців прикордонної служби, що впливає на їх безпеку при виконанні службових завдань.

Основна роль у навчанні стрільби з бойової зброї та використанні спецзасобів належить вищим військовим навчальним закладам. Їхнім завданням є не лише надання відповідних знань, формування умінь та навичок, а забезпечення творчого мислення, раціональної реакції в екстремальних нестандартних обставинах. Водночас усі отримання знання, уміння та навички будуть удосконалюватись у процесі професійної діяльності.

Надійна охорона кордону – одна з умов ефективного вирішення завдань щодо державного реформування та будівництва. На Державну прикордонну службу покладено забезпечення високого рівня професійної підготовки, формування морально-психологічних якостей офіцерів-прикордонників.

Професійна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників є багатоаспектною та містить численну кількість компонентів. Проблема професійної підготовки офіцерських кадрів вітчизняного прикордонного відомства, зокрема такого її виду як вогнева підготовка, є предметом особливої уваги [16]. Поява нових видів озброєння, способів ведення збройної боротьби вимагають:

забезпечення інноваційних підходів щодо реалізації змісту та методики викладання дисциплін, пов'язаних із вогневою підготовкою;

врахування педагогічних та психологічних аспектів впливу у реалізації зазначеної вище підготовки.

Врахування еволюції тактики ведення бойових дій, тенденції зростання та ускладнення оперативно-тактичних функцій офіцерів прикордонної служби обумовило необхідність вивчення нами проблеми удосконалення вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників [16].

Аналіз наукової педагогічної, психологічної, військової та філософської літератури переконливо доводить відсутність окремих наукових досліджень щодо формування умінь та навичок використання спеціальних засобів та зброї в майбутніх офіцерів-прикордонників [14].

Результати аналізу навчально-виховного процесу вищих військових навчальних закладів дають можливість визначити зміст вогневої підготовки та виокремити її основні особливості.

Отже, вогневою підготовкою слід вважати такий вид підготовки фахівців правоохоронних органів, який полягає у вивченні матеріальної частини зброї, заходів безпеки при поводженні з ним, прийомів і правил стрільби; тренуванні

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

адаптивним. Ефективність управління завжди підвищується, якщо воно здійснюється з опорою на самоуправління (спрямованого самовпливу). Факт самоуправління завжди має місце, коли зовнішні вимоги (реальна ситуація, розпорядження, наказ та ін.) створюють для людини ситуацію додаткової орієнтації. Самоуправління неможливе без усвідомлення і забезпечення реалістичності мети діяльності. Усвідомлення і забезпечення реалістичності мети відбувається тільки на основі аналізу і узгодження власних спрямувань людини (або організації) з вимогами до неї суспільства, держави та урахуванням реальної ситуації, що складається. Узгодження цілей визначає напрям подальшого розвитку, адаптує існування людини (або організації) на реальні умови, зберігаючи досягнутий рівень розвитку. Розвиток завжди забезпечується узгодженням взаємодії різноспрямованих впливів, які є рушійною силою і мають утворюючу, руйнуючу основу або представлені різносполученими співвідношеннями цих основ. Якщо ці впливи спонтанні, рух системи хаотичний, зумовлює вільний розвиток, коли впливи упорядковані, рух системи спрямовується у певному напрямку, що забезпечує спрямований розвиток. Реалізація узгоджених цілей на основі самоуправління (спрямованого самовпливу) являє собою спрямовану самоорганізацію і забезпечує спрямований саморозвиток. Це не що інше, як усвідомлена, цілеспрямована діяльність людини (або організації), ініціатором якої є сама людина (організація). Це організація самого себе на конкретну діяльність (процес упорядкування). Така діяльність необхідно приводить до бажаного результату (досягнення мети). Прогресивний розвиток системи характеризується висхідним шляхом, який забезпечує перехід системи з більш низького рівня на більш високий рівень організації. При цьому розвиток системи у горизонтальному шарі будь-якого рівня можливий до тієї пори, поки система не опанує весь вільний простір. Після цього системі необхідно перейти на більш високий рівень, де продовжити свій розвиток. Перехід системи на більш високий рівень змінює її якісний, а продовження розвитку у новому горизонті – її кількісний склад. Це прогресивний шлях розвитку. Якщо за будь-яких умов системі перепиняється висхідний шлях, її утворюючі сили перетворюються у руйнуючі (система сама себе руйнує). Починається регрес системи. Тому цілісний процес спрямованої самоорганізації потребує супровідного аналізу і оцінювання для прогнозування шляхів подальшого розвитку, який попереджує перехід утворюючої сили у руйнуючу.

Проаналізувавши зміст представлених науковцями закономірностей, зазначимо, що суть закономірностей визначається авторами по-різному, – це особливість взаємозв'язку керуючою та керованою підсистем.

Спорідненими є дві закономірності, перша з них пов'язана з вимогами щодо компетентності керівників, а друга – із забезпеченістю управління інформацією. Дослідивши закономірності, визначені науковцями, було виявлено, що на сучасному етапі не достатньо розроблена цілісна система закономірностей, які охоплюють усі сторони управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ.

Нами визначено наступні закономірності системи адаптивного управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ: управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ ефективне, якщо впроваджено систему менеджменту якості, яка відповідає вимогам та критеріям міжнародного стандарту ISO 9000; діяльність ВНЗ буде ефективною за умови

Вступ. Дослідження проблеми управління якістю належить до найбільш актуальних проблем сучасної теорії освіти. Її актуальність зумовлена потребами практики, насамперед потребами різкого нарощування освітнього потенціалу нації, забезпечення конкурентоспроможності випускників загальноосвітніх шкіл і університетів на ринку праці як всередині держави, так і на міжнародному рівні. Сьогодні актуальним є розгляд проблем модернізації управління закладами освіти, які фактично почали розроблятися дослідниками та органами управління освітою в Україні тільки впродовж останнього десятиріччя.

Поетапне входження України до світового простору, інноваційні та модернізаційні процеси в освіті виявили наявність істотних суперечностей між потребами часу та реальним станом управління якістю освітнього процесу у навчальних закладах. Над проблемою підвищення якості освітнього процесу працюють вітчизняні і зарубіжні науковці В. Алфімов, Г. Артюх, Т. Боголюб, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломинський, В. Луговий, С. Павлютенков. Проте на сьогодні ця проблема потребує подальшого аналізу, особливо коли йдеться про управління якістю музичної освіти у педагогічному ВНЗ.

Мета статті – визначити закономірності і принципи адаптивного управління якістю музичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Загальною закономірністю управління є єдність систем управління освітою, яка відображає стабільність внутрішніх зв'язків системи, що визначають її цілісне існування, характер формування й розвитку (закономірність виявляється в єдності інтересів усіх підсистем об'єктів і суб'єктів управління).

А. Харківська [7] виділила комплекс закономірностей системи управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу III–IV рівня акредитації: чим вищий рівень навчального, наукового та економічного потенціалу ВНЗ, тим ефективніше реалізується процес управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ; чим вищий рівень вимог щодо підготовки майбутніх фахівців, тим якіснішим має бути навчально-виховний процес та професійна компетентність професорсько-викладацького складу; чим більш конкретні та обґрунтовані критерії для визначення якості роботи педагогічного ВНЗ, тим більш оперативно здійснюється реагування на вимоги сьогодення; чим повніше забезпечується взаємодія керівника та персоналу в змістовій, процесуальній й організаційній сторонах діяльності педагогічного колективу, тим ефективніше керівництво й вищі результати діяльності колективу; чим прозоріше процес вирішення питань на загальних зборах трудового колективу, тим ефективніше здійснюється досягнення загальної мети ІР педагогічного ВНЗ; чим ґрунтовніше здійснюється пошук, вивчення та впровадження інноваційних технологій, методик управління педагогічними ВНЗ, застосовуваних у різних країнах, тим ефективніше управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ.

Г. Єльнікова [5] виділила закономірності адаптивного управління навчальним закладом. Спрямування – це є втручання в саморух системи (природний розвиток людини, організації) і ні що інше, як управління. Управління завжди продуктивне, якщо управлінський вплив спрямований на природний шлях розвитку (людини, організації тощо). Таке управління буде

Проблеми сучасного педагогічного освіти.

Сер.: Педагогіка и психология

на тренажерах; відпрацюванні нормативів з вогневої підготовки; вивченням правових засад застосування зброї.

Як показує практика, підготовка офіцерів-прикордонників нової генерації пов'язана, в першу чергу, із формуванням високопрофесійних компетентностей, відповідністю сучасним вимогам високодинамічних змін суспільства.

Аналіз дисертаційних робіт, монографій і наукових статей дозволив нам дійти висновку, що проблема підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності постійно привертала увагу науковців. У контексті представленого дослідження на особливу увагу заслуговують праці В. Балашова [2], І. Грязнова [3], О. Діденка [4], Д. Іщенка [8], С. Капітанець [9], В. Миропольська [13], М. Недбай [14], Є. Потапчука [15], В. Ягупова [16], які розглядають проблеми професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів та особливості формування у них професійних знань та умінь.

Проблеми удосконалення вогневої підготовки військовослужбовців та працівників правоохоронних органів розглядалися у працях багатьох вчених. Основи теорії та методики підготовки військовослужбовців були об'єктом дослідження О. Барabanщикова, Б. Бадмаєва, О. Гречихіна, М. Дьяченка, А. Іванова, Д. Козлова та багатьох інших [5].

На сьогоднішній день проблема формування умінь застосування спеціальних засобів та зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками, не знайшла свого відображення у дисертаційних дослідженнях. В результаті аналізу наукової літератури, виявлено дослідження науковців, у яких розглядаються:

проблеми формування підвищення методичної майстерності викладачів вогневої підготовки у ВНЗ правоохоронних органах України (О. Коваль);

формування фізичної готовності до застосування силового впливу на правопорушника під час навчання особистої безпеки офіцерів-прикордонників (О. Мозолев);

формування безпеки правоохоронних органів та особистої безпеки їхніх співробітників (А.Суббот);

проблеми особистої безпеки, правового захисту професійної діяльності правоохоронців (В. Андрюсюк, В. Білоус, В. Гриценко, Л. Казміренко, П. Мельник, Г. Пісун, В. Плisko та ін.) [1];

проблема психологічного забезпечення застосування зброї оперативним працівником (О. Бандурка);

дослідження психологічних аспектів підготовки працівників правоохоронних органів для застосування вогнепальної зброї в екстремальних умовах (Е. Чеботарев);

особливості навчання методам ефективного застосування вогнепальної зброї та культури поведінки з нею (В. Гурський, Ю. Зайцев, В. Заболотний).

Питання особистої безпеки правоохоронців завжди була у центрі уваги наукових досліджень.

А. Жаров вивчав особливості розвитку культури і формування особистої безпеки військовослужбовця. У зміст поняття «особисті безпека» автор вкладає таку ознаку як стабільність професійної діяльності, що дозволяє реалізовувати службові завдання та виконувати службові обов'язки у мирний та воєнний час.

Ще однією ознакою є комплексна система захисту від зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників [6].

Вчена І. Ковальська досліджує сутність, структуру та соціально-психологічні чинники забезпечення особистої безпеки фахівців прикордонного відомства. Вченою визначено особисту безпеку як стан захищеності особистості військовослужбовця-прикордонника від небезпечних чинників та факторів професійної діяльності, який водночас забезпечує фізичну, психічну та духовну цілісність, а також можливість успішного виконання професійних обов'язків та завдань, професійний та особистісний розвиток особистості [10].

Відомий український вчений В. Лефтеров у своїх наукових дослідженнях стверджує, що сучасною стратегією особистої безпеки є загальна модель поведінки людини щодо забезпечення відповідної безпеки і виділяє загальні специфічні знання у галузі живинання та безпеки [11].

В. Малічевський досліджував психологічні методи вогневої підготовки в підрозділах органів внутрішніх справ МВС України. Вченим виявлено чинники, які впливають на ефективність діяльності в ситуації ЗВЗУ, що дозволяє побудувати обґрунтовану технологію професійно-психологічної підготовки працівників МВС України; розроблено методичні засади диференційованого навчання з урахуванням типології особливостей особистості; створено і апробовано техніку соціально-психологічного тренінгу та смугу психологічного навантаження для проведення занять з психологічної, вогневої та тактико-спеціальної підготовки; підготовлено рекомендації щодо проведення запропоновано тренінгу та занять із використанням смуги психологічного навантаження [12].

Окремі уваги заслуговують праці І. Баєвої, В. Барка, В. Гончарова, Т. Кабанченко, Я. Кондратьєва, М. Котика, В. Кохана, О. Матейюка, Г. Нікіфорова, М. Онуфрієва, В. Плisko та інших [7].

Таким чином, аналіз наукової педагогічної, психологічної, військової та філософської літератури переконливо доводить відсутність окремих наукових досліджень щодо формування умінь та навичок використання спеціальних засобів та зброї в майбутніх офіцерів-прикордонників [2]. Проте існує низка вагомих суперечностей соціально-економічного, політичного характеру, що мають відношення до представленої нами проблеми:

вимогами щодо змісту професійної підготовки офіцерських кадрів та недостатньою розробленістю в педагогічній науці теоретичних засад формування спеціальних умінь та навичок, необхідних для успішного вирішення ними завдань професійної діяльності в сучасних умовах;

зростаючими вимогами щодо рівня вогневої підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та невідповідністю інформаційно-технологічного та матеріального забезпечення навчально-виховного процесу у вищій військовій школі;

необхідністю застосування інноваційних педагогічних технологій у вогневій підготовці офіцерів-прикордонників та відсутності належного рівня готовності науково-педагогічного складу ВВНЗ до інноваційної педагогічної діяльності.

Ефективність та результативність навчально-виховного процесу у вищій школі залежить від рівня сформованості умінь. Уміння є системним утворенням, що включає знання, прийоми, навички, готовність виконувати певний вид діяльності та елементи індивідуального досвіду. Будь-яке уміння

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

2. Dontsov A. V. *Moral'na kul'tura vchytelya: monohrafiya* / A. V. Dontsov. – Kh.: KhNU imeni V.N. Karazina, 2007. – 240 s.

3. Yvanov D. V. *Psykholoho-pedahohyckyye podkhody k yssledovanyyu obrazovatel'noy sredy* / D. V. Yvanov // *Myr psykholohyy*. – 2006. – # 4 (48). – S. 167-173.

4. Kulish O. O. *Genderni osoblyvosti pedahohichnoyi kul'tury suchasnoho vchytelya* / O. O. Kulish. – [Elektronnyy resurs]. – *Rezhym dostupu: http://intkonf.org/kulish-oo-genderni-osoblivostipedagogichnoyi-kulturi-suchasnogo-vchitelya*.

5. *Osvita dlya staloho rozvytku. Natsional'na dopovid' za 2012 rik* [Elektronnyy resurs]. – *Rezhym dostupu: http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvytku_nacional4na_dopovid4_skorocheno*

6. Pometun O. *Osvita dlya stiyykoho rozvytku – innovatsiya XXI stolittya / Osvitni komentari, # 7-8-9, 2011. – s. 7 – 12.*

7. Frankl V. *Chelovek v poyskakh smysla*. – M.: Prohress, 1990. – 256 s.

8. Chuyko O. V. *Psykholohichna pidhotovka vykladachiv do diyal'nosti v umovakh innovatsiynoyi osvity* / O. V. Chuyko // *Problemy humanizatsiyi navchannya ta vykhovannya u vyshchomu zakladi osvity: materialy Tretikh Iripins'kykh mizhnarodnykh naukovo-pedahohichnykh chytan'*. – Irpin': Natsional'na akademiya DPS Ukrainy, 2005. – S. 492 – 495.

Педагогіка

УДК: 371

завідувач кафедри музично – інструментальної підготовки вчителя,
кандидат педагогічних наук, доцент Ульянова Вікторія Станіславівна
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради (м. Харків)

ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена закономірностям і принципам адаптивного управління, аналізується якість музичної освіти у вищому навчальному закладі. Визначено концептуальне обґрунтування системи адаптивного управління.

Ключові слова: адаптивне управління, якість музичної освіти, закономірність, принцип.

Аннотация. Статья посвящена системе адаптивного управления, анализируется концепция системы управления музыкального образования в педагогическом высшем учебном заведении. Определено концептуальное обоснование системы адаптивного управления.

Ключевые слова: адаптивное управление, качество музыкального образования, принцип, закономерность.

Annotation. The article is devoted to the adaptive control system, analyzes the concept of the control system of music education in pedagogical higher education institution. Vznacheno conceptualise obrusoviny systems adaptive upravlinnia.

Keywords: career, career growth, professional activity.

Основним критерієм сформованості педагогічної етики у майбутнього викладача ВНЗ є педагогічна практика, оскільки саме в діяльності, у взаємодії зі студентами можна переконатися у своїх досягненнях та визначити перспективи на майбутнє.

Актуальною проблемою гуманізації взаємин викладача і студента є робота, спрямована на формування комунікативних етико-педагогічних навичок. Студента, який обрав собі фах педагога вищої школи, потрібно практично вчити, як встановлювати мовний, візуальний контакт з особистістю; створювати ситуації успіху, демократизувати стосунки. Викладач ВНЗ повинен уміти встановлювати особливий тип взаємин, який сприяє розвитку і розкриттю наявних та потенційних можливостей студента.

Відшукати найбільш ефективні способи педагогічної діяльності, спрогнозувати траєкторію руху студента в освітньому середовищі вищої школи допоможе і розвиток рефлексивного мислення викладача [8; 493].

Висновки. Таким чином, принцип гуманізації має реалізовуватися в усіх структурних компонентах освітнього середовища вищого навчального закладу. Цей принцип набуває особливої значущості з огляду на стратегічні завдання освіти для сталого розвитку, яка потребує сучасного педагога, здатного формувати у молодого покоління мислення, орієнтованого на нову систему ціннісних пріоритетів суспільства, що рухається до сталого майбутнього.

Література:

1. Вітвицька С. С. *Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання* / С. С. Вітвицька. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.
2. Донцов А. В. *Моральна культура вчителя: монографія* / А. В. Донцов. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 240 с.
3. Иванов Д. В. *Психолого-педагогические подходы к исследованию образовательной среды* / Д. В. Иванов // *Мир психологии*. – 2006. – № 4 (48). – С. 167-173.
4. Куліш О. О. *Гендерні особливості педагогічної культури сучасного вчителя* / О. О. Куліш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kulish-oo-genderni-osoblivostipedagogichnoyi-kulturi-suchasnogo-vchitelya>.
5. *Освіта для сталого розвитку. Національна доповідь за 2012 рік* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvitku_nacionalna_dopovid4_skorocheno
6. Пометун О. *Освіта для стійкого розвитку – інновація XXI століття* / Освітні коментарі, № 7-8-9, 2011. – с. 7–12.
7. Франкл В. *Человек в поисках смысла*. – М.: Прогресс, 1990. – 256 с.
8. Чуйко О. В. *Психологічна підготовка викладачів до діяльності в умовах інноваційної освіти* / О. В. Чуйко // *Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: матеріали Третіх Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань*. – Ірпін: Національна академія ДПСУ України, 2005. – С. 492–495.

References:

1. Vitvyts'ka S. S. *Osnovy pedahohiky vyshchoyi shkoly: pidruchnyk za modul'no-reytinghovoyu systemoyu navchannya* / S. S. Vitvyts'ka. – K.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2011. – 384 s.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

ґрунтується на знаннях та навичках людини. Майбутні фахівців повинні володіти різними видами специфічних та узагальнених умінь.

Формування умінь в майбутніх офіцерів-прикордонників застосовувати спеціальні засоби та зброю належить до специфічного виду вмінь, і можливе за умови глибокого розуміння ними суті, понять, властивостей та закономірних зв'язків. Варто зазначити, що найважливішим завданням у формуванні згаданих умінь є не лише отримання практичного досвіду щодо опанування прийомів та способів застосування спецзасобів та зброї у професійній діяльності прикордонників, а й здатність оцінювати складність ситуації, зміни тактичної обстановки, прийняття адекватних рішень [8].

Початковий етап формування в майбутніх офіцерів-прикордонників умінь застосовувати спецзасоби та зброю передбачає усвідомлення усіх прийомів, операцій та теоретичних положень, на яких ґрунтується використання спецзасобів та зброї. На подальших етапах формування вище згаданих умінь є їх удосконалення, проте остаточно про сформованість умінь можна стверджувати, за умов свідомого перенесення способу розв'язання старих завдань на нові [15].

Визначальними особливостями формування умінь в майбутніх офіцерів-прикордонників застосовувати спецзасоби та зброю є такі:

- усвідомлення мети і завдання використання спецзасобів та зброї у професійній діяльності щодо охорони кордону;
- розуміння змісту та способів використання спецзасобів та зброї в охороні кордону;
- свідоме ставлення курсантів до виконання дій;
- готовність курсантів до вироблення відповідного рівня вище згаданих умінь;
- особливості нервової системи, попередній досвід, нахили та здібності курсантів.

Результати проведеного аналізу формування умінь у вищій школі, дозволяють стверджувати, що зазначений процес залежить від умов навчання курсантів-прикордонників, організації навчально-виховного процесу курсантів-прикордонників, від поступового переходу від простих до більш складних завдань, від темпу виконання завдань курсантами [16].

Слід зазначити, що умінь застосовувати спецзасоби та зброю передбачають більш ускладнені способи виконання дій. У зв'язку із цим, доцільно, в єдиній системі передбачати вправи, що вимагають знань у змінних ситуаціях, орієнтувальних знань, творчих.

Висновки. Взагалом, формування в майбутніх офіцерів-прикордонників умінь застосовувати спецзасоби та зброю ґрунтується на роботі з оптимального вибору методу навчання, раціональній комбінації таких методів, забезпечення оптимальної системи оцінювання тощо.

Література:

1. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Юхновець Г. О. та ін. *Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: Науково-практичні рекомендації*. – К.: НАВСУ, 1999.
2. Балашов, В. А. *Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.04* / Балашов Валерий Алексеевич. – Хмельницький, 1996. – 263 с.
3. Грязнов, І. О. *Удосконалення індивідуальної виховної роботи*

командирів підрозділів Прикордонних військ України: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Грязнов Ігор Олександрович. – Хмельницький, 1998. – 210 с.

4. Діденко, О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Діденко. – Хмельницький, 2003. – 201 с.

5. Дьяченко М. И. Военная психология и педагогика. М., 1972. 271 с.

6. Жаров, А. І. Розвиток культури і формування особистої безпеки війна збройних сил України [Електронний ресурс] / Жаров А. І. // Мультиверсум. Філософський альманах: зб. наук. праць / від. ред. Лях В. В. – 2001. – Вип. 41

7. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: Науково-методичні рекомендації / МВС України, НАВСУ: Під ред. М. І. Онуфрієва, Я. Ю. Кондратьєва. – К., 1999. – 71 с.

8. Іщенко, Д. В. Курс лекцій з військової педагогіки. – Хмельницький: Вид-во АПВУ, 1998. – 158 с.

9. Капітанець, С. В. Педагогічні умови формування професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників: дис. ... кандидата пед. наук: 20.02.02 / Капітанець Світлана Володимирівна. – Хмельницький, 2001. – 224 с.

10. Ковальська І. Е. Особиста безпека військовослужбовців Державної прикордонної служби України: сутність, структура та соціально-психологічні чинники її забезпечення [Електронний ресурс] / Ковальська І. Е. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електрон. наук. фах. вид / гол. ред. Грязнов І. О. – 2011. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://www/nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2013/11kiescz.pdf>

11. Лефтеров В. А. К вопросу о психологическом обеспечении личной безопасности работников органов внутренних дел [Електронний ресурс] / В. А. Лефтеров // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид / гол. ред. Романишина Л. М. – 2010. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://www/nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2013/10vlaovd.pdf>

12. Малічевський В. І. Актуальні проблеми підготовки до застосування вогнепальної зброї на ураження // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Військово-спеціальні науки. – Вип. 3. – 2001. – С. 56–59.

13. Миропольська, О. В. Формування професійної компетентності фахівців митних органів в умовах службової діяльності: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Миропольська Оксана Василівна. – Хмельницький, 2009. – 219 с.

14. Недбай, М. П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Недбай Микола Павлович. – Хмельницький, 2009. – 300 с.

15. Потанчук, Є. М. Військова психологія: навч. посіб. / Є. М. Потанчук. – Хмельницький: Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2003. – 150 с.

16. Ягунов, В. В. Військова психологія: підручник / В. В. Ягунов. – К.: Тандем, 2004. – 656 с.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

визначає сучасний рівень професійної компетенції, відкриває викладачу можливість успішно вирішувати фахові завдання.

Етичні якості, цінності і життєві смисли не можуть передаватися тим же шляхом, що і знання, вміння та навички [7; 54]. Освоїти їх можна через переживання. Це припущення є вихідною передумовою в пошуках найбільш ефективних способів психологічного впливу на особистість педагога з метою переорієнтації його на гуманістичні цінності у викладанні і розкритті його істинного Я через розвиток етичних якостей.

Стимулюванню пізнавальної діяльності та суб'єктності майбутнього викладача сприяють активні або інтерактивні методи. Така модель передбачає наявність творчих, часто самостійних завдань. Недоліком традиційних лекцій є пасивність учасників, оскільки в переважній більшості випадків не відбувається належної взаємодії між учасниками. Інтерактивна модель своєю метою ставить організацію комфортних умов навчання, при яких усі учасники активно співпрацюють. Метою інтерактивної форми роботи є активізація індивідуальних розумових процесів; спонукання до внутрішнього діалогу; забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну; індивідуалізація педагогічної взаємодії; досягнення двостороннього зв'язку при обміні інформацією між студентами і викладачем.

Інтерактивна навчальна діяльність враховує компетентнісний підхід у розвитку майбутнього викладача ВНЗ, відповідає гуманістично орієнтованому освітньому середовищу, створює оптимальні психолого-педагогічні умови для творчої діяльності.

Важливими й ефективними шляхами розвитку педагогічної етики у студентів, які орієнтуються на майбутню роботу у вищій школі, є навчальна діяльність, спостереження за діяльністю, викладачів, педагогічна практика, самоосвіта і самовдосконалення.

На семінарських та лекційних заняттях студенти дізнаються про загальну, професійну, педагогічну культуру, професійний ідеал, професійну етику, професійну гордість, честь, відповідальність, вивчають складові педагогічної культури і педагогічного світогляду, а також знайомляться з вимогами до духовно-моральної культури педагога, його іміджу, розуміють, що основою педагогічної культури вчителя є його духовно-моральна культура.

Останнім часом на основі теоретичного вивчення та аналізу практичного досвіду розроблено професіограму педагога вищої школи за функціями, уміннями, здатністю до діяльності, які розглядаються як головний орієнтир при оцінці професійної придатності студента до обраної діяльності [1].

Важливим аспектом формування педагогічної етики майбутнього викладача вищої школи є також самоосвіта. Ще в процесі навчання більшості студентів, уже визначившись щодо вибору своєї професії, намагаються додатково самостійно розвиватися. Однак, трапляються студенти, які не хочуть не тільки самовдосконалюватися, а й учитися. Причина цього явища полягає у відсутності відповідних мотивів самовдосконалення, недостатньому розвитку рефлексивних умінь, що допомагають усвідомити самого себе як активного суб'єкта власної діяльності, усвідомити, що успішність та ефективність діяльності залежить від особистісних якостей. Тому в процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу має місце слабка спрямованість знань на самоосвіту, пізнавальну діяльність, несформованість умінь теоретично осмислювати факти і явища педагогічного процесу.

властивості індивідів впливають на рівень розвитку освітнього середовища, рівень розвитку середовища обумовлює патерни розвитку її суб'єктів» [3; 168]. Це спонукає до висновку, що гуманістичний потенціал освітнього середовища визначається рівнем гендерної культури студентів (як результату вдосконалення гуманістичної «Я-концепції» їхньої особистості в її гендерній визначеності), і гендерними особливостями педагогічної культури викладача.

Високий рівень гендерної культури свідчить про психологічне здоров'я суспільства, гармонійний розвиток соціальних взаємин, індикатор того, що суспільство перебуває на прогресивному етапі своєї еволюції. Зниження цього рівня, дисгармонія в гендерній сфері, зростання кількості особистих трагедій і нещасливих шлюбів – виразний індикатор загального неблагополуччя, соціального регресу, занепаду культури. Звичайно, педагогіка не в змозі скасувати загальний вектор розвитку. Однак педагогіка може і повинна позитивно впливати на людину, на її інтелектуальну та моральну сферу, щоб зробити її здатною реалізувати творчу життєву стратегію і в індивідуальному, і в соціальному вимірах.

Якнайповніша реалізація гуманістичної особистісно-орієнтованої освіти можлива, якщо створено сприятливі умови для розвитку, самоідентифікації та самореалізації обох суб'єктів освітнього процесу: і педагогів, і тих, кого вони навчають. Своєю чергою, це потребує вивчення індивідуальності педагогічної культури вчителя, викладача ВНЗ, яка великою мірою визначається її гендерною приналежністю. Кожному викладачу ВНЗ вкрай необхідно бути носієм і транслятором гендерної культури. Цю проблему доцільно розглядати і в процесі комунікації зі студентами, і в контексті роботи інститутів післядипломної педагогічної освіти [4].

В освітньому середовищі, орієнтованому на гуманістичні цінності, завжди ефективною є технологія створення ситуації успіху, застосування якої допомагає якнайповніше самореалізуватися і студенту, і викладачу. У такому середовищі професійно-особистісний саморозвиток є метою освітнього процесу, що досягається через культуровідповідний зміст освіти, здатний створювати індивідуально значущі смисли навчання, сприяти самореалізації.

Суттєве підвищення якості виховання молоді, якого потребує сучасна вища школа, залежить не тільки і не стільки від рівня знань і вмінь учнів, скільки від недостатньої сформованості моральної основи особистості студента. Сьогодні йде процес формування фахівця, запотребованого і конкурентоздатного, у закладах вищої освіти відбувається перехід до діяльності більш високого рівня – ціннісно орієнтованої, яка відкриває шлях до індивідуального вдосконалення і саморозвитку. З огляду на ці завдання особливо актуальною стає проблема оновлення та розвитку змісту професійної освіти як тієї основи, що визначає реалізацію такої актуальної в сучасних умовах функції збереження та відтворення гуманістичних засад.

Гуманістична зорієнтованість освітнього середовища вищого навчального закладу визначається і рівнем сформованості морально-етичної компетенції як студентів, так і викладачів.

Етична компетенція – складне особистісно-психологічне утворення, що поєднує теоретичні знання, практичні вміння і навички у сфері етики і певний набір особистісних якостей, що визначають готовність педагога до реалізації професійної діяльності на основі законів етики [2; 48]. Етична компетенція, яка

References:

1. Androsyuk V. H., Kazmirenko L. I., Yukhnovets' H. O. ta in. *Zabezpechennya osobystoyi bezpeky pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav pry vykonanni sluzhbovykh obov'yazkiv: Naukovo-praktychni rekomendatsiyi.* – K.: NAVSU, 1999.
2. Balashov, V. A. *Formyrovanyie professional'nykh kachestv u slushateley-pohranychnykh v protsesse professional'nogo obuchennya: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Balashov Valeryy Alekseevych.* – Khmel'nytskyy, 1996. – 263 s.
3. Hryaznov, I. O. *Udoskonalennya individual'noyi vykhovnoyi roboty komandyriv pidrozdiliv Prykordonnykh viys'k Ukrainy: dys. ... kand. ped. nauk: 20.02.02 / Hryaznov Ihor Oleksandrovych.* – Khmel'nyts'kyy, 1998. – 210 s.
4. Didenko, O. V. *Pedahohichni umovy profesijnogo samovdoskonalennya maybutnikh ofitseriv: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / O. V. Didenko.* – Khmel'nyts'kyy, 2003. – 201 s.
5. D'yachenko M. Y. *Voennaya psykholohyya y pedahohyka. M., 1972. 271 s.*
6. Zharov, A. I. *Rozvytok kul'tury i formuvannya osobystoyi bezpeky voyina zbroynykh syl Ukrainy [Elektronnyy resurs] / Zharov A. I. // Mul'tyversum. Filosofs'kyy al'manakh : zb. nauk. prats' / vid. red. Lyakh V. V. – 2001. – Vyp. 41*
7. *Zabezpechennya osobystoyi bezpeky pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav pry vykonanni sluzhbovykh obov'yazkiv: Naukovo-metodychni rekomendatsiyi / MVS Ukrainy, NAVSU: Pid red. M. I. Onufriyeva, Ya. Yu. Kondrat'yeva.* – K., 1999. – 71 s.
8. Ishchenko, D. V. *Kurs lektsiy z viys'kovoyi pedahohiky.* – Khmel'nyts'kyy: Vyd-vo APVU, 1998. – 158 s.
9. Kapitanets', S. V. *Pedahohichni umovy formuvannya profesijnogo spilkuvannya u maybutnikh ofitseriv-prykordonnykh: dys. ... kandydata ped. nauk: 20.02.02 / Kapitanets' Svitlana Volodymyrivna.* – Khmel'nyts'kyy, 2001. – 224 s.
10. Koval's'ka I. E. *Osobysta bezpeky viys'kovosluzhbovtiv Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy: sumnist', struktura ta sotsial'no-psykholohichni chynnyky yiyi zabezpechennya [Elektronnyy resurs] / Koval's'ka I. E. // Visnyk Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy: elektron. nauk. fakh. vyd / hol. red. Hryaznov I. O. – 2011. – Vyp. 3. – Rezhym dostupu: <http://www/nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2013/11kiescz.pdf>*
11. Lefterov V. A. *K voprosu o psykholohyicheskoy obespecheniy lychnoy bezopasnosti rabotnykh orhanov vnutrennykh del [Elektronnyy resurs] / V. A. Lefterov // Visnyk Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy: elektron. nauk. fakh. vyd / hol. red. Romanyshyna L. M. – 2010. – Vyp. 3. – Rezhym dostupu: <http://www/nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2013/10vlaovd.pdf>*
12. Malichevs'kyy V. I. *Aktual'ni problemy pidhotovky do zastosuvannya vohnepal'noyi zhyuroyi na urazhennya // Visnyk Kyivs'koho natsional'nogo universytetu im. T. Shevchenka. Viys'kovo-spetsial'ni nauky.* – Vyp. 3. – 2001. – S. 56–59.
13. Myropol's'ka, O. V. *Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti fakhivtsiv mytnykh orhaniv v umovakh sluzhbovoyi diyal'nosti: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.04 / Myropol's'ka Oksana Vasylyvna.* – Khmel'nyts'kyy, 2009. – 219 s.
14. Nedbay, M. P. *Formuvannya profesijnoyi hotovnosti maybutnikh ofitseriv-prykordonnykh do zastosuvannya tekhnichnykh zasobiv u sluzhbovyi diyal'nosti: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.04 / Nedbay Mykola Pavlovych.* – Khmel'nyts'kyy, 2009. – 300 s.

15. Potapchuk, Ye. M. *Viys'kova psykholohiya : navch. posib.* / Ye. M. Potapchuk. – Khmel'nyts'ky: Vyd-vo Nats. akad. Derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy im. B. Khmel'nyts'koho, 2003. – 150 s.

16. Yahupov, V. V. *Viys'kova psykholohiya: pidruchnyk* / V. V. Yahupov. – K.: Tandem, 2004. – 656 s.

Педагогіка

УДК: 364-78 (430)

**вчитель іноземних мов Краматорської ЗОШ №25,
аспірант кафедри теоретичних та методичних основ фізичного
виховання і реабілітації Гавриш Олена Геннадіївна**

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

ЗАГАЛЬНІ КВАЛІФІКАЦІЙНІ СТАНДАРТИ ТА КРИТЕРІЇ ШКІЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У НІМЕЧЧИНІ

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено кваліфікаційні стандарти та критерії шкільної соціальної роботи у Німеччині на різних рівнях: на рівні земель, проектних інституцій та на шкільному рівні. Автор описує також систему категорій для цих стандартів та критеріїв.

Ключові слова: кваліфікаційні стандарти, кваліфікаційні критерії, проектні інститути, земельні відомства, школа, шкільна соціальна робота.

Аннотация. В статье проанализированы и обобщены квалификационные стандарты и критерии школьной социальной работы в Германии на разных уровнях: на уровне земель, проектных институций и на школьном уровне. Автор описывает так же систему категорий для этих стандартов и критериев.

Ключевые слова: квалификационные стандарты, квалификационные критерии, проектные институты, земельные ведомства, школа, школьная социальная работа.

Annotation. In the article the skills standards and criteria of school social work in Germany at different levels are carried out. The author lights out also the system of categories for these standards and criteria.

Keywords: skills standards, skills criteria, planning institutions, land department, school, school social work.

Вступ. Шкільна соціальна робота як один із ефективних засобів вирішення великої кількості проблем підростаючого покоління у XXI ст. для України стає базовою умовою успішного економічного та політичного реформування суспільства. Цей специфічний вид соціальної роботи впливає на характер життєзабезпечення школярів та визначає, в решті решт, якість молодого покоління українців. Тому дуже важливо, щоб даний вид роботи з дітьми та підлітками проводився у школі на високому рівні.

Для підвищення якості та ефективності роботи спеціалістів соціальної сфери необхідно грамотно організувати шкільну соціальну роботу на різних рівнях її впровадження. Одним із важливих джерел отримання знань з цього питання є, безсумнівно, досвід зарубіжних країн, їхні теоретичні та практичні наробки. Німеччина є однією з перших європейських країн, яка запровадила

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

суспільства до сталого розвитку: «За допомогою освіти можна прищеплювати цінності, виховувати поведінку та стиль життя, необхідні для забезпечення сталого майбутнього» [5].

Розглянемо деякі особливості освітнього середовища вищого навчального закладу, розвиток якого відповідно до гуманістичних цінностей суспільства сталого розвитку залежить від рівня сформованості у викладача морально-етичних компетенцій.

Виклад основного матеріалу статті. Питання, пов'язані з гуманізацією освітнього середовища, перебували в центрі уваги таких учених, як Є. Гусинський, Г. Костюк, А. Бізяєва, Г. Єрмолаєва, І. Єрмакова, І. Фомічова, окрему увагу приділяли психолого-педагогічній підготовці викладача С. Вітвицька, М. Євтух, А. Алексюк, А. Глузман, С. Смирнов, П. Підкасистий, однак порушена нами проблема й сьогодні залишається актуальною через її багатомірність і невичерпність. Окрім того, гуманізація вищої школи як процес, як необхідна умова формування особистості відповідно до сучасних пріоритетів розглядається недостатньо.

Структурним компонентом сучасної моделі навчального закладу є його освітнє середовище, яке має створювати всі необхідні умови для підготовки фахівця з активною громадянською позицією, мотивованого до саморозвитку, здатного до творчого сприйняття дійсності. Таке середовище оптимально сприятиме духовному становленню й розвитку особистості в процесі професійної освіти тільки в тому разі, якщо важлива увага приділятиметься і забезпеченню психологічного комфорту спілкування всім учасникам комунікативного процесу.

У центрі змін, що відбуваються в нашій країні, перебуває людина як самоціль розвитку, як критерій оцінки соціального прогресу, тому гуманізацію освіти необхідно розглядати як винятково важливий соціальний принцип, бо саме він визначає сучасні тенденції нашого руху до суспільства сталого розвитку. У межах поставленої проблеми доцільно розглядати, на нашу думку, функціонування освітнього середовища вищої школи в аспекті гуманізації педагогічної діяльності у ВНЗ.

Система вищої освіти України покликана відіграти провідну роль у процесі гуманізації всіх аспектів життя, але за умови, що вона сама зазнаватиме суттєвих змін. Отже, виникає потреба побудови такої моделі ВНЗ, у якій функціонування процесу гуманізації буде максимально спрямованим на формування особистості студента, створення педагогічного середовища, у якому психологічно комфортну для взаємодії атмосферу могли б відчувати всі учасники комунікативного процесу.

У спрямованості всіх ресурсів суспільства на людину, її розвиток, визнання людини як самостійної цінності, створення гідних умов життя і полягає глибинний сенс гуманізації, теоретичним підґрунтям якої є філософія гуманізму. Процес гуманізації вищої освіти має бути спрямованим на забезпечення сприятливих умов для розвитку і самореалізації всіх суб'єктів освітнього процесу. Цей процес передбачає глибокі якісні зміни в технології, методології, тактиці й стратегії навчання, використання під час організації навчально-виховного процесу у вищій школі на сучасному етапі можливостей особистісного підходу.

«Освітнє середовище – це передусім продукт активності її суб'єктів ... Ми можемо спостерігати своєрідну циклічність процесу розвитку: особистісні

Педагогіка

УДК 371

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти дорослих

Уліщенко Андрій Борисович

Інститут перепідготовки і підвищення кваліфікації

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розкриваються особливості освітнього середовища вищого навчального закладу, що розвивається відповідно до гуманістичних цінностей суспільства сталого розвитку. Акцентовано увагу на формуванні морально-етичних компетенцій майбутнього викладача ВНЗ.

Ключові слова: гуманізація освіти, освіта для сталого розвитку, освітнє середовище, морально-етичні компетенції.

Аннотация. В статье раскрываются особенности образовательной среды высшего учебного заведения, которое развивается в соответствии с гуманистическими ценностями общества устойчивого развития. Акцентируется внимание на формировании морально-этических компетенций будущего преподавателя вуза.

Ключевые слова: гуманитаризация образования, образование для устойчивого развития, образовательная среда, морально-этические компетенции.

Annotation. The article describes the features of the educational environment of the university, which develops in accordance with the humanistic values of the society of sustainable development. The attention is focused on the formation of moral and ethical competence of the future teacher of high school.

Keywords: humanization of education, education for sustainable development, educational environment, ethical competence.

Вступ. Освітня система визначає місце держави в сучасному світі, рівень інтегрованості людини в суспільство, впливає на досягнення довгострокових цілей, сприяє реалізації завдань на шляху України до гармонійного суспільства сталого розвитку. Зміст такого розвитку слід розуміти досить широко: його не можна обмежувати економічно стабільним поступом цивілізації та екологічною безпекою людства: «Воно відображає іншу ідею, що є міжсекторальною (такою, що поєднує різні сфери життя людського суспільства): необхідно досягти гармонії буття між людьми і між суспільством і природою» [6; 8].

Стратегічний курс на інтеграцію до Європейського Союзу потребує інноваційних змін в усіх ланках освітньої системи, орієнтованої на виховання інтелектуально розвиненої творчої особистості, діяльність якої повсякчас відповідає загальнолюдським морально-етичним цінностям.

У національній доповіді за 2012 рік «Освіта для сталого розвитку» зазначено, що якісна освіта забезпечує особистість можливістю втілювати свої уявлення про суспільство в життя, вона є базовим елементом трансформації

Проблемы современного педагогического образования.**Сер.: Педагогика и психология**

соціальну роботу у школи, тому вважаємо, що необхідно розкрити кваліфікаційні стандарти та критерії якості шкільної соціальної роботи на всіх рівнях саме цієї країни.

Питання кваліфікаційних стандартів якості шкільної соціальної роботи було переважно предметом досліджень зарубіжних педагогів (Карстен Шпек, Соня Ульріке Клуг, Ян Тільман, Томас Ольк). Вимоги до організації роботи соціального педагога розглядає російський науковець З.Капустіна. Проблема ефективної організації праці та робочого місця присвячені дослідження вітчизняних науковців В.Адамчука та Б.Бичиної.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають в аналізі та узагальненні кваліфікаційних стандартів та критеріїв шкільної соціальної роботи у Німеччині.

Виклад основного матеріалу статті. Шкільна соціальна робота, підтримка та допомога молоді та дітям займає важливе місце у соціальній політиці Німеччини. Щорічно керівництво країни виділяє значні кошти для покращення психологічного стану та вирівнювання важкої соціальної ситуації серед дітей та підлітків. Для цього насамперед використовується комплексний підхід при організації соціальної роботи у школах. Видатні соціальні педагоги та робітники такі, як Карстен Шпек, Соня Ульріке Клуг, Ян Тільман, Томас Ольк розробляють та впроваджують стандарти та критерії якості для земель, проектних інститутів, шкіл та безпосередньо для шкільних соціальних педагогів.

У своїх дослідженнях К. Шпек пропонує систему категорій для цих стандартів та критеріїв. Сюди він відносить вимірювання структурної якості, якості процесу та якості результату на всіх рівнях організації шкільної соціальної роботи [4, с. 303].

Підготовка та організація якісної та ефективної роботи соціального педагогіка у школах Німеччини починається на рівні землі. Важливою вимогою для кожної землі відносно структурної якості є те, що шкільна соціальна робота повинна фінансуватися безпосередньо за власною спеціальною програмою. За цією програмою здійснюються виплати на персонал (заробітні плати, виплати з соціального страхування тощо), покриваються матеріальні витрати та інші види витрат протягом впровадження соціальної роботи у школи. Крім цього, там зазначено кількість виділених ставок фахівців соціальної сфери, відповідальні за supervізію (професійну підтримку, спрямовану на забезпечення належної якості соціальної роботи), спеціалісти, які будуть працювати у школах, експертні комісії тощо.

Розробляючи структуру шкільної соціальної роботи у конкретній землі німецькі фахівці націлюються на її тривалу підтримку. Для цього визначаються контактні особи у міністерстві освіти та соціальної допомоги, які тісно співпрацюють з відомством допомоги молоді у місті та школами; постійно пояснюється та описується концепція землі щодо шкільної соціальної роботи; виготовляється та розповсюджується інформаційний матеріал для шкіл, батьків та суб'єктів соціальної допомоги; пояснюються законні права страхування школярів; контролюється виконання федеративних та земельних законів стосовно допомоги дітям та молоді; формулюються та дотримуються мінімальні стандарти соціальної роботи у кожній школі (наприклад, надання робочих місць тільки кваліфікованим соціально-педагогічним фахівцям, матеріальне забезпечення їхньої роботи, створення у місті відділу у справах

молоді).

Якщо говорити про категорію якості процесу, необхідно відзначити, що головною вимогою при організації шкільної соціальної роботи на рівні земель є стимулювання та підтримка кооперації між відомством допомоги молоді та школою у різноманітних сферах. Земельне відомство у справах молоді у цьому випадку виступає як компетентний орган влади, який призначає цільову проектну групу, суб'єктів соціальної допомоги молоді та робітників відомств у справах школи. При необхідності земельне відомство консультує соціальних педагогів та керівництво школи при розробці та реалізації плану соціальної роботи у конкретній школі, супроводжує та підтримує їх протягом року [5, с. 123].

Одними із завдань даного відомства є також створення умов для обміну інформацією та накопиченого досвіду між усіма представниками соціальної роботи у школах Німеччини, допомога при підвищенні кваліфікації фахівців соціальної сфери.

Для підвищення якості шкільної соціальної роботи на рівні землі у ФНР робиться наступне:

- забезпечується зв'язок та кооперація між освітніми та соціальними земельними комітетами (засідання проходять як найменше один раз на рік);
- стимулюється плідна співпраця між уповноваженими міністерствами та контактними особами;
- створюються робочі групи у цих міністерствах;
- проводяться засідання колегії земельного відомства у справах молоді щодо кооперації соціальних педагогів та школи (як найменше один раз на рік).
- координується спільна робота на земельних та міських рівнях (засідання проходять мінімум 2 рази на рік);
- організуються регулярні спільні зустрічі шкільних соціальних педагогів, проектних груп та керівництв шкіл щодо планування та аналізу роботи.

Для визначення якості результату роботи відповідальні особи з земельного міністерства освіти та соціальної допомоги обробляють та аналізують звіти соціальних педагогів за минулий навчальний рік, складають рейтинг фахівців соціальної сфери. Потім вони консолідують весь накопичений досвід для впровадження його у подальші проекти з соціальної роботи у школі.

Для кращої організації та розвитку соціальної роботи у школах Німеччини важливе значення безсумнівно грають різноманітні проектні інституції. Сюди відносяться відомства у справах шкіл, відділи у справах молоді, органи опіки над неповнолітніми, недержавні інститути допомоги молоді та шкільні об'єднання. Не зважаючи на їх різні форми, для даних проектних установ існують однакові кваліфікаційні стандарти та критерії.

Розглядаючи категорію структурної якості проектних інституцій перш за все необхідно зауважити, що при виборі конкретної установи при організації шкільної соціальної роботи перевага надається тим інститутам, які безпосередньо займаються допомогою молоді, мають досвід співпраці зі школою, який можуть довести. Вони повинні знати фахову літературу та стандарти шкільної соціальної роботи; мати у розпорядженні ресурси та пропозиції для підтримки соціальної роботи у школі; бути спроможними професійно керувати спільним проектом, бути готовими без упередження співпрацювати зі школою та вчителями та надавати обґрунтовану та розроблену разом з відповідальними за це особами концепцію соціальної

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

образцы правильных ответов: «Бросить мяч – кинуть мяч. Глядеть в окно – смотреть в окно». Дети приступают к подбору синонимов только после подтверждения понимания ими задания.

Игра с мячом «Скажи наоборот». Цель: формирование семантических полей, расширение словаря антонимов.

Содержание. Дети стоят в шеренге лицом к ведущему. Взрослый (ведущий) произносит слово и бросает мяч одному из игроков. Поймавший мяч должен назвать антоним (слово-«неприятель») к заданному слову и вернуть мяч ведущему. Если парное слово подобрано верно, ребенок делает шаг вперед. Выигрывает тот, кто быстрее подойдет к условной линии, на которой находится ведущий. Этот ребенок продолжает игру придумывая свои слова.

Выводы. Большую часть в интеллектуальном и нравственном развитии играет обучение с раннего возраста правильной речи, языку своего народа. Наиболее действенной формой обогащения словаря младших дошкольников считаются игры-занятия. Обучение дошкольников родному языку протекает в ситуации игры, что позволяет новому материалу, новой лексике легче усваиваться. Обогащение словарного запаса на занятиях, построенных в форме игры, позволяет младшему дошкольнику усвоить фонетику, правила составления предложений, средства выразительности, умение отличать правильное от неправильного.

Знание и умение правильно и своевременно подбирать различные типы игр для младших дошкольников расширяет их речевые способности, развивает мышление и языковое чутье.

Литература:

1. Алексеева М.М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников / М.М. Алексеева, В.И. Яшина. – М.: 2000. – 400 с.
2. Богущ А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. – 2-е вид. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. — 374 с.
3. Бородич А.М. Методика развития речи детей / А.М. Бородич. – М.: 1981. – 256 с.
4. Колунова Л.А. Работа над словом в процессе развития речи старших дошкольников / Л.А. Колунова, О.С. Ушакова // Дошкольное воспитание. 1994. – № 9. – 24 с.
5. Сохин Ф.А. Развитие речи детей дошкольного возраста / Ф.А. Сохин – М.: 1984. – 210 с.
6. Тухеева Е.И. Развитие речи детей / Е.И. Тухеева – М., 1992. – 180 с.
7. Эльконин Д.Б. Детская психология / Д.Б. Эльконин – М., 1999. – 240 с.

References:

1. Alekseeva M.M. Metodyka razvytyya rechy y obuchenyya rodnomu yazyku doshkol'nykov / M.M. Alekseeva, V.Y. Yashyna. – M.: 2000. – 400 s.
2. Bohush A.M. Movlennyyevyy rozvytok ditey vid narodzhennya do 7 rokiv: monohrafiya. – 2-e vyd. — K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2010. — 374 s.
3. Borodych A.M. Metodyka razvytyya rechy detey / A.M. Borodych. – M.: 1981. – 256 s.
4. Kolunova L.A. Rabota nad slovom v protsesse razvytyya rechy starshykh doshkol'nykov / L.A. Kolunova, O.S. Ushakova // Doshkol'noe vospytanye. 1994. – 9. – 24 s.
5. Sokhyn F.A. Razvytye rechy detey doshkol'noho vozrasta / F.A. Sokhyn – M.: 1984. – 210 s.
6. Tykheeva E.Y. Razvytye rechy detey / E.Y. Tykheeva – M., 1992. – 180 s.

Содержание. Предварительно дети знакомятся с игрушками, названия которых относятся к одной лексической группе: рассматривают, называют, выделяют их качества. Первый игрок опускает руку в мешочек, нащупывает одну игрушку, узнает ее и называет: «У меня чашка». Только после этих слов ребенок может вытащить игрушку из мешочка, рассмотреть ее и показать всем детям. Если ответ верный, ребенок берет предмет себе. Игроки поочередно узнают на ощупь, называют и вынимают из мешочка предметы. Выигрывает тот, кто соберет большее количество игрушек.

Игра «Посылка». Цель: расширение объема словаря, уточнение представлений о признаках предметов, развитие связной речи.

Оборудование. Предметы, коробки по количеству игроков.

Содержание. Каждый ребенок получает «посылку» (коробку с предметом внутри). Первый игрок начинает описывать свой предмет, не называя и не показывая его. Предмет предьявляется после того, как будет отгадан.

Игра «Аналогии». Цель: активизация существительных с обобщающим значением, развитие понимания родовидовых отношений между словами (развитие понятийного компонента лексического значения слова)

Содержание. Взрослый предлагает детям дополнить слово по образцу: лиса – зверь, журавль – птица или наоборот. Взрослый называет слово обобщающего значения, ребенок придумывает слово конкретного значения (или наоборот): посуда – сковорода, цветы – одуванчик, транспорт – грузовик, рыбы – сом, насекомые – кузнечик. Выигрывает тот, кто ни разу не сойдет.

Игра с мячом «Ассоциации». Цель: расширение объема словаря, развитие речевых ассоциаций, общей моторики.

Содержание. Взрослый бросает мяч ребенку и называет какой-либо конкретный признак предмета: «Красный». Ребенок ловит мяч, добавляет слово, обозначающее предмет, обладающий этим признаком (мак), и возвращает мяч взрослому. Аналогично: тяжелый – грузовик; колючий – ёж, холодный – снег, высокий – человек, стеклянный – стакан.

Возможно проведение игры на материале конкретной лексической темы (с опорой на картинки и без нее). В этом случае взрослый договаривается с ребенком о том, что ему нужно придумывать слова по определенной теме (к примеру, по теме «Посуда»). При этом на наборном полотне могут быть представлены соответствующие картинки.

Игра «Я собрал в огороде...». Цель: расширение объема словаря, развитие слуховой памяти.

Содержание. Взрослый начинает игру, произнося предложение: «Я собрал на огороде огурцы». Ребенок повторяет фразу целиком и добавляет наименование другого овоща: «Я собрал на огороде огурцы и помидоры». Следующий игрок повторяет все сказанное предыдущим участником и придумывает третий овощ: «Я собрал на огороде огурцы, помидоры и лук». Игроки участвуют в игре до первой ошибки. Побеждает тот, кто останется в игре последним. В зависимости от лексической темы предложение меняется по содержанию: «Я собрал в саду...», «Я положил в шкаф...», «Я видел на улице...», «В лесу живет...», «На кухне есть...» и т.д.

Игра «Назови другим словом». Цель: формирование семантических полей, расширение словаря синонимов.

Содержание. Взрослый называет словосочетание и задает вопрос: «Бросить мяч. Как это действие можно назвать иначе, другим словом?» даются

работы у даній школі.

Перед тим, як розпочати проект соціальної роботи, представники проектної інституції разом з відповідальними особами у школі повинні здійснити аналіз їхніх потреб, визначити пріоритетні завдання роботи, указати очікуванні результати їхньої діяльності. На цьому етапі також важливо для проектної інституції визначитися з контактними особами у своєму відомстві для плідної роботи з соціальними педагогами даної школи та її керівництвом, а також укласти угоду щодо спільної діяльності зі школою, відділом освіти та місцевим відомством допомоги молоді.

Одним із важливих завдань проектних інституцій є розробка посадової інструкції для шкільних соціальних педагогів, де вказуються не тільки обов'язки, але і права фахівців соціальної сфери у школі. Саме ці інституції за німецькими законами повинні також надати соціальним педагогам страхування від відповідальності за заподіяння шкоди та на нещасний випадок, розробити їхній табельний облік та розклад щорічних відпусток. Крім цього проектні інститути відповідальні за забезпечення необхідного матеріально-технічного устаткування для стабільної соціальної роботи у школі та за підготовку відповідного фінансового кошторису на покриття витрат соціального педагога протягом календарного року (мінімальна сума складає 500 євро).

Відносно якості процесу першочерговими завданнями проектних інституцій є професійний супровід шкільних соціальних педагогів та підтримка кооперації між вчителями та фахівцями соціальної сфери у школі. Це стає можливим завдяки регулярним зустрічам для аналізу діяльності фахівців соціальної сфери, їхнього самоаналізу, підведення підсумків та для подальшого планування соціальної роботи у школі. Важливу роль грають ці інституції також при вирішенні конфліктів між соціальними педагогами та шкільним керівництвом. Вони допомагають знайти вихід із конфліктних ситуацій та виступають посередниками у цих випадках.

Період для покращення процесу соціальної роботи у школі відповідні проектні інститути ініціюють створення у ній проектної групи, яка складається з представників шкільного керівництва, вчителів, батьків, школярів, представників даної проектної інституції та шкільних соціальних педагогів для рефлексії та планування подальшої роботи. Проектна група також з'ясовує актуальні питання соціальної роботи у школі, обговорює виконання, подальший розвиток та досягнення цілей проекту. Для цього вона збирається на трудову нараду якнайменше тричі за навчальний рік: на початку, у середині та наприкінці року.

Перша зустріч зазвичай здійснюється у кінці серпня, щоб визначити інтереси усіх представників групи, очікування від проекту, види та об'єм соціальної роботи, обговорити головні завдання та пропозиції, службові обов'язки кожного у даній групі та їхній табельний облік, а також визначити загальні умови реалізації концепції соціальної роботи у даній школі.

У середині та наприкінці навчального року проектна група зустрічається, щоб з'ясувати чи були досягнуті поставлені цілі, чи виконані задачі. Найчастіше на останній зустрічі пропонуються засоби покращення якості процесу соціальної роботи в школі та обговорюються необхідні зміни у діяльності кожного представника для прискорення досягнення спільної мети. Саме тому важливою категорією у діяльності проектних інституцій є також якість результату їхньої роботи.

Для підведення підсумків проектної роботи за навчальний рік дані інститути разом зі шкільними соціальними педагогами розробляють та обговорюють звіт з виконаної роботи для своїх партнерів, які були визначені у коопераційній угоді на початку року. Проектні інститути також приймають участь у засіданнях регіональних робочих співтовариств (Arbeitsgemeinschaft) стосовно соціальної роботи у школі, які проводяться влітку не пізніше як через місяць після закінчення навчального року. На цих засіданнях підводяться підсумки досвіду шкільних соціальних педагогів, які вони розкривають у своїх звітах, розглядаються потреби фахівців соціальної сфери у регіоні протягом навчального року, узгоджуються та плануються пропозиції щодо покриття цих потреб, а також пропонуються заходи щодо об'єднання систем допомоги молоді та школи.

У цьому контексті цікавими для нашого дослідження є кваліфікаційні стандарти та критерії для шкіл у Німеччині. Аналіз отриманих теоретичних та практичних матеріалів показує, що на шкільну соціальну роботу як одну із форм допомоги молоді та дітям мають значний вплив вчителі та керівництво кожної конкретної школи. Школа займає важливе місце у розробці структури, здійсненні процесу та отриманні результатів соціальної роботи.

Відносно якості структури К.Шпек формулює наступні кваліфікаційні стандарти та критерії:

1. Школи, в яких будуть працювати шкільні соціальні педагоги, повинні перш за все самі бути зацікавленими та відкритими для інтенсивної співпраці з відомствами допомоги молоді. Це означає, що більшість вчителів без тиску ззовні або зі сторони шкільного керівництва позитивно відносяться до впровадження соціальної роботи у даній школі та апелюють з цим питанням до місцевих органів допомоги дітям та молоді.

2. Школа повинна мати актуальну шкільну концепцію з чітко прописаними основними положеннями навчально-виховної роботи.

3. Розроблена шкільна концепція повинна включати пропозиції щодо кооперації з незалежними та державними органами допомоги молоді, а також впровадження шкільної соціальної роботи.

4. Педагогічний колектив повинен знати основні положення та стандарти соціальної роботи у школі.

5. Керівництво школи повинно сприяти підвищенню кваліфікації педагогів з соціально-педагогічних тем (наприклад, прийняття участі класних керівників та вчителів-предметників у науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах на різних рівнях).

6. Серед керівництва школи також необхідно виділити надійну та доступну людину, яка буде виступати контактною особою при реалізації концепції шкільної соціальної роботи та допомагати при вирішенні конфліктних ситуацій.

7. На початку проекту соціальної роботи школа також повинна надати робочі місця для фахівців соціальної сфери;

8. Домовитися з членами колективу про спільне з соціальними педагогами використання функціональних кімнат школи (класні кімнати, спортзали, кухня тощо) та матеріально-технічного устаткування.

9. Школа також повинна забезпечити фахівцям соціальної сфери відкритий доступ до робочих кімнат у вільний від навчання час [4, с. 313].

Необхідно відзначити, що у німецькій школі проект соціальної роботи

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

настольные печатные игры и словесные игры. Следует отметить, что все эти игры можно успешно использовать для активизации словаря дошкольников. Игры с предметами наиболее доступны детям, так как они основаны на непосредственном восприятии, соответствуют стремлению ребенка действовать с вещами и таким образом знакомиться с ними, кроме того, ребенок с желанием называет увиденные предметы.

Играть в эти игры ребенок начинает в раннем возрасте и не утрачивает своего интереса к ним на протяжении всего дошкольного детства. В младшем дошкольном возрасте многие игры с игрушками сопровождаются движениями, что соответствует особенностям восприятия и мышления ребенка.

Наиболее сложны словесные игры: они не связаны с непосредственным восприятием предмета, в них дети должны оперировать представлениями. Эти игры имеют большое значение для развития мышления ребенка, так как в них дети учатся высказывать самостоятельные суждения, делать выводы и умозаключения, не полагаясь на суждения других, замечать логические ошибки.

Словесные игры проводятся преимущественно в старших группах и очень важны для подготовки детей к школе, так как требуют и, следовательно, развивают умение внимательно слушать, быстро находить нужный ответ на поставленный вопрос, точно и четко формулировать свои мысли, применять знания [3, с. 81].

Дидактическая игра как форма обучения детей содержит два начала: учебное (познавательное) и игровое (занимательное). Воспитатель одновременно является и учителем, и участником игры. Он учит и играет, а дети, играя, учатся.

Оrientировочный перечень игр по формированию словаря у детей младшего дошкольного возраста:

Игра: «Холодно-Горячо». **Цель:** обогащение словарного запаса существительными.

Содержание. Взрослый просит детей закрыть глаза, затем прячет предмет и задает вопрос: «Где мишка?» Дети ищут предмет в комнате по подсказке взрослого: «Холодно. Холоднее. Теплее. Еще теплее. Горячо». Игра с поиском исчезнувшего предмета помогает детям запомнить новое слово.

Игра: «Опиши предмет». **Цель:** расширение объема словаря прилагательных, формирование представлений о предмете.

Содержание. Взрослый рассматривает предмет и указывает на его признаки. Например, взрослый обследует яблоко. По цвету оно желтое. По форме напоминает шар (обхватывает яблоко кистями рук), яблоко круглое. По размеру оно большое, крупное. Если погладить яблоко, чувствуешь, что оно гладкое. Если надавить на яблоко, с ним ничего не происходит. Яблоко твердое. Если понюхть яблоко: «Ах, какое оно ароматное, душистое!» Подержать на руке, «взвесить»: яблоко тяжелое. Попробовать кусочек на вкус: яблоко сладкое (кислое, кисло-сладкое). Дети описывают предмет по примеру воспитателя.

Игра «Чудесный мешочек». **Цель:** расширение объема словаря, развитие тактильного восприятия, уточнение представлений о признаках предметов.

Оборудование. Нарядно оформленный мешочек, мелкие игрушки, названия которых относятся к одной лексической группе («Посуда», «Овощи» или др.).

Количественный рост словарного запаса по Штерну

1-1,5 года	2 года	3 года	4 года	5 лет
100 слов	300-400 слов	1000-1100 слов	1600 слов	2200 слов

Из данных таблицы видно, что у детей дошкольного возраста развитие словарного запаса происходит особенно быстро, как ни в каком другом возрасте [2, с.134].

Особенность словаря дошкольника — это значительно меньший его объем по сравнению со словарем взрослого, так как объем накопленных сведений об окружающем значительно уступает объему знаний взрослого человека.

Для развития словарного запаса важно постоянное общение взрослых с ребенком. Объем и качество (точность, образность) словаря дошкольника зависят от того, насколько полноценным является его общение. Поэтому педагогам и родителям необходимо знакомить ребенка с новыми предметами, явлениями, их названиями. Важно беседовать с дошкольником, задавать вопросы, создавать ситуации, в которых раскроются вероятные недочеты понимания и употребления слов ребенком. Активный образ жизни предоставляет благодатный материал для расширения словаря: экскурсии в театр, цирк, зоопарк и др. [5, с. 25].

По мере развития речи и мышления постепенно пополняющийся словарь систематизируется, упорядочивается, складываясь в семантические поля или образования слов, объединенных по смыслу.

Р. И. Лапаевой выделены следующие направления развития словаря:

1. Расширение объема словаря
2. Уточнение значения слова
3. Развитие структуры значения слова
4. Формирование семантических полей и лексической системности
5. Расширение связей между словами в лексиконе [6, с. 43].

Методика развития речи дошкольником предлагает тип занятий, которые построены в форме игры. Это облегчает усвоение материала, развивает у детей слуховое внимание, способствует правильному восприятию речи.

Подача материала, направленного на обогащение словаря, в форме игры учит малышей соотносить звучащее слово с картинкой или предметом, внятно произносить простые и многосложные слова, отвечать на вопросы. Цель при проведении подобных занятий одна: пополнение словарного запаса.

Педагоги широко используют дидактические игры, которые не только позволяют всесторонне развивать дошкольников, но и способствуют формированию у детей навыков словарной деятельности.

Дидактическая игра представляет собой многоплановое, сложное педагогическое явление: она является и игровым методом обучения детей дошкольного возраста, и формой обучения, и самостоятельной игровой деятельностью, и средством всестороннего воспитания личности ребенка. Именно в дидактической игре ребенок получает возможность совершенствоваться, обогащаться, закреплять, активизировать свой словарь.

В зависимости от материала дидактические игры можно разделить на три вида: игры с предметами (игрушками, природным материалом и пр.),

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

починається тільки після ухвалення цього рішення на міській конференції. Потім представники школи разом з конкретним проектним інститутом (наприклад, відділом у справах молоді) створюють робочу групу, яка здійснює аналіз потреб та проблем у школі, обговорюють очікувані результати та пріоритетні завдання з точки зору школи і тільки після цього розробляють диференційовану актуальну концепцію роботи. У більшості випадків ця робоча група з боку школи складається не тільки з адміністрації, але й з вчителів. Це дає змогу одразу ознайомити з соціальною роботою більшу кількість педагогів та раніше долучити їх до співпраці.

У процесі соціальної роботи головними завданнями керівництва школи є введення у колектив та підтримка фахівців соціальної сфери, а також кооперування діяльності вчителів та соціальних педагогів. На відміну від проектних інститутів адміністрація відповідальна не за соціально-педагогічний супровід соціальних педагогів, але переважно за інтеграцію фахівців соціальної сфери у навчально-виховний процес у даній школі. У цьому випадку керівництво навчального закладу виконує подвійну функцію. З одного боку, воно готує соціального педагога до роботи у конкретній школі, а з іншого несе відповідальність за підготовку школи та педагогічного колективу до впровадження соціальної роботи.

Це означає, що перед впровадженням проекту соціальної роботи адміністрація інформує фахівців соціальної сфери, які будуть працювати у цій школі, щодо запланованих виховних заходів, складу шкільної колегії, пояснює умови, профіль та особливості даної школи, права та обов'язки соціального педагога згідно з дисциплінарним правом даного навчального закладу. З іншого боку, адміністрація закликає педагогічний колектив надавати шкільним соціальним педагогам ґрунтовні пояснення щодо основних принципів роботи у даній школі, інформувати про результати контролю за діяльністю адміністративних органів, наполягати на збереженні фахівцями соціальної сфери професійної таємниці протягом роботи у даній школі та за її межами. Крім цього, керівництво школи рекомендує педагогам долучати шкільних соціальних педагогів до роботи на міських та шкільних конференціях, педагогічних нарадах, батьківських зборах, надавати шкільним соціальним педагогам можливість відвідувати уроки та спостерігати за дітьми у навчанні. У більшості німецьких шкіл, де налагоджена соціальна робота, адміністрація стимулює вчителів до організації позакласної та позашкільної діяльності разом із фахівцями соціальної сфери.

Як і всі учасники проекту соціальної роботи керівництво школи націлено на отримання позитивного результату від діяльності соціальних педагогів. Саме тому адміністрація регулярно зустрічається з фахівцями соціальної сфери для узагальнення та планування шкільної соціальної роботи, контролює виконання всіх пунктів спільної угоди, корегує поставлені перед проектною групою завдання, приймаючи до уваги конкретні соціальні проблеми, виявлені протягом навчального року.

Безсумнівно і адміністрація школи, і проектний інститут, з яким підписано угоду о співпраці, і земельне відомство у справах молоді є активними учасниками соціального проекту, але вирішальну роль у структурі, процесі соціальної роботи та отриманні якісного результату конкретного проекту грає шкільний соціальний педагог. Саме тому так важливо приділити особливу увагу організації його роботи у школі та поза її межами. Але це питання буде

предметом нашего подальшого дослідження.

Висновки. Отже, проаналізувавши та узагальнивши теоретичний та практичний матеріал ми можемо зробити висновок, що у Німеччині ведеться регулярна та кропітка робота для створення та дотримання кваліфікаційних стандартів та критеріїв якості шкільної соціальної роботи на різних рівнях, проводиться моніторинг та аналіз накопиченого матеріалу. Вважаємо, що цей позитивний досвід необхідно використовувати при організації роботи шкільних соціальних педагогів як в Україні, так і в країнах ближнього зарубіжжя.

Література:

1. *Професія - соціальний працівник / Упоряд.: О. Главник. За заг. ред. К. Шендеровського, І. Ткач. - К.: Главник, 2006. - 112 с.*
2. *Капська А.Й., Завацька Л.М., Грищенко С.В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах. Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2011.-248с.*
3. *Alicke, T. Jugendsozialarbeit an Schule erfolgreich gestalten - Qualitätsentwicklung in der Kooperation von Jugendsozialarbeit und Schule. Eine Expertise in Herausgeberschaft des Deutschen Roten Kreuz e.V., 2011, 143 s.*
4. *Karsten Speck. Qualität und Evaluation in der Schulsozialarbeit. Konzepte, Rahmenbedingungen und Wirkungen. GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2006, 416 s.*
5. *Zukunftsprojekt: Gemeinsame Gestaltung von Lern- und Lebenswelten. Zusammenspiel von Kinder- und Jugendhilfe und Schule im Sozialraum. Arbeitsgemein für Kinder- und Jugendhilfe. AGJ. Berlin, 2006, 228 s.*

References:

1. *Profesiya – socialniy pracivnyk / Uporyad. : O. Glavnik. Za zag. red. K. Shenderovs'kogo, I. Tkach. – K.: Glavnik, 2006. – 112 s.*
2. *Kaps'ka A.I. Zvac'ka L.M., Gritshenko S.V. Tekhnologiyi socialnoyi roboty v zarubiznich krayinach. Navchal'niy posibnyk. - K.: Vydavnychyy Dim "Slovo", 2011. – 248 s.*
3. *Alicke, T. Jugendsozialarbeit an Schule erfolgreich gestalten - Qualitätsentwicklung in der Kooperation von Jugendsozialarbeit und Schule. Eine Expertise in Herausgeberschaft des Deutschen Roten Kreuz e.V., 2011, 143 s.*
4. *Karsten Speck. Qualität und Evaluation in der Schulsozialarbeit. Konzepte, Rahmenbedingungen und Wirkungen. GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2006, 416 s.*
5. *Zukunftsprojekt: Gemeinsame Gestaltung von Lern- und Lebenswelten. Zusammenspiel von Kinder- und Jugendhilfe und Schule im Sozialraum. Arbeitsgemein für Kinder- und Jugendhilfe. AGJ. Berlin, 2006, 228 s.*

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

словарный запас, улучшается звуковое оформление слов, более развернутыми становятся фразы.

В дошкольном возрасте ребенок должен овладеть таким словарем, который позволил бы ему общаться со сверстниками и взрослыми, успешно обучаться в школе, понимать литературу, телевизионные и радиопередачи, поэтому дошкольная педагогика рассматривает развитие словаря у детей как одну из важных задач развития речи.

Формулирование цели статьи и задач. Цель и задачи статьи статьи заключаются в определении сущности понятий «слово», «активный словарь», «пассивный словарь» и раскрытии особенностей развития и обогащения лексики детей 4-5 годов жизни.

Анализ научных источников. Великие философы, психологи, педагоги близкого и далекого прошлого – Сократ, Платон, Я. Коменский, И. Песталоцци, А. Петровский, В. Одолевский, К. Ушинский, А. Макаренко, В. Сухомлинский – видели в занятиях, беседах, наблюдениях, играх не только путь к обогащению словарного запаса ребенка, а и путь к созиданию основ личности своих воспитанников. Культурно-историческая концепция становления высших психических функций (Л. Выготский, А. Лурия), психологическая теория деятельности (А. Леонтьев, С. Рубинштейн), теория учебной деятельности (Д. Эльконин, В. Давыдов) позволили разработать научную психолого-педагогическую модель полноценного воспитательного диалога в форме игры, ведущего не только к обогащению словаря ребенка, а и к совершенствованию его личности.

Основное содержание статьи. Словарь – это лексический состав речи, которым пользуется человек.

По словам А. Богуш, четвертый и пятый годы жизни – это периоды необычайной речевой активности. В словаре детей 4-5 лет насчитывается от 1800-2000 слов (4-й год жизни) до 2200-2500 слов (5-й год жизни). В этом возрасте ещё много слов-«универсализмов», преобладают указательные местоимения (вот, тут, этот). Также характерна неточность в употреблении абстрактных, обобщающих, собирательных, временных и пространственных понятий. Вместе с тем у детей ярко выражено словотворчество, они характеризуются необычайной речевой активностью, разговорчивостью, любознательностью. В словаре детей 4-5 годов жизни уже имеются все части речи (именительное, прилагательное, глагол, причастие, деепричастие, числительное, местоимение, частица, междометие). На протяжении этого периода жизни детей происходит «расцвет» словотворчества.

Словарь делят на активный и пассивный. В активном словаре присутствуют обобщающие слова, абстрактные понятия (радость, храбрость), дети правильно используют многозначные слова, легко подбирают синонимы, антонимы, классифицируют предметы по признакам и свойствам, но не достаточно понимают переносное значение слов [2, с. 110].

Объем активного словаря у любого человека меньше объема пассивного. Развитие словарного запаса при нормальном развитии ребёнка приводится в таблице.

УДК: 371+ 372.211

преподаватель кафедры дошкольного образования и социального развития личности Тындык Наталья Трофимовна

Николаевский национальный университет
имени В. А. Сухомлинского (г. Николаев)

РАЗВИТИЕ И ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИКИ У ДЕТЕЙ 4-5 ГОДОВ ЖИЗНИ

Анотация. Статья посвящена теоретико-практическим аспектам развития и обогащения лексики детей 4-5 годов жизни, анализируются сущность и содержание существующих подходов к развитию словаря детей, приводятся примеры игр по формированию словаря у детей младшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: слово, активный словарь, пассивный словарь, речь.

Анотація. Стаття присвячена теоретико-практичним аспектам розвитку та збагачення лексики дітей 4-5 років життя, аналізується сутність і зміст існуючих підходів до проблеми розвитку словника дітей, наводяться приклади ігор, спрямованих на формування словника дітей молодшого дошкільного віку.

Ключові слова: слово, активний словник, пасивний словник, мова.

Annotation. Article is devoted to theoretical and practical aspects of the development and enrichment of the vocabulary of children 4-5 years of life, examines the nature and content of the existing approaches to the development of children's vocabulary, are examples of games to build vocabulary in children of preschool age.

Keywords: word, active vocabulary, passive vocabulary speech.

Вступление. Актуальность исследования определяется государственными требованиями и концептуальными положениями относительно языкового образования граждан Украины, реализация которых обеспечивает «свободное владение всеми гражданами Украины украинским языком». Важное значение в этом процессе приобретает дошкольное образование. Конечным результатом обучения родному языку в дошкольном учреждении выступает формирование культуры речи и общения детей. Одним из ведущих способов формирования культуры речи дошкольников выступает обогащение, активизация и уточнение лексического запаса родного языка.

Проблемы и задачи развития речи детей дошкольного возраста были актуальны всегда. Во все времена развитию речи детей уделялось большое внимание. Значение речи в становлении личности ребёнка настолько велико, что задачи по её формированию занимают особое место в воспитании.

Слово вводит ребёнка в мир людей, помогает понять его и освоиться в нём, помогает осознать себя как индивидуальность и стать активным участником в жизни общества. Слово является основным средством коммуникации и формой самовыражения малыша. Оно служит средством регуляции его поведения. С помощью слова ребёнок познаёт природное и предметное окружение.

Развитие речи у детей младшего дошкольного возраста происходит особенно быстро: быстро, как ни в каком другом возрасте пополняется

УДК 378.315:811.111

викладач кафедри англійської філології Гудима Юлія Петрівна
Київський національний лінгвістичний університет (м. Київ)

ОРГАНИЗАЦИЯ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ ПЕРЕВЕРКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Анотация. У статті описується організація експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування у майбутніх учителів навчально-стратегічної компетентності в процесі навчання англomовного діалогічного мовлення. Автором описано зміст перед- та післяекспериментального зрізів, а також структуру експерименту.

Ключові слова: експериментальне навчання, навчально-стратегічна компетентність, діалогічне мовлення, майбутні учителі англійської мови.

Аннотация. В статье описывается организация экспериментальной проверки эффективности разработанной методики формирования у будущих учителей учебно-стратегической компетентности в процессе обучения англоязычной диалогической речи. Автором описано содержание пред- и послеэкспериментального срезов, а также структуру эксперимента.

Ключевые слова: экспериментальное обучение, учебно-стратегическая компетентность, диалогическая речь, будущие учителя английского языка.

Annotation. The article deals with the results of the experimental testing's effectiveness of the methodology of teaching learning strategies to the English language teacher trainees in the spoken interaction. The author describes the content of pre-experimental and post-experimental data and the structure of the experiment.

Keywords: experimental teaching, learning strategic competence, spoken interaction, the English language teacher trainees.

Вступ. Все дедалі складнішим стає навчання студентів англomовного діалогічного мовлення (ДМ), що спричинено швидкоплинністю процесу спілкування та відсутністю належної уваги до навчальних та комунікативних стратегій в говорінні. Адже за допомогою стратегій студенти не лише компенсують недосконале оволодіння мовою, але й вчаться застосовувати стратегії під час процесу навчання або підготовки до занять.

Проблема формування стратегічної компетентності (СТК) та навчально-стратегічної компетентності (НСТК) була об'єктом дослідження таких методистів, як Н.Є. Білоножко, яка займалась питанням формування стратегічної англomовної компетентності старшокласників у процесі засвоєння лексико-граматичного матеріалу, Л.О.Карєва досліджувала використання стратегічної компетентності в процесі навчання усного спілкування в аспекті діалогу культур, В.А. Кононова вивчала проблему формування навчально-стратегічної компетентності у студентів першого курсу мовного факультету (на прикладі навчання англійської мови (АМ)), Г.І. Шевченко у своїй роботі описала та дослідила питання формування стратегій успішної навчальної діяльності через розвиток репрезентацій, Л.В. Ягеніч займалась проблемою формування у молодших школярів стратегічної компетентності в процесі

навчання англомовного аудіювання. Вищезгадані науковці не залишили також поза увагою і проблему експериментальної перевірки формування СтК.

Однак, пропри наведений перелік досліджень, невіршеним залишається питання формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англомовного ДМ та перевірки його ефективності експериментальним шляхом.

Формулювання мети статті та завдань. Отже, метою статті є опис організації та проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англомовного говоріння й наведення прикладів пред- та післяекспериментальних зрізів.

Виходячи із поставленої мети, у статті необхідно розв'язати такі завдання:

- 1) описати загальну організацію експерименту;
- 2) представити структуру експерименту;
- 3) охарактеризувати експериментальні матеріали;
- 4) навести приклади пред- та післяекспериментальних зрізів та приклади вправ експериментального навчання.

Виклад основного матеріалу статті. З метою перевірки ефективності запропонованої методики формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англомовного ДМ, реалізація експериментального навчання здійснювалась згідно з теоретичними положеннями методичного експерименту та описаними у відповідній науковій літературі вимогами до організації експерименту [1;3;4;5].

Експериментальна перевірка ефективності розробленої методики формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англомовного говоріння проходила у чотирьох підгрупах другого курсу напряму підготовки "6.020303 Філологія. Мова і література (англійська)" Київського національного лінгвістичного університету у лютому – травні 2013 року. Отже, учасниками експерименту були 52 студенти (ЕГ 1 – 12 студентів, ЕГ 2 – 14 студентів. ЕГ 3 – 12 студентів. ЕГ 4 – 14 студентів).

Проведений експеримент був природнім, базовим, вертикально-горизонтальним, відкритим – за умовами і методикою реалізації, згідно з класифікацією експерименту П.Б. Гурвича [3, с. 29-36]. З метою порівняння рівня сформованості НСтК у ДМ у студентів до та після експериментального навчання, експеримент проводився по вертикалі, а для порівняння двох варіантів методики формування НСтК у ДМ – по горизонталі. Таким чином, за допомогою вертикального експерименту ми мали змогу зробити висновок щодо ефективності/неефективності варіанту розробленої методики.

Проведення експерименту проходило у п'ять етапів: письмовий передекспериментальний зріз; усний передекспериментальний зріз; власне експериментальне навчання; письмовий післяекспериментальний зріз; усний післяекспериментальний зріз. У табл. 1 представлено структуру експерименту.

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

11. Хуторской, А. В. Технологии проектирования ключевых и образовательных компетенций [Электронный ресурс] / Хуторской А. В. // Эйдос: [интернет журн.]. – 2005. – 12 дек. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/iournal/2005/1212/htm>.

12. Чернишова Р. Мета сучасної школи – компетентність / Р. Чернишова, В. Андрюханова // Директор школи. – 2001. - № 8. - С. 91-96.

References:

1. Bajdenko, V. Y. Bазовые навькы` (klyuchevye kompetency`y`) kak obyazatel`nyj komponent vysokokachestvennogo professy`onal`nogo obrazovany`ya / V. Y. Bajdenko, B. Oskarson // Professy`onal`noe obrazovany`e y` formy`rovany`e ly`chnosty` specy`aly`sta: nauch.-metod. sb.; Y`n-t problem razvy`ty`ya sred. prof. obrazovany`ya. – M., 2002. – S. 24–32.

2. Bibik, N. M. Kompetentnisna osvita3 – vid teorii do prakty`ky` / Bibik N. M., Yermakov I. G., Ovcharuk O. V. – K.: Pleyada, 2005. – 120 s.

3. Goncharenko, S. U. Ukrayins`ky`j pedagogichny`j slovny`k / S. U. Goncharenko; pid red. S. Golovko. – K.: Ly`bid`, 1997. – 374 s.

4. Zy`mnyaya, Y. A. Klyuchevye kompetentnosti` kak rezul`taty`vno-celevaya osnova kompetentnostnogo podxoda v obrazovany`y`. Avtorskaya versy`ya / Zy`mnyaya Y. A. – M.: Y`ssled. centr problem kachestva podgot. specy`aly`stov, 2004. – 42 s.

5. Lucenko, L. Y. Kompetentnostnaya model` povysheny`ya kvaly`fy`kacy`y` dy`rektora shkoly` / L. Y. Lucenko // Pedagogy`ka. – 2005. – # 3. – S. 61–68.

6. Ovcharuk, O. V. Kompetentnisny`j pidxid v osviti: zagal`noyevropejs`ki pidxody` [Elektronny`j resurs] / Ovcharuk O. V. // Informacijni tehnologiyi i zasoby` navchannya. – 2009. – # 5 (13) – Rezhy`m dostupu do zhurn.: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.

7. Pometun, O. I. Teoriya ta prakty`ka poslidovnoyi realizaciyi kompetentnisnogo pidxodu v dosvidi zarubizhny`x krayin / O. I. Pometun // Kompetentnisny`j pidxid u suchasnij osviti: svitovy`j dosvid ta ukrayins`ky`j perspekty`vy`: kol. monogr. – K., 2006. – S. 16–24. – (Biblioteka osvitr`oyi polity`ky`).

8. Rody`gina, I. V. Kompetentisno oriyentovany`j pidxid do navchannya / I. V. Rody`gina. – X.: Osnova, 2005. – 96 s. – (Ser. «Biblioteka zhurnalu «Upravlinnya shkoloju»; vy`p. 8 (32).

9. Savchenko, O. Ya. Uminnya vchy`ty`sya yak klyuchova kompetentnist` zagal`noyi seredn`oyi osvity` / O. Ya. Savchenko // Kompetentnisny`j pidxid u suchasnij osviti : svitovy`j dosvid ta ukrayins`ky`j perspekty`vy` : kol. monogr. – K., 2006. – S. 33–45. – (Biblioteka osvitr`oyi polity`ky`).

10. Xolsted M. Klyuchevye kompetency`y` v sy`steme ocenky` Vely`kobry`tany`y` / M. Xolsted, T. Ordzhly` // Sovremennye podxody` k kompetentnostno ory`enty`rovannomu obrazovany`yu / pod red. A. V. Vely`kanovoj. – Samara, 2001. – S. 24-27.

11. Xutorskoj, A. V. Texnologiy`y` proekty`rovany`ya klyuchevyx y` obrazovatel`nyx kompetency`j [Elektronnyj resurs] / Xutorskoj A. V. // Эйдос: [y`nternet zhurn.]. – 2005. – 12 дек. – Rezhy`m dostupa: <http://www.eidos.ru/iournal/2005/1212/htm>.

12. Cherny`shova R. Meta suchasnoyi shkoly` – kompetentnist` / R. Cherny`shova, V. Andryuxanova // Dy`rektor shkoly`. – 2001. # 8. S. 91-96.

спеціальній методичній та навчальній літературі, врахування особливостей кредитно-модульної технології навчання тощо.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів проблеми формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення суспільних дисциплін. Перспективними напрямками подальших розвідок є: дослідження психологічних особливостей формування професійних компетенцій курсантів у навчально-виховному процесі ВВНЗ; розробка методики формування професійних компетенцій курсантів у позанавчальній діяльності; дослідження чинників, що впливають на формування професійних компетенцій; порівняльний аналіз досвіду формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів правоохоронних органів провідних країн світу.

Література:

1. Байдено, В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как обязательный компонент высококачественного профессионального образования / В. И. Байдено, Б. Оскарсон // Профессиональное образование и формирование личности специалиста: науч.-метод. сб.; Ин-т проблем развития сред. проф. образования. – М., 2002. – С. 24–32.
2. Бібік, Н. М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. – К.: Плеяда, 2005. – 120 с.
3. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко; під ред. С. Головка. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
4. Зимняя, И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / Зимняя И. А. – М.: Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2004. – 42 с.
5. Луценко, Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 61–68.
6. Овчарук, О. В. Компетентнісний підхід в освіті : загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / Овчарук О. В. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13) – Режим доступу до журн.: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
7. Пометун, О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та український перспективи: кол. моногр. – К., 2006. – С. 16–24. – (Бібліотека освітньої політики).
8. Родигіна, І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х.: Основа, 2005. – 96 с. – (Сер. «Бібліотека журналу «Управління школою»; вип. 8 (32).
9. Савченко, О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та український перспективи: кол. моногр. – К., 2006. – С. 33–45. – (Бібліотека освітньої політики).
10. Холстед М. Ключевые компетенции в системе оценки Великобритании / М. Холстед, Т. Орджи // Современные подходы к компетентностно ориентированному образованию / под ред. А. В. Великановой. – Самара, 2001. – С. 24-27.

Структура експерименту з формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англomовного ДМ

Етапи експерименту	Час проведення	Кількість годин	Завдання етапів	Зміст етапів
Письмовий передекспериментальний зріз	11.02.13	2	Виявити вихідний рівень сформованості НСтК у ДМ	Проведення письмового тесту
Усний передекспериментальний зріз	12.02.13 – 13.02.13	2	Встановити рівень сформованості навчально-стратегічних умінь ДМ	Обговорення проблеми
	14.02.13 – 15.02.13	2	Встановити рівень сформованості навчально-стратегічних умінь ДМ	
Експериментальне навчання	18.02.13 – 10.05.13	72	Перевірити ефективність варіантів розробленої методики	Формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англomовного ДМ
Письмовий післяекспериментальний зріз	13.05.13	2	Виявити досягнутий рівень сформованості НСтК у ДМ	Проведення письмового тесту
Усний післяекспериментальний зріз	14.05.13 – 15.05.13	2	Встановити рівень сформованості навчально-стратегічних умінь ДМ	Розігрування ситуації
	16.05.13 – 17.05.13	2	Встановити рівень сформованості навчально-стратегічних умінь ДМ	

Метою передекспериментального зрізу було визначити вихідний рівень сформованості та володіння навчально-стратегічними вміннями ДМ до проведення експериментального навчання. Засобами встановлення рівня сформованості НСтК у ДМ майбутніх учителів АМ було поточне письмове тестування, а засобом визначення рівня сформованості навчально-стратегічних умінь ДМ – обговорення проблеми.

Письмовий тест був навчальним, груповим і тривав 1 годину. Засобом навчання ми обрали тест, який було розроблено нами, зміст якого відповідає основним об'єктам нашого дослідження.

Тест складався із двадцяти двох питань з вибірковою відповіддю множинного вибору, які були спрямовані на перевірку вмінь використовувати клішовані фрази під час спілкування.

Наведемо приклади завдань, запропонованих студентам під час проведення передекспериментального зрізу.

Завдання 1. (письмовий тест)

Choose the correct expression for each situation:

1. What expression would you choose in order to ask for a question to be repeated?
 - a. As far as I'm concerned...
 - b. Sorry, I didn't hear that...
 - c. Can I say something?
2. What expression would you choose in order to ask for explanation of an unknown phrase?
 - a. I don't know what it means...
 - b. I just can't believe it!
 - c. It is still not clear to me...
3. What expression would you choose in order to play for time?
 - a. Personally, I'd prefer...
 - b. I'm not sure – does it mean...?
 - c. Let me think for a moment.
4. What expression would you choose in order to interrupt in a polite way?
 - a. All in all,...
 - b. Can I say something?
 - c. Well, I haven't thought about that before.
5. What expression would you choose in order to express interest?
 - a. So what was it like?
 - b. It's been a pleasure.
 - c. It is also possible that...
6. What expression would you choose in order to express and justify opinion?
 - a. Considering all this...
 - b. What I'm trying to say is that...
 - c. One possible way is...
7. What expression would you choose in order to sum up the discussion?
 - a. By and large...
 - b. Perhaps...
 - c. Go straight on. [...]

Завдання 2. (обговорення проблеми)

Work with your partner. Do the task below and discuss the follow-up questions.

Look at a list of things that young people should learn at university. Discuss their importance and choose the one that is the most important for you.

- Creativity;
- independent thinking;
- responsibility;
- practical skills;
- how to get a good job.

Follow-up questions:

- Would you like to do postgraduate studies when you graduate from the university? What would you like to study?
- Is it a good idea for students to spend some time studying abroad?

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Складність компетентності як педагогічного явища зумовлює виокремлення певних структурних елементів поняття «компетенція».

Європейські експерти пропонують таку внутрішню структуру компетенцій: знання; пізнавальні навички; практичні навички; відношення; емоції; цінності та етика; мотивація [7].

Рада Європи виділила ключові професійні компетенції. До них належать: здатність до здійснення ефективної професійної діяльності; професійна мобільність; вміння будувати (планувати, реалізовувати, корегувати) професійну кар'єру; адаптуватись до робочого місця; здатність адекватно реагувати на зміни ринку.

Досвід організації компетентісно-орієнтованої освіти у нашій країні на сьогодні є фрагментарним і невідрефлексованим. Існують окремі практики реалізації компетентісно-орієнтованого підходу у межах завершених і ще діючих міжнародних проектів, що здійснюють наші дослідники разом із зарубіжними [8].

Аналіз досвіду викладання суспільних дисциплін для курсантів-прикордонників засвідчує, що існують певні труднощі у системі їх фахової підготовки.

До *першої групи проблем* слід віднести, ті, що зумовлені специфікою системи вищої військової освіти в Україні: відсутність систематизованого викладу суспільних знань на рівні курсантів-абітурієнтів; зменшення обсягів аудиторних годин для викладання суспільних дисциплін; пониження статусу суспільних дисциплін у системі гуманітарної освіти.

Друга група проблем пов'язана із визначенням змісту суспільних дисциплін для курсантів-прикордонників: відсутність співпраці з викладачами суспільних дисциплін та спеціальних дисциплін фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників («Прикордонна служба», «Організація та здійснення прикордонного контролю», «Оперативно-розвідувальна діяльність» тощо); відсутність змістовного наповнення суспільних дисциплін для курсантів-прикордонників.

З урахуванням викладеного вище, основними особливостями формування професійних компетенцій у процесі викладання суспільних дисциплін, що являється непрофільною навчальною дисципліною у вищих навчальних та вищих військових навчальних закладах є: забезпечення ідейної спрямованості викладання; поєднання пізнавальної та виховної функцій; високий науковий рівень інформативності матеріалу навчальних занять; доказовість та переконливість навчального матеріалу; поєднання інформативності та проблемності викладеного матеріалу; чіткість та логічність викладу навчальної інформації; активізація уваги тих, кого навчають; розвиток їх професійного мислення; ясність та чіткість мови викладу матеріалу; навчально-методичне забезпечення занять; активізація творчої діяльності тих, кого навчають.

Представлені особливості формування професійних компетенцій у процесі викладання суспільних дисциплін у вищій освіті, не є остаточними, оскільки сучасні суспільні науки являють собою гігантську систему соціальних, філософських, економічних, політологічних тощо знань, дослідницьких технологій, методик, за допомогою яких вони охоплюють об'єктивну реальність, усі процеси та явища життя, а також його сфери.

Висновки. Таким чином, методика викладання суспільних дисциплін вимагає постійного удосконалення свого інструментарію, актуалізації потреб у

Сучасна українська освітня система в умовах безперервного зростання наукової інформації особливу увагу приділяє проблемам розвитку особистості, яка здатна професійно діяти у постійно змінюваних умовах, формуванню професійних компетенцій.

Тенденція руху «від поняття кваліфікації до поняття компетенції», на думку В. Байденка [1], виражається в тому, що посилення когнітивних та інформаційних основ у сучасному виробництві не «покривається» традиційним поняттям професійної кваліфікації. Більш адекватним стає поняття компетентності. Не можна заперечувати той факт, що новий тип економіки ставить нові вимоги до випускників навчальних закладів, серед яких усе більший пріоритет одержують вимоги системно організованих інтелектуальних, комунікативних, рефлексуючих, самоорганізуючих, моральних начал, які дають змогу успішно організовувати діяльність у широкому соціально-економічному, культурному контекстах [1, с. 10].

Як показує практика, сучасна система вивчення суспільних дисциплін зводилась до того, що знання, уміння та навички отримувались курсантами відокремлено. У зв'язку із цим перед вищою школою стоїть завдання сформувати в курсантів вміння більш високого рівня узагальнення.

Проведений теоретичний аналіз наукової літератури дозволив встановити, що основними одиницями оновлення змісту освіти є компетентності та компетенції. Ученими, які присвятили свої праці дослідженню компетентнісного підходу є В. Байденко, І. Зімня, О. Хуторський та ін. [1; 4; 11].

Існують різні підходи до визначення «компетентності» та «компетенції» в освіті.

М. Хослтед, Т. Орджі вважають компетенції важливими результатами освіти, які повинні бути сформовані в усіх, хто навчається, пронизувати всі предмети, проходити через усі рівні освіти і розроблятися на високому рівні. При цьому ключові *компетенції* – не окрема частина навчального плану, вони інтегровані до його змісту [10].

Л. Луценко [5] так визначає сутність професійної компетентності та компетенції: «Професійна компетентність розглядається як системна, інтеграційна єдність, синтез інтелектуальних і навчкових складових (когнітивної і діяльнісної), особистісних характеристик (ціннісні орієнтації, здібності, риси характеру, готовність до здійснення діяльності тощо) і досвіду, що дає змогу людині використовувати свій потенціал, здійснювати складні культуровідповідні види діяльності, оперативно й успішно адаптуватися в суспільстві та професійній діяльності, що постійно змінюється. Вона відображає не лише потенціал, що є у людини, і здатність його використовувати, але і породжує нові явища, якості життя і діяльності, даючи можливість людині бути успішною. Компетенції виступають як складові компоненти професійної компетентності» [129, с. 61–68].

В. Байденко [1, с. 6] стверджує, що *професійні компетенції* – це готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог справи, методично організовано і самостійно вирішувати завдання і проблеми, а також самооцінювати результати своєї діяльності.

У порівнянні з іншими результатами освіти компетенція має такі характеристики: а) являє собою інтегрований результат освіти; б) проявляється ситуативно; в) існує як потенціал, який наповнюється конкретним змістом та проявляється в конкретній ситуації.

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

- What subjects did you like at school? And what subjects do you like at university?

- What will the school and university be like in the future?

Описавши процедуру проведення передекспериментального зрізу, перейдемо до розгляду наступного етапу методичного експерименту – експериментального навчання.

Експериментальне навчання проводилось в групах за двома варіантами методики. Експериментальні групи ЕГ 1, ЕГ 2 навчались за варіантом А методики формування НСтК у ДМ, групи ЕГ 3 та ЕГ 4 – за варіантом методики Б, вказані моделі докладно описані у статті [2, с. 135-142].

Власне як зазначалось раніше, експериментальне навчання тривало протягом одного семестру, загальна кількість годин становила 72-і академічні години в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу відповідно до Робочої навчальної програми “Практика усного та писемного мовлення” Київського національного лінгвістичного університету. Кількість годин, що відведено нами на формування НСтК у ДМ відповідає навчальним планам обраного для експерименту ВНЗ. Удосконалення навчально-стратегічних умінь ДМ ми передбачали у результаті опрацювання студентами трьох тем на практичних заняттях з АМ у такій послідовності: “Cities and Countries”, “On the Move”, “Theatre”.

Процес навчання в чотирьох експериментальних групах був організований згідно з етапами роботи у межах створеної нами підсистеми вправ, а також передбачав роботу із експериментальними матеріалами, а саме: анкета *Are you a good language learner?*, навчальна таблиця “Стратегії в ДМ”, *Key expressions*, опитувальник *Learning skills questionnaire*, журнал *The journal of achieving desired outcomes*.

Наступний крок експерименту – післяекспериментальний зріз. Метою післяекспериментального зрізу було підсумковий рівень сформованості та володіння навчально-стратегічними вміннями ДМ після проведення експериментального навчання.

На виконання післяекспериментального зрізу відводилось шість годин на аудиторному занятті. З метою розробки тесту для післяекспериментального зрізу ми створювали ситуації для розігрування яких студенти повинні були використовувати навчальні та комунікативні стратегії різного типу.

Наведемо приклади усних та письмових завдань, що використовувались під час післяекспериментального зрізу для контролю рівня сформованості НСтК в ДМ.

Завдання 1. (письмовий тест)

Your Irish friends are coming to stay with you for three days. They would like your advice about what they should do during their stay. Plan the arrangements, give details and explain your choice. Focus on their arrival, accommodation, cultural and free time activities, shopping and other details.

Before completing the sample answer below with the expressions match the beginnings 1-8 to the endings A-H to make them correct.

1. Are you sure it	A. about that before
2. How about	B. definitely right
3. Well, I haven't thought	C. do if
4. I think	D. doing something
5. That's exactly	E. is that
6. The thing	F. what I wanted to say
7. What will you	G. will be the right thing
8. You're	H. you should

Teacher: Well, I can see your Irish friends are coming to stay with you for a couple of days. Where are you going to meet them?

Student: They are coming on Saturday so I think I will ask my dad to give me a lift to the airport and we'll pick them up from there. ¹_____ I am not sure if my dad is off work on Saturday, if not, we'll take a cab. They are going to stay with me, so we're going to drive straight to my flat so they can relax and take a shower.

T.: What are you going to do during their stay here?

S.: Well, on Saturday we could go dancing at my favourite club. It's really nice and not very expensive, so I think that would be the best idea.

T.: OK, but ²_____ they don't like dancing?

S.: Right, ³_____. Maybe we could stay at home and have a quiet party there? We could watch some DVDs, or maybe order pizza and just have a chat.

T.: Don't you think that they would like to do something typical for your country?

S.: ⁴_____! I think a dinner at a traditional restaurant is a must, so we should also do that, maybe on Sunday.

T.: And what if your friends turn out to be culture vultures? ⁵_____ organize some cultural activities as well.

S.: ⁶_____. I am sure they would like to learn more about our culture. I think we could go sightseeing and visit the Fine Arts Museum.

T.: ⁷_____ to do? Would they enjoy a visit to the museum?

S.: Well, they may find the museum a bit boring. Perhaps I should suggest doing some shopping in this new shopping mall instead – they could buy some souvenirs for their Irish friends.

T.: Good choice. ⁸_____ more activities?

S.: If the weather is good we can go on a trip out of town and visit my uncle who has a farm in the countryside.

T.: That sounds like a very good plan!

Завдання 2. (розігрування ситуації)

Role-play the situations.

1. *You're on a scholarship in Dublin. You are living in a dorm with a student from Australia. The authorities gave you 200 Euros to buy some furniture for your room. Your roommate suggests buying a TV set. Disagree with him, explain why, suggest buying another piece of equipment instead and try to reach a compromise.*

2. *You landed at Heathrow Airport in London. You went to reclaim your baggage but you could not find it anywhere. Apparently, it has got lost. Go to the lost luggage counter and complain about the situation. Your partner is a customer service manager. Mention your flight details, describe your baggage and add any other useful information.*

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Ключевые слова: компетенция, высшее образование, высшее военное учебное заведение, общественные дисциплины, офицеры-пограничники.

Annotation. In the present paper, the authors conducted an analysis of the main provisions of the competency approach in higher education. The features of the teaching of social sciences in the educational process in higher military educational institution. The features of formation of professional competence of future officers - guards in the process of studying the social sciences.

Keywords: competence, higher education, higher military educational institution, social sciences, officers, border guards.

Вступ. Сучасні фахівці будь-якої сфери повинні бути професійно компетентними, орієнтуватись у суміжних галузях діяльності, готовими до професійного вдосконалення та зростання, професійно мобільними.

Реалізація компетентнісного підходу у систему вищої школи, і зокрема вищої військової школи, передбачає формування у майбутніх фахівців загальних та спеціальних професійних компетенцій, що забезпечує продуктивність майбутньої професійної діяльності.

Сучасні проблеми вищої освіти є багатоаспектними. Серед таких аспектів важливим є непостійність об'єктів суспільних наук у зв'язку із динамічним суспільним життям. Більшість суспільних наук, соціологія, політологія, економічна теорія, логіка, безпосередньо реагують на виклики суспільного розвитку.

На сьогодні більш актуальною стає проблема формування згаданих вище професійних компетенцій у процесі вивчення суспільних дисциплін у вищій школі, зокрема у вищій військовій школі, де ці дисципліни не є профільними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Теоретичне вивчення проблеми реалізації положень компетентнісного підходу у практику вищої школи показало, що, вона висвітлена у наукових працях Н. Бібіка, О. Дубасенюка, О. Овчарука, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського та ін. [2; 6; 7; 9; 11].

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляють С. Гончаренко, Р. Чернишова (тлумачення явища компетентності), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А. Васильюк (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К. Корсак (цивілізаційна компетентність), І. Яшук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності), О. Пометун (теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу), І. Родигіна (формування основних груп компетентностей) та ін. [3; 6; 7; 8; 12].

Формулювання мети статті та завдань. Аналіз особливостей формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Виклад основного матеріалу статті. Якість освіти та підготовленість фахівців за рівнем сформованості їх професійних компетенцій як результату освітніх систем оцінюють працедавці. У зв'язку із цим у сучасній освітній системі відбувається переосмислення мети та результатів освіти, змісту та методів навчання, технологій організації освітнього процесу.

6. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е.С. - Минск: Современное слово, 2001. - 928 с.)

7. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология развития человека. — М., 2000.

8. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. М. 1986.

References:

1. Hordeeva T.O. *Psykholohyya motyvatsyy dostyzenyya. Uchebnoe posobyе*. M.: Smysl; Yzd. tsentr «Akademya», 2006. 333 s.

2. Ershova, R.V. *Sravnytel'nyy analiz psykholohycheskoy struktury orhanyzovannosti studentov vuza y opytnykh uchytel'ey: dys. kand. psykhol. nauk: 19.00.01/ Ershova Rehyina Vyacheslavovna. - M., 1999.-146s.*

3. Kudynov, A. V. *Tendernyye osobennosti proyavlenyya orhanyzovannosti v yunosheskom vozraste: avtoref.dys. kand. ped.nauk: 19.00.01/ Kudynov Andrey Vladymyrovych. N., 2005. - 139s.*

4. *Natsional'na doktryna rozvytku osvity, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrayiny vid 17 kvitnya 2002 roku # 347/2002 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : <http://www.mon.gov.ua>.*

5. Rubynshcheyn S.L. *Osnovy obshchey psykholohyy. - M., 1940. - 524 s.*

6. *Sovremennyy slovar' po pedahohyke / Sost. Rapatsevych E.S. - Mynsk: Sovremennoe slovo, 2001. - 928 s.)*

7. Slobodchikov V. Y., Ysaev E. Y. *Psykholohyya razvytyya cheloveka. — M., 2000.*

8. Khekhauzen X. *Motyvatsyya y deyatel'nost'.* M. 1986.

Педагогіка

УДК 378. 147 ≈ 371.356

доцент кафедри соціально-економічних наук,

кандидат педагогічних наук Тушко Клавдія Юрївна

Національна академія Державної прикордонної
служби України ім. Б. Хмельницького (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У представленій статті автори здійснили аналіз основних положень компетентнісного підходу у системі вищої школи. Досліджено особливості викладання суспільних дисциплін у навчально-виховному процесі вищого військового навчального закладу. Виокремлено особливості формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Ключові слова: компетенція, вища освіта, вищий військовий навчальний заклад, суспільні дисципліни, офіцери-прикордонники.

Аннотация. В представленной статье авторы провели анализ основных положений компетентностного подхода в системе высшей школы. Исследованы особенности преподавания общественных дисциплин в учебно-воспитательном процессе высшего военного учебного заведения. Выделены особенности формирования профессиональных компетенций будущих офицеров - пограничников в процессе изучения общественных дисциплин.

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

3. You are a TV reporter. Your partner is a famous American actor and you are going to interview him. Introduce yourself and ask for permission to talk about the actor's personal life. Ask about his career so far, his childhood, family and plans for the future.

4. You bought an expensive sweater last week. However, it shrank when you washed it and now it does not fit you anymore. You go to the shop and ask for a refund.

5. You are a Ukrainian student in International Student Exchange Program in the UK (the United Kingdom). Your task is to prepare an oral presentation about your university, city and country in general. Your presentation must be about 45 minutes long explaining Ukrainian education system in some details. Your oral English skills are not too good, but you know the academic vocabulary for your field and have a pretty fair grasp of the English grammar. You are feeling nervous. Think of the communicative strategies that you would use in this particular situation.

6. You are a 19-year-old student of the Department of Economics in Ukraine. You've come to the USA, Chicago to work and travel for 3 or 4 months. You had a good job offer and were prepared to work as a waiter (waitress) but unfortunately when you came to the restaurant they explained that they don't have a job for you because of the crisis. You are almost illiterate in English as you had a short course in English at your university but all of your English skills are still very poor. You need to improve your English so that you can find a new job, go shopping, travel and become adjusted to a totally new cultural situation. Think of the communicative strategies that you would use in this particular situation.

7. You're a student learning English for him / herself. You have a good sense of humour and enjoy jokes and cartoons. You decide to buy an English cartoon book. It is about 100 pages long, full of cartoons. You want to read the book, understand the cartoons, and explain some of the cartoons to your friends who don't know English at all. Think of the communicative strategies that you would use in this particular situation.

8. You are a tourist in Bath (city in the UK). You have never been here before, and your studying of English has been limited to skimming the phrasebook. You managed to find your hotel with the help of a taxi driver. You went out for a walk on your own and got lost. Nobody around you seems to speak Ukrainian. Your task is to find out where you are and get back to your hotel before it gets dark. You have 2 hours for this. You are getting a little worried! Think of the communicative strategies that you would use in this particular situation.

Висновки. Таким чином, наведений у статті опис організації експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування у майбутніх учителів НСтК в процесі навчання англійського ДМ, зміст та структура перед- та післяекспериментального зрізів свідчать про те, що експериментальне навчання відбулось на належному рівні.

Перспективою подальшого дослідження ми вбачаємо в аналізі результатів експерименту за допомогою математичної статистики та вивченні можливості застосування теоретичних основ формування НСтК у майбутніх учителів англійської мови в англійському монологічному мовленні.

Література:

1. Бикова І.П. *Методика планування експерименту як компонент професійної підготовки студента мовного вузу // Актуальні проблеми*

викладання іноземних мов вищої школі: Зб. наук. праць. – Вип. 1. – Донецьк: ДонДУ, 1999. – С. 3-6.

2. Гудима Ю.П. Модель формування у майбутніх учителів навчально-стратегічної компетентності в діалогічному мовленні / Юлія Петрівна Гудима // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей: - Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 6. – С. 135-142.

3. Гурвич П.Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков: [спецкурс] / Перси Борисович Гурвич. – Владимир: Владимирс. гос. пед. ин-т, 1980. – 103 с.

4. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Знання-Пресс, 2002. – 295 с.

5. Штумльман Э.А. Теоретические основы моделирования экспериментально-методического исследования в методике обучения иностранным языкам: автореф. дис. ... докт. пед. наук.: спец. 13.00.02 "Методика преподавания иностранных языков" / Э.А. Штумльман. – М., 1982. – 52 с.

References:

1. Bykova I.P. Metodyka planuvannya eksperymentu yak komponent profesiynoyi pidhotovky studenta movnoho vuзу // Aktual'ni problemy vykladannya inozemnykh mov vyshchey shkoly: Zb. nauk. prats'. – Vyp. 1. – Donetsk: DonDU, 1999. – S. 3-6.

2. Hudyma Yu.P. Model' formuvannya u maybutnikh uchyteliv navchal'no-strategichnoyi kompetentnosti v dialohichnomu movlenni / Yuliya Petrivna Hudyma // Problemy suchasnoyi pedahohichnoyi osvity. Ser.: Pedahohika i psykholohiya. – Zb. statey: - Yalta: RVV K-HU, 2013. – Vyp. 41. – Ch. 6. – S. 135-142.

3. Hurvykh P.B. Teoriya u praktyka eksperymenta v metodyke prepodavannya ynostrannykh yazykov: [spetskurs] / Persy Borysovykh Hurvykh. – Vladymyr: Vladymyrs. gos. ped. un-t, 1980. – 103 s.

4. Sheyko V.M. Orhanizatsiya ta metodyka naukovy-doslidnyts'koyi diyal'nosti: pidruchnyk / V.M. Sheyko, N.M. Kushnarenko. – 2-he vyd., pererobl. i dop. – K.: Znannya-Press, 2002. – 295 s.

5. Shtul'man Э.А. Teoreticheskiye osnovy modelirovaniya eksperimental'no-metodycheskogo issledovaniya v metodyke obucheniya ynostrannym yazykam: avtoref. dys. ... dokt. ped. nauk.: spets. 13.00.02 "Metodyka prepodavaniya ynostrannykh yazykov" / Э.А. Shtul'man. – М., 1982. – 52 s.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

керівництва до самоуправління та самоорганізації своєї навчальної діяльності, дати можливість студенту самостійно знайти і засвоїти нову інформацію, дати змогу самостійно прийняти рішення, проявити відповідальність, організувати діяльність, спрямовану на власний саморозвиток.

Цілеспрямованість можна охарактеризувати як свідому та активну спрямованість особистості на певний результат діяльності. Ця якість є найважливішою мотиваційно-вольовою властивістю особистості, що визначає зміст і рівень розвитку всіх інших вольових якостей. Цілеспрямованість, як запорука успішної самоорганізації, активізує та мобілізує особистість, підвищує її працездатність. За допомогою цілеспрямованості особистість регулює свою поведінку для підпорядкування його стійкої життєвої мети, націлює себе на результат, формує здатність домагатися поставленої мети. Для цілеспрямованої людини характерна наявність керівної мети, готовність і рішучість віддати всі сили і здібності для її досягнення, планомірне, неухильне її здійснення.

Щоб самостійно організувати себе, потрібно проявити волю. Вважаємо, що ключовим компонентом самоорганізації особистості є воля, так як вона є регулюючим початком, покликана створити зусилля і утримати його. Завдяки волі людина може за власною ініціативою, виходячи з усвідомленої необхідності, виконувати дії в заздалегідь спланованому напрямку і з заздалегідь передбаченої силою. С.Р. Рубінштейн, вольову дію трактує, як свідому, цілеспрямовану дію, за допомогою якої людина здійснює поставлену перед нею ціль, підкоряючи свої імпульси свідомому контролю і змінюючи навколишню дійсність у відповідності зі своїм задумом [5]. Так сказати сила вольової дії буде залежати від: ступеня значущості поставлених перед людиною цілей, власним відношенням до діяльності, рівнем самоуправління та самоорганізації особистості.

Висновок: Таким чином, студенти-майбутні учителі повинні бути спрямовані на свою самозміну, самореалізацію та самовдосконалення, прагнути до розкриття своїх потенційних можливостей. Сформованість вміннь та навичок професійної самоорганізації, володіння навиками самостійної роботи допоможуть студентам не тільки успішно навчатися, але й стати повноцінними фахівцями, оскільки майбутній фахівець повинен планувати, організовувати свою професійну діяльність на високому професійному рівні та забезпечувати свій безперервний саморозвиток.

Література:

1. Гордеева Т.О. Психология мотивации достижения. Учебное пособие. М.: Смысл; Изд. центр «Академия», 2006. 333 с.

2. Еришова, Р.В. Сравнительный анализ психологической структуры организованности студентов вуза и опытных учителей: дис. канд. психол. наук: 19.00.01/ Еришова Регина Вячеславовна. - М., 1999. - 146с.

3. Кудинов, А. В. Тендерные особенности проявления организованности в юношеском возрасте: автореф. дис. канд. пед. наук: 19.00.01 / Кудинов Андрей Владимирович. Н., 2005. - 139с.

4. Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента

України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - М., 1940. – 524 с.

навичками професійної самоорганізації. Якщо їх розглядати більш докладно, то це : цілевизначення та планування своєї професійної діяльності (вміння ставити близькі, проміжні та кінцеві цілі); ефективно виконувати професійну самоорганізацію; на основі рефлексії, здійснювати аналіз та оцінку результатів своєї професійної діяльності, володіти прийомами самоконтролю та самокорекції.

Наступним компонентом професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання був обраний особистісний, в основу якого, на нашу думку, входять слідуєчі якості: організованість, самостійність, цілеспрямованість і розвинута воля.

Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури дозволив зробити висновок про те, що організованість розглядається як якість особистості (В. Мясішев, Л. Уманський), як умова формування здібностей (А. Ковальов), як вольова якість, властивість, риса, звичка характеру (Є. Ільїн, Н.Левітов, В. Селіванов, В. Юркевич).

У психолого - педагогічних дослідженнях (Л.Божович, А. Зосимовський, Т.Коннікова, Т.Мальковская та ін.) організованість розглядають як посилену, напружену діяльність, спрямовану на реалізацію поставлених завдань. Так, організованість, по А. Кудінову - базова властивість особистості, що становить підставу для розвитку інших більш приватних властивостей, яке є одним з найважливіших інструментальних властивостей особистості, що визначають успішність протікання і результативність будь-якої людської діяльності [3]. Р. Єршова вважає, що організованість являє собою системну якість особистості, що включає в себе єдність динамічних, когнітивних, емоційних, мотиваційних, регуляторних і продуктивних характеристик, тісно пов'язаних між собою і забезпечують упорядкування, своєчасність і планованість діяльності, раціональне витрачання часу та коштів при досягненні поставлених цілей [2]. Організованість у студентів може проявлятися в постійному самоконтролі за своєю поведінкою, доведення розпочатої справи до кінця, наявності потреби в плануванні діяльності, раціонального витрачання часу, вмінням послідовно виконувати дії, проявляти волю, при подоланні труднощів.

В С.Л. Рубінштейн зазначає, що справжня самостійність передбачає свідому вмотивованість дій та їх обґрунтованість. Несхильність чужим впливам і навіюванням є не свавіллям, а справжнім проявом самостійності волі, оскільки сама людина вбачає об'єктивні підстави для того, щоб чинити так, а не інакше [5]. Самостійність, представляє собою узагальнену властивість особистості, що проявляється в ініціативності, адекватній самооцінці і почутті особистої відповідальності за свою діяльність і поведінку. Ми згодні з думкою авторів (О. Первушина, П. Риженкова, Є. Марусова), які вказують, що самоорганізація студента це здатність самостійно виробити оптимальний індивідуальний стиль навчальної діяльності. Самостійність як особистісна якість, може проявлятися в умінні визначити мету, наполегливо домагатися її виконання власними силами, діяти при цьому усвідомлено, відповідально, з ініціативою та творчо приймати нестандартні рішення. Самостійність студентів-майбутніх педагогів виявляється через вміння планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги викладачів. Самостійність необхідно ототожнювати з самореалізацією особистості, з проявом її активності щодо внутрішнього спонукання без зовнішнього впливу. Сприяє розвитку самостійності, значить зробити перехід від зовнішнього

УДК 378.14

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики

Дибкова Людмила Миколаївна

Державний вищий навчальний заклад

«Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

(м. Київ)

САМОЕФЕКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ – ЧИННИК УСПІШНОСТІ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Аннотація. В статті розглядається самоефективність студентів ВУЗу як важливіший фактор, впливаючий на результативність учебної діяльності. Подчеркивается значение разработки в контексте методики преподавания учебных заданий, направленных на развитие личностных компетенций будущего специалиста.

Ключевые слова: активная учебная деятельность, быстрая обратная связь, личностное саморазвитие, самоэффективность, учебное задание.

Annotation. The article is devoted to the problem of the influence on the development of personal competencies of the future specialist. Self-efficacy beliefs are critical determinants of how well knowledge and skill of the students are acquired in the first place. The teaching methods can improve self-efficacy in the classroom.

Keywords: active learning activities, fast feedback, learning task, personal development, self-efficacy.

Вступ. Ефективна орієнтація у розгалужених інформаційних масивах, знання методів самоосвіти, умотивованість на отримання знань, набуття навичок та вмінь у професійно зорієнтованих навчальних дисциплінах сприяють активізації самостійності студентів, яка є необхідною умовою для їх самореалізації в майбутній професійній діяльності. Водночас, успішна професійна діяльність сучасного фахівця пов'язана із рівнем сформованості таких компетенцій, як володіння ефективними комунікаційними технологіями, вміння працювати в команді та коректно вирішувати конфліктні ситуації, висока самооцінка, самоефективність, прагнення до постійної самоосвіти і самовдосконалення.

Таким чином, конкурентоздатність майбутніх фахівців залежить не тільки від якості набутих професійних компетенцій, а й, значною мірою, від рівня сформованості їх особистісних якостей, серед яких вагоме місце займає самоефективність.

Формулювання мети статті та завдань. Самоефективність – поняття, що часто використовується у сучасній психолого-педагогічній науковій літературі і означає оцінювання особистістю власних можливостей щодо вирішення тієї чи іншої проблеми. Саме рівень самоефективності характеризує стійкість прагнення до отримання результату, особливо у випадках, коли виникають певні проблеми та перепони на шляху до цілі. Основні положення теорії самоефективності розробив А. Бандура, проводили дослідження також такі вчені як Д. Зінглер, Д. Майерс, В. Москаленко, Л. Орбан-Лембрик, Л. Первин, К. Роджерс, Л. Столярченко, Б. Такман, Л. Х'елл та ін. Недостатній рівень

дослідження використання положень теорії самоефективності у навчальній діяльності сучасного вишу потребує подальшого аналізу, що і визначило мету нашої статті.

Виклад основного матеріалу статті. Охарактеризуємо основні гіпотези теорії, які підтверджені багатьма дослідженнями:

- очікування ефективності корелюють із реальною поведінкою. Тобто, людина демонструє таку поведінку, яку сама від себе і очікує, та бачить ті наслідки, яких очікує;
- через оцінювання очікувань та рівня самоефективності існує можливість передбачити реальну поведінку іншого;
- від уявлення людини про власну ефективність залежать формулювання цілей і способів їх досягнення. Наприклад, впевненість у здатності виконати завдання стимулює докладати максимальних зусиль для отримання результату. У той же час невпевненість у власних можливостях погіршує отриманий результат і навіть може призвести до відмови від виконання завдання загалом;
- сприйняття власної ефективності впливає на вибір виду та способу діяльності. Людина намагається вирішити ту проблему, яка, на її думку, може бути вирішена. При цьому ситуацій, з якими начебто неможливо упоратися, уникає, що призводить до втрати можливості набуття досвіду подолання перепон та набуття нових навиків;
- уявлення людини про самоефективність впливає на рівень зусиль, які вона докладає у процесі діяльності, і, відповідно, на можливість отримання результату загалом;
- у всіх аспектах функціонування людини важливі мотивація, емоції, дії;
- поведінка, особистісні аспекти і соціальний вплив є взаємопов'язаними детермінантами.

Досліджуючи вплив факторів, які посилюють або послаблюють мотивацію у професійній діяльності, С. Клегг зазначає, що такі відомі методи, як підвищення заробітної плати, додаткові пільги, гарні умови праці, підвищення посади тощо, – лише уповільнюють негативні процеси. Найбільшими стимуляторами є бажання досягти певних успіхів, створення щось нового у житті, суспільне визнання, прагнення до спілкування – тобто можливість саморозвитку і самовдосконалення [8, с. 31].

Розвиток фахівця на початкових етапах професійного становлення передбачає цілеспрямоване формування, а на подальших етапах – постійне удосконалення професійних якостей, загальних і спеціальних компетентностей. Необхідність організації процесу безперервного професійного розвитку/саморозвитку фахівця має подвійну детермінацію:

- соціальну – задоволення потреби економіки в професійних спеціалістах;
- особистісну – конкурентоспроможність спеціаліста на ринку праці [4, с.76].

Конкурентоспроможність – комплексна характеристика спеціаліста, яка базується на певному обсягу не тільки професійно вагомих компетентностей, але й на високому рівні індивідуально-психологічних якостей, що в цілому дає змогу фахівцю бути соціально та професійно значимим та успішним в умовах, що постійно змінюються. Таким чином, можна говорити про формування і розвиток у процесі навчання такої характеристики спеціаліста як

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

професії, становленням себе як спеціаліста, прагненням до самоорганізації, самовиховання, самореалізації та розвитку професійно важливих якостей особистості.

Мотив досягнення, за визначенням Х.Хекхаузена, це прагнення підвищувати свої здібності та вміння, підтримувати їх на якомога більш високому рівні в тих видах діяльності, щодо яких досягнення вважаються обов'язковими [8]. Під мотивацією досягнення Т.О. Гордєєва розуміє мотивацію, спрямовану на можливо краще виконання будь-якого виду діяльності, орієнтованої на досягнення результату, до якого може бути застосований критерій успішності [1]. Мотивація на досягнення успіху в педагогічній діяльності забезпечує успішність та кар'єрний рост майбутнього фахівця, отримання високих результатів своєї роботи.

А.Маслоу, Г.Олпорт, К.Роджерс вказують, що саморозвиток це основний внутрішній механізм розвитку особистості, прагнення ставати більш здатним, компетентним, як тенденція до реалізації внутрішнього потенціалу особистості. В.І.Слободчиков і Е.І.Ісаєв поняття саморозвиток, визначають, як фундаментальну здатність людини ставати і бути справжнім суб'єктом свого життя, перетворювати власну життєдіяльність в предмет практичного перетворення [7]. Прагнення до професійного саморозвитку відіграє важливу роль у становленні майбутнього педагога. Вважаємо, що саморозвиток є системоутворюючим компонентом змісту професійно-педагогічної підготовки учителя, як умова професійного зросту. Завдяки саморозвитку учитель розвиває свої здібності, вміння та навички, розкриває внутрішні ресурси, покращує педагогічну майстерність, плідотно здійснює професійну діяльність.

Сформовані знання, вміння та навички самоорганізації надзвичайно важливі для успішності навчальної роботи студента і становлення особистості майбутнього професіонала. Тому, в якості наступного компоненту професійної самоорганізації ми розглядаємо когнітивно - діяльнісний, до складу якого входять ЗВН, що дозволять майбутньому учителю фізичного виховання здійснювати самоорганізацію в своїй професійній діяльності, постійно прагнути до саморозвитку та самовдосконаленню.

Як відомо, знання - це результат процесу пізнання дійсності, що відображаються у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, суджень, гіпотез, теорій, концепцій, принципів, законів, закономірностей [6, с.242]. Майбутній учитель повинен бути обізнаний в галузі теоретичних основ самоорганізації. Знати, як в залежності від умов, використовувати прийоми саморегуляції та самоуправління, навички самоконтролю, самостійного планування своєї діяльності, проявлення мобільності та, по необхідності, підсилення своєї активності, визначення найбільш оптимальних шляхів досягнення мети, раціонально використовувати свій час, здійснювати корекцію діяльності.

Поряд із знаннями, майбутній педагог повинен володіти необхідними вміннями та навичками. З позицій педагогічної науки уміння характеризуються як засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечений совокупністю придбаних знань та навичок [6, с.804]. Навичка - це дія, сформована шляхом повторення, що характеризується високим ступенем освоєння і відсутністю поелементарної свідомої регуляції та контролю [6, с.475]. Ми вважаємо, що майбутній учитель фізичного виховання повинен володіти вміннями та

Вступ. В національній доктрині розвитку освіти України наголошено на необхідності забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці [4]. Тому пріоритетним завданням сучасної педагогічної освіти є підготовка конкурентоспроможного учителя, який здатний самостійно організовувати свою роботу та планувати свою професійну діяльність, прагнути до професійно-педагогічного вдосконалення, самоорганізації, саморозвитку, оновленню своїх компетенцій.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз компонентної структури професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу статті. У педагогічній науці питання самоорганізації розглядаються з точки зору значення самоорганізації для розвитку та вдосконалення особистості. Проблемами самоорганізації в педагогіці присвячені роботи В. І. Андрєєва, В. Г. Віненка, А. А. Ворожбитова, Н.Ю.Дуднік, Л. Я. Зоріної, В. А. Ігнатової, С. В. Кульневича, В. В. Маткіна, Т.В. Новаченко, Л. І. Новікової, В. І. Редюхіна, Н. М. Таланчука, О. Н. Федорової та ін. У психологічній науці самоорганізація розглядається в тісному взаємозв'язку з процесами професійного саморозвитку, самовдосконалення, саморегуляції професійної діяльності, її ефективності і результативності. Процеси самоорганізації найбільш докладно представлені в роботах вітчизняних психологів Л.С. Виготського, С.П. Рубінштейна, Е.І. Ісаєва, В.І. Слободчикова.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, вузівської документації, професійно - педагогічний досвід дали можливість визначити компонентну структуру досліджуваного конструкту. З нашого погляду, професійна самоорганізація - це інтегративно-динамічне утворення, що характеризується здатністю особистості усвідомлено та ціленаправлено здійснювати професійний розвиток, направлений на вирішення професійних і особистісно-значущих завдань. На нашу думку, структура професійної самоорганізації майбутнього учителя фізичного виховання складається з наступних компонентів: мотиваційного, когнітивно-діяльнісного та особистісного.

Ми виходимо з того, що професійна самоорганізація, як і будь-яка інша діяльність, вимагає активізації мотиваційно - потребнісної сфери суб'єкта. Майбутньому учителю важливо усвідомити важливість професійної самоорганізації, шляхом формування потреби в саморозвитку та самозмінні, оскільки мотиваційно - потребнісна сфера актуалізує самоорганізацію студента на навчальну діяльність. Відомо, що мотиваційна сфера особистості включає в себе потреби, мотиви, спонукання, стимули, які в сукупності детермінують поведінку людини. До складників мотиваційного компоненту ми віднесли: позитивне ставлення до професії педагога, мотивацію на досягнення успіху в педагогічній діяльності та прагнення до професійного саморозвитку. Охарактеризуємо кожен із зазначених складників.

Позитивне ставлення до професії педагога вважаємо найважливішим чинником, що визначає успішність навчальної діяльності. При цьому необхідно зазначити, що діяльність студентів-майбутніх педагогів повинна бути мотивована та визначатись усвідомленим позитивним ставленням до педагогічної професії, що характеризується вираженим професійним інтересом до навчання, потребою в пізнавальному оволодінні знаннями майбутньої

самоефективність, яка проявляється у вмінні адекватно оцінити власні можливості у досягненні успіху при вирішенні того чи іншого завдання.

Здатність особистості до самоконтролю та самовдосконалення у процесі професійної діяльності створює можливість оперативно реагувати й адаптуватися до постійних змін, що виникають у суспільному житті, що й призводить до розвитку самоефективності. При організації навчальної діяльності у сучасних умовах важливо навчити студентів займати активну життєву позицію, яка проявляється у:

- знаходженні конструктивних рішень у проблемних або невизначених ситуаціях;
- засвоєнні нових способів поведінки;
- вмінні бути більш гнучкими в емоціональному контексті;
- чіткому уявленні щодо перспектив свого подальшого життя через формулювання цілей як на найближчий час, так і на майбутнє та ін.

Високого рівня розвитку професійної компетентності студент може досягти тільки через особисту активну та продуктивну навчальну діяльність, шляхом отримання свого неповторного особистого досвіду. Необхідним чинником набуття студентами самоефективності, що розглядається як цілісне особистісне утворення, є організація їх ефективної власної навчальної діяльності, результати якої значною мірою залежать від того, які методики проведення занять використовуються, які форми та методи контролю застосовуються.

Активність студентів стає результативною, коли вони усвідомлюють кінцеву ціль, уявляють кінцевий результат та розуміють умови та засоби для цього. Аналізуючи аспекти організації продуктивної навчальної діяльності студентів О. Власова виділяє такі дії викладача:

- створення навчально-проблемної ситуації через постановку проблеми, вирішення якої потребує певного обсягу знань;
- формулювання основного навчального завдання, яке виступає як підсумок обговорення викладачем проблемної ситуації і є провідним орієнтиром для майбутньої навчально-пізнавальної активності студентів;
- спонукання студентів до самооцінки й самоконтролю власних можливостей розгортання майбутньої навчальної діяльності [5, с.117].

Необхідно зазначити, що значний вплив на розвиток самоефективності майбутніх фахівців мають і інші педагогічні методи, одним із яких є розробка та використання у навчальному процесі інтерактивних навчальних завдань, які спрямовані не лише на отримання знань та вмінь, а, й, головне, на розвиток особистісних якостей [6].

Завдання, які ми використовуємо у навчальному процесі, спонукують студентів до активних дій, у випадку отримання самостійно правильної відповіді (яка відображена у завданнях) – вони переживають стан успіху, що збільшує їх самооцінку та мотивує для вирішення наступних задач. Заняття відбувається активно, всі студенти включені у навчання, навіть і ті, які мають недостатній рівень попередньої підготовленості. При цьому відбувається обмін думками, пропозиціями, методами діяльності. Робота відбувається індивідуально, попарно, у групах, що одночасно призводить до збільшення рівня комунікативної компетентності, вміння вислухати іншого, надати пораду, допомогу. Кожен може внести свій індивідуальний вклад у спільну роботу. Відбувається створення відкритого навчального простору, що

характеризується прозорістю, взаємодією учасників, накопиченням спільного знання, наявністю взаємної оцінки, допомоги, підтримки.

Рівень усвідомлення студентами власних способів спілкування та ефективної діяльності підвищується через спостереження, інтерпретацію різних точок зору, позицій та аргументів, які проявляються при груповій діяльності як при виконанні основних навчальних завдань, так і при роботі у малих групах.

Завдання для практичних та лабораторних робіт з інформатики ми розробляємо, виходячи із принципів самостійності, проблемності, інтерактивності. Вони включають перелік задач, які необхідно розв'язати, застосувавши набуті знання і вміння із заданої теми. Завдання не містить детального плану дій для його виконання, що спонукає студентів до ґрунтовної попередньої підготовки і активної самостійної навчальної діяльності на практичному занятті. При цьому дозволяється використовувати будь-які допоміжні засоби – конспект лекцій, підручник, посібник, довідкову систему програмного продукту. Це, в свою чергу, розвиває у студентів здатність до ефективного пошуку необхідної інформації, вміння виокремити власну проблему з масиву тих, які отримані для розв'язання, а також формує навички критичного осмислення, аналізу, творчих роздумів і сприяє розвитку здатності до науково-дослідної роботи. Вдале ж самостійно знайдене рішення викликає радість, які відверто виражають студенти, що сприяє розвитку особистості і формуванню позитивного ставлення до навчання. У студентів виникає бажання поділитися набутими знаннями з тими, хто поки не знайшов правильної відповіді. Це закріплює набутий суб'єктний досвід, зумовлює усвідомлення своєї успішності і сприяє досягненню успіху.

Розвитку самоефективності сприяють і питання, які ми додаємо у навчальні завдання і на які студенти дають відповідь:

- обґрунтування самими студентами цілей виконання поданого завдання, визначення методів та способів їх досягнення;
- проведення самооцінювання отриманих результатів відповідно до розроблених нами критеріїв;
- аналіз проблем, що виникли при виконанні завдання, і опис дій для їх вирішення;
- яка допомога була отримана (чи не отримана): підручник, консультація викладача, мережа Інтернет тощо.

Розвивають аналітичні здібності студентів і питання, які ми включаємо до завдань для самостійної роботи (наприклад, «Визначте компетенції, які, на Вашу думку, удосконалюються при виконанні завдання»). Далі ми пропонуємо перелік (вміння знайти потрібну інформацію, взаємодія із іншими студентами щодо отримання результату, оцінювання власних можливостей та ін.), який можна доповнювати. Таке ознайомлення із переліком компетенцій, які необхідні для майбутньої успішної професійної діяльності, стимулює студентів докладати більше зусиль для вирішення навчальних завдань.

При виконанні завдання для реалізації навчального проекту студенти розвивають спроможність до спільної роботи у міні-групах (розподіл обов'язків, координація зусиль всіх учасників, проектування роботи, здійснення взаємоконтролю тощо); комунікативні вміння (організація дискусії, ефективне слухання, толерантність до думок інших, уникнення конфлікту

11. Hudomynskij P.V. Razvytye systemy povyshenija kvalyfykacyu pedagogicheskikh kadrov sovetskoj obshheobrazovatel'noj shkoly (1917-1981 g.g.). / Hudomynskij P.V. - M. : Pedagogika, 1986. - S. 174-175.

УДК:378.22+37.048.4

аспірант кафедри педагогіки Тесленков Олександр Юрійович

Державний заклад „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” (м. Одеса)

ПРОФЕСІЙНА САМООРГАНІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті запропонована компонентна структура професійної самоорганізації майбутніх учителів фізичного виховання, в основу якої покладені мотиваційний, когнітивно-діяльнісний та особистісний компоненти. До складників мотиваційного компоненту відносяться: позитивне ставлення до професії педагога, мотивація на досягнення успіху в педагогічній діяльності та прагнення до професійного саморозвитку. Когнітивно-діяльнісний компонент містить в собі необхідні знання, вміння та навички по професійній самоорганізації. Особистісний компонент передбачає наявність у майбутнього учителя фізичного виховання таких якостей, як організованість, самостійність, цілеспрямованість, розвинута воля.

Ключові слова: самоорганізація, професійна самоорганізація, компоненти.

Аннотация. В статье предложена компонентная структура профессиональной самоорганизации будущих учителей физического воспитания, в основу которой положены мотивационный, когнитивно-деятельностный и личностный компоненты. К составляющим мотивационного компонента относятся: положительное отношение к профессии педагога, мотивация на достижение успеха в педагогической деятельности, стремление к профессиональному саморазвитию. Когнитивно-деятельностный компонент содержит в себе необходимые знания, умения и навыки по профессиональной самоорганизации. Личностный компонент предполагает наличие у будущего учителя физического воспитания таких качеств, как организованность, самостоятельность, целеустремленность, развитая воля.

Ключевые слова: самоорганизация, профессиональная самоорганизация, компоненты.

Annotation. In article, the component structure of professional self-organization of future teachers of physical training, which basis motivational, cognitive, activity, and personal components are is offered. Treats components of a motivational component: the positive relation to the teacher's profession, motivation on achievement of success in pedagogical activity, aspiration to professional self-development. The cognitive and activity component comprises necessary knowledge, skills of professional self-organization. The personal component assumes existence at future teacher of physical training of such qualities, as organization, independence, commitment, the developed will.

Keywords: self-organization, self-organization of professional, components.

4. Бойчук Ю.Д. Компетентнісний підхід /Бойчук Ю.Д. Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень: [монографія]; за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. – Харків: “Апостроф”, 2011. – С. 188-216.

5. Военная педагогика / Под ред. О.Ю. Ефремова. - СПб.: Питер, 2008. - 219 с.

6. Маркова А. К. Психология профессионализма / Педагогика - М.: 1996. - 209 с.

7. Новиков А.М. Профессиональное образование на смене эпох. / Новиков А.М. Специалист. - 1997. - № 6. - С. 2-6.

8. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Пометун О.І. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики; під заг. ред. О.В. Овчарук. - К.: “К.І.С.”, 2004. - С. 16-25.

9. Советский энциклопедический словарь. - М. изд-во Большой энциклопедический словарь - 1979. - С. 1072.

10. Фрумин И.Д. Компетентностный подход как естественный этап обновления содержания образования / Фрумин И.Д. Педагогика развития, ключевые компетенции и становление: Матер. XI науч.-пр. конф. - Красноярск, 2003. – с. 181-183.

11. Худоминский П.В. Развитие системы повышения квалификации педагогических кадров советской общеобразовательной школы (1917- 1981 г.г.). / Худоминский П.В. - М.: Педагогика, 1986. - С. 174-175.

References:

1. Barannikov A.B. Soderzhanie obshhego obrazovaniya: kompetentnostnyy podhod. / Barannikov A.B. - М.: GUVShJe, 2002. - 51 s.

2. Batyshev S.Ja. Zadachi sistemy professional'no-tehnicheskogo obrazovaniya v usloviyah perehoda k rynochnoj ekonomike. / Batyshev S.Ja. - М.: АПО, 1993. - 91 s.

3. Bibik N.M. Kompetentnisnyy pidhid: refleksyvnnyy analiz zastosuvannya / Bibik N.M. // Kompetentnisnyy pidhid u suchasnyy osviti: svitovyy dosvid ta ukrai'ns'ki perspektyvy: biblioteka z osviti'oi' polityky; pid zag. red O.V. Ovcharuk. - К.: “K.I.S.”, 2004. - С. 47-52.

4. Bojchuk Ju.D. Kompetentnisnyy pidhid. /Bojchuk Ju.D. Naukovi pidhody do naukovykh pedagogichnykh doslidzhen': [monografija]; za zag. red. dokt. pед. nauk, prof., чл.-кор. НАПН України В.І. Лозової. – Харків: “Апостроф”, 2011. – С. 188-216.

5. Voennaja pedagogika / Pod red. O.Ju. Efremova. - SPb.: Piter, 2008. – 219 s.

6. Markova A. K. Psihologija professionalizma. /Markova A. K. - М., 1996.-209 s.

7. Novikov A.M. Professional'noe obrazovanie na smene jepoh. /Novikov A.M. Specialist. - 1997. - № 6. - С. 2-6.

8. Pometun O.I. Teorija ta praktyka poslidovnoi' realizacii' kompetentisnogo pidhodu v dosvidi zarubizhnykh kraj'n / Pometun O.I. // Kompetentnisnyy pidhid u suchasnyy osviti: svitovyy dosvid ta ukrai'ns'ki perspektyvy: Biblioteka z osviti'oi' polityky; pid zag. red. O.V. Ovcharuk. - К. : “K.I.S.”, 2004. - С. 16-25.

9. Sovetskijj encyklopedycheskijj slovar'. - М. izd-vo Sovetskijj encyklopedycheskijj slovar' - 1979. - С. 1072.

10. Frumyn Y.D. Kompetentnostnyy podhod kak estestvennyyj etap obnovleniya soderzhanyja obrazovaniya. / Frumyn Y.D. Pedagogika razvutyja, ključevye kompetencyy u stanovlenye: Mater. XI nauch.-pr. konf. - Krasnojarsk, 2003. S. 181-183

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

тощо); аналітичні навички (цілісний та творчий аналіз, розробка гіпотез та їх перевірка та ін.).

Питання збільшення результативності навчально-виховного процесу завжди було предметом інтересу вчених. Будь-яка педагогічна технологія має основну мету – досягти успішності у навчанні. Значною мірою на формування студентів як майбутніх фахівців впливає успішність їх навчальної діяльності. Успіхи надихають людей, а постійне відчуття задоволення від досягнутих результатів формує стійке позитивне ставлення до своєї діяльності. Невдачі, які повторюються часто, призводять до бажання зменшити час на виконання цієї діяльності, замінити цілі на більш прості та доступні, на мисленнєве їх досягнення або взагалі відмовитися від них.

Вивчаючи досвід професійно успішних людей, ми дійшли до висновку, що вони весь час змінювали себе: якщо у певній галузі ними були досягнуті високі результати і сфера саморозвитку ставала замала – вони різко змінювали напрям діяльності, щоб існував елемент напруженості, який і є стимулом до саморозвитку. Не можна зупинятися у той час, коли світ стрімко змінюється. Процес самовдосконалення професійно успішної людини триває постійно. Ознакою успішних людей є не тільки вміння застосовувати свої знання у професійній сфері, а й використання широкого спектру ефективних методів для вирішення різноманітних задач.

Студент, який має високий рівень самоефективності, здатний зробити відповідні висновки щодо подолання складнощів чи проблем, що зумовлює його подальше особистісне зростання. Такий висновок демонструє розроблена Д. Каунтом схема (рис. 1), де навколишнє середовище, в якому відбувається діяльність, представлене як сукупність трьох зон [7, с. 184]. Внутрішня зона (1) – це комфортна зона, що містить ті види діяльності, які не викликають застережень і пов'язані з мінімальним стресом. Поза її межами розташована зона напруження (2), у яку включаються ті види діяльності, які викликають труднощі, але сприяють розвитку здібностей особистості. Саме успішне вирішення нових, складних задач в цій зоні призводить до розширення комфортної зони (1).

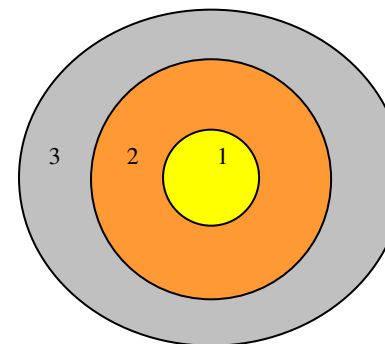

Рис. 1. Поза межами комфортної зони,
1 – комфортна зона, 2 – зона напруження, 3 – панічна зона

Зовнішня область – панічна зона (3), в якій напруження, що зростає, негативно впливає на діяльність, і її необхідно уникати. Зазначимо, що межі всіх трьох зон не фіксовані. Чим успішніше людина протидіє труднощам і розширює межі комфортної зони, тим далі відсуваються межі панічної зони.

І. Д. Бех у своїх дослідженнях наголошує, що педагогіка успіху в теперішніх умовах «...переживає піднесення. На неї працює і оновлений навчальний зміст, і інноваційні технології, і нові форми освіти» [3, с. 9]. Він зазначає, що переживання почуття успіху у людини і, відповідно, процеси самоактуалізації й самоствердження пов'язуються з тією діяльністю, в якій суб'єкт має безумовні досягнення. І почуття успіху на рівні цінності має стати ядром у структурі образу Я, особистості загалом.

Ситуація успіху є умовою перетворення позитивного ставлення до навчання в активне та творче, яке приносить радість і задоволення. Задоволення виникає від труднощів, які вдається подолати. Радість викликають отримані результати і усвідомлення адекватності отриманої оцінки. Ситуація успіху – це цілеспрямована, спеціально організована і підготовлена викладачем комбінація умов, за якої створюється можливість досягти певного успіху.

За умови впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів України кредитно-модульної системи, акцентування на збільшенні частки самостійної роботи студент дедалі більше стає суб'єктом у процесі професійного навчання і саморозвитку. Головною перевагою такої організації навчальної діяльності є встановлення пріоритетності діяльності суб'єкта навчання перед діяльністю суб'єкта викладання. Необхідно організувати процес навчання таким чином, щоб студент максимально самостійно проектував і контролював результати своєї діяльності.

З. А. Абасов виділяє такі критерії визначення суб'єктності в навчанні: здатність приймати у процесі навчання активну позицію; сформованість власного (позитивного) ставлення до навчальної діяльності; наявність індивідуального стилю її виконання; здатність докласти вольових зусиль для досягнення навчальних цілей; здатність проектувати, планувати та прогнозувати навчальну діяльність; здатність ініціювати свою пізнавальну активність на основі внутрішньої мотивації; сформованість установки на творче ставлення до навчальної діяльності; усвідомлення своїх потенційних навчальних можливостей і психологічна готовність до складання програми дій на основі наявних цілей, до формування нових задач і знаходження адекватних засобів їх розв'язання [1].

Аналізуючи ефективність факторів, які впливають на рівень мотивації до навчання, Б. Клегг зазначає: «Неприпустимо пояснювати проблеми в навчальній діяльності відсутністю волі у студентів. Мотив навчання повинен лежати в самій навчальній діяльності або якомога ближче до її процесу». Для цього автор пропонує такі два підходи: перший і найважливіший – зробити процес навчання максимально цікавим для студента, який приносить йому задоволення, другий – допомогти студенту сформулювати такі мотиви і установки, які дозволяють йому долати зовнішні і внутрішні труднощі в навчальній діяльності» [8, с. 351].

Висновки. Таким чином, високий рівень самоефективності сприяє тому, що проблеми, що виникають, сприймаються людиною не як неподолана перепона, а як виклик, що дає змогу підтвердити свою здатність до подолання труднощів і вирішення проблем. Сьогодення вимагає від викладачів у

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

- забезпечення професійно-особистісних досягнень в результаті вдосконалення професійної підготовки;
- індивідуалізація і диференціація процесу підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби;
- технологізація процесу професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України та розвитку їхньої професійної компетентності.

Отже, теоретичне дослідження проблем підвищення кваліфікації фахівців, аналіз структури професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України, вихідного рівня професійних знань і вмінь дають можливість перерахувати основні положення підвищення кваліфікації на курсах підвищення кваліфікації системи ДСНС України. На наш погляд, вони можуть бути наступними:

- 1) орієнтація процесу підвищення кваліфікації на психологічну перебудову особистості фахівця, його професійних установок;
- 2) формування мотивів, потреб у професійному вдосконаленні та професійній діяльності фахівця ДСНС України;
- 3) розробка цілісної науково-методичної моделі процесу підвищення кваліфікації фахівців, заснованої на теорії розвивального навчання та діяльнісного підходу;
- 4) поєднання індивідуального саморозвивального навчання фахівця з використанням потенціалу групової діяльності;
- 5) поєднання цілей освіти і цілей підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби;
- 6) взаємозв'язк теоретичної і практичної підготовки фахівця;
- 7) відповідність змісту підготовки фахівців основним тенденціям оновлення змісту освіти на сучасному етапі;
- 8) опора при відборі змісту навчання фахівця ДСНС України на його базову (спеціальну) підготовку;
- 9) облік пріоритетних функцій спеціаліста пожежно-рятувальної служби в сучасних умовах;
- 10) регіоналізація процесу підвищення кваліфікації фахівців ДСНС України.

Висновки. Таким чином, дослідження проблеми розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби в сучасних умовах, вихідного рівня їхніх професійних знань, умінь і навичок, а також вивчення основних тенденцій розвитку процесу підвищення кваліфікації дають змогу вдосконалити науково-методичне забезпечення процесу розвитку професійної компетентності у системі підвищення кваліфікації.

Література:

1. Баранников А.В. *Содержание общего образования: компетентностный подход.* / Баранников А.В. - М.: ГУВШЭ, 2002. - 51 с.
2. Батышев С.Я. *Задачи системы профессионально-технического образования в условиях перехода к рыночной экономике.* / Батышев С.Я. - М.: АПО, 1993. - 91 с.
3. Бібік Н.М. *Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування* / Бібік Н.М. // *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики; під заг. ред О.В. Овчарук.* - К.: "К.І.С.", 2004. - С.47-52.

- цілісність змісту підвищення кваліфікації, яка заснована на взаємозв'язку професійної та ідейно-політичної підготовки та розширенні загального кругозору, єдність теорії і практики;

- узгодженість і наступність функціонування різних рівнів підвищення кваліфікації;

- випереджувальний характер підвищення кваліфікації з урахуванням перспектив розвитку, досягнень науки і передового досвіду;

- диференціація змісту підвищення кваліфікації залежно від рівня підготовленості, стажу роботи та індивідуальних інтересів слухачів;

- орієнтація на використання активних методів підвищення кваліфікації, на всебічний розвиток їх творчості та ініціативи.

Принципи підвищення кваліфікації, сформульовані в перелічених дослідженнях, нам представляються базовими в організації процесу підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України. Але з урахуванням нової ситуації в Україні, певних досягнень в психолого-педагогічній науці, слід більш детально розглянути вихідні принципи підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби, що проходять навчання на курсах підвищення кваліфікації системи ДСНС України.

У словниках поняття «принцип» трактується приблизно однаково: початок, основа, основне вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки [9]. Відповідно, перед нами ставиться завдання розглянути основні вихідні положення процесу підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби в сучасних умовах. У нашій країні існуюча система підвищення кваліфікації під «об'єктом» навчання (згідно дидактиці), як правило, мала фахівця з позитивними професійними установками, стійким світоглядом, мотивацією і психологічної спрямованістю. Тому основним завданням системи підвищення кваліфікації було завдання навчання фахівців відсутнім знанням та вмінням, які необхідно застосовувати в професійній діяльності. Сьогодні повному ставиться питання про значення системи підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби через зміни, що відбуваються в країні і в системі професійної освіти.

Щодо розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби у процесі підвищення кваліфікації, то цей процес на нашу думку базується на таких принципах:

- поєднання інтересів особистості, суспільства, держави та регіональних особливостей в підготовці фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- спрямованість професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України на цілісне становлення і розвиток особистості професіонала;

- облік професійно-особистісних потреб у змісті і характері професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- цілісність системи професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- неперервність, наступність, особистісно-орієнтований характер професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- творчий і практико-орієнтований характер підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

контексті розвитку самоефективності студентів суттєвого оновлення методичних матеріалів, при використанні яких у навчальній діяльності:

- студентами виконується самостійний пошук шляхів і методів вирішення задачі;

- відбувається ефективно засвоєння навчального матеріалу;

- з'являється інтерес студентів до виконання роботи;

- з'являється ефект змагання між студентами;

- збільшується відповідальність за отриманий результат;

- посилюється емоційність, створюється ситуація успіху;

- навчальні результати набувають практичного значення – засвоєння потрібного навчального матеріалу через власну дослідницьку діяльність;

- збільшується самооцінка через отриманий позитивний досвід;

- розвиваються особистісні компетенції та збагачується досвід міжособистісних відносин.

Література:

1. Абасов З. А. Формирование субъектной позиции ученика в обучении // Стандарты и мониторинг. – 2004. – №5 – С. 41–45.

2. Бандура А. Теория социального научения / Альберт Бандура. — СПб.: Евразия, 2000. – 320 с.

3. Бех І. Д. Педагогіка успіху: виховні втрати та їх подолання // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 2 – С. 5–15

4. Біла книга національної освіти України/ Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл (та ін.); за заг. ред. акад. В. Г. Кременя, НАПН України. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.

5. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. посібник [Текст]. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.

6. Дыбкова Л. Н. Активизация оценочной деятельности студентов вуза в процессе обучения// Открытое и дистанционное образование. – Томск: ООО «Издательство ТГУ», 2014. – № 4 (56), 112 с., С. 49–55.

7. Каунт Д. Подними свою самооценку / Пер. с англ., под ред. В. А. Спивака. – СПб.: Издательский Дом «Нева», 2003. – 219 с.

8. Клегг Б. Как мотивировать людей / Пер. с англ., под ред. И. В. Андреевой. – СПб.: Издательский Дом «Нева», 2003. – 224 с.

9. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control / A. Bandura. N.Y.: W.H. Freeman, 1997. – 604 p.

References:

1. Abasov Z. A. Formirovaniye sub'yektnoy pozitsyy uchenyka v obuchenyy // Standarty y monitorynh. – 2004. – #5 – S. 41–45.

2. Bandura A. Teoryya sotsyal'noho naucheniya / Al'bert Bandura. — SPb.: Evraziya, 2000. – 320 s.

3. Bekh I. D. Pedahohika uspihku: vykhovni vtraty ta yikh podolannya // Pedahohika i psykholohiya. – 2004. – # 2 – S. 5–15

4. Bila knyha natsional'noyi osvity Ukrayiny/ T. F. Alyeksyeyenko, V. M. Anishchenko, H. O. Ball (ta in.); za zah. red. akad. V. H. Kremenya, NAPN Ukrayiny. – K.: Inform. systemy, 2010. – 342 s.

5. Vlasova O. I. Pedahohichna psykholohiya: Navch. posibnyk [Tekst]. – K.: Lybid', 2005. – 400 s.

6. Дыбкова Л. N. Aktivizatsiya otsenочноy deyatel'nosti studentov vuza v protsesse obucheniya// Otkrytoe y distantsionnoe obrazovaniye. – Tomsk: OOO «Yzdatel'stvo THU», 2014. – # 4 (56), 112 s., S. 49–55.

7. Kaunt D. Podnyny svoyu samoosenu / Per. s anhl., pod red. V. A. Spyvaka. – SPb.: Yzdatel'skyy Dom «Neva», 2003. – 219 s.

8. Klehh B. Kak motyvuyvat' lyudey / Per. s anhl., pod red. Y. V. Andreevoy. – SPb.: Yzdatel'skyy Dom «Neva», 2003. – 224 s.

9. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control / A. Bandura. N.Y.: W.H. Freeman, 1997. – 604 p.

Педагогіка

УДК: 373.5.016:004(477)"19"

аспірант кафедри педагогіки вищої школи Донченко Яніна Андріївна

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІНФОРМАТИКИ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ (КІНЕЦЬ 50-Х РР. XX СТ. – 1992 Р.)

Анотація. В статті представлено забезпечення шкільного курсу інформатики та обчислювальної техніки в загальноосвітніх закладах України (кінець 50-х рр. XX ст. – 1992 р.). Визначено зміст методичних посібників, які сформували орієнтацію шкільного курсу інформатики в загальноосвітніх школах. Враховано, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, соціально-економічні фактори значно впливали на формування змісту шкільного курсу інформатики. Надано оцінку основним навчальним посібникам, що видавалися з кінця 50-х рр. XX ст. до 1992 року включно з основ інформатики та програмування.

Ключові слова: зміст шкільного курсу інформатики, навчально-методичне забезпечення, навчальний процес, інформатика.

Аннотация. В статье представлено обеспечения школьного курса информатики и вычислительной техники в общеобразовательных заведениях Украины (конец 50-х гг. XX в. – В 1992 гг.). Определено содержание методических пособий, которые сформировали ориентацию школьного курса информатики в общеобразовательных школах. Учтено, что развитие информационно-коммуникационных технологий, социально-экономические факторы значительно влияли на формирование содержания школьного курса информатики. Дана оценка основным учебным пособиям, которые издавались с конца 50-х гг. XX в. до 1992 года включительно по основам информатики и программирования.

Ключевые слова: содержание школьного курса информатики, учебно-методическое обеспечение, учебный процесс, информатика.

Annotation. The article is devoted to providing School Course of computer science and ICT in educational institutions of Ukraine (late 50's of the 20th century – 1992). The content of methodological manual, that have shaped the orientation of the school of Informatics in secondary schools, was determined. The development of information and communication technologies, socio-economic factors significantly

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогіка и психологія

3) підхід, що полягає в тому, що хоча сама ідея неперервної освіти досить давно існує в педагогіці, відповідний їй вид практики виник відносно недавно (В. Арнаутов, А. Владиславлев, В. Зінченко, В. Онушкін, Н. Сергєєв та ін).

У цілому слід зробити висновок, що аналіз теоретичних основ компетентнісного підходу до підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України в контексті розвитку ідей неперервної освіти дозволив визначити перелік ознак безперервної освіти, істотних для аналізу і розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України:

- охоплення освітою (професійною підготовкою) всього шляху формування, становлення і розвитку фахівця пожежно-рятувальної служби ДСНС України як професіонала;

- інтеграція «вертикальна» (спадкоємність між окремими етапами, рівнями освіти) і «горизонтальна» (освітній вплив навчального закладу, сім'ї, трудового колективу, неформального оточення, засобів масової інформації тощо) у розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- розвиток і включення в цілісну систему освіти (підготовки) спеціалістів пожежно-рятувальної служби ДСНС України позаінституційних і неформальних форм освіти;

- взаємозв'язок загальної, політехнічної і професійної освіти фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- відкритість, гнучкість системи професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- різноманітність змісту, засобів і методик, часу і місця навчання, підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України;

- можливість вільного вибору фахівцями пожежно-рятувальної служби ДСНС України змісту, засобів і методик, часу і місця професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації;

- оцінка та визнання рівня освіти не тільки за способами її отримання, а й за фактичним результатом;

- наявність механізмів стимулювання мотивації особистості фахівця пожежно-рятувальної служби ДСНС України до навчання, вдосконалення рівня професійної підготовленості як з боку матеріальних умов життя суспільства, так і через вплив культури (в тому числі, корпоративної культури фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України), домінуючих у відомстві та суспільстві духовно-моральних цінностей.

Проведений аналіз теоретичних передумов дослідження проблеми підвищення професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України, виявив особливості діяльності на сучасному етапі, рівень знань і вмінь фахівців, що навчаються на курсах підвищення кваліфікації. На цій основі необхідно вирішити завдання вироблення вихідних принципів підвищення кваліфікації фахівців пожежно-рятувальної служби в навчальних закладах системи ДСНС України як системі неперервної освіти.

Головні принципи, на яких ґрунтується система підвищення кваліфікації, визначені в науковій роботі П. Худомінського «Розвиток системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів радянської загальноосвітньої школи (1917-1981г.г.)». Ми вважаємо, що для моделювання змісту підвищення кваліфікації важливі особливо такі принципи, як [11]:

вирішення завдань по призначенню в галузі професійної діяльності, а так само особистісних якостей фахівця ДСНС України, що дозволяють ефективно діяти в різних умовах професійної діяльності. Професійна компетентність фахівця пожежно-рятувальної служби ДСНС України включає ключові, базові та спеціальні компетентності.

Ключові компетентності необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості в сучасному світі. Ключові компетентності набувають сьогодні особливої значущості. Вони проявляються насамперед у здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації, комунікації, соціально-правових основ поведінки.

Базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності (управлінської, інженерної та ін.).

Спеціальні компетентності відображають специфіку конкретної предметної або надпредметної сфери професійної діяльності. Спеціальні компетентності можна розглядати як реалізацію ключових і базових компетентностей в конкретній галузі професійної діяльності, наприклад, у діяльності пожежного, рятувальника.

Ключові, базові та спеціальні компетентності інтегруючись у професійній компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України, пронизуючи один одного, проявляються в процесі вирішення співробітником професійних задач різного рівня складності в різних контекстах.

Однією з найважливіших тенденцій розвитку сучасної освіти є широке впровадження ідеї неперервної освіти, освіти впродовж усього життя або, як її навіть називають «довічної освіти» - неперервний процес навчання, підготовки людини, яка здійснюється послідовно в системі дошкільної - середньої - вищої - післядипломної, а також додаткової освіти, включаючи перепідготовку та підвищення кваліфікації. При цьому особлива увага звертається на освіту дорослих.

Реалізація ідей неперервної освіти в професійній підготовці фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України має важливе значення з урахуванням необхідності постійного вдосконалення підготовленості співробітників на тлі постійного вдосконалення протипожежної техніки і технологій ліквідації надзвичайних ситуацій. Відповідно, реалізація зазначених ідей безсумнівно передбачає і пов'язана з розвитком професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України.

З урахуванням цього був проведений аналіз обґрунтування і шляхів реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби ДСНС України у взаємозв'язку з розвитком та сучасним станом ідей, концепції неперервної освіти.

Проведений аналіз показує, що в науковій літературі можна виділити три основні точки зору на ідею неперервної освіти:

1) підхід прихильників «давнього» походження ідеї неперервної освіти (А. Даринський, Х. Гуммель, Г. Ягодін та ін.), які вважають, що ідея неперервної освіти існує стільки ж, скільки і людське суспільство;

2) підхід, що пов'язує появу ідеї неперервної освіти із сучасною епохою, активними процесами розвитку духовної, соціальної, виробничої, наукової, технічної сфер (О. Купцов, В. Осипов та ін.);

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

influenced the content of school of Informatics course were posted. The assessment of basic textbooks published since the late 50-ies of the 20th century to 1992 on the basics of Informatics and programming was provided.

Keywords: content of school course of ICT, training and methodological support of educational process, Informatics.

Вступ. Перехід до інформаційного суспільства, науково-технічний прогрес, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, низка інших економічних, соціально-політичних чинників сприяли введенню курсу інформатики в школи України. Шкільний курс інформатики більш ніж за 25 років свого існування зазнав значних змін. Відхід від концепції інформатики як практичного додатку математики, формування в учнів комп'ютерної грамотності, навчання вмінню володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, розвиток загальної та інформаційної культури учня – основні завдання, які поставила перед собою і вирішує сучасна концепція освіти. Успішність навчання учня основам інформатики залежить не тільки від навчальної та виховної роботи вчителя і школи або від матеріальної бази, а й від навчально-методичного забезпечення викладання предмета. Маючи обмеження уроку у часі, перебуваючи в стані розвитку дистанційних форм навчання, навчально-методична база залишається необхідним компонентом успішного навчання будь-якого предмету, розширюючи і поглиблюючи теоретичні знання учня. Узагальнення та систематизація знань та підходів до викладання шкільного курсу інформатики на початку введення цього курсу, розуміння ідей авторів, які розробляли початково-методичний матеріал до уроків, допоможе краще зрозуміти витоки сучасної шкільної інформатики.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що проблема забезпечення навчально-методичним матеріалом гостро стояла впродовж всього періоду вивчення інформатики. Однак проблема відповідності методичних видань та підручників для загальноосвітніх закладів була висвітлена недостатньо у роботах вчених-педагогів радянської доби. Проблемою забезпечення учнів та вчителів загальноосвітніх навчальних закладів займалися такі вчені радянської доби, як А. Блох, А. Дороніцин, А. Єршов, С. Лебедев, В. Монахов, М. Шура-Бур та ін.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз навчально-методичного забезпечення курсів “Елементи кібернетики для школярів” та “Основи програмування” в загальноосвітніх школах в Україні (кінець 50-х рр. XX ст. – 1992 р.).

Виклад основного матеріалу статті. Офіційно шкільний курс інформатики був введений у 1985 – 1986 навчальному році у старшу школу з метою підготувати майбутніх студентів до роботи з ЕОМ. Основною метою курсу інформатики та обчислювальної техніки було формування алгоритмічної культури учнів. Однак перші навчальні посібники з навчання інформатики були видані задовго до 1985 року і призначалися переважно для студентів технічних ВНЗ та працівників, які виробляють розрахунки за допомогою ЕОМ.

З ряду посібників слід приділити увагу книзі “Програмування” під редакцією М. Шура-Бура [6], видану в 1963 році. В посібнику розкриваються питання, пов'язані з фундаментальним положенням теорії програмно-керованих машин. Практичний аспект, представлений у виданні зводився до детального викладання алгоритмів розв'язання завдань за допомогою ЕОМ з

прикладом і описання способів автоматизації програмування за допомогою операторних програмуючих програм. В посібнику розкриваються основи роботи на ряді радянськiх ЕОМ і принципи роботи з ними.

Книга “Програмування та алгоритмічні мови” під редакцією А. Дороніцина [7] – посібник з програмування та алгоритмічних мов, виданий в двох частинах у 1975 році. В книзі описані як теоретичні аспекти програмування на ЕОМ, так і опис поширених алгоритмічних мов для радянських ЕОМ.

А. Єршов, автор першого підручника для загальноосвітніх шкіл, в 1977 році видав цикл лекцій [5], де описував теоретичні основи програмування для студентів ВНЗ.

Одна з перших книг, призначених для учнів старших класів з фізико-математичним ухилом, була видана в 1965 році. Основа курсу – програмування на базі математики. Підручник знайомить учнів на теоретичному рівні основам теоретичного безмашинного програмування. Даний навчальний посібник використовувалося переважно у ВНЗ і деяких школах Москви, Києва, Ялти.

Результати експерименту з впровадження основ інформатики і кібернетики в загальноосвітні заклади були викладені в посібнику В. Монахова “Навчання програмування в середній школі” [12]. Книга давала конкретні методичні рекомендації з викладання програмування в школі. Особливістю методичного посібника став розділ, що описує методику організації навчальної діяльності учнів з використанням ЕОМ.

Підручник складався з двох частин, які розкривали практичний та теоретичний аспекти роботи з інформаційними системами. Перша частина демонструвала читачам теоретичний блок, необхідний для процесів моделювання та алгоритмізації, та методику викладання теорії програмування. Перша глава посібника розкривала тісний зв'язок інформатики та математики, розглядаючи побудову математичної моделі як обов'язковий етап розв'язання завдань на ЕОМ. У другій частині посібника розкривалися питання застосування придбаних теоретичних знань на радянських ЕОМ. У посібнику було запропоновано два основних види практичної роботи: розв'язання безпосередньо математичних задач та робота із заліковими завданнями, що призначені для перевірки знань учнів і демонстрації прикладного значення інформатики. Однак, далеко не всі школи могли надати учням можливість самостійного програмування з використанням набутих знань.

Для розвитку творчого потенціалу та самостійної роботи учнів В. Монаховим виданий підручник “Практикум з програмування для шкіл з математичної спеціалізацією” (1968) [11]. Матеріал викладався у чотирьох розділах. Головою відмінністю даного посібника стало додавання розділу з поясненнями до програм, описаних раніше у підручнику. Особлива увага приділялася завданням, призначених для активізації самостійної діяльності учнів в області програмування.

До 1985 року було видано низку навчальних посібників для загальноосвітніх шкіл з фізико-математичним ухилом та середніх і вищих технічних навчальних закладів або закладів зі спеціалізацією “Прикладна математика” [3]. Велика увага в більшості посібників приділялася семантиці та опису сучасних на той час мов програмування [10].

Остаточно була сформована концепція навчання основ інформатики в школі як у безмашинному так і в машинному варіанті близько 1985 року.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

компетентність». У педагогічній науці поняття «професійна компетентність» розглядається як: сукупність знань і вмінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінація особистісних якостей і властивостей; комплекс знань і професійно значущих особистісних якостей; вектор професіоналізації; єдність теоретичної та практичної готовності до праці; здатність здійснювати складні види дій та ін.

В узагальненому вигляді компетентність спеціаліста розглядається як сукупність здібностей і якостей особистості, необхідних для успішної професійної діяльності в тій чи іншій сфері (І. Зимня, В. Сластьонін, А. Маркова, А. Новиков, Н. Кузьміна, Ю. Фокін та ін.).

Професійну компетентність комплексно розглядає А. Маркова, виділяючи її види: спеціальна, соціальна, особистісна, індивідуальна [6].

Фахівці в галузі, як загальної, так і професійної освіти (А. Баранніков [1], С. Батишев [2], Н. Бібік [3], Ю. Бойчук [4], О. Пометун [8], А. Новиков [7], І. Фрумін [10] та ін.), відзначають, що використання компетентнісного підходу слід розглядати як вельми перспективний шлях ліквідації прогалин у системі освіти та її невідповідності потребам суспільства.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчує, що проблема розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби вченими досліджувалася в контексті таких основних напрямів: наукові засади професійної підготовки фахівців (Н. Абашкіна, В. Биков, П. Воловик, Р. Гуревич, В. Євдокимов, І. Зязюн, О. Коваленко, Н. Ничкало, М. Лазарєв, Л. Пуховська, С. Сисоєва, М. Сметанський, П. Яковичина, Т. Яценко та ін.), зокрема розкриття особливостей формування готовності фахівця до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу (Н. Бібік, Ю. Бойчук, І. Зимня, В. Лозова, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пометун, І. Прокопенко, А. Хуторський та інші); питання підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби (О. Бикова, Л. Ішичкіна, О. Парубок, Т. Ткаченко, А. Хрипунова та ін.).

У цілому реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті покликана сприяти досягненню його основної мети - підготовці кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності [5].

Компетентність - інтегральна якість особистості, що характеризує готовність людини до ефективної реалізації тієї чи іншої життєвої ролі (професіонала, члена суспільства, громадянина і т.д.), а також результат освіти, що виражається у здатності і готовності людини (працівника, спеціаліста, співробітника) ефективно організовувати і використовувати внутрішні і зовнішні ресурси для досягнення конкретної мети.

Ключові компетентності - універсальні компетентності застосовні в різних типах ситуації і необхідні кожному члену сучасного суспільства (наприклад, комунікативна, інформаційна, технологічна).

У цілому професійна компетентність фахівця пожежно-рятувальної служби ДСНС України може розумітися як інтегральна професійно-особистісна характеристика фахівця ДСНС України, що відображає ступінь сформованості професійних знань, навичок, умінь, здібностей і готовності до

УДК 378.147-057.36

старший викладач Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Харківської області,
здобувач кафедри теорії і методики
професійної освіти Таймасов Юрій Сафірович
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(м. Харків)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЯК ПРОВІДНЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто особливості професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби та окреслено шляхи її розвитку у системі підвищення кваліфікації.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, пожежно-рятувальна служба, підвищення кваліфікації, слухачі.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности профессиональной компетентности специалистов пожарно-спасательной службы и обозначены пути ее развития в системе повышения квалификации.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, пожарно-спасательная служба, повышение квалификации, слушатели.

Annotation. The article describes the features of professional competence of experts Fire and Rescue Service and the ways of its development in the training.

Keywords: competence, professional competence, fire and rescue service, training, trainees.

Вступ. Нові вимоги, які висуваються до якості професійної освіти, істотно відбилися на розвитку теорії професійної педагогіки, а саме з другої половини 1990-х рр. у педагогічних дослідженнях в Україні отримує ствердження компетентнісний підхід. Цей підхід націлений на посилення зв'язку професійної освіти з практикою і реальними потребами суспільства. Компетентність в цілому є результатом освіти, що виражається в оволодінні людиною певним набором способів діяльності по відношенню до певного предмета впливу.

Пошук підходів до формування професійної компетентності фахівців в даний час ведеться великою кількістю дослідників: В. Бібік, Ю. Бойчуком, В. Євдокимовим, В. Журавським, М. Згуровським, О. Пометуном, І. Прокопенком, А. Хуторським та ін. Це багато в чому пов'язано з тим, що поняття «компетентність», включає в себе складні, об'ємні за змістом, інтегровані професійні, соціальні, педагогічні, психологічні, правові та інші характеристики.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають у визначенні суті та структури професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби та обґрунтуванні відповідних шляхів її розвитку в системі підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу статті. У даний час у науковій літературі немає однозначного підходу до визначення поняття «професійна

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Вона виробилася під впливом декількох факторів, серед яких соціально-економічна потреба у фахівцях, компетентних у програмуванні; рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у світі та можливість їх застосування в загальноосвітніх навчальних закладах. Вагомою причиною концепції радянської шкільної інформатики, висловленою у лозунгі “Програмування - друга грамотність!”, служив багаторічний досвід Московських та Київських шкіл у введенні основ інформатики у загальноосвітніх закладах.

Один з останніх посібників, виданий до 1985 року під авторством А. Блоха “Обчислювальна математика і програмування” (1983) [2], був призначений для учнів 9–10 класів з поглибленим вивченням математики і був рекомендований для факультативних занять у школах без профільного навчання.

Перші підручники з інформатики під редакцією А. Єршова і В. Монахова “Основи інформатики та обчислювальної техніки для середніх навчальних закладів” (у двох частинах) були створені за рекордно короткі терміни в 1985 році і поставлялися в усі школи країни [4]. Через 3 роки, в 1988 році було проведено перевидання і адаптація підручників для безмашинного варіанту навчання предмету. Значна частина шкіл не мала можливості відкрити комп'ютерні класи, не дивлячись на підйом у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютерної техніки, багаторічного експериментального вивчення мов програмування для різних радянських машин. Основними завданнями шкільної інформатики були розвиток алгоритмічного мислення учнів і підготовка молоді до роботи з обчислювальною технікою, включаючи мікрокалькулятори. В першому затвердженому підручнику з інформатики, інформатика визначається як наука, що вивчає методи накопичення, опрацювання і передавання інформації за допомогою ЕОМ. Основна увага приділялася алгоритмічній культурі учнів, її розвитку за рахунок напрацювання навичок взаємодії з електронною технікою. Підручник складався з двох частин, розподілених між двома роками навчання. Інформатика у посібнику позиціонувалася переважно як прикладна частина математики та фізики. Базові поняття інформатики, такі як інформація та інформаційні процеси не розглядалися. При знайомстві з навчальною алгоритмічною мовою, учнів спочатку вивчали поняття виконавця, але надалі не використовували і не розвивали це поняття. Основною базою прикладів та завдань для розв'язання складали задачі з математики та фізики.

Позитивною відмінністю підручника було наявність схем алгоритмів, таблиць, в яких розкривався принцип наочності. Розроблена методика вивчення мови програмування, яка складалася з таких етапів: знайомство з лінійним алгоритмом, знайомство з базовими структурами алгоритмів, розкривається поняття “величини”, додавання до знань учнів структур, пов'язаних з роботою з величинами.

Друга частина підручника зорієнтована на теоретичні відомості. У цій частині учні знайомляться із архітектурою ОЕМ на прикладі 16-розрядного мікропроцесору та системи його операцій.

Підручник виконував певну пропедевтичну роль для учнів, які збираються до технічних ВНЗ за профілем інформатика. З огляду на відсутність матеріально-технічної бази у школах країни, знайомство з мовою програмування було базовим, але достатнім для того, щоб за декілька місяців повністю перейти із навчальної алгоритмічної мови, яка описує лише загальні

вимоги до побудови алгоритмів, до вже конкретної, діючої мови програмування.

Кожен параграф закінчувався задачами різних рівнів складності, кількість яких місяцями була надлишкова.

Окрім підручників, вчителів при підготовці до нового шкільного предмету отримали книги для вчителя, де у повній мірі розкривалися задуми автора, бачення шкільного курсу інформатики, обґрунтування доцільності та необхідності даного курсу. Надання методичних вказівок сформували єдиний підхід вчителів до викладання, вимог та оцінювання учнів з даного предмету. Прийом, на який звертав особливу увагу А. Єршов – прийом циклічності, який розкривався у послідовному навчанні та розширенні знань учнів концентрично, рівномірно розподілив матеріал протягом всього терміну навчання та глибоких предметних зв'язках між інформатикою та іншими точними науками.

Особлива увага приділялася програмуванню на мікрокалькуляторах та калькуляторах. У 80-ті рр. ХХ ст. вийшло більше 300 посібників, рекомендацій та інструкцій щодо роботи з даним типом ЕОМ, розрахованих на різну вікову категорію. У 1986 році вийшла методична розробка до курсу “Основи інформатики та обчислювальної техніки” Т. Авдєєвої, призначена для використання в загальноосвітніх закладах країни. Більшість учнів не мали ще змоги працювати за комп'ютером, поставки яких у школи були переважно на стадії розробки або здійснювалися вибірково. Калькулятори набули більшого загалу за рахунок більш низької собівартості та відносно невеликого розміру [1].

Кінець 80-х рр. ХХ ст. супроводжувався появою альтернативних програм та підручників для шкільного курсу інформатики. Почалася поступова комп'ютеризація шкіл. Близько 200 загальноосвітніх навчальних закладів на правах експериментального педагогічного майданчика в Україні отримали комп'ютерні класи із сучасною на той час технікою. Набирали популярність збірники для факультативних занять, перекладні видання та підручники, які висвітлювали лише певний аспект роботи із обчислювальною технікою. Також, значене поширення отримали книги, присвячені роботі на мікрокалькуляторах та програмуванню на них.

У 1990-му році послідовники А. Єршова випустили новий підручник з інформатики “Основи інформатики та обчислювальної техніки” [9]. Колектив авторів А. Кушніренко, Г. Лебедева, Р. Сворення продовжили розвивати ідею А. Єршова, що мета інформатики полягає у формуванні в учнів алгоритмічної культури. На відміну від попереднього посібника, автори більш глибокого пов'язують процес програмування з поняттям виконавця та використовують його доволі тривалий час. Підручник “Основи інформатики та обчислювальної техніки” складався з трьох частин та вступу. У вступній частині розкривалися базові поняття інформатики – повідомлення, інформація, ЕОМ, опис принципів роботи з інформацією за допомогою ЕОМ. Останній параграф вступу логічними міркуваннями підводив учнів до розуміння роботи за ПК як процесу програмування. Невелика частина розділу відводиться вже існуючому прикладному програмному забезпеченню. Свої логічні висновки автори продовжили у першій главі “Алгоритмічна мова”, яка займала більшу частину підручника. Навчання алгоритмічній мові проходило у спеціальному навчальному середовищі – КуМир (комплекс учебных миров – рус.), яке використовувало кириличний запис основ алгоритму. Навчання основам

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка и психология

7. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентиліук: Підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000. – 262с.

8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене/ Н. Є. Мойсеюк – К., 2007. – 656 с.

9. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). том 1, А – К/Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – 926 с.

10. Одерій Л. С. Мистецтвознавча оповідь як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Одерій Л. С. Роздимаха А. І. // Збірник наукових праць Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. — 2011. — N 7. — С. 222-229

11. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.

12. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання./ С. Ф. Русова – Львів – Краків – Париж: Просвіта, 1993. – 127с.

13. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М.Прохоров. – 3-е изд. – М.: “Советская энциклопедия”, 1984. – 1600 с.

References:

1. Baybara T. M. Kompetentnisnyy pidkhd v pochatkoviy lantsi osvity: teoretychnyy aspekt / T. M. Baybara // Pochat. shk. 2010. – #8. – S.46 – 50.

2. Bohush A. M. Doshkilna linhvodydaktyka: [pidruchnyk]/ A. M. Bohush, N. V. Havrysh. – K.: Vydavnychyy dim “Slovo”, 2011. – 544 s.

3. Vetluhina N. A. Khudozhestvennoe tvorchestvo i rebenok/ Pod red. N. A. Vetluhinoi – M.: Prosveshchenie, 1969. – 255s.

4. Holovan M. S. Kompetentsiya i kompetentnist: porivnialnyi analiz ponyat/ M. S. Holovan// Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi, 2011. – #8 (18). – S.224-232.

5. Karaman S. Metodyka navchannia ukrayinskoyi movy v himnaziyi: Navch. posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakladiv osvity /S.Karaman – K.: Lenvit, 2000 . – 272 s. 2, s.3 2.

6. Kots T. A. Kultura movy suchasnyka/ T.A. Kots // Koleha. – 2002. – # 1. – S. 18 - 21.

7. Metodyka navchannia ridnoyi movy v serednikh navchalnykh zakladakh / Za red. M. I. Pentyliuk: Pidruchnyk dlia studentiv-filolohiv. – K.: Lenvit, 2000. – 262s.

8. Moiseiuk N. Ye. Pedahohika. Navchalnyi posibnyk. 5-e vydannia, dopovnene i pereroblene/ N.Ye. Moiseiuk – K., 2007. – 656 s.

9. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrayinskoyi movy (u trokh tomakh). tom 1, A – K /Ukladachi: V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. – Kyiv, Vyd-vo “AKONIT”, 2006. – 926 s.

10. Oderiy L. Ye. Mystetstvoznachna opovid yak zasib movlennievoho rozvytku ditei doshkilnoho viku / Oderiy L. Ye. Rozdyrnakha A. I. // Zbirnyk naukovykh prats Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriya: Pedahohika. — 2011. — N 7. — S. 222-229

11. Ozhegov S. Y. Slovar russkoho yazyka: 70000 slov / Pod red. N. Yu. Shvedovoi. – 23-e izd., ispr. – M.: Russkiy yazyk, 1990. – 917 s.

12. Rusova S. F. Teoriya i praktyka doshkilnoho vykhovannia./ S.F. Rusova – Lviv – Krakiv – Paryzh: Prosvita, 1993. – 127s.

13. Sovetskiy entsyklopedicheskiy slovar / Hl. red. A.M.Prokhorov. – 3-e izd. – M.: “Sovetskaia entsyklopediya”, 1984. – 1600s.

Слушною є думка А. Ергашевої, котра досліджуючи роль твору образотворчого мистецтва на побудову висловлювань (речень) зауважує: “Почуття людини, що сприймає мистецький твір, тісно пов’язані як з мисленням, так і з мовою. Наскільки багатий лексичний запас учнів, настільки міцними є граматичні знання емоційно-експресивних засобів мови, завдяки картинам настільки точним, змістовним і виразним є висловлювання”.

Авторами Л. Одерій та А. Роздимахою досліджено значення мистецтвознавчої оповіді як засобу мовленнєвого розвитку дошкільника. У практиці навчання, як засвідчують автори, золотим правилом виступає використання поєднання і сполучення наочних засобів із словом педагога. Мистецтвознавча оповідь, у якій йдеться про зображене у творі образотворчого мистецтва, та з використанням виразних засобів іншого мистецтва – художнього слова, робить природним і логічним використання одночасно двох видів мистецтва і двох педагогічних методів [10; с.224].

Вагомими методами формування мовленнєвої компетенції в ході образотворчої діяльності молодшого школяра виступають: навчання складати різні види розповідей, типи діалогу; сюжетно-рольові та словесні дидактичні ігри, моделювання ситуацій спілкування; організація спільних видів діяльності.

Висновки. Отже, мовленнєва компетенція є ключовою умовою розвитку особистості школяра, яку необхідно розвивати у всіх галузях освітньої діяльності. Мовленнєва компетенція – це результат розвитку вмінь учнів в усіх видах мовленнєвої діяльності. Формування мовленнєвої компетенції є необхідною умовою розвитку мовлення молодших школярів. Під час образотворчої діяльності педагогу для забезпечення формування цього виду компетенції варто використовувати різного роду розповіді, мистецтвознавчі оповіді, залучати учнів до діалогічного мовлення, дидактичних і словесних ігор, враховувати важливість вживання художнього слова, засвоєння термінів галузі “Мистецтво” тощо. На жаль, більшість праць досліджують проблему формування мовленнєвої компетенції дошкільників в образотворчій діяльності, приділяючи меншої уваги цьому процесу в початковій школі. Таким чином, питання формування мовленнєвої компетенції під час репродуктивно-творчої діяльності молодших школярів потребує подальшого дослідження та врахування наукових праць дошкільної педагогіки в методиці формування цих навичок у школярів.

Література:

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект / Т. М. Байбара // Почат. шк. 2010. – №8. – С.46 – 50.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2011. – 544 с.
3. Ветлузіна Н. А. Художественное творчество и ребенок / Под ред. Н. А. Ветлузіной – М.: Просвещение, 1969. – 255с.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2011. – №8 (18). – С.224-232.
5. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів освіти / С.Караман – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с. 2, с.3 2.
6. Коць Т. А. Культура мови сучасника / Т.А. Коць // Колега. – 2002. – № 1. – С. 18 - 21.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

алгоритмізації проходило лінійно-концентрично. Учні спочатку знайомились з виконавцями “Робот” та “Кресляр”, вивчали їхні команди та використовували лише лінійні алгоритми. Даний етап позитивно впливав на мотивацію навчання учнів, бо інформатика стала використовувати частково ігрові та наочні способи навчання. Після опанування лінійних алгоритмів, автори на конкретних прикладах з використанням виконавця “Кресляр” показували принципи роботи та всю значущість допоміжного алгоритму. Поступово учні знайомились з алгоритмами розгалуження та циклу, отримували базові знання з роботи з числовими величинами, функціями, масивами даних, основами логіки та логічних операцій. Після кожного параграфу містився блок задач, призначених для самостійного розв’язання учнями. Розділ мав достатню кількість прикладів та наочностей з принципів роботи алгоритмів.

Другий розділ “Влаштування ЕОМ” був побудований на основі алгоритмів та програмування. Параграфи, присвячені фізичній будові ЕОМ, принципу роботи процесора та вводу-виводу інформації розглядалися з точки зору алгоритмізації процесу.

Третій розділ “Застосування ЕОМ” цілком присвячувався питанням алгоритмізації та зводився до трьох напрямків застосування ЕОМ: кодування та декодування інформації, створення інформаційних моделей та роботі з інформаційними системами.

В цілому, підручник широко розкривав питання алгоритмізації та програмування на навчальній мові, але вже не міг відповідати сучасним вимогам суспільства. Поява прикладного програмного забезпечення, спрощення роботи за ЕОМ за рахунок графічних оболонок вимагали не лише підготовленого спеціаліста з програмування, а й просунутого користувача інформаційно-комунікаційними технологіями. Слід відмітити, що підручник знайомив учнів лише із принципами побудови алгоритмів, але не надавав реальних знань з жодної з мов програмування, що, з одного боку, надає можливість більш легкого адаптування учнів у ВНЗ до реальної мови програмування, а з іншого боку, створює проблему мотивації дітей для вивчення шкільної алгоритмічної мови.

На базі даного підручника, були створені експериментальні посібники для 5–6 класів. Особливість побудови курсу, спеціальне російськомовне середовище програмування, яке розвивається і досі, дали змогу експериментувати з введення курсу інформатики в основній школі. Дані експерименти стали проводитися з 1992 року.

Висновки. Навчально-методичне забезпечення викладення шкільного курсу інформатики в Україні (кінець 50-х рр. XX ст. –1992 р.) збагачувалося та урізноманітнювалося під впливом багатьох факторів: соціально-економічних, науково-технічний прогрес, матеріальне забезпечення шкіл. Однак, підхід до визначення основної мети та задач курсу були незмінні. Більш, ніж тридцятирічний досвід впровадження інформатики в загальноосвітні школи сформував концепцію невідривності понять “інформатика” та “алгоритм”. Навіть бурхливий розвиток технічних засобів наприкінці 80-х рр. XX ст. не зміг внести зміни до навчальної програми з інформатики. Аналіз навчально-методичної літератури, надає можливість виділити такі особливості навчально-методичне забезпечення викладення інформатики в Україні в зазначений період:

- поступове накопичення знань та науково-методичної літератури з

інформатики сформувало ґрунтовну базу для створення навчальних підручників для загальноосвітніх закладів;

- базу курсу стало поняття алгоритму та програми, яке формується протягом всього терміну навчання учнів не залежно від редакції підручника чи колективу авторів посібника;

- відносна монополія на бачення курсу інформатики як прикладної частини математики, створеної для написання програм розв'язання задач;

- створення доступного і зрозумілого підручника з інформатики для учнів основної школи.

Література:

1. Авдеева Т. В. *Методическая разработка по курсу "Основы информатики и вычислительной техники". Тема "Программируемый микрокалькулятор "Электроника МК-64""* / Т. В. Авдеева. – М., 1986. – 43 с.

2. Блох А. Ш. *Вычислительная математика и программирование: учебное пособие для школ с углубленным изучением математики [Текст] / А. Ш. Блох, А. Г. Кузнецов. – Мн.: Нар. образ., 1983. – 208 с.*

3. Гутер Р. С. *Задачник-практикум по программированию и вычислительной математике: учеб. пособие для учащихся техникумов [Текст] / Р. С. Гутер, С. С. Минаева, П. Т. Резниковский. – М.: Наука, 1973. – 128 с.*

4. Еришов А. П. *Основы информатики и вычислительной техники: Проб. учеб. пособие для сред. учеб. заведений. В 2-х ч. / А. П. Еришов, В. М. Монахов, С. А. Бешенков и др.; Под ред. А. П. Еришова, В. М. Монахова. – М.: Просвещение, 1985. – Ч. 1. – 96 с.*

5. Еришов А. П. *Введение в теоретическое программирование. Беседы о методе [Текст] / А. П. Еришов. – М.: Наука, 1977. – 288 с.*

6. Криницкий Н. А. *Программирование [Текст] / Н. А. Криницкий, Г. А. Миронов, Г. Д. Фролов; под ред. М. Р. Шура-Бура. – М.: Гос. изд-во физико-математической литературы, 1963. – 384 с.*

7. Криницкий Н. А. *Программирование и алгоритмические языки [Текст] / Н. А. Криницкий, Г. А. Миронов, Г. Д. Фролов; под редакцией А. А. Дородницына. – М.: Наука, 1975. – 496 с.*

8. Кушиниренко А. Г. *12 Лекций о том, для чего нужен школьный курс информатики и как его преподавать. Методическое пособие / А. Г. Кушиниренко, Г. В. Лебедев – М.: Лаборатория Базовых Знаний. – 2000. – 464 с.*

9. Кушиниренко А. Г. *Основы информатики и вычислительной техники / А. Г. Кушиниренко, Г. В. Лебедев, Р. А. Сворень – М.: Просвещение. – 1990. – 244 с.*

10. Лященко Н. Я. *Алмир (первые шаги в программировании) [Текст] / Н. Я. Лященко, А. С. Козин. – К.: "Вища школа", 1979. – 96 с.*

11. Монахов В. Г. *Практикум по программированию для школ с математической специализацией [Текст] / В. М. Монахов. – М.: Просвещение, 1968. – 55 с.*

12. Монахов В. М. *Обучение программированию в средней школе [Текст] / В. М. Монахов. – М.: Просвещение, 1967. – 152 с.*

References:

1. Avdeeva T. V. *Metodicheskaja razrabotka po kursu "Osnovy informatiki i vychislitel'noj tehniki". Tema "Programmiruemyj mikrokal'kuljator "Elektronika MK-64""* / T. V. Avdeeva. – M., 1986. – 43 s.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

компетенції дошкільника. За словами автора, продуктивно-творча праця дітей, яку вони здійснюють у процесі образотворчої діяльності, стимулює мовленнєву активність, оскільки діти обговорюють як процес роботи, так і її результат [12].

Варто погодитись з думкою дослідниці Н. Гавриш [2], яка зазначає, що мовленнєво-комунікативна діяльність у процесі розповіді з використанням засобів образотворчого мистецтва робить заняття радісним і цікавим, сприяє розвитку уяви, творчого мислення й мовлення.

Науковець досліджувала методику розвитку зв'язного мовлення дошкільнят. Автор виокремлює кілька видів занять зі складання розповіді за змістом картини, які подаються за ступенем ускладнення: складання розповіді-опису предметної картини; складання сюжетної розповіді за змістом картини; порівняльний опис двох картин; складання розповіді за пейзажною картиною чи натюрмортом. Дослідник вважає важливим дійовим прийомом вступне слово педагога, особливо під час демонстрації твору мистецтва. Доцільною також є коротка вступна бесіда. Автор вважає, що звернення до власного досвіду дітей активізує мисленнєву та мовленнєву діяльність дошкільнят, спонукає їх до прояву ініціативи [2].

Докладно і чітко питання використання прийомів роботи над творами за картиною та їх ефективність викладена у роботі Н. Багової. Науковець вказує на вплив та розвиток образного мислення й образної мови молодшого школяра усних і письмових творів за картинами.

З точки зору науковця, картина є найважливішим посібником для формування комунікативних умінь учнів, збагачення оцінювальної лексики і словника, необхідного для опису вербальних засобів спілкування.

Становить певний інтерес для процесу формування мовленнєвої компетенції на уроках образотворчого мистецтва початкової школи методика сприймання зображеного на картині різними органами чуття, розроблена педагогами І. Мурашківською та Т. Сидорчук на принципах теорії розв'язання винахідницьких завдань.

Робота із твором образотворчого мистецтва проводиться у такій послідовності: виокремлення об'єктів, зображених на картині; уявлення об'єктів через уявне сприймання їх різними аналізаторами. Дітям також пропонуються низка творчих завдань: "прослухати" звуки картини через спеціальні навушники; вести віртуальний діалог від імені зображених предметів, де доцільно використати прийом сполученого мовлення; відчутти "аромат" картини; "вийти за межі зображеного".

Науковцем А. Богуш визначено форми та способи інтеграції образотворчої і мовленнєвої діяльності. Серед них: словесне малювання, коли педагог через сприймання поетичного тексту, пейзажної лірики показує дітям зразок художнього опису явищ природи, предметів довкілля. Ще одним способом інтеграції образотворчої і словесної творчості є коментар зображеного, коли вихователь спонукає дітей до вербалізації власних художніх переживань, висловлення думок, які знайшли відображення в малюнках, картинах, репродукціях, що були обрані дітьми. Як зауважує автор, нерідко у процесі малювання діти супроводжують зображувальні дії активним мовленням, неначе акомпанують собі, доповнюють те, що не може бути зображене на аркуші, стимулюють свої дії, розгортають ідеї [2; с.252].

Основою для формування ключових компетентностей вважають комунікативну, складовою якої є мовно-мовленнєва компетентність. Зміст комунікативної компетентності, зазначає Т. Байбара, представлений у деяких предметах цілісно (освітня галузь “Мова і література”), або через елементи (освітні галузі “Математика”, “Людина і світ”, “Мистецтво” та ін.) [1; с. 48]. Так, на уроках образотворчого мистецтва провідним завданням є формування естетичної компетентності учня під час його репродуктивно-творчої діяльності, але також забезпечуються формування та розвиток соціальної компетентності, міжпредметної та мовної компетенцій.

Оволодіння мовленнєвою компетенцією направляє учнів до адекватних мовленнєвих дій, готує до мовленнєвої практики в умовах природного спілкування.

Науковцем А. Богуш формування мовленнєвої компетенції визначено як необхідну умову розвитку мовлення молодших школярів. Автором виокремлено педагогічні взаємопов'язані дії, що забезпечують цей процес: розвиток мовлення, навчання мови та мовленнєве виховання.

Мовленнєва компетенція є результатом розвитку вмінь учнів в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Більшою чи меншою мірою різні види мовленнєвої діяльності присутні на уроках освітньої галузі “Мистецтво”. Так, передовим видом діяльності учнів залишається творча робота, однак в процесі сприймання вчитель активно вводить в урок говоріння, аудіювання, читання та навіть письмо. Таким чином, процес формування мовленнєвої компетенції учня відбувається і в ході образотворчої діяльності.

Аналізуючи програми “Образотворче мистецтво” та “Мистецтво” початкової школи, бачимо необхідність формування мовленнєвої компетенції на уроках художньо-естетичного циклу, адже згідно державного учні повинні вміти емоційно відгукуватися про твори, що вивчають. Уроки мистецтва також покликані формувати вміння висловлювати естетичне ставлення до творів мистецтва, розвивати оціночні судження та інтерпретувати у відповідності до вікових можливостей мистецькі праці. На уроках освітньої галузі “Мистецтво” учні повинні навчитись відчувати та намагатися використати одержані навички, виразити ставлення до одержаних знань як образотворчій діяльності, так і мовленнєвими засобами, називати за допомогою вчителя окремі мистецькі поняття. Таким чином програма чітко закріплює та вказує необхідність формування мовленнєвої компетенції в процесі вивчення предметів художньо-естетичного циклу початкової школи.

Програмою також закріплена доцільність використовувати міжпредметні зв'язки із різними освітніми галузями, зокрема “Мови і літератури”.

Погоджуємось із науковцем Т. Постоєм, котра зауважує, що значення всіх типів діяльності полягає в тому, що вони супроводжуються мовою. Але лиш продуктивні види діяльності дають змогу познайомити дітей із характерною для них лексикою, засвоїти елементарні наукові поняття.

Г. Кершенштейнер – відомий німецький педагог, запропонував оригінальну методику організації занять з малювання на інтегративній основі. Дослідник небезпідставно вважав, що як кожний урок повинен бути уроком рідної мови, так і кожна галузь знань повинна давати матеріал для малювання.

С. Русова в своїх працях із дошкільного виховання також акцентує увагу на цінність образотворчого мистецтва для формування мовленнєвої

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

2. Bloh A. Sh. *Vychislitel'naja matematika i programmirovaniye: uchebnoye posobie dlja shkol s uglublennym izucheniem matematiki [Tekst] / A. Sh. Bloh, A. G. Kuznetsov. – Mn.: Nar. obraz., 1983. – 208 s.*

3. Guter R. S. *Zadachnik-praktikum po programmirovaniyu i vychislitel'noj matematike: ucheb. posobie dlja uchashhihsja tehnikumov [Tekst] / R. S. Guter, S. S. Minaeva, P. T. Reznikovskij. – M.: Nauka, 1973. – 128 s.*

4. Ershov A. P. *Osnovy informatiki i vychislitel'noj tehniki: Prob. ucheb. posobie dlja sred. ucheb. zavedenij. V 2-h ch. / A. P. Ershov, V. M. Monahov, S. A. Beshenkov i dr.; Pod red. A. P. Ershova, V. M. Monahova. – M.: Prosveshhenie, 1985. – Ch. 1. – 96 s.*

5. Ershov A. P. *Vvedenie v teoreticheskoe programmirovaniye. Besedy o metode [Tekst] / A. P. Ershov. – M.: Nauka, 1977. – 288 s.*

6. Krinickij N. A. *Programmirovaniye [Tekst] / N. A. Krinickij, G. A. Mironov, G. D. Frolov; pod red. M. R. Shura-Bura. – M.: Gos. izd-vo fiziko-matematicheskoy literatury, 1963. – 384 s.*

7. Krinickij N. A. *Programmirovaniye i algoritmicheskie jazyki [Tekst] / N. A. Krinickij, G. A. Mironov, G. D. Frolov; pod redakciej A. A. Dorodnicyna. – M.: Nauka, 1975. – 496 s.*

8. Kushnirenko A. G. *12 Lekcij o tom, dlja chego nuzhen shkol'nyj kurs informatiki i kak ego prepodavat'. Metodicheskoe posobie / A. G. Kushnirenko, G. V. Lebedev. – M.: Laboratorija Bazovyh Znanij. – 2000. – 464 s.*

9. Kushnirenko A. G. *Osnovy informatiki i vychislitel'noj tehniki / A. G. Kushnirenko, G. V. Lebedev, R. A. Svoren'. – M.: Prosvjashhenie. – 1990. – 244 s.*

10. Ljashhenko N. Ja. *Almir (pervye shagi v programmirovanii) [Tekst] / N. Ja. Ljashhenko, A. S. Kozin. – K.: “Vishha shkola”, 1979. – 96 s.*

11. Monahov V. G. *Praktikum po programmirovaniyu dlja shkol s matematicheskoy specializaciej [Tekst] / V. M. Monahov. – M.: Prosveshhenie, 1968. – 55 s.*

12. Monahov V. M. *Obuchenie programmirovaniyu v srednej shkole [Tekst] / V. M. Monahov. – M.: Prosveshhenie, 1967. – 152 s.*

Педагогіка

УДК:371

вчитель музичного мистецтва Зінов'єва Євгенія Сергіївна

Харківська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 29

Харківської міської ради Харківської області (м. Харків)

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

Анотація. Стаття присвячена теоретичним питанням адаптивного управління, аналізується якість навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо – естетичного циклу. Визначено й обґрунтовано систему адаптивного управління у загальноосвітній школі.

Ключові слова: адаптивне управління, якість, художньо-естетичний цикл, навчальні досягнення, старшокласники.

Аннотация. Статья посвящена теоретическим вопросам адаптивного управления, анализируется качество учебных достижений старшеклассников

по предметам художественно - эстетического цикла. Определена и обоснована система адаптивного управления в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: адаптивное управление, качество, учебные достижения, художественно- эстетический цикл,старшеклассники.

Annotation. Article pravacana teoretyczny patanam adaptive upravlinnia, analysys skirts nachalnik designing starshoklasnikov С predmetu judonia - estetichnee cycle. Vznacheno th obrotowe adaptive upravlinnia at zahalnoosvitniy skol.

Keywords: career, career growth, professional activity.

Вступ. Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Стратегічною метою сучасного освітнього процесу в загальноосвітньому навчальному закладі є всебічний і гармонійний розвиток особистості учнів, формування у них системи цінностей: особистісних, загальнолюдських, професійних тощо. Предмети художньо-естетичного циклу відіграють важливу роль в системі загальної середньої освіти, оскільки спрямовані на формування в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та діяльності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, їх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження. Зміст предметів художньо-естетичного циклу має високий виховний та розвивальний потенціал із притаманним йому впливом на свідомість і підсвідомість особистості, на інтелектуальну та емоційну сфери, на моральне і фізичне здоров'я людини [5, с.43].

Аналізуючи розробленість проблеми забезпечення якості навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу, слід зазначити, що вона знайшла віддзеркалення в працях таких видатних учених як Ш. Амонашвілі, Д. Джола, Д. Кабальовський, Н. Кияшенко, Б. Ліхачов, А. Макаренко, Б. Неменський, В. Сухомлинський, М. Таборідзе, В. Шацкая, А. Щербо та інші.

У контексті дослідження вагоме значення мають праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, в яких розглядається проблема оцінювання початкових досягнень учнів, удосконалення технологій оцінювання (А. Алексюк, В. Андрушак, Н. Балик, В. Безпалько, Ю. Гільбух, А. Єрмола, М. Крулехт, В. Паламарчук, І. Підласий, П. Сікорський, С. Сухорський, М. Чошанов, О. Ярошенко, та ін.). Наукову цінність також становлять праці зарубіжних дослідників з проблем оцінювання діяльності шкіл та діагностики результатів навчання учнів, а саме: Дж.Спіро (США), К.Халас (Польща), К.Інгенкампа (Німеччина) та ін.

Розвиток теорії й методології управління в галузі управління якістю освіти здійснені провідними вітчизняними й зарубіжними вченими: В. Алфімов, Г. Артюх, Т. Боголюб, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломинський, В. Луговий, Є. Павлютенков, В. Пикельна, В. Ульянова, А. Харківська, Є. Хриков, П. Ясінець та ін. Концепція адаптивного управління навчальними закладами розкрита в

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Проблему розвитку мовленнєвих навичок, літературних умінь засобами мистецтва розробляли вчені-методисти І. Синиця, Т. Ладиженська, М. Стельмахович, В. Мельничайко, С. Караман, С. Жила та ін. У своїх дослідженнях науковці трактують розвивальні можливості мистецтва на уроках мови і літератури, якими пробуджують творчість, учать розуміти й передавати словами почуте й побачене, збагачують лексичний запас і допомагають усвідомити суть понять.

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті полягає у визначенні понять “компетенція: та “мовленнєва компетенція”, аналізі основних досліджень проблеми формування мовленнєвої компетенції в процесі образотворчої діяльності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. Насамперед, розглядаючи проблему формування мовленнєвої компетенції учнів початкової школи, звернемось до дефініції поняття “компетенція” та “мовленнєва компетенція”.

“Компетенція” (від лат. compete – добиваюсь, відповідаю) за “Радянським енциклопедичним словником” є колом повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання і досвід у певній галузі” [13; с.613]. Аналогічне пояснення зустрічаємо у тлумачному словнику С. Ожегова, де компетенція визначається як “коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав” [11; 289].

“Новий тлумачний словник української мови” трактує “компетенцію” як “добру обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи” [9;с. 874].

Педагог Н. Мойсеюк пояснює “компетенцію” так: “...це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач” [8].

М. Головань, диференціюючи поняття “компетенція” і “компетентність”, узагальнює всі дефініції у такому визначенні: “Компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якогось завдання” [4;с.226].

В дослідженнях С. Караман компетенція існує в таких видових категоріях: мовній, мовленнєвій, соціокультурній й функціонально-комунікативній [5; с.32].

Значна частина досліджень сучасних науковців ґрунтується на розробці питання мовно-мовленнєвої компетенції як взаємозалежних категорій.

Мовна компетенція визначається загальноприйнятими орфоепічними, лексичними, словотворчими, граматичними, стилістичними нормами; мовленнєва – чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням, письмом. [5; с.3-6].

За словами М. Пентиліук, мовна й мовленнєва компетенції базуються на усвідомленні комунікативної функції мови, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв, впливає на їхній духовний розвиток.

Однак, враховуючи державні вимоги до рівня підготовки учнів, можемо судити про активний розвиток мовної компетенції безпосередньо на уроках освітньої галузі “Мова і література”. На противагу мовленнєва компетенція формується при вивченні інших галузей знань.

УДК 372.8

аспірант Стефінів Леся Дмитрівна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ)**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ
ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ**

Анотація. У статті аналізується феномен “мовленнєвої компетенції”, подано огляд наукових досліджень проблеми формування мовленнєвої компетенції, зокрема на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі.

Ключові слова: компетенція, мовленнєва компетенція, комунікативна діяльність, розвиток мовлення, образотворча діяльність.

Аннотация. В статье анализируется феномен "речевой компетенции", представлен обзор научных исследований проблемы формирования речевой компетенции, в частности на уроках изобразительного искусства в начальной школе.

Ключевые слова: компетенция, речевая компетенция, коммуникативная деятельность, развитие речи, изобразительная деятельность.

Annotation. This article analyzes the phenomenon of "verbal competence". It provides the research's overview of forming speech competence, particularly at the Arts classes in elementary school.

Keywords: competence, language competence, communicative activities, language development, pictorial activity.

Вступ. В умовах сучасної школи інтегративний характер освіти стає нормою. Забезпечення комунікативної компетентності молодшого школяра – завдання не тільки освітньої галузі “Мова і література”, але й інших сфер знань початкової ланки освіти, адже будь-який вид діяльності учня супроводжує мова у різноманітних її проявах.

Дисципліна “Образотворче мистецтво” разом із організацією творчої діяльності учнів, передбаченої завданнями освітньої галузі “Мистецтво”, також сприяє розвитку мовлення молодших школярів. Так, програма “Образотворче мистецтво” своїми завданнями визначає необхідність формування оцінних суджень учнями, засвоєння ними основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об’єму, простору, руху тощо, передбачає забезпечення міжпредметних зв’язків зокрема із галуззю “Мови і літератури”. Відтак мовлення відіграє роль супроводу в процесі репродуктивно-творчої діяльності школяра.

Проблема формування мовленнєвої компетенції школярів активно досліджується психолінгвістами та лінгводидактами. Так, дана проблема не є новою, адже різні аспекти питання досліджувались такими відомими педагогами та лінгводидактами як А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Маліновська, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші.

Сучасними лінгводидактами Г. Шелеховою, О. Беляєвим, Л. Скуратівським та іншими акцентується увага на тому, що “основною метою в навчанні мови є формування й розвиток мовної особистості – людини, яка виявляє високий рівень мовної та мовленнєвої компетенції [7; с. 79].

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

дослідженнях Т. Борової, Г. Єльнікової, О. Касьянкової Г. Полякової, П. Третьякова та інших.

Мета дослідження – визначити й обґрунтувати систему адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу.

Виклад основного матеріалу. Проведений теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про те, що проблема адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу до теперішнього часу не ставала предметом спеціальних досліджень.

Сучасне навчання, і мистецьке, зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, навчальних планах, програмах. Нові реалії вимагають змін до методологічних засад вивчення предмета, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів, використання адекватних форм та видів контролю.

В освіті відбуваються процеси реформування, що полягають в оновленні мети й завдань педагогічного процесу, відповідно до потреб суспільства на початку нового тисячоліття. Найважливішою метою школи сьогодні, як зазначено в Концепції розвитку загальної середньої освіти, є: створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та таких індивідуальних здібностей особистості, які забезпечать їй досягнення життєвого успіху [1, с.56].

Виходячи з цього, в Державному стандарті включено освітні галузі, спрямовані на формування мовної, культурознавчої, емотивної та мисленнєвої компетентності школярів.

Характерною особливістю дисциплін художньо-естетичного циклу, що входять до освітньої галузі „Естетична культура” Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти, є те, що вони вивчаються неперервно з 1-го по 11-й класи. При цьому забезпечено дотримання принципу наступності та логічної послідовності в їх вивченні: образотворче і музичне мистецтво – з 1-го по 7-й (8-й) класи, художня культура – в 9-10-х класах усіх типів шкіл та естетика – в 11-х класах гуманітарного напрямку. Оскільки ця галузь базується на принципі інтеграції, використання різних форм взаємодії названих видів мистецтва має бути спрямоване на формування в учнів цілісного художнього світосприйняття, почуття відповідальності за збереження й примноження культурних надбань суспільства й загалом естетичної свідомості, яка становить ядро естетичної культури особистості [3, с.71].

Предмети мистецтва в загальноосвітній школі мають важливе естетико-виховне спрямування, якому підпорядковуються дидактичні завдання, тому вчитель має сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, розвитку здатності емоційно реагувати на художні твори і знаходити в них особистісний смисл.

Завданнями вчителів художньо-естетичного циклу також є: надання знання учням про види мистецтва та засоби їх виразності, розвиток художньо-естетичних емоцій, смаків, почуттів, розвиток здатності дітей виражати власне ставлення до мистецтва, здатності до творчої діяльності у мистецькій сфері та самореалізації, вироблення загальної потреб в спілкуванні з мистецтвом, володіння учнями системою елементарних мистецьких знань, понять, термінів та розвиток вмінь адекватно сприймати художні твори різних видів мистецтва [1; 2; 4].

Отже, головне надзавдання вчителя – створити захоплюючу емоційно піднесену атмосферу, щоб кожний урок став справжнім уроком мистецтва, надавав учнів на творчість – в особистісній і соціокультурній діяльності. Метою освітньої галузі „Мистецтво” є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Отже, естетичне виховання – важлива частина становлення особистості і розвитку дитини. Розуміння прекрасного, насолода мистецтвом (як предметами, так і процесом творіння) – без цього не можливо уявити собі всебічно розвинену особистість, виховання якої – мета педагогічного процесу.

К. Замола зазначає, що якість сучасного уроку з предметів художньо-естетичного циклу насамперед передбачає: змістовність уроку, введення в нього інформації з галузі світової художньої культури; систематичний розвиток художньо-творчих здібностей учнів, які виявляються і розвиваються різних видах художньо-творчої діяльності – як музичної, так і образотворчої та ін.; особистісно-гуманний підхід до дітей, поважне ставлення до їхніх суджень і результатів практичної діяльності; гуманітарну спрямованість навчально-виховного процесу, що означає розкриття різнопланових зв'язків мистецтва з думками й почуттями людини, з інтересами школярів.

Здійснення вказаних принципів сприяє тому, що урок художньо-естетичних дисциплін буде не тільки формою навчання учнів, а й „акумулятором життя”. Розглянемо особливості викладання предметів художньо-естетичного циклу.

Особливості викладання предмета „Музичне мистецтво” визначаються специфікою музичного мистецтва, яке звернене до духовного світу дитини. Вплив на морально-естетичні почуття відбувається в процесі активного сприйняття дітьми емоційно-образного змісту музичних творів, в процесі музично-творчої діяльності школярів [3, с.45].

Музика завжди залишається могутнім є джерелом пізнання та досягнення високих духовних надбань людства і головним засобом залучення учнів до музичного мистецтва, що загалом сприяє вихованню естетичних почуттів, формуванню моральних поглядів, духовних потреб. Основною метою уроків музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі є виховання музичної культури учнів [3].

У числі пріоритетних цілей вивчення музичного мистецтва в школі виступають розвиток здатності до емоційно-ціннісного сприйняття і розуміння музичних творів, виховання художнього смаку і морально-естетичних почуттів дітей, оволодіння виконавськими умінями, навичками і способами музично-творчої діяльності в різних її видах. Виходячи з цього, обов'язковий мінімум змісту програми з музики вперше розкривається в двох взаємозалежних і взаємообумовлених сферах, визначають пріоритети мистецької освіти: естетичне сприйняття та основи музичного мистецтва та компетентісний підхід до музично-творчої діяльності [4].

Естетичне сприйняття включає особливості музичного мистецтва, які розкривають природу музики через практичний досвід. А компетентісний підхід реалізується через різноманітні форми спілкування з музикою, такі як спів, інструментальне музикування, ритміку і пластичний рух, театралізацію музичних образів.

References:

1. Boyko D. M. *Psykholohichni umovy formuvannya pravovoyi kul'tury starshoklasnykiv: avtoref. dys... kand. psykol. nauk: spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiya» / Instytut pedahohiky i psykholohiyi profesiynoyi osvity APN Ukrainy. – K., 2005. – 21 s.*
2. Vladymyrov V. I. *Pedahohichni problemy formuvannya pravovoyi kul'tury vchytelya v istoriyi vyshchoyi pedahohichnoyi shkoly Ukrainy (1917 2002 rr.): avtoref. dys... kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Zahal'na pedahohika ta istoriya pedahohiky» / Luhans'kyi derzh. pedahohichnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. – Luhans'k, 2003. – 22 s.*
3. Husaryev S. D., Tykhomyrov O. D. *Yurydychna deontolohiya (Osnovy yurydychnoyi diyal'nosti): Navch. posib. – 2-e vyd., pererob. – K.: Znannya, 2006. – 487 s. (Vyscha osvita KhKhI stolittya).*
4. D'omina O. S. *Formuvannya pravovoyi kul'tury student-s'koyi molodi v umovakh suchasnoho ukraïns'koho suspil'stva: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho. – K., 2007. – 217 s.*
5. Zelenko I. P. *Pravova kul'tura pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav (zahal'noteoretychny aspekt): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriya ta istoriya derzhavy i prava» / Kharkiv's'kyi natsional'nyy un-t vnutrishnikh sprav. – Kh., 2006. – 20 s.*
6. Kovalenko N. O. *Formyrovanye mezhdunarodnoy pravovoy kul'tury u budushchikh pylotov v vysshykh uchebnykh zavedeniyakh: dys... kand..ped nauk 13.00.04 – teoriya y metodyka professyonal'noho obrazovannya / hosudarstvennaya letnaya akademiya Ukrainy. – Kyrovohrad, 2009. – 168 s.*
7. Lozova V. I. *Teoretychni osnovy vykhovannya i navchannya / V. I. Lozova, H. V. Trotsko. – Kharkiv: Khark. derzh. un. im. H. S. Skovorody, 2002. – 401 s.*
8. Makushev P. V. *Profesiyna pravosvidomist' i pravova kul'tura dil'nychoho inspektora militsiyi (shlyakhy formuvannya i udoskonalyuvannya): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Istoriya politychnykh i pravovykh uchen'» / Natsional'na akademiya vnutrishnikh sprav Ukrainy. – K., 2004. – 21 s.*
9. Podberezs'kyi M. K. *Formuvannya pravovoyi kul'tury studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv: avtoref. dys... d-ra ped. nauk: spets. 13.00.04 «Teoriya ta metodyka profesiynoyi osvity» / APN Ukrainy; Instytut pedahohiky i psykholohiyi profesiynoyi osvity. – K., 1997. – 37 s.*
10. *Pravoznavstvo: Pidruchnyk / Avt. kol. Dems'kyi S. E., Koval's'kyi V. S., Kolodiy A. M. (kerivnyk avt. kol) ta inshi; Za red. V. V. Kopyeychykova. – 5-te vyd., pererob. ta dop. – K.: Yurinkom Inter, 2002. – 736 s.*
11. *Psykholohiya y pedahohika: ucheb. posobyе / [pod red. K. A. Al'bukhanovoy y dr.]. – M.: Sovershenstvo, 1998. – 320 s.*
12. Slyvka S. S. *Yurydychna deontolohiya: Pidruchnyk. – Vyd. 3-ye, pererob. i dop. – K.: Atika, 2006. – 296 s.*
13. Fitsula M. M. *Pedahohika vyshchoyi shkoly: Navch. posib. – K.: «Akademvydav», 2006. – 352 s. (Al'ma-mater).*
14. Tsarenko V. I. *Formuvannya pravosvidomosti osobystosti viys'kovosluzhbovtiv-prykordonnykiv Ukrainy: avtoref. dys. na здобуття nauk. stupenya kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriya ta istoriya derzhavy i prava; istoriya politychnykh ta pravovykh uchen'» / V. I. Tsarenko. – K., 2003. – 18 s.*

Література:

1. Бойко Д. М. Психологічні умови формування правової культури старшокласників: автореф. дис... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2005. – 21 с.
2. Владимирова В. І. Педагогічні проблеми формування правової культури вчителя в історії вищої педагогічної школи України (1917-2002 рр.): автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2003. – 22 с.
3. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. – К.: Знання, 2006. – 487 с. (Вища освіта XXI століття).
4. Дьоміна О. С. Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 217 с.
5. Зеленко І. П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006. – 20 с.
6. Коваленко Н. О. Формирование международной правовой культуры у будущих пилотов в высших учебных заведениях: дис... канд. пед. наук 13.00.04 – теория и методика профессионального образования / государственная летная академия Украины. – Кировоград, 2009. – 168 с.
7. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків: Харк. держ. ун. ім. Г. С. Сковороди, 2002. – 401 с.
8. Макушев П. В. Професійна правосвідомість і правова культура дільничного інспектора міліції (шляхи формування і удосконалювання): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Історія політичних і правових учень» / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 21 с.
9. Подберезський М. К. Формування правової культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів: автореф. дис... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1997. – 37 с.
10. Правознавство: Підручник / Авт. кол.: Демський С. Е., Ковальський В. С., Колодій А. М. (керівник авт. кол.) та інші; За ред. В. В. Копейчикова. – 5-те вид., перероб. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 736 с.
11. Психология и педагогика: учеб. пособие / [под ред. К. А. Альбухановой и др.]. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.
12. Сливка С. С. Юридична деонтологія: Підручник. – Вид. 3-є, перероб. і доп. – К.: Атіка, 2006. – 296 с.
13. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с. (Альма-матер).
14. Царенко В. І. Формування правосвідомості особистості військовослужбовців-прикордонників України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / В. І. Царенко. – К., 2003. – 18 с.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

В основі підходу до розробки програми з музики повинен бути закладений принцип відповідності змісту освіти природі дитини та її схильності до споконвічно творчих видів діяльності (співу, танцю, гри на музичних інструментах, художнього моделювання), що стає передумовою розвитку в цьому процесі творчої уяви [2, с.58].

Це ставить перед учителем завдання пошуку нових форм проведення уроку музичного мистецтва в його співвідношенні з іншими формами навчання, позаурочної музичної діяльності: музичні гуртки, дитячі ансамблі мистецтва, фестивалі дитячої музичної творчості, конкурси хорових колективів. Участь у музичних подіях класу, школи (вистави, концерти та ін.). Така побудова навчального процесу забезпечить особистісне освоєння мистецтва, дозволить найбільшою мірою реалізувати музично-творчі здібності, можливості та інтереси учнів.

Доцільність розв'язання проблеми адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу пов'язана з необхідністю подолання суперечностей між: необхідністю створення результативно діючої системи управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу і недостатньою теоретичною розробленістю теоретико-методологічних засад, що її забезпечують; вимогами забезпечення об'єктивності в оцінюванні навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу і відсутністю адекватних критеріїв дискретного і загального оцінювання навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу; сучасними вимогами до навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу і недостатнім рівнем ефективності управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу (відсутність єдиного підходу до управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу, недостатній рівень організаційно-управлінської компетентності керівництва загальноосвітніх навчальних закладів, відсутність методичних розробок та ін.); традиційним розумінням функцій управління освітніми процесами як механізму забезпечення реалізації його складових та сучасним баченням його системи, орієнтованої на досягнення гуманістичних цілей, демократизацію суб'єктно-суб'єктних відносин, що забезпечують якість освітнього процесу; гуманістичною орієнтацією розвитку процесів освіти і невідповідністю керівників загальноосвітніх навчальних закладів до здійснення міжсуб'єктної взаємодії на демократичних засадах; потребою в системному підході щодо оцінювання ефективності управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу і відсутністю системи оцінювання, зокрема показників та критеріїв, які б надали змогу кількісно її оцінювати.

Виявлені протиріччя свідчать про те, що сьогодні система управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу потребує здійснення перетворень, приведення її у відповідність із міжнародними стандартами якості освіти, що також обумовлює необхідність розробки ефективної системи адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу [3, с.23].

Проведений огляд наукових досліджень дозволяє говорити, що не дивлячись на наявність значного наукового матеріалу в цій галузі, проблема управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу в нових соціально-економічних і культурних умовах розвитку суспільства залишається недостатньо дослідженою. На сучасному етапі відсутній єдиний підхід до системи управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу, критерії і показники ефективності управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу та відповідні методи педагогічної діагностики [1, с.43].

Висновки. Проаналізовані сутнісні характеристики сучасного стану розвитку теорії адаптивного управління в освітніх системах дають підставу зробити такі висновки: адаптивне управління здебільшого використовується і знайшло втілення у системі загальноосвітньої школи, хоча сьогодні немає однаковості щодо методологічних засад адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу; технології адаптивного управління розроблені недостатньо, зокрема, не розроблений процес спрямованої самоорганізації щодо узгодження реалістичних цілей для досягнення спільно визначених завдань; шляхи самоорганізації і саморегулювання в процесі розвитку учасників навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів вивчені недостатньо; особливості адаптивного управління якістю навчальних досягнень старшокласників з предметів художньо-естетичного циклу не визначені.

Література:

1. Єльнікова Г. *Теоретичні основи адаптивного управління* // *Наша школа: науково-методичний журнал*. – Одеса: Астропринт, 2000. – №2-3. – С. 25-29.
2. Єльнікова Г. *Сутність адаптивного управління, його закономірності і принципи* // *Наука і сучасність: Збірник наукових праць національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова*. – К.: Логос, 2000. – Випуск 2, ч. 1. – С. 69-78.
3. Корнієнко І. *Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника* // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2000. – №5. – С. 35–38.
4. *Управление персоналом организации: учебник / под ред. А. Я. Кибанова*. – 3-е изд., доп. и перераб. / Кибанов А. Я. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 638 с.
5. *Управление персоналом: учебник для вузов / под ред. Т.Ю.Базарова, Б.Л. Еремина / Т.Ю. Базаров, Б.Л. Еремин*. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 560 с.

References:

1. Yel'nykova H. *Teoretychni osnovy adaptivnoho upravlinnya* // *Nasha shkola: naukovy-metodychny zhurnal*. – Odesa: Astroprint, 2000. – #2-3. – S. 25-29.
2. Yel'nykova H. *Sutnist' adaptivnoho upravlinnya, yoho zakonmironosti i pryncypy* // *Nauka i suchasnist': Zbirnyk naukovykh prats' natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova*. – K.: Lohos, 2000. – Vypusk 2, ch. 1. – S. 69-78.
3. Korniyenko I. *Profesiyini oriyentatsiyi v systemi zhyttyevykh stratehiy starshoklasnyka* // *Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota*. – 2000. – No5. – S. 35–38.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

правових норм, розуміння норм та інститутів міжнародного права, особливостей взаємодії міжнародно-правової системи з внутрішньодержавним правом України, дотримання норм міжнародного права, його виконання і застосування та нетерпиме ставлення до будь-яких порушень прав людини як носія суб'єктивних юридичних прав і обов'язків та учасника правових відносин.

У науковій літературі висвітлено окремі концептуальні, змістовні й технологічні аспекти підвищення ефективності формування особистості офіцера-прикордонника в сучасних умовах (праці А. Галімова, І. Грязнова, Д. Іщенко, Б. Олексієнка, О. Пометун, В. Ягупова та ін.). Над обґрунтуванням теоретичних і методичних аспектів правового виховання у Збройних силах та інших військових формуваннях України працювали вчені В. Кухар, В. Райко, В. Царенко, В. Хома. Зокрема В. Царенко здійснив комплексне дослідження питань сутності, структури і функцій правосвідомості на прикладі військовослужбовців Прикордонних військ України. Він визначив рівень правосвідомості військовослужбовців строкової служби Прикордонних військ України та військовослужбовців за контрактом, запропонував визначення правосвідомості військовослужбовця-прикордонника та обґрунтував теоретичні положення моделі правосвідомості військовослужбовця [14].

Власне проблема формування міжнародної правової культури у професійній підготовці майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України не була предметом спеціального дослідження.

З огляду на специфіку міжнародної правової культури та вузького тлумачення поняття правової культури особистості для визначення сутності міжнародної правової культури офіцера-прикордонника досить важливим є діяльнісний підхід. За діялісного підходу культуру трактують невіддільно від специфіки людської діяльності, позначаючи нею характерні риси тієї чи іншої діяльності, зокрема навчальної, трудової, творчої, теоретичної та практичної (В. Давидович, Ю. Жданов, М. Каган, Л. Гоган). Учені розглядають культуру як особливий специфічний засіб людської діяльності, єдність різноманітних історично опрацьованих форм цієї діяльності, що відображають ступінь «олюднення» природи та міру саморозвитку людини. Учені вважають, що культура особистості – це соціально обумовлений рівень її розвитку в будь-якій сфері діяльності. Культура у цьому випадку є виявом, рівнем оволодіння людиною тією або іншою сферою знань або діяльності, способом перетворювальної діяльності світу й себе. Освоєння офіцером-прикордонником міжнародної правової культури в такому випадку передбачає насамперед процес нагромадження знань щодо норм міжнародного права, досвіду і якісної реалізації їх у професійній діяльності й поведінці, оволодіння способами практичної діяльності міжнародного права.

Висновки. Таким чином, з урахуванням наукових підходів до поняття «культура», «правова культура», «міжнародне право» міжнародну правову культуру офіцера-прикордонника можна визначити як сукупність знань щодо норм та інститутів міжнародного права, оволодіння системою видів та способів професійної діяльності в аспекті дотримання та виконання норм міжнародного права при охороні державного кордону, а також нетерпиме ставлення до будь-яких порушень прав людини як носія суб'єктивних юридичних прав і обов'язків та учасника правових відносин на державному кордоні.

На думку С. Гусарева та О. Тихомирова, правова культура людини – це глибоке знання і розуміння права, високосвідоме виконання його вимог як усвідомленої необхідності та внутрішньої переканості. У правовій культурі особистості виокремлюють такі структурні елементи, як правова свідомість, що формується на ґрунті правової ідеології та правової психології, елементи поведінки та безпосередньо правомірну поведінку, яка є формою зовнішнього прояву правової культури особистості. Таке структурування, на думку вчених, є результатом науково-теоретичного мислення, хоча в реальному житті всі названі компоненти одночасно співіснують у просторі та часі [3, с.322].

Схожої точки зору дотримуються і П. Макушев М. Подберезський. Зокрема П. Макушев визначає правову культуру як систему правових знань, умінь, навичок, емоцій почуттів та вольових компонентів, що виявляються у правомірній діяльності. Відповідно, він вважає, що правова культура діяльничих інспекторів міліції як професійної групи, члени якої професійно займаються юридичною діяльністю і мають фахову освіту і практичну підготовку, є однією з форм правової культури суспільства в цілому [8, с.11]. У свою чергу М. Подберезський поняття правової культури фахівця трактує як відносно стійке структурне поєднання інтелектуально-вольових і морально-психологічних, компонентів, що, взаємодіючи, проявляються в світогляді, професійній діяльності та в особистому житті [9].

Безпосередньо міжнародну правову культуру вивчала Н. Коваленко. Дослідниця з'ясувала особливості міжнародної правової культури майбутнього пілота, визначивши її як компонент тезаурусу професійного інтелекту пілота, що включає юридичні знання, навички й уміння, а також професійно важливі якості, що дозволяють приймати й реалізовувати рішення на міжнародних повітряних трасах в очікуваних умовах та екстремальних ситуаціях [6, с.44]. Н. Коваленко визначає поняття професійної культури пілота як інтегративну характеристику, що поєднує інтелектуально-світоглядний, духовно-моральний і мотиваційно-діяльничий компоненти, які є основою формування культури особистості пілота в професійній льотній діяльності [6, с.36].

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що правова культура особистості є складовою частиною правової культури нації, суспільства й т.д. Правова культура особистості – це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивного правового розвитку особистості, що забезпечують її правомірну діяльність. Правова культура забезпечує необхідний рівень знання права, розуміння його соціальної цінності, уміння користуватися своїми юридичними правами, усвідомлене виконання своїх юридичних обов'язків. У широкому змісті слова правова культура включає всі правові цінності (вищий рівень розвитку законодавства, правову науку, законність, правопорядок та ін.) і становить частину культури окремого індивіда. У вузькому ж змісті слова правова культура окремого індивіда означає знання ним чинного законодавства, його правильне розуміння, дотримання, виконання, застосування й нетерпиме ставлення до будь-яких порушень законності. Правова культура залежить від життєвого досвіду особистості, рівня її юридичної освіти, правових навичок і впливає на її юридично значиму поведінку.

З урахуванням всіх зазначених підходів до поняття «культура», «правова культура», «міжнародне право» *міжнародну правову культуру особистості можна визначити як знання нею закономірностей розвитку міжнародно-*

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

4. *Upravlenye personalom orhanyzatsyy: uchebnyk / pod red. A. Ya. Kybanova. – 3-e yzd., dop. y pererab. / Kybanov A. Ya. – М.: YNFRA-M, 2008. – 638 s.*

5. *Upravlenye personalom: uchebnyk dlya vuzov / pod red. T.Yu.Bazarova, B.L. Eremyna / T.Yu. Bazarov, B.L. Eremyn. – 2-e yzd., pererab. y dop. – М.: YuNYTY, 2002. – 560 s.*

Педагогіка

УДК 387

кандидат педагогічних наук Іноземцев Віктор Анатолійович
Полтавський кооперативний технікум (м. Полтава)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено філософську сутність освіти, протиріччя та їх вплив на розвиток освітньої галузі. Розкрито підходи щодо вирішення проблеми сучасної національної освіти в умовах глобального розвитку світу.

Ключові слова: філософія, освіта, якість освіти, світогляд, методологія, особистість.

Аннотация. В статье раскрывается философия сущности образования, противоречия и их влияние на развитие образовательной отрасли. Раскрыты подходы по решению проблемы современного национального образования в условиях глобального развития мира.

Ключевые слова: философия, образование, качество образования, мировоззрение, методология, личность.

Annotation. The article outlines philosophical essence of education, contradictions and their influence on the development of educational branch. Approaches to the problems decision of modern national education in the context of global world development are revealed.

Keywords: philosophy, education, quality of education, world outlook, methodology, personality.

Вступ. Сьогодні Україна через відсутність чітких і усталених орієнтирів державотворення та стратегії самоствердження і безпеки у європейському і світовому вимірах, відставання в економічному розвитку та безлад у політичній сфері відчуває невідповідність рівня якості освіти, недостатність сформованості ринку освітніх послуг, науково-інформаційного і кадрового забезпечення вищої професійної освіти та її інноваційної бази. брак механізмів орієнтації на потреби суспільства.

Зміни в українському суспільстві, які характерні для всіх сфер буття, є неможливими без системного реформування національної системи освіти. При цьому модернізаційні перетворення мають здійснюватись на основі філософії освіти, у відповідності до загальноцивілізаційних тенденцій розвитку національних освітніх систем. Стратегічним напрямом для України є впровадження нової парадигми освіти у зв'язку із орієнтацією на загальнолюдські цінності на шляху інтеграційного розвитку. Тому якісна вища освіта постає фундаментом та однією з основних умов конкурентноздатності профільних спеціалістів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам філософії освіти, принципам методології педагогічної діяльності, формуванню загальнолюдських цінностей присвячена значна кількість наукових і науково-методичних публікацій таких дослідників та вчених, як І.І.Головко, Е.М.Гусинський, О.В.Долженко, Е.Д.Дніпров, В.П.Зінченко, В.В.Краєвський, В.М.Микитенко, В.В.Платонов та ін.

Метою даної статті є - дослідження філософської сутності освіти, аспектів якості підготовки фахівців, виокремлення місця і ролі якісної вищої освіти в системі загальнолюдських цінностей.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства відображає глобальні зміни у підходах щодо осмислення оцінки та прогнозування перспективи розвитку освіти, у тому числі і в Україні. Освітня реформа в нашій країні на даний час реалізується через впровадження національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті та через матеріалізацію нового закону “Про вищу освіту”. Відбувається становлення нової філософії освіти, відповідно і нової якості освіти. З огляду на це перед вищими навчальними закладами стоять стратегічні й тактичні завдання.

Перше і головне – це модернізація змісту педагогічної освіти. Усвідомити це можливо лише виходячи з розуміння самої природи освіти. Виникнення та історичний розвиток філософії був тісно пов’язаний з розробкою педагогічних та освітніх ідей “від самих початків її існування за часів Сократа і Платона” [3, с. 10].

Важливо розглядати філософію освіти, її якість з позиції розуміння концептуальних підходів в стратегії сучасної освіти, яка передбачає підготовку профільних спеціалістів з творчим аналітичним мисленням, бажанням наукового пошуку, глибокими знанням та вміннями вести дискусію, органічно поєднувати навчання та практичну діяльність.

Освіта є складовою суспільства, і тому яким є суспільство, що відбувається в ньому, має місце і в освіті. Ще в праці “Питання життя” великий педагог М.І.Пірогов підкреслював: “...что мы живя в обществе и для общества, живем еще и сами собой и в самих себе” [5, с.30]. Тобто система освіти детермінує зміст ціннісно-орієнтаційної основи кожної особистості. Але на сучасному етапі система національної освіти неспроможна протистояти глобалізації як у соціально-економічному, так і освітньому просторі. Це проявляється в деморалізації людини, її незахищеності, безсилі в потоці соціально-гуманітарних протиріч, у приниженні національної гідності особистості, падінні якості освіти, що веде до соціальної безперспективності молодих спеціалістів по закінченню ВНЗ. Соціально-економічні зміни в суспільстві, зростання конкуренції на ринку праці ставлять високі вимоги до випускників вищих навчальних закладів. Сучасна вища професійна освіта повинна забезпечувати виконання низки завдань, зокрема, економічний успіх країни, сталий розвиток суспільства. Ці завдання можливо реалізувати через таку підготовку майбутніх фахівців, яка відповідає запитам сучасного ринку. Основна увага у вищих навчальних закладах повинна приділятися розвитку особистості студента, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, мислити і працювати по-новому.

Тому серед проблем сучасної філософії освіти одне з важливих місць посідає активний пошук шляхів і засобів подолання кризи, протиріч, що охопили всю світову і національну освіту. Не випадково “філософія освіти повинна стати науковим орієнтиром, системою життєвих координат” [4, с.141].

Проблеми правового виховання представників різних груп і професій на сьогодні досліджено менше. Зокрема, О. Менюк досліджував теоретичні та прикладні аспекти формування правової культури підприємця, А. Тукало – правову культуру депутатського корпусу, О. Маложон – соціально-правову культуру литовсько-польського періоду в історії України, Н. О. Коваленко – міжнародну правову культуру пілотів.

Правову культуру особистості дослідники найчастіше трактують як складову професійної культури. Поняття «професійної культури» використовують для позначення культури групи осіб, об’єднаних за професійною належністю. В традиційному розумінні поняття «професійної культури» базується на елементах загальної культури людини, але її виокремлюють з огляду на особливості виконання завдань та функцій представниками тієї чи іншої групи. Із застосуванням цього терміна, на думку С. Тихомірова і О. Гусарева, підкреслюють необхідність саме тих знань, умінь, навичок, без яких людина не зможе виконувати професійних обов’язок [3, с.322]. Щодо таких понять, як професійна та правова культура, то дослідники вважають, що вони за обсягом співвідносяться, як ціле та частка, але така частка, яка відіграє провідну роль стосовно інших (моральна, політична, психологічна культура та ін.).

Правова культура сучасного спеціаліста як складова частина загальної культури, на думку К. Абульханової, містить ґрунтовні знання вимог законів, законодавчих актів, що регулюють відносини між громадянами, суворе і чітке виконання та застосування власне нормативних актів, використання своїх законних інтересів, нетерпимість до правопорушень культури [11, с.170].

Цієї ж точки зору дотримується й І. Зеленко. Дослідниця доводить, що правоохоронна правова культура правоохоронних органів є різновидом професійної правової культури і, як така, складається із загальних результатів професійної підготовки, освіти та діяльності, що є сукупністю набутих правоохоронцями діяльних, професійно-ділових, комунікативних та особистісних якостей [5, с.11]. Дослідники (С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Кузміна, С. Скидан, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, К. Ушинський) розглядають формування правової культури як одну з психолого-педагогічних основ успішної професійної діяльності фахівця.

У такому ж контексті трактують культуру особистості В. Лозова і Г. Троцько. Вони визначають культурну особистість як специфічну суспільну особливість людини, спрямовану на освоєння матеріального й духовного досвіду [7]. Психологи Д. Бойко, М. Коченов, В. Медведєв, А. Ратінов, С. Яковенко та ін. також розглядають правову культуру особистості як історично детерміновану, складну систему явищ у сфері дії права та його відображення у свідомості людини [1, с.8].

Інші дослідники трактують поняття правової культури особистості дещо вужче. Зокрема, С. Демський, В. Ковальський, А. Колодій, В. Копейчиков визначають правову культуру таким чином: це глибокі знання й розуміння права, ретельне виконання його вимог як усвідомленої необхідності та внутрішньої переконаності [10, с.121]. Дослідники зазначають, що правова свідомість і правова культура – це не тільки знання, розуміння і психологічне сприйняття чинного права, а й поведінка особи в межах чинної правової моделі [10, с.122].

містить весь комплекс упредметнених та ідеальних елементів, що стосуються сфери дії права. У цьому випадку правову культуру визначено як об'єктивований результат діяльності суспільства. В.Владимирова поняття правової культури визначає як складову частину загальної культури народу, відображення її розвитку, менталітету. Правова культура, на думку дослідниці, – це складне інтегроване і динамічне утворення, що кваліфікується як система правових цінностей на відповідному рівні розвитку суспільства, які у правовій формі відображають стан свободи особи та інші соціальні цінності [2, с.6].

С.Дьомін, В.Шишкін, Л.Явич трактують правову культуру як комплекс цінностей, властивих певному історичному періоду (аксіологічний підхід). Зокрема, С.Дьоміна вважає, що правова культура є багатозначною характеристикою однієї з найважливіших сторін життя суспільства, невід'ємною складовою його загальної культури, яка містить правові цінності та норми в правовій сфері суспільного життя. У цьому випадку правова культура суспільства тісно пов'язана з політичною, що передбачає практичне освоєння політики й права [4, с.12–13].

Представник креативного підходу І.Зеленко визначає правову культуру як зумовлений соціально-економічним і політичним устроєм якісний стан правового життя суспільства, як процес і результат, що виражається в досягнутому рівні нормотворення та використання системи джерел (форм) права, ступені ефективності юридичної практики, стані розвинутості правосвідомості, і загалом – у вільному самовиявленні людини, коли зберігається єдність культури і свобода його суб'єкта [5, с.10].

З урахуванням широкого трактування правову культуру суспільства можна подати як сукупність норм, цінностей, юридичних інститутів, процесів і форм, що виконують функцію правової орієнтації людей у конкретному суспільстві. Це вся сфера матеріального й духовного відтворення права, юридична практика народу в конкретний історичний період. Правова культура суспільства забезпечує його стабільність, подальший прогрес та пов'язана з такими його атрибутами, як правова ідеологія, правотворчість, законодавство, законність, правопорядок, інститут прав людини, правозастосовна діяльність. Вона містить всі досягнення правового життя суспільства, характеризує її ціннісний зріз, рівень розвитку, досконалість у загальному контексті суспільного прогресу.

Сьогодні у філософії проблеми правової виховання досліджує С.Сливка, який ґрунтовно дослідив філософсько-правові проблеми професійної культури юриста. Для того, щоб допомогти майбутнім юристам віднайти своє місце у суспільно-природно-правовому просторі, дослідник запропонував методологічні орієнтири, які співвідносяться з природними процесами у Всесвіті, його законами. С.Сливка обґрунтовано довів важливість філософсько-культурологічного підходу до розгляду юридичної діяльності, показав, до яких негативних наслідків призводить недооцінка юристом ролі духовності, природного і позитивного права [12].

Як зазначає М.Фіцула, правове виховання є способом трансляції правової культури, передачі правового досвіду, норм правової діяльності, правових ідеалів і механізмів вирішення конфліктів у суспільстві. Метою правового виховання є розвиток самої людини, її правової свідомості й правової культури. Інакше кажучи, мета правового виховання – це формування правової культури. [13, с.255].

Сьогоднішній процес розвитку суспільства, прискорених змін, які відбуваються в усіх сферах життя, вимагає підготовки таких фахівців, які були б здатні не просто пристосовуватись належним чином до змін, а й адекватно сприймати і активно їх перетворювати у позитивний ресурс.

Проблема філософії освіти, досягнення нового якісного рівня підготовки професійних спеціалістів дозволяє по новому сприймати освіту ХХІ століття. Найбільш перспективно визнано освіту, яка розвивається на основі швидкої орієнтації в потоках великої інформації та здатності її обробляти і знаходити необхідні рішення. На сучасному етапі в освітянській діяльності метою є не просто знання, вміння та навички, а конкретні потреби, творчі здібності викладачів, студентів, батьків, управлінців усіх рівнів, тобто всіх тих, хто задіяні в освітній галузі.

Виходячи з цього положення філософії освіти та принципів методології педагогічної діяльності можна стверджувати, що ефективне вирішення цього завдання вимагає формування принципово нової та якісної освітньої системи. Конструювання та впровадження нових освітніх моделей потребує певних змін у світоглядних засадах освіти, зокрема вітчизняної. Одним із засадових її принципів має бути дотримання світоглядного та культурного самовизначення людини. В особистісному ракурсі освіта повинна враховувати зміни стереотипів поведінки, образи мислення. У соціальному плані вона має брати до уваги зміни моделей освіти, способи трансляції соціокультурного досвіду поколінь, відповідність змісту освіти сучасній науковій картині світу та сучасним освітнім ідеалам, стиль соціально-політичної діяльності та ін.

У сучасному філософському вимірі "освіта" є процесом суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і студента, спрямованої на передачу (засвоєння) знань, формування вмінь і навичок, виховання культури мислення і почуття, здатності до самонавчання і самостійної життєтворчої діяльності" [6]. Актуальним є впровадження суб'єкт-суб'єктної, самобутньо-гуманістичної, новаторської парадигми освіти, що має гуманітарну спрямованість та створює умови для формування у студентів цілісного наукового світогляду, професійних компетентностей нової в умовах глобального інформаційного суспільства. Головними рисами філософської парадигми в освіті закон "Про вищу освіту" визначає "фундаментальність, цілісність, направленість, самостійність, незалежність і відповідальність"[1]. Сучасна філософія освіти і виховання утверджує погляд на особистість як найвищу цінність суспільства. Успіх здійснюваних в Україні реформ можливий за умови духовно - інтелектуального, культурного відродження, розвитку народу, підвищення його професійного, творчого потенціалу через реформування системи освіти з пріоритетом загальнолюдських цінностей, на національній основі, з виходом на новий рівень гуманітарної культури спеціалістів. Система загальнолюдських, національних цінностей є об'єктивним чинником, який визначає зміст ціннісно-орієнтаційної основи кожної особистості. Чим чіткіше сформульована система загальнолюдських, національних цінностей, які усвідомлюють більшість людей, чим чіткіше визначена особистісна орієнтованість освітньої системи, тим більшою буде площа, на якій ґрунтується особистісна система цінностей людини. А це відповідно вимагає новий ціннісний підхід, згідно з яким освіта повинна спрямовуватися на забезпечення неперервності в усіх ланках навчання, створення умов для кожної людини оволодіння знаннями, акумулювання певних цінностей накопичених

людством. Тобто людина стає метою, що вимагає розвиток її як особистості, частки суспільства, яка має свою індивідуальну особливість зі своїм внутрішнім світом, спрямованим на самореалізацію.

Філософія освіти – це науковий напрямок, який передбачає певний спосіб мислення і вивчення загальних сучасних закономірностей і залежності сучасних освітніх процесів в історичному та соціальному відношенні.

Проблема в системі освіти створює власну картину освітньої діяльності людини і суспільства в багатогранному сучасному світі.

В цілому філософія освіти знаходиться в стані розвитку, що обумовлює певні явища сучасності. Це перехід змісту навчання в бік системно-орієнтованої основи компетентних практичних дій, перехід до педагогіки творчого співробітництва і діалогу викладача зі студентами, перегляд технологічного забезпечення освітнього процесу через реалізацію єдності пізнавальної, дослідної і майбутньої практичної діяльності, усвідомлення кожною людиною необхідності навчання протягом всього життя, визнання реальних освітніх цінностей.

Таким чином головним завданням є розвиток національної освіти з врахуванням самобутності, досвіду викладачів, менталітету, історичних досягнень з орієнтацією на практичне втілення вище перелічених оцінок, ідей, підходів. А це в свою чергу спрямовує до конструктивного діалогу філософії освіти з іншими галузями знань: педагогікою, соціологією, політологією.

Вивчення та розуміння філософії освіти з послідовним практичним втіленням в життя є одним із основних щодо організації професійної освіти. Сьогодні філософія освіти потрібна і філософам і педагогам. Вони здатні сформулювати світогляд, який забезпечує педагогу розуміння свого призначення і предмета, який він викладає, готуючи професійних спеціалістів.

З урахуванням наведених вище положень і оцінок основними завданнями з розвитку української освіти і науки на сучасному етапі є:

- розуміння і практичне втілення філософії освіти у систему підготовки профільних спеціалістів з урахуванням національних та світових досягнень.
- організація на загально громадському рівні в навчальних закладах системної роботи по формуванню у молодих людей моральних, національно-культурних, патріотичних цінностей, здатності до самоорганізації та самоврядування.
- матеріалізація сучасної системи підготовки, перепідготовки, підвищення якості профільної кваліфікації викладачів, науково-педагогічних та управлінських кадрів сфери освіти.
- реформування наукової та науково-технологічної сфери з метою активізації та ефективного використання інтелектуального та практичного потенціалу науковців, створення умов для інноваційного розвитку всіх сфер життя українського суспільства.
- необхідність розробки нового законодавства України про освіту, наукову і науково-технічну діяльність, яка б забезпечувала достатнє фінансування науки і освіти в державі, створення дієвих матеріальних стимулів до педагогічної праці, значне підвищення престижу людей розумової та інтелектуальної діяльності.

Висновок. Сучасні процеси розвитку суспільства свідчать про формування нової епохи, яка зумовлює розвиток системи освіти якісно нового рівня у зв'язку із зміною філософсько-освітньої парадигми. Це веде до

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

deystviya dlya trenirovki ruk // Problemy, dostizheniya u perspektivy razvitiya mediko-biologicheskikh nauk u prakticheskogo zdravookhraneniya: Trudy Krymskogo gosudarstvennogo meditsynskogo universiteta im. S.Y. Heorhyevskogo. – Symferopol', 2002, tom 138, chast' I. – S. 40–44.

4. Lyubomyrskyi L.E. *Upravleniye dvizheniyami u detey y podrostkov. –M.: Pedagogika, 1974. – 232 s.*

5. Lyakh V.Y. *Sylovye sposobnosti shkol'nykh: osnovy testirovaniya y metodyki razvitiya // Fizycheskaya kul'tura v shkole. 199h. – # 1. S.6–13.*

6. Ostapenko A.A., Huzeev V.V. *Chem otlychaetsya usvoeniye znaniy ot osvoeniya umeniya // Shkol'nye tekhnologii. – 2009. – # 1. – S. 47–54.*

Педагогіка

УДК 341: 355. 232

викладач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Совва Сергій Миколайович
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У КУРСАНТІВ ВВІЗ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті здійснено аналіз педагогічної теорії та практики з проблеми формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників, в результаті чого визначено сутність та зміст цього поняття.

Ключові слова: міжнародна правова культура, офіцери-прикордонники, професійна культура, формування міжнародної правової культури у курсантів.

Аннотация. В статье осуществлен анализ педагогической теории и практики по проблеме формирования международной правовой культуры будущих офицеров-пограничников, в результате чего определены сущность и содержание этого понятия.

Ключевые слова: международная правовая культура, офицеры-пограничники, профессиональная культура, формирование международной правовой культуры у курсантов.

Annotation. The article made an analysis of educational theory and practice on the formation of an international legal culture of the future officers, border guards, resulting in the essence and content of the concept.

Keywords: international legal culture, the officers of border guards, professional culture, the formation of the international legal culture among students.

Вступ. Наріжним питанням професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, які охоронятимуть кордони України з різними державами і, відповідно, повинні добре знати норми міжнародного співжиття, є формування їх міжнародної правової культури.

З огляду на це **метою статті** є розгляд наукових підходів до сутності міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу статті. На сьогодні склалося шість основних підходів до визначення поняття «правова культура». Зокрема В. Владимірова, Р. Могилевський, В. Орехов вважають, що правова культура

У контрольній групі є певні позитивні зрушення, але вони менше ніж у експериментальній. У підтягуванні на поперечині різниця приросту склала – 9%, в утриманні кута 90° – 11,6%, кистьова динамометрія – 10,4%, станова динамометрія – 9,8%, згинання й розгинання рук в упорі лежачи – 14,0%, піднімання тулуба з положення лежачи – 12,6%.

Розглядаючи отримані результати проведених досліджень, можна побачити, що при порівнянні динаміки розвитку силових якостей юнаків контрольної й експериментальної груп на початку дослідження, розходження в прирості сили були мінімальними, а при завершенні експерименту, між двома цими групами спостерігаються достовірні розходження.

Варто врахувати, що застосування цієї тренувальної методики впливає не тільки на приріст сили, зміцнення здоров'я та розвиток пропорційної фігури, але й на формування позитивної мотивації до знять фізичними вправами. Так на прикінці дослідження кількість юнаків, які систематично стали займатися фізичною культурою збільшилось на 38,87% і склало 75,57%.

Висновки. Інтерес підлітків до занять на тренажерах визваний можливістю зміцнити опорно-руховий апарат та м'язову систему, набутти досконалого вигляду у тіло будові, позбавитись комплексів.

Систематичні заняття на тренажерах по запропонованій нами тренувальній програмі в експериментальній групі вірогідно підвищили силові якості юнаків.

Засоби тренажерного фітнесу не тільки впливають на розвиток сили й формування гармонічних тілесних структур, але й на формування естетичного смаку, оскільки краса форм тіла й рухів у спорті – загально визнані цінності.

Література:

1. Верхошанский Ю.В. Основы специальной силовой подготовки в спорте. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Физкультура и спорт, 1977. – 215 с.
2. Водлозеров В.Е. Тренажеры локально направленного действия (монография) – Симферополь: Издательский центр КГМУ, 2003. – 101 с.
3. Водлозеров В.Е. Физиолого-биомеханические аспекты адаптации к физическим нагрузкам с помощью тренажеров локально направленного действия для тренировки рук // Проблемы, достижения и перспективы развития медико-биологических наук и практического здравоохранения: Труды Крымского государственного медицинского университета им. С.И. Георгиевского. – Симферополь, 2002, том 138, часть 1. – С. 40–44.
4. Любомирский Л.Е. Управление движениями у детей и подростков. – М.: Педагогика, 1974. – 232 с.
5. Лях В.И. Силовые способности школьников: основы тестирования и методики развития // Физическая культура в школе. 199г. – № 1. С.6–13.
6. Остапенко А.А., Гузеев В.В. Чем отличается усвоение знаний от освоения умений // Школьные технологии. – 2009. – № 1. – С. 47–54.

References:

1. Verkhoshanskyy Yu.V. Osnovy spetsyal'noy sylovoy podgotovky v sporte. Yzd. 2-е, pererab. y dop. – М.: Fyzykul'tura y sport, 1977. – 215 s.
2. Vodlozerov V.E. Trenazhery lokal'no napravlennoho deystviya (monohrafiya) – Symferopol': Yzdatel'skyy tsentr K-HMU, 2003. – 101 s.
3. Vodlozerov V.E. Fyzyoloho-byomekhanicheskiye aspekty adaptatsyy k fyzycheskym nahrzham s pomoshch'yu trenazherov lokal'no napravlennoho

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

реформування вищої освіти в Україні та визначається масштабністю і радикальністю перетворень, що спрямовані на вирішення, яку саме освіту повинна здобути людина в ХХІ столітті, чим вона повинна керуватися, обираючи професію. Освітня сфера повинна стати сьогодні стратегічно важливим фактором та запорукою розвитку держави. Вищий навчальний заклад сьогодні є центром освітньої «піраміди» з погляду принципу безперервності освіти впродовж життя. Якісна вища освіта постає глобальною цінністю та умовою конкурентного стратегічного розвитку суспільства. Немає сумнівів у тому, що лише завдяки консолідації зусиль суспільства, формуванню реальної державно-громадської системи управління освітою можна здійснити реальні й ефективні реформи в освітній галузі.

Незважаючи на глибоку кризу, в якій знаходиться духовність і економіка України, вища освіта повинна залишатися пріоритетним напрямом у розвитку нашої держави. Від того, яких фахівців ми готуємо залежить перспектива нашої країни сьогодні і в майбутньому, а філософія освіти визначає інтелектуальний та духовний потенціал сучасної національної освіти.

Література:

1. Закон України “Про освіту”.
2. Національна доктрина розвитку освіти
3. Губерський Л. Ж. “Філософська думка”// ст. “Філософія освіти: зустріч перспектив”, 2013 – №5. – С.6-13.
4. Лапишина В.С. “Філософія освіти: на шляху до формування нової області знань”, Ж. “Філософія і суспільство”, 2013 – №4. – С.135-148.
5. Пирогов М.І. Избранные педагогические сочинения // Вопросы жизни. – М.1985. – С.29-51.
6. Скубашиевська О. Моніторинг якості освіти: поняття та реальність здійснення // Вища освіта України. –2008. – № 3. – С. 37-42.

References:

1. Zakon Ukrayiny “Pro osvitu”.
2. Natsional'na doktryna rozvytku osvity
3. Hubers'kyy L. Zh. “Filosofs'ka dumka”// st. “Filosofiya osvity: zustrich perspektiv”, 2013 – №5. – С.6-13.
4. Lapshyna V.S. “Filosofiya osvity: na shlyakhu do formuvannya novoyi oblasti znan””, Zh. “Filosofiya i suspil'stvo”, 2013 – №4. – С.135-148.
5. Pyrohov M.I. Yzbrannyye pedahohycheskiye sochyneniya // Pytannya zhyttya. – М.1985. – С.29-51.
6. Skubashev'ska O. Monitorynh yakosti osvity: ponyattya ta real'nist' zdiysnennya // Vyshcha osvita Ukrayiny. –2008. – № 3. – С. 37-42.

УДК 371.134:372.3

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Карнаух Леся Петрівна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини (м. Умань)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена проблемі підготовки студентів до виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до батька. Представлено методику роботи з означеної проблеми, що передбачала організацію консультативного центру „Батьківська педагогіка” та реалізована через різноманітні форми взаємодії експериментатора зі студентським колективом: лекції, семінари-практикуми, тренінги, методичні консультації тощо.

Ключові слова: батьківство, шанобливе ставлення, студенти, дошкільники.

Анотация. Статья посвящена проблеме подготовки студентов к воспитанию у старших дошкольников уважительного отношения к отцу. Представлена методика работы по данной проблеме, которая предусматривала организацию консультационного центра "Отцовская педагогика" и реализована через различные формы взаимодействия экспериментатора со студенческим коллективом: лекции, семинары-практикумы, тренинги, методические консультации и тому подобное.

Ключевые слова: отцовство, уважительное отношение, студенты, дошкольники.

Annotation The article is dedicated to the problem of students training to upbringing of respectful attitude to the father in elder preschool children. The methods of work on the mentioned problem which expected to organize Consulting Center "Parental Pedagogy" and realized through different forms of cooperation between the experimenter and the student group such as lectures, seminar and practical work, trainings, methodical consultations were presented.

Keywords: paternity, respectful attitude, students, preschool children.

Вступ. На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальною постає потреба виховувати дітей на таких духовних цінностях, що сприяють формуванню людини, яка буде жити за законами добра, справедливості, чесності, гуманізму, поваги до Батьківщини, родини. Сучасна система дошкільної освіти потребує оновлення змісту освітніх методик, орієнтованих на виховання в дітей шанобливого ставлення до батьків як складника їхнього морального розвитку.

Відтак трансформації гендерних стереотипів українців повинні супроводжуватися змінами у внутрішньо сімейних взаєминах подружжя, заснованих на партнерській взаємодії чоловіка і жінки. Виходячи з таких міркувань, передумовою теплих, дружніх та гармонійних стосунків батька і дитини повинні бути демократичні і рівноправні батьківсько-дитячі відносини на тлі спільних інтересів, мети і засобів її досягнення усіх членів родини, співробітництва, взаєморозуміння і взаємодопомоги [3].

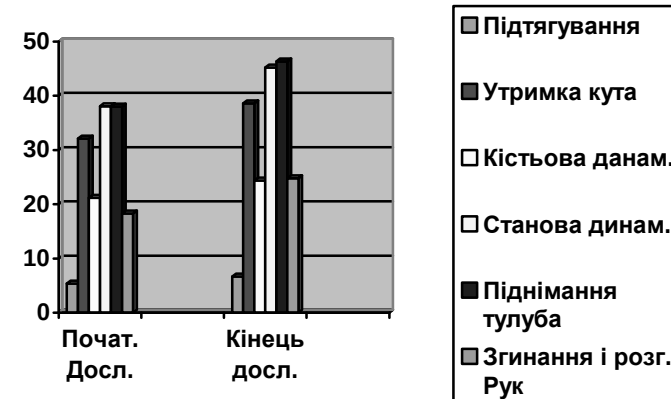

Рис. 1. Динаміка розвитку сили юнаків експериментальної групи

При порівнянні динаміки розвитку силових якостей юнаків контрольної й експериментальної груп на початку дослідження, розходження в прирості сили були мінімальними, а при завершенні експерименту, між двома цими групами спостерігаються достовірні розходження.

У контрольній групі за час дослідження ми отримали результати, які бачимо на графіку (рис.2.)

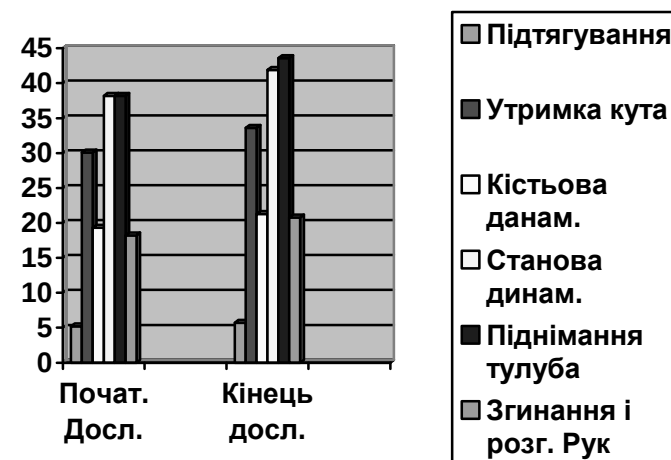

Рис. 2. Динаміка розвитку сили юнаків контрольної групи

Таблиця 2

Оцінка рівня фізичної підготовленості старшокласників 16-17 років експериментальної групи

Клас	Рівень			
	Високий	Достатній	Середній	Низький
10	2,8%,	23,0%,	57,6%,	16,7%
11	2,9%;	23,6%;	61,3%;	12,2%

З даних таблиці ми бачимо, що рівень фізичної підготовленості старшокласників експериментальної групи змінюється позитивно.

У ході дослідження фізичної підготовленості юнаків контрольної групи, отримали наступні результати, які ми представили у таблиці 3.

Таблиця 3

Оцінка рівня фізичної підготовленості старшокласників 16-17 років контрольної групи

Клас	Рівень			
	Високий	Достатній	Середній	Низький
10	2,7%,	13,0%,	47,6%,	36,7%
11	1,9%;	10,6%;	45,3%;	42,2%

Остаточне тестування показало, що відбулося статистично достовірне значне збільшення показників силової підготовки в експериментальній групі стосовно контрольної. Так, у підтягуванні на поперечині різниця приросту склала –18%, в утриманні кута 90° – 19,9%, кистьова динамометрія – 16,1%, станова динамометрія – 18,8%, згинання й розгинання рук в упорі лежачи – 21,1%, піднімання тулуба з положення лежачи – 22%.

У контрольній групі є певні позитивні зрушення, але вони менше ніж у експериментальній. У підтягуванні на поперечині різниця приросту склала – 9%, в утриманні кута 90° – 11,6%, кистьова динамометрія – 10,4%, станова динамометрія – 9,8%, згинання й розгинання рук в упорі лежачи – 14,0%, піднімання тулуба з положення лежачи – 12,6%.

На першому етапі експерименту результати дослідження дозволили зробити такі висновки: силові показники у двох групах перебували приблизно на однаковому рівні, що відповідало віковим нормам для даної вікової категорії.

Остаточне тестування показало, що відбулося статистично достовірне значне збільшення показників силової підготовки в експериментальній групі стосовно контрольної (рис. 1).

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Різноманітні аспекти проблеми виховання дитини в родині висвітлено в дослідженнях сучасних учених (Л. Верб, А. Гончаренко, Т. Гурко, О. Докукіна, К. Журба, З. Зайцева, О. Киричук, О. Кисельова, О. Косарева, Т. Кочубей, Т. Кравченко, Р. Лемехова, Д. Луцик, М. Машовець, Т. Поніманська, О. Проскура, І. Рогальська-Яблонська, О. Хромова та ін.). Визначено науково-теоретичне підґрунтя взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дитини (Т. Алексєнко, Т. Жаровцева, В. Іова, А. Марушкевич, В. Постовий та ін.), методику взаємодії суспільного і родинного виховання (Л. Врочинська, А. Залізняк, А. Капська, О. Сердюк та ін.), формування сімейних взаємин і педагогічної культури батьків (І. Деснова, О. Зверева, О. Калужна, Л. Києнко-Романюк, І. Савченко, І. Сіданіч, І. Трубавіна, Т. Ушеніна та ін.). Доведено, що на ефективність виховання дитини в родині суттєво впливають її взаємини з матір'ю (О. Бутенко, О. Петренко, Л. Пovalій, О. Тимофеева та ін.).

Формулювання мети статті та завдань. Водночас ми знаходимо невелику кількість наукових розвідок, які стосуються проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти до виховання шанобливого ставлення до батька.

Тому **метою статті** стало обґрунтування методики підготовки майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька у дошкільників.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасний соціум характеризується кризовим становищем сучасної сім'ї та зниження її виховного потенціалу. Про це свідчать такі негативні тенденції в суспільстві: збільшення числа розлучень, зростання кількості неповних сімей, дисгармонія стосунків в родині, послаблення психолого-педагогічної складової в освіті батьків [3].

На жаль, більшість дітей розбещені фінансовою підтримкою батьків, у них недостатньо розвинене почуття поваги до дорослих, вони прагнуть до прагматичних цінностей, в них формується домінуючий тип особистості.

Вбачаємо пряму залежність ефективності процесу виховання дошкільників від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів дошкільної ланки, де основною посадою є вихователь дошкільного навчального закладу – одна з тих відповідальних професій, від якої залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їхніх моральних переконань, зокрема, виховання шанобливого ставлення до батька [2].

Звернення до наукових доробків науковця О. Бутенко [2] дає підстави стверджувати, що «повага, пошана до людини розглядається як один із найважливіших показників моральності, що передбачає такі відносини між людьми, за яких у відповідних діях, мотивах, а також в соціальних умовах життя суспільства визначається гідність і самоцінність будь-якої особистості» [2].

Основу шанобливого ставлення до батька становить позитивне сприйняття дитиною емоційного, фізичного, психологічного образу батька, його статусу в родині і родинних відносинах. Це ставлення засноване на моральних знаннях і досвіді дитини та відображається в моральних учинках, безумовній повазі, турботі, гуманності, доброзичливості, довірі і допомозі [1].

Результатом такого виховання є вихованість шанобливого ставлення до батька, що виявляється у відчутті і прояві дитиною поваги, пошани до батька, піклуванні, ніжності та турботі про нього [2].

Перш ніж розпочати роботу зі студентами з означеного напрямку, з метою з'ясування реального стану готовності педагогів до виховання шанобливого

ставлення до батька у дошкільників, було проведено попередню роботу з вихователями дошкільних навчальних закладів.

Зупинимося на окремих її моментах.

Отож, на пошуковому етапі для конкретизації орієнтирів подальшого педагогічного дослідження, ми вважали за необхідне насамперед з'ясувати педагогічні чинники, що впливають на процес виховання шанобливого ставлення до батька в умовах дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Передовсім для отримання висхідних даних було проведено анкетування з педагогами. Вивчення відповідей на запитання, що пов'язані з розумінням педагогами поняття «шанобливе ставлення до батька», показав, що 75% педагогів правильно розуміють його сутність.

Проте результати анкетування та опитування свідчать про невикористаний виховний потенціал для формування цієї моральної якості у дошкільників, про що свідчать наступні факти.

Зокрема, при вивченні найбільш популярних методів виховання шанобливого ставлення до батька, з'ясовано, що педагоги недостатньо використовують такі методи: створення виховуючих ситуацій (7%), моделювання ситуацій (5%), інтерактивні методи (5%), створення ситуацій моральних переживань (6%), переконування (8%), оцінка і аналіз учинків (8%). А основне завдання вихователів – залучити дошкільнят до духовних переживань, вміти зробити прагнення дитячих душ ширими, глибокими, різносторонніми, наповненими почуттям поваги до батьків.

Ці навички формуються у дитини повільно, поступово, і їх виховання в значній мірі залежить від наполегливості та майстерності педагогів, що здійснюють виховний вплив на дошкільників, використовуючи різні методи.

Цікава тенденція виявилась при аналізі відповіді на запитання анкети: “У чому, на Ваш погляд, причина недостатньої сформованості шанобливого ставлення до батька у дошкільників?” 50% педагогів вказали на “недоглянутість або розбещеність дітей батьками», “недостатню роботу дошкільних навчальних закладів” (10%), “умови соціуму” – (22%). Лише десята частина педагогів визнала необхідною умовою ефективного виховання шанобливого ставлення до батька конструктивну взаємодію дошкільних навчальних закладів і сім'ї.

Для подальшого з'ясування уявлень вихователів з означеної проблеми проведено аналіз планів роботи, бесіди з вихователями, спостереження за різними формами роботи педагогів.

Аналіз планів роботи підтвердив результати анкетування. У планах роботи найчастіше вказувалися такі форми роботи, які спрямовувалися на передачу знань про традиції та сімейні цінності в родині. Зокрема, найчастіше планувалися заняття: “Моя мама найкраща”, “Наші сімейні свята”, “Домашні улюбленці”, “На гостину до бабусі”.

Встановлено, що дошкільний навчальний заклад традиційно зорієнтований на пізнавальний розвиток дітей і основний обсяг знань про зміст і значення моральних норм діти отримують на заняттях під час читання та обговорення творів художньої літератури (В. Сухомлинський «Сьома дочка», тощо), в ході бесід на морально-етичні теми («Про добро та милосердя», «Мій тато найкращий», «Професія мого тата» тощо), сюжетно-рольових ігор («Сім'я», «Діти-батьки» тощо), дидактичних ігор і вправ («Добре-погано» тощо).

Досліджувані були розділені на дві групи – контрольну та експериментальну. У контрольній групі заняття проводились за шкільною програмою та два рази на тиждень у секції загальної фізичної підготовки, де використовувались для розвитку сили юнаків еспандери, гантелі, гіри. У експериментальній групі – за шкільною програмою та два рази на тиждень у тренажерному залі фітнес-клуба “Тісіді”.

Для занять на тренажерах необхідно багато енергії у вигляді калорій, але це не означає, що можна з радістю є тортки перед тренуванням. Потрібна зовсім інша їжа – багата складними вуглеводами, білком і вітамінами. Основним «паливом» служить глюкоза, тому просто необхідно їсти каші, хліб з цілісного зерна, фрукти, овочі і бобові. Без вуглеводів енергії і сил буде дуже мало, а самі м'язи стануть в'ялими і слабкими. Тому юнакам необхідно було чітко засвоїти правила здорового харчування та налагодити питний режим. З приводу режиму харчування, тренер порадив їсти за півтори години до початку тренування і через такий же час після її закінчення. В іншому випадку з'їдена їжа буде заважати вам нормально переносити фізичні навантаження.

На початку дослідження ми провели антропометричні вимірювання які представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Дані антропометричних показників

	Зріст (см)		Вага тіла (кг)		Екскурсія гр.клітки (см)		ЧД (у хв.)	
	Поч	Кін.	Поч.	Кін.	Поч.	Кін.	Поч.	Кін.
Експериментальна група								
X	167	168,5	73,2	74,2	8,2	10,1	17	16,8
Δ	1,5 +1,0 + 1,9 –1,2							
Q	4,81	5,57	4,79	5,12	0,9	1,79	5,18	5,98
Контрольна група								
X	166,8	167,7	72,8	73,6	7,6	8,4	17,2	17,1
Δ	+0,7 + 0,8 +0,8 – 0,1							
Q	4,73	4,95	3,69	3,87	0,87	1,13	5,57	4,17

В наших дослідженнях ми не знайшли закономірного зв'язку таких параметрів, як окружність грудної клітки і спірометрії – функціональні зміни не співпадають з об'ємом їх грудної клітки при відносно більшій, в порівнянні юнаків контрольної та експериментальної групи.

Дані про морфо-функціональний стан досліджуваних показують, що більшість юнаків понад 90% мають гармонійний розвиток. Серед юнаків з дисгармонійним розвитком переважають ті, які мають дефіцит маси тіла.

Порівняльний аналіз фізичної підготовленості старшокласників на початку дослідження показав, що середній рівень розвитку основних фізичних якостей у юнаків нижчий за рівень вимог навчальної загальноосвітньої програми. Особливо низькими є показники силової підготовки старшокласників. Основний склад учнів, які проходили тестування отримали такі оцінки рівня фізичної підготовленості, які представлені в таблиці 2.

Заняття на тренажерах розвивають рухові здібності, сприяють зменшенню зайвої ваги, розвитку сили, гнучкості, координації рухів та витривалості людини.

Заняття у тренажерному залі поліпшує загальний стан організму, підвищує емоційний стан, урівноважує нервові процеси.

Метою нашої роботи є – дослідити можливість використання тренажерних систем для розвитку силових якостей підлітків та активізувати інтерес підлітків до фізичної культури.

В ході роботи ми поставили наступні завдання:

1. Ознайомитись з історією розвитку тренажерних пристроїв, їх класифікацією та застосуванням.

2. Дослідити вплив та дію тренажерних пристроїв на розвиток фізичних якостей юнаків 16–17 років.

3. Провести порівняльний аналіз занять для розвитку фізичних якостей юнаків 16–17 років за допомогою тренажерів та занять які проводяться без допоміжних засобів.

Результати дослідження.

Характерною ознакою спортивно-оздоровчого фітнесу є різноманітність форм і багатоваріантність програм його організації та розвитку. Загальна доступність спортивно-оздоровчого фітнесу сприяє масовій участі людей, особливо молоді, у тренуваннях на різних тренажерах. Тренажерне устаткування дозволяє ефективно розвивати різноманітні рухові якості і здібності, сполучати удосконалювання технічних умінь, навичок і фізичних якостей у процесі спортивного тренування, створювати необхідні умови для точного контролю і керування найважливішими параметрами тренувального навантаження.

Застосування тренажерів зі зворотним зв'язком дозволяє юнакам отримувати інформацію про якість виконання вправ. Якщо він виконав вправу погано, то може дізнатися в чому його помилки. В умовах роботи на тренажерах різко активізується процес самоконтролю, тобто свідомої оцінки кінцевого і проміжного результатів власної діяльності з наступним його регулюванням для досягнення найкращого ефекту.

Найважливішим у фізичному вихованні та спортивному тренуванні є здатність юнаків, які займаються самостійно здобувати знання, формувати і удосконалювати рухові навички та вміння. Викладач повинен не механічно передати готові зразки рухових дій, а виробити алгоритм рухів для організації та управління навчально-тренувальною, самостійною діяльністю юнаків. Успішному вирішенню цих завдань багато в чому може допомогти програмоване навчання, спрямоване на оптимізацію процесу навчання й тренування.

У дослідженнях брали участь 113 юнаків у віці 16–17 років ЗОШ № 8, 12 м. Слов'янськ.

На початку дослідження було проведено анкетування серед юнаків 16–17 років стосовно інтересу до занять фізичною культурою. Результати приголомшили – майже 75,62% юнаків не вважають уроки фізичною культурою (за шкільною програмою) цікавими, 36,7% юнаків займаються у секціях або клубах (футбол, боротьба, сучасні танці). Тому ми вирішили мотивувати юнаків заняттями у тренажерному залі, які впливають на розвиток сили й формування гармонійної тілобудови.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

З метою виховання шанобливого ставлення до батька організуються та проводяться спільно з батьками свята (День захисника Вітчизни, День Батька, тощо). Слід зазначити, що для виховання у дітей культури поведінки та певних моральних якостей, педагогами щоденно планується індивідуальна робота, однак цей вид роботи недостатньо використовується для виховання в дітей поваги до батька.

У результаті аналізу планів роботи, проведених бесід та спостереження за педагогічною діяльністю вихователів ми дійшли висновку, що робота з виховання шанобливого ставлення до батька проводилася фрагментарно, непослідовно та спрямована на передачу знань про професію батьків, сімейні традиції. Діяльність у цьому напрямку активізувалася при проведенні “Тижнів родини”, сімейних свят і має несистематичний характер.

Недостатньо уваги приділяється індивідуальним формам роботи, що дають змогу диференційовано підходити до особливостей сімейних стосунків в родині вихованця. Не забезпечується інтеграція впливів вихователів і батьків на означений процес, про що свідчить незначна кількість спланованих спільних заходів (диспутів, консультацій на батьківських зборах, індивідуальних бесід) з батьками.

Узагальнений аналіз програм, методичних посібників та наявного дидактичного матеріалу в дошкільних навчальних закладах, проведені спостереження й бесіди з вихователями, дають підстави стверджувати, що проблема виховання шанобливого ставлення до батька середовищі є найменш розробленою для застосування у практиці роботи дошкільних закладів

Експериментальну роботу з підготовки студентів до виховання у дітей шанобливого ставлення до батька було розпочато із консультативно-просвітницької роботи і реалізовано через організацію консультаційного центру «Батьківська педагогіка», мета якого полягала в усвідомленні студентами сутності поняття «шанобливе ставлення до батька»; їхній підготовці до роботи за експериментальною методикою з означеної проблеми.

За своєю структурою будь-яке ставлення складається з трьох складників: світоглядно-пізнавального, емоційно-вольового та дієвого (Г. Люблінська).

При цьому світоглядно-пізнавальний складник представлений такими якостями особистості, як пізнавальна активність, різноманітні пізнавальні інтереси, широта світогляду.

Емоційно-вольовий – проявом моральних відчуттів людини, що простежуються в органічному злитті з вольовим зусиллям особистості, її свідомій дисципліні.

У дієвому складнику ставлення виокремлено такі якості особистості, як самостійність і творча активність.

Отже, категорія ставлення є ключовою в формуванні і розвитку особистості, оскільки розкриває становлення смислового зв'язку, єдності людини і світу, самого змісту цієї єдності [2].

Тому експериментальне роботу зі студентами ми здійснювали поетапно відповідно до цих складників.

Перший (пізнавальний) етап діяльності консультаційного центру був спрямований на узагальнення та систематизацію знань у студентів щодо виховання у дітей шанобливого ставлення до батька. Було проведено лекції-бесіди, лекції з елементами дискусії, метод рольової гри, педагогічні ситуації, індивідуальні бесіди.

Найбільш вдалим, на нашу думку, стали такі теми заходів: «Батько в родині голова», «Із витоків народної педагогіки», рольові ігри: «Перше побачення», «Первісток в родині. Як його виховувати?», «Стилі спілкування з дитиною», «Щасливі батьки – щаслива дитина».

На другому (емоційно-вольовому) етапі використовувались такі види діяльності: тренінги з розвитку цілепокладання, креативності, спілкування і т. ін.; ділові ігри; дискусії; аналіз конкретних ситуацій; розробка проєктів «Виховання у дітей шанобливого ставлення до батька», «Повага до батька та ігрова діяльність дошкільників», «Ціннісні орієнтації в сімейному вихованні», «Повага до батька: методичний аспект» та ін.; розробки діагностувальних методик щодо визначення рівня сформованості поваги до батька у старших дошкільників, проведення презентацій своїх проєктів.

Практичні заняття було спрямовано на формування в студентів здатності адаптуватися, пристосовуватися до педагогічних ситуацій, діяти відповідно до норми посадових обов'язків.

Третій - діяльнісно-творчий етап формувального експерименту, який здійснювався під час проходження педагогічної практики, де студенти мали можливість здобути знання та вміння використовувати в умовах реальної роботи в дошкільних навчальних закладах.

Саме на практиці студенти визначали важливість своєї сфери діяльності, з'ясовували ступінь співвідношення своїх знань з практикою, а також важливість виховання у дітей шанобливого ставлення до батька у дітей.

З огляду на визначений зміст професійної підготовки студентів було доповнено завдання програми педагогічної практики. Майбутнім вихователям було рекомендовано такі методи виховання у дітей шанобливого ставлення до батька у дошкільнят: спостереження за взаємодією дітей; використання нових форм роботи з дітьми; підготовка матеріалів для бесіди з дітьми та батьками; участь у методичних семінарах вихователів (підготовка доповідей з досліджуваного конструкту, надання матеріалу); проведення консультацій для вихователів та батьків.

Практичний досвід, який отримали студенти під час проходження практики, дозволив їм оцінити свій рівень теоретичних знань, побачити реальні проблеми щодо виховання у дітей шанобливого ставлення до батька.

Висновки. Прикінцеві діагностичні зрізи дають змогу стверджувати про ефективність впровадження в навчально-виховний процес методики підготовки студентів до виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до батька. Підтвердженням цього є зафіксована динаміка підвищення рівнів готовності майбутніх фахівців дошкільного профілю до вихованості у дітей шанобливого ставлення до батька, а також позитивні відгуки студентів.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бутенко О. Г. Виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до матері: понятійно-категоріальний апарат / О. Г. Бутенко // автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, Одеса – 2011 – 24 с.
3. Хомишак О. Особливості батьківського виховання дитини в сім'ї / О. Хомишак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових

УДК 37.013.22

старший викладач Смоляр Олена Вікторівна

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ЮНАКІВ

Анотація. У статті зазначається, що застосування тренажерів у спортивно-оздоровчому фітнесі для розвитку силових якостей юнаків є одним із засобів формування позитивної мотивації до занять фізичною культурою. Інтерес підлітків до занять на тренажерах визваний можливістю зміцнити опорно-руховий апарат та м'язову систему, набутти досконалого вигляду у тіло будові, позбавитись комплексів. Заняття на тренажерах розвивають рухові здібності, сприяють зменшенню зайвої ваги, розвитку сили, гнучкості, координації рухів та витривалості людини.

Ключові слова: тренажери, юнаки, формування мотивації, свідомість, м'язова система, фізичної підготовленості.

Аннотация. В статье отмечается, что применение тренажеров в спортивно-оздоровительном фитнесе для развития силовых качеств юношей является одним из средств формирования положительной мотивации к занятиям физической культурой. Интерес подростков к занятиям на тренажерах вызван возможностью укрепить опорно-двигательный аппарат и мышечную систему, приобрести совершенного вида в тело строения, избавиться от комплексов. Занятия на тренажерах развивают двигательные способности, способствуют уменьшению лишнего веса, развития силы, гибкости, координации движений и выносливости человека.

Ключевые слова: тренажеры, юноши, формирования мотивации, сознание, мышечная система, физической подготовленности.

Annotation. The article notes that the use of simulators in the sports fitness for the development of power qualities of young men is one of the means of formation of positive motivation to physical training. Interest of teenagers in training on simulators called opportunity to strengthen the musculoskeletal system and the muscular system, buy perfect form in the body structure, to get rid of complexes. Training on simulators to develop motor skills, help reduce excess weight, develop strength, flexibility, coordination and endurance of man.

Keywords: trainers, boys, building motivation, consciousness, muscular system, of physical readiness.

Вступ. В підлітковому віці спостерігається значне зниження рухової активності на фоні падіння зацікавленості до занять фізичною культурою в школі та негативного ставлення до фізичної культури взагалі.

Для підвищення ефективності впливу фізичного виховання на розвиток організму підлітків, оптимізації їхньої рухової активності педагоги шукають нові підходи до складання фізкультурно-оздоровчих програм, визначають результативні форми організації діяльності підлітків та методичні прийоми і засоби, що активізують інтерес підлітків до фізичної культури.

використовувати комп'ютерні технології в навчанні. Уміння аналізувати інформацію, виокремлювати головне в інформаційному повідомленні, розуміти спрямування комунікації, прихований зміст повідомлень є необхідними на всіх етапах навчання. Подальше дослідження планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі формування інформаційної компетентності дошкільників засобами комп'ютерних технологій навчання.

Література:

1. Бондаровська В. М. Людина у світі інформаційно-комунікаційних технологій / В. М. Бондаровська, Н. І. Пов'якель // *Психолог.* – № 25 (169). – 2005. – С. 5-9.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. – К.: «Освіта України». – 2006. – 390 с.
3. Лещенко Л. Комп'ютерна залежність у дітей: виникнення і запобігання / Л. Лещенко // *Психолог.* – № 18-19 (258-259). – 2007. – С. 45-52.
4. Марченко Т. Можливі шляхи опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій / Марченко Т. // *Дитячий садок.* – 2011. – № 3(579). – С.17-19.
5. Олійник Ю. І. Способи використання інформаційних комп'ютерних технологій у підготовці фахівців галузі дошкільної освіти / Олійник Ю. І. // *Зб. наук. праць. Педагогічні науки.* – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – Вип. 51. – С. 403-408.
6. [kts-osvita.org.ua / files / Методичні рекомендації і поради щодо організації навчання комп'ютерної грамоти дітей в дошкільному навчальному закладі / comp_in_dnz_12.d.](http://kts-osvita.org.ua/files/Методичні_рекомендації_і_поради_щодо_організації_навчання_комп'ютерної_грамоти_дітей_в_дошкільному_навчальному_закладі/comp_in_dnz_12.d)

References:

1. Bondarovska V. M. Lyudina u sviti informatsiyno-komunikatsiynih tehnologiy / V. M. Bondarovska, N. I. Pov'yakel // *Psiholog.* – # 25 (169). – 2005. – S. 5-9.
2. Gurevich R. S. Informatsiyno-telekomunikatsiyni tehnologiyi v navchalnomu protsesi ta naukovih doslidzhenniyah: navchalniy posibnik dlya studentiv pedagogichnih VNZ i sluhachiv institutiv pislyadiplomnoyi osviti / Gurevich R. S., Kademiya M. Yu. – K.: «Osvita Ukraini». – 2006. – 390 s.
3. Leschenko L. Komp'yuterna zalezhnist u ditey : viniknennya i zapobigannya / L. Leschenko // *Psiholog.* – # 18-19 (258-259). – 2007. – S. 45-52.
4. Marchenko T. Mozhlyvi shlyahi opanuvannya pedagogami Informatsiyno-komunikatsiynih tehnologiy / Marchenko T. // *Dityachiy sadok.* – 2011. – # 3(579). – S.17-19.
5. Oliynik Yu. I. Sposobi vikoristannya informatsiynih komp'yuternih tehnologiy u pidgotovtsi fahivtsiv galuzi doshkilnoyi osviti / Oliynik Yu. I. // *Zb. nauk. prats. Pedagogichni nauki.* – Herson: Vidavnistvo HDU, 2009. – Vip. 51. – S. 403-408.
6. [kts-osvita.org.ua / files / Metodichni rekomendatsiyi i poradi schodo organizatsiyi navchannya komp'yuternoyi gramoti ditey v doshkilnomu navchalnomu zakladi / comp_in_dnz_12.d.](http://kts-osvita.org.ua/files/Methodichni_rekomendatsiyi_i_poradi_schodo_organizatsiyi_navchannya_komp'yuternoyi_gramoti_ditey_v_doshkilnomu_navchalnomu_zakladi/comp_in_dnz_12.d)

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) ті інші]. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – Випуск 37 –С. 225-231

References:

1. Bekh I. D. Vykhovannya osobystosti: u 2 kn. Kn. 2: Osobystisno oriyentovanyu pidkhd: Teoretyko-tekhnohichni zasady / I. D. Bekh. – K.: Lybid', 2003. – 344 s.
2. Butenko O. H. Vykhovannya u starshykh doshkil'nykiv shanoblyvoho stavlennya do materi: ponyatiyno-katehorial'nyy aparat / O. H. Butenko // *avtoreferat dysertatsiyi na здobuttya naukovooho stupenya kandydata pedahohichnykh nauk, Odesa* – 2011 –24 s.
3. Khomyshak O. Osoblyvosti bat'kivs'koho vykhovannya dytyny v sim yi / O. Khomyshak // *Psykhologo-pedahohichni problemy sil'skoyi shkoly: zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny* / [red. kol.: Pobirchenko N.S. (hol. red.) ti inshi]. – Uman': PP Zhovtyy, 2011. – Vypusk 37 –S. 225-231

Педагогіка

УДК 372.851

доцент кафедри графіки,

заслужений працівник культури України Кириченко Іван Миколайович
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІнь МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОСНОВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ГРАМОТИ

Анотація. У статті розглянуто педагогічні умови розвитку творчих умінь студентів у процесі навчання образотворчої грамоти. Запропоновано виконання творчих робіт в естампній графіці та інших художніх техніках. Вісвітлено методи навчання основ образотворчої грамоти.

Ключові слова: розвиток творчих умінь, майбутні вчителі образотворчого мистецтва, методика навчання основ образотворчої грамоти, естампна графіка.

Annotation. The article reviews the pedagogic conditions for the development students` creative skills in the process of fine arts studying. The performance of art works in a plate graphic art and other techniques is proposed. The methods for studying fine arts are highlighted.

Keywords: development of creative skills, future teachers of fine arts, methods for studying fundamentals of fine arts knowledge.

Сучасні завдання викладання малюнка, живопису й композиції та формування творчих умінь школярів відповідно до програми “Образотворче мистецтво у середній загальноосвітній школі” вимагають від учителя образотворчого мистецтва таке:

- виховувати в дітей інтерес до образотворчого мистецтва й формувати естетичне ставлення до нього;
- розкривати школярам специфіку художньо-образного відображення довкілля засобами малюнка, живопису й композиції;

- давати знання з основ образотворчої грамоти, формувати навички малювання з натури, з пам'яті та за уявою;

- розвивати в дітей творчі здібності, просторове мислення, образну уяву, фантазію та вміння самостійно створювати сюжетні композиції, формувати творчі вміння.

Для вирішення завдань, які ставить школа перед учителем, майбутній учитель образотворчого мистецтва має бути творчою особистістю – збагачувати себе новими знаннями, вміннями, навичками з основ образотворчої грамоти, бездоганно володіти техніками образотворчого мистецтва, постійно вдосконалювати фахову майстерність, розвивати творче мислення й формувати творчі вміння.

Провідним завданням підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва було формування творчих умінь у студентів у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти на початкових етапах навчання (1–2-й курс). Домінантним при цьому був принцип творчої активності суб'єктів педагогічної взаємодії, сутність якого розкрито в працях М.М. Ростовцева, М.Д. Касьяненка, В.А. Семиченко.

Враховуючи специфіку поставлених перед дослідженням завдань та особливості змісту дисциплін образотворчого циклу, реалізація принципу творчої активності суб'єктів педагогічної взаємодії потребувала визначення педагогічних умов, урахування яких гіпотетично сприяє формуванню творчих умінь у майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Кожному етапу навчання студентів були притаманні певні *умови зовнішнього (незалежні від суб'єкта діяльності) та внутрішнього змістів*.

До *зовнішніх, об'єктивних стосовно студентів педагогічних умов віднесено такі*: вдосконалення змісту експериментального навчання з урахуванням навчально-виховних та розвивально-пізнавальних функцій малюнка, живопису й композиції як навчальних дисциплін; розгортання практичних завдань від простого до складного за їх змістовим і технічним навантаженням, а також принципу оптимального поєднання творчих завдань професійно-педагогічної спрямованості та художньо-творчого зростання вчителя як художника.

За цієї педагогічної умови формувальним експериментом передбачають забезпечення (за А.І. Єрьомкіним) таких видів зв'язків між малюнковим, живописним і композиційним змістами навчання, як:

- генетичний – засобами переходу від одного знання чи вміння до іншого, складнішого порядку, відштовхування від актуалізованого досвіду з проявом і перетворенням простих умінь на структурно складні;

- структурний, що забезпечує зв'язки між новоутвореними вміннями й базовими знаннями, коли продукт малювання, живопису чи композиції самоаналізується, самопроектується, самооцінюється з позицій засвоєних образотворчих законів, засобів і прийомів;

- корелятивний безпосереднього та опосередкованого змісту, коли викладач розкриває, а студенти усвідомлюють залежності між окремими навчальними дисциплінами, що опосередковані такими завданнями, виконання яких потребує творчого синтезу знань і умінь міжпредметного змісту. Внаслідок цього з'являється сукупний грамотно виконаний композиційний продукт образотворчої діяльності, побудований за законами кореляції, тобто з

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

- створювати умови для найшвидшого, перспективного розвитку дитини, становлення її творчих здібностей;

- вирішувати завдання конструктивної діяльності, розвивати просторові уявлення дітей [6, с. 6].

Інтернет, комп'ютерні ігри захоплюють увагу дітей, приваблюють їх динамічними сюжетами, дають змогу переживати гострі відчуття. Дедалі більше дітей просиджують за комп'ютерним екраном, який дуже часто негативно впливає на них, спричинюючи певні зміни в їхній свідомості, у взаєминах з оточенням та поглядах загалом [1, с. 16].

Слово «Internet» (походить від англійського «International Net») перекладається як Всесвітня (Міжнародна) мережа. Витоки комп'ютерних мереж можна знайти в 60-х роках минулого століття, коли американські науковці проводили експерименти з поєднання комп'ютерів між собою через телефонні лінії. Під час цих експериментів виникла необхідність створення таких протоколів зв'язку, які дозволили б з'єднувати комп'ютери між собою через складні мережі. Університети США, а згодом Європи, Австралії, деяких країн Африки й Азії, приєднавши до мережі потужні ресурси своїх обчислювальних центрів, буквально на очах створили інформаційний кіберпростір з властивостями звукуватись до розміру дисплея персонального комп'ютера та поширюватись на всю планету за лічені секунди [2, с. 37].

У процесі засвоєння й використання комп'ютера в психіці дітей дошкільного віку виникає низка змін як позитивного, так і негативного характеру. Серед них найбільш істотними для дітей дошкільного віку є адинамія, порушення спілкування, формалізація знань.

Крім цих загальних наслідків є й один специфічний. Як зазначається в дослідженнях інформаційно-психологічної безпеки, за умови доступу в глобальну комп'ютерну мережу Інтернет у користувачів подекуди виникає, так званий синдром, Інтернет-залежності, що виражається насамперед в абсолютній «поглиненості» інформаційним, комунікативним, ігровим видами діяльності в Мережі Інтернет.

Психологи (К. Янг та Ф. Сарасота) у 2001 році заявили, що діти дошкільного віку особливо підпадають під вплив Інтернет-залежності. І особливо насторожує те, що кількість користувачів цього віку невпинно зростає. Посилаючись на дослідження Кімберлі Янг, В. Бондаровська та Н. Пов'якель виділили такі ознаки Інтернет-залежності:

- ейфорія (піднесений стан) від перебування в Інтернеті;
- відмова від харчування та сну заради розваг в Інтернеті;
- багатогодинне просиджування в Інтернеті;
- погіршення пам'яті й уваги;
- нехтування інтересів рідних, близьких та друзів заради перебування в Інтернеті;

- роздратованість від того, що хтось або щось не дає змоги користуватись Інтернетом [1, с. 21].

Як зауважує Л. Лещенко, відгороджувати дітей від комп'ютерних технологій – це неприпустима помилка, бо вони є частиною майбутнього. По-перше, це загальмує освіту, по-друге, знизить соціальний статус, який призведе до втрати особистісного «Я» серед однолітків [3, с. 45].

Висновки. Отже, інформаційний потік здійснює вплив на формування системи знань й емоційну сферу сприйняття дитини, тому необхідно широко

покоління підготовленого до роботи з комп'ютером – важлива перспектива як для розвитку суспільства в цілому, так і для молодого покоління, яке зростає. Адже комп'ютер міцно ввійшов в науку, промисловість, культуру нашого суспільства. А для майбутнього покоління він стане часткою їхнього життя.

Використання комп'ютерних технологій активізує пізнавальну активність та розвиває самостійність, створює умови для продуктивної діяльності дитини, сприяє розвитку наочно-образного мислення дитини старшого дошкільного віку. Особливо успішно формуються за допомогою комп'ютерних технологій спеціальні якості мислення – динамічні просторові уявлення, що розвивають символічні функції наочно-образного мислення.

Практика використання комп'ютера в дошкільному навчальному закладі показує, що у дитини, яка оволоділа елементарною комп'ютерною грамотою добре розвинуті уява, пам'ять, мислення [6, с. 6].

В організації занять дітей з комп'ютером важливе значення мають ознайомлювально-адаптаційний, освітньо-виховний і творчий етапи. Завдання пізнавального характеру включають в себе ознайомлення дітей дошкільного віку:

- з комп'ютером, як сучасним інструментом для обробки інформації, який розширює інформаційне поле людини та її можливостей;
- з історією виникнення комп'ютерних технологій та можливостями їх використання у різних сферах життя загалом;
- з елементарними поняттями про основні частини комп'ютера, їхнє призначення та правилами безпечної поведінки з ним;
- з початковими навичками роботи за комп'ютером (користуватися клавіатурою, «мишкою», управляти елементами робочого столу, файловою системою), які потрібні для свідомого оволодіння основами комп'ютерної грамотності на рівні початківця [6, с. 6].

Завдання освітньо-виховного характеру поєднують у дітей такі можливості:

- створювати передумови елементарного усвідомлення способів дій та розв'язання завдань за допомогою комп'ютера;
- формувати елементарні математичні поняття, удосконалювати навички рахунку, вміння працювати з цифрами і геометричними фігурами, орієнтуватися на площині і у величинах;
- розвивати комунікативні здібності, розширювати словниковий запас і знання про довкілля, формувати граматичний лад мови, звукову культуру мовлення, вміння читати;
- формувати вміння оперувати символами (знаками), узагальненими образами, здійснювати аналіз, порівняння і узагальнення.
- розвивати емоційно-вольову сферу дитини (самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість), прилучати до співробітництва, формувати естетичний смак [6, с. 6].

Завдання творчого характеру:

- розвивати і виділяти суттєве в явищах довкілля (порівнювати, бачити схоже та відмінне, вчитись розмірковувати, знаходити причини явищ, аналізувати та робити висновки з приводу побаченого на екрані монітора);
- розвивати здатність до створення малюнку, конструкції, образу, фантазії, розповіді по картинці, звукового аналізу слів засобами комп'ютерних технологій;

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

урахуванням оптимального співвідношення, відповідності, взаємозв'язку зображувальних засобів, прийомів, технік [1].

Формуванню творчих умінь з малюнка, живопису та композиції сприяють усі види образотворчого мистецтва. Так, декоративна робота народних майстрів допомагає студентам набути техніки акварельного живопису: засвоїти вміння вільно малювати відразу пензлем (без попереднього зображення олівцем) спочатку декоративних мазків, листочків, квітів, а далі – візерунків з рослинним й тваринними елементами та складних декоративних композицій із людьми. У взаємозв'язку різних видів образотворчого мистецтва з усією навчально-виховною роботою на факультеті створюються нові можливості ознайомлення з навколишньою дійсністю, студенти збагачуються різними способами образного зображення її. З огляду на це заняттям з малюнка, живопису й композиції приділено особливу увагу – як основні формування творчих умінь у студентів.

До зовнішніх умов формування творчих умінь у студентів вважалося за необхідне віднести доцільно структуровану систему методів навчання образотворчій діяльності.

Компонентами цієї системи виступали методи довільного й цілеспрямованого спостереження предметів навколишнього світу; бесіди з використанням матеріалу з історії образотворчого мистецтва та культури; цілеспрямовані екскурсії в природу з плерними зарисовками; методи аналізу довкілля та розвитку зорової пам'яті; методи керування (настанови), що використовувалися на всіх етапах навчання образотворчої діяльності; методи виконання завдань у техніці естампної графіки, мозаїки, вітражу, метод самостійної студійної діяльності для розвитку творчого потенціалу вчителя як можливого художника.

На всіх етапах навчання наскрізним був метод спостереження.

Спираючись на набутий досвід безпосереднього сприймання, студенти включалися в процес цілеспрямованого спостереження як діяльності, що змушувала здійснювати аналіз і синтез, усвідомлювати сприйняте.

Спостереження і спостережливість для художника – це не лише риса пізнавальної діяльності, метод оволодіння умінням розглядати предмети, а й здатність орієнтуватися в часі й просторі, бачити в дрібницях головне, це способи оволодіння прийомами абстрагування та узагальнення суттєвого, моделювання різноманітних за формою композицій, пошуку художніх образів тощо.

Серед педагогічних умов, включених в експериментальне навчання, чільне місце посідало виконання завдань з малюнка, живопису й композиції в техніці естампної графіки.

Естампна графіка – це художні твори, що відбиті на папері з дошки (деревина, лінолеум, різні види металу, пластмаси, картон та ін.) різними способами друкування (техніка високого, глибокого ц плоского друку) а тоні та кольорі. Естампна графіка має великі можливості для формування умінь цілеспрямовано спостерігати й аналізувати навколишню дійсність, розвивати так необхідні зорову пам'ять та творче мислення замість механічного копіювання натури, здійснювати художньо-образні зображення.

Тому при виконанні академічних завдань із малюнка й живопису в оригінальній графіці (олівцями, фарбами) студенти залучалися до створення

окремих робіт в естампній графіці (гравюри, офорти, акватипії, монотипії тощо).

Творчі вміння, здобуті під час роботи з естампами, сприяли розв'язанню академічних завдань у традиційній техніці (олівцями, фарбами) на вищому художньому рівні.

Для розвитку фахово-педагогічних і творчих умінь до експериментального навчання студентів включають і поєднання традиційних технік із декоративно-прикладними (мозаїка, вітраж, гобелен).

Організовувався аналіз однієї й тієї ж за змістом роботи, але виконаної в різних техніках.

Значна увага приділялася цілеспрямованим екскурсіям у природу, під час яких студенти сприймали предмети в природних умовах, безпосередньо спостерігали й зображували природу, її рослинний і тваринний світ, успішно виконували програмові завдання запропонованої системи навчання. Спостережуване в натурі мало викликати в студентів глибші естетичні переживання, що сприяло б творчому сприйманню й зображенню. Цілеспрямовані спостереження й плернерні зарисовки здійснювалися для поглиблення знань і умінь студентів, набутих на заняттях з основ образотворчої грамоти, для збагачення виднокругу й активізації самостійної творчої роботи над композицією (квіти, овочі, фрукти, пейзаж із комахами, птахами, тваринами, міський пейзаж). Кожну екскурсію організовували для того, щоб розкрити тему завдання, навчити сприймати і зображувати красу природи, знаходити в ній гармонію, лінії, форму й колір, розуміти, бачити й зображувати явища лінійної та спостережуваної перспективи.

Зображенню риб, птахів і тварин передували аналіз їх та малювання іграшок, муляжів і опудал. Уміння зображувати тваринний світ закріплювали в процесі створення різних композицій у натюрмортах, пейзажах тощо.

Зображенню голови людини передував цілий ряд навчально-творчих завдань, виконання яких забезпечувало поглиблення теоретичних знань і навчально-творчих умінь для зображення найскладнішої натури.

На основі знань про закономірності пластичної анатомії студенти малювали гіпсові частини голови (очі, ніс, рот, вуха), обрубковочну голову, маску й голову Давида, череп у трьох положеннях, гіпсову античну голову (три послідовні етапи її), екорше голови в трьох положеннях і нарешті – голову натурника. Всі головні завдання виконувалися в малюнку, живопису й композиції, останнє – здебільшого в естампній графіці, й сприймалися як художній графічний твір мистецтва.

Особливу увагу приділяли ознайомленню студентів із послідовністю й правилами виконання завдань із малюнка, живопису й композиції.

Такою була система формування в студентів – майбутніх учителів образотворчого мистецтва професійно доцільних знань і умінь, достатніх для забезпечення реалізації Державних стандартів освіти і, зокрема, надання нового змісту у викладанні образотворчого мистецтва.

У цілісній системі формувального експерименту чільне місце посідали такі психолого-педагогічні умови:

- забезпечення особистісно-формувальної функції образотворчої діяльності засобами активізації пошуково-творчої міжособистісної взаємодії: викладач – студент – учень;

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

але й доцільність використання комп'ютера, а, також визначають особливу його роль в розвитку інтелекту і особистості дитини у цілому (С. Новосьолова, Г. Петку, І. Пашелите, С. Пейперт, Б. Хантер й ін.). Тільки у взаємодії педагога (вихователя), дитини і комп'ютера можна досягти позитивного результату. Сьогодні вже можна говорити про допустимість використання комп'ютера в роботі з дітьми дошкільного віку, то теоретичні, дидактичні й методичні аспекти подібної роботи ще вимагають всебічного й глибокого вивчення.

Поділяючи точку зору багатьох дослідників, основною метою використання комп'ютера в дошкільній установі слід вважати всебічний розвиток дитини, підготовку її до життя й діяльності в «комп'ютерній дійсності». Тобто, формування у неї позитивного емоційного ставлення до комп'ютера, сприйняття його як помічника в різних видах діяльності, розуміння його призначення й можливостей для досягнення поставленої мети. Адаптація до «комп'ютерного» світу не тільки полегшить дитині входження в доросле життя, але й буде сприяти ефективності навчання за допомогою комп'ютера й використання його в ігровій діяльності.

Інтерес до комп'ютера у дітей старшого дошкільного віку проявляється в стійкому позитивному ставленні до нього, у бажанні і прагненні діяти з ним, у перевазі цього виду діяльності іншим видам. Розвиток дітей в умовах взаємодії з комп'ютером ґрунтується на створенні в них відповідних мотиваційних установок, на зміні (при необхідності) характеру і обсягу завдань, на забезпеченні активності в роботі з комп'ютером, в ході якої діти поступово стають суб'єктами діяльності. Вище описане, засвідчує про усвідомлення дитиною своїх можливостей, збільшення самостійності в спілкуванні з комп'ютером і, як наслідок – до вирішення основного завдання – розвитку особистості, адаптованої до «комп'ютерної діяльності».

Відтак, слід стверджувати, що комп'ютер в дошкільному навчальному закладі можна розглядати як сучасний засіб діяльності дитини старшого дошкільного віку. Введення його у систему дидактичних засобів можна вважати істотним фактором збагачення інтелектуального, естетичного, морального і фізичного розвитку дитини, розвитку творчих здібностей та формування особистості.

Дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених (Т. Бабакова, І. Васильєва, Ю. Горвіц, Б. Хантер, та ін.) свідчать, що використання комп'ютера в дошкільному віці можливе і необхідне, воно сприяє підвищенню інтересу до навчання, його ефективності, розвиває дитину всебічно.

Водночас, існують альтернативні думки щодо використання комп'ютера в дошкільному віці. Учені стверджують про шкоду, якої завдає комп'ютер інтелекту дитини, оскільки в основі комп'ютерних ігор – моторні реакції, а не свідомі психічна діяльність. У маленьких комп'ютерних гравців, на відміну від тих, хто малює, ліпить, моделює з натуральних предметів значно гірше розвиваються лобові частини мозку, які регулюють самоконтроль, удосконалюють пам'ять, сприяють накопиченню знань, тобто відповідають за інтелектуальний розвиток. Попри все, слід враховувати, що комп'ютер шкодить фізичному розвитку дитини, оскільки є джерелом електромагнітних коливань.

Використання комп'ютерів для занять з дітьми в дошкільних навчальних закладах ще не стало масовим, а тільки починається. Ідея виховання нового

Однією з найважливіших функцій комп'ютерних ігор є *навчальна*. Комп'ютерні ігри створені так, що дитина може собі уявити окреме поняття або конкретну ситуацію, а одержати узагальнене поняття про всі схожі предмети або ситуації. У такий спосіб у дитини розвиваються такі важливі операції мислення як узагальнення і класифікація. Під час гри на комп'ютері, дитина рано починає розуміти, що предмети на екрані – це не реальні речі, а тільки символи цих реальних речей. Звідси, у дітей починає розвиватися знакова функція свідомості, тобто розуміння того, що є кілька рівнів довкілля – це й реальні речі, і картинки, схеми, слова або числа і ін.

Під час комп'ютерних занять у дітей поліпшуються пам'ять і увага. Діти в ранньому віці мають мимовільну увагу, тобто вони не можуть усвідомлено намагатися запам'ятати той чи той матеріал. Дитина мимоволі звертає увагу на навчальний матеріал якщо він є яскравим й цікавим. І тут комп'ютер є незамінним помічником, тому що передає інформацію у привабливій для дитини формі, а це не тільки прискорює запам'ятовування матеріалу, але й робить його осмисленим і довгостроковим.

Заняття дітей на комп'ютері має велике значення не тільки для розвитку інтелекту, але й для розвитку їхньої моторики. У будь-яких іграх, від найпростіших до складних, дітям необхідно вчитися натискати пальцями на певні клавіші, що розвиває дрібну моторику. Учені зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу. Як і руки, очі також широко представлені в корі головного мозку. Чим уважніше ми вдивляємося в те, над чим працюємо, тим ефективнішим буде процес запам'ятовування. Ось чому так важливо формувати моторну координацію і координацію спільної діяльності зорового й моторного аналізаторів, що з успіхом досягається на заняттях, де діти працюють з комп'ютером.

Спілкування з комп'ютером викликає в дітей жвавий інтерес, спочатку як ігрова діяльність, а потім і як навчальна. Цей інтерес лежить в основі формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять і увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі.

Педіатр з університету Вейна – Сяомін Лі і психолог з університету Огайо – Меліса Аткинс дійшли висновку, що дошкільники, які користуються комп'ютером, краще підготовлені до одержання середньої освіти. Як з'ясувалося, малолітні комп'ютерщики набагато успішніше проходять тести на підготовку до школи в порівнянні з їхніми однолітками. У той же час, відеоігри не справляють подібного позитивного впливу на розвиток пізнавальних здібностей дітей, так як робота з персональним комп'ютером.

Однак, крім ігор, дошкільники, наслідуючи батьків, намагаються на комп'ютері ще й працювати: вони друкують, малюють, пробують користуватися різними пристроями та програмами. Використання комп'ютера поліпшує дитячі моторні навички й здібності щодо мови, допомагає розпізнавати цифри та літери.

Комп'ютеризація поступово проникає практично в усі сфери життя й діяльності сучасної людини, вносить свої корективи й у підходи до виховання дітей дошкільного віку.

Вітчизняні та закордонні дослідження з використання комп'ютера в дошкільних навчальних закладах переконливо доводять не тільки можливість,

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

- стимулювання творчого самовираження студентів, стану захоплення творчою діяльністю під час створення художніх образів, самостійність і активність у творчій діяльності;

- формування яскраво вираженої індивідуальності вчителя-художника завдяки оптимальному поєднанню двох типів сприймання зображуваної моделі: аналітико-технічного та емоційно-образного сприймання предметів (за В.С. Кузіним та М.С. Медведєвим), що відображаються на образотворчій площині. Ця умова реалізувалася завдяки виконанню численних ескізів, замальовок з натури із включенням емоційно-образної сфери особистості.

Методика поетапного формування знань, творчих умінь є найдоцільнішою для студентів із загостреним емоційно-образним сприйманням. З опорою на цей вид сприймання увага студентів спрямовувалася на всебічне розпізнання натури та осмислення образотворчих дій. Включення мислення в чуттєве сприймання натури значно збагачувало формування образу, було поштовхом для самостійної, свідомої та творчої роботи над його реалізацією на картинній площині. При цьому особлива увага приділялася актуалізації знань про закономірності лінійної та повітряної перспектив, теоріям тіней, кольорознавства, пластичної анатомії, композиції.

Знання закономірностей малюнка, живопису і композиції виступали як важлива передумова для формування творчих умінь, образного мислення та уяви. Застосовуючи ці знання, студенти вчилися відображати предмети навколишньої дійсності, виявляти до них своє ставлення, образно їх сприймати й зображувати.

При цьому ми виходили із “золотого правила” дидактики, сформульованого Я.А. Коменським: “Все, що тільки можна, давати для сприймання чуттями, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, те, що підлягає смаку, – смаком, доступне дотикові – через дотик. Якщо будь-які предмети можна сприймати відразу кількома чуттями, нехай вони відразу схоплюються кількома чуттями...[2, с.159]”.

Для розвитку чуттєвого сприймання натури (її форми, пропорцій, конструктивної побудови, світлотіні, кольору) в процесі вивчення законів образотворчої граматики використовували різні наочні посібники (моделі, таблиці, репродукції), кінофільми, діафільми, виконували швидкі начерки з наступним аналізом.

Велике значення приділяли використанню репродукцій картин та ілюстративного матеріалу для правильної композиційної побудови на площині паперу малюнка та живопису, для виділення сюжетно-композиційного центру, досягнення взаємозв'язку всіх елементів композиції. Діяльність студентів активізували за допомогою використання художніх картин та ілюстрацій. З опорою на них роз'яснювали суть творчості, аналізували:

- виділення художником у картині сюжетно-композиційного центру (місцем, величиною, кольором, детальним промальовуванням характерних рис певного образу);

- передавання цілісності, контрасту, життєвості, образності, емоційності, динаміки образів (на основі асиметрії та діагональної побудови);

- розміщення об'єктів у просторі відносно один одного на предметній площині картини;

- техніку виконання роботи.

Отже, ефективність окреслених педагогічних умов, визначених на основі врахування принципів творчої активності, педагогічної взаємодії студентів і викладача, експериментально перевірялася у процесі формування творчих умінь у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Педагогічні умови формування творчих умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва дають позитивні результати лише в цілісній системі завдань навчальної і творчої роботи та у взаємозв'язку малюнку, живопису і композиції з іншими художньо-графічними дисциплінами. У процесі фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва застосовуються науково обґрунтовані методи викладання, які гармонійно поєднують творчі та навчальні завдання.

Література:

1. Еремкин А.И. Система межпредметных связей в высшей школе. – К.: Вища шк., 1984. – 152 с.
2. Коменський Я.А. Вибрані педагогічні твори. Велика дидактика. – К.: Рад. шк., 1940. – Т.1. – 248 с.

References:

1. Eremkin A.I. The system ties in High society mezhpredmetnyh school. - K.: Higher HQ., 1984. - 152 p.
2. JA Comenius Selected pedagogical works. Great didactics. - K.: Soviets. HQ., 1940. - Vol.1. - 248 p.

Педагогіка

УДК: [37.091.12:364-78]”19”

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки Ковальова Ольга Володимирівна
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА С. ШАЦЬКОГО ТА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Анотація. У статті розкрито становлення та розвиток педагогічного колективу С. Шацького. Автор також розкриває та робить аналіз особливостей їхньої соціальної роботи.

Ключові слова: соціальна робота, соціальне середовище, педагогічний колектив, педагоги-однодумці.

Аннотация. В статье раскрыто становление и развитие педагогического коллектива С. Шацкого. Автор так же раскрывает и анализирует особенности их социальной работы.

Ключевые слова: социальная работа, социальная среда, педагогический коллектив, педагоги – единомышленники.

Annotation. In the article the formation and development of pedagogical team of S. Shackiy are carried out. The author lights out and analyses also peculiarities of their social work.

Keywords: social work, social environment, pedagogical team, like-minded people.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротаєнко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов).

Психолого-педагогічні аспекти комп'ютеризації педагогічного процесу розкриті в наукових доробках вчених (П. Гальперіна, Б. Гершунського, М. Ігнатенка, Ю. Машбиця, В. Монахова, П. Підкасистого, З. Слєпканя, Н. Талізної, О. Тихомирова та ін.).

У дисертаційних дослідженнях висвітлили особливості використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі такі науковці (В. Безуглий, Н. Голівер, С. Какяліна, К. Ковальова, В. Краснопольський, А. Сільвейстер та ін.).

Сьогодні комп'ютерні технології навчання є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку дитини. Цей спосіб дозволяє дитині з інтересом навчатися, знаходити джерела інформації, виховувати самостійність і відповідальність при одержанні нових знань, розвивати дисципліну інтелектуальної діяльності [5, с. 404].

В реаліях сьогодення вкрай важливо, з одного боку, щоб діти дошкільного віку під час освоєння комп'ютерних технологій навчання отримали глибокі знання, стали всебічно розвиненими особистостями. З іншого, постала нагальна проблема педагогічного, психологічного, культурологічного захисту дітей дошкільного віку від надлишкових, деструктивних та руйнівних впливів комп'ютерних технологій.

Тому, підвищену увагу приділяють вчені (соціологи, культурологи, педагоги, психологи, медичні працівники) проблемі впливу комп'ютерних технологій на становлення особистості дитини дошкільного віку.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті зумовлюються потребою у висвітленні теоретичних аспектів процесу становлення особистості дитини-дошкільника у контексті впливу комп'ютерних технологій.

Виклад основного матеріалу статті. Нова картина світу, що формується в молодого покоління під впливом комп'ютерних технологій, призводить до певних змін у психології: змінюється механізм сприйняття світу, виникають специфічні ціннісні орієнтації, несподівані способи самореалізації особистості.

Комп'ютер, як інструмент для обробки інформації, може служити потужним технічним засобом навчання і відігравати роль незамінного помічника у вихованні та навчанні дітей.

В реаліях сьогодення, існують, принаймні, три підходи до застосування комп'ютера в дошкільних установах, а саме:

- формування у дітей перших навичок роботи з ним;
- застосування комп'ютера як засобу навчання (читання, письмо, математика тощо);
- використання комп'ютера як засобу, що впливає на розвиток пізнавальних процесів дитини: (мислення, уява, пам'ять, мова).

Науковці зауважують: чим раніше дитина познайомиться з комп'ютером, тим меншим буде психологічний бар'єр між нею і машиною, тому що в дитини практично немає страху перед технікою.

Спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером починається з комп'ютерних ігор, ретельно підібраних з урахуванням віку й навчальної спрямованості.

Анотація. Стаття посвящена проблемі становлення личности ребенка-дошкольника в контексте влияния компьютерных технологий. Дается ретроспективный анализ взглядов ученых по отмеченной проблеме. Раскрыты аспекты личностных качеств молодого поколения, которые формируются под воздействием компьютерных технологий. Выделены признаки Интернет-зависимости детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: компьютерные технологии, ребенок дошкольного возраста, дошкольное образовательное учреждение.

Annotation. The article deals with the problem of personality preschooler child in the context of the impact of computer technology. We give a retrospective analysis of the views of scientists definite problem. Reveals aspects of the personality of the young generation who are influenced by computer technology. Author determined features of the Internet-dependent preschool children.

Keywords: computer technology, child preschool, preschool educational institution.

Вступ. Із виникненням інформаційного суспільства основну роль у процесі становлення особистості дитини дошкільного віку відіграють комп'ютерні технології. Тому сьогоденний стан цивілізаційного розвитку висуває нові вимоги до системи освіти й виховання покоління, яке зростає. Одне із основних завдань навчально-виховного процесу ДНЗ в сучасних умовах полягає не стільки в накопиченні різноманітної інформації засобами комп'ютерних технологій, скільки в засвоєнні соціокультурного досвіду побудови людських стосунків і на цій основі збагачення уявлень дітей про довкілля.

Комп'ютерні технології – це технології навчання із використанням комп'ютера, його програмного забезпечення та мультимедійних засобів, які розв'язують такі дидактичні завдання, без яких використання комп'ютера недостатньо ефективне. Під час комп'ютеризації освіти комп'ютер виступає як: об'єкт вивчення, основний технічний пристрій для оброблення інформації, допоміжний технічний засіб навчання для підвищення ефективності навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу [4, с. 18].

Проблема використання сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, висвітлена в роботах учених (Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін.). Науковці стверджують, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання є однією з форм підвищення ефективності навчального процесу.

У дослідженнях вітчизняних учених (М. Жалдака, Ю. Жука, В. Лапінського, В. Мадзігона, Н. Морзе, Ю. Рамського) розглянуто цілі, теоретичні та методологічні основи, психолого-педагогічні проблеми й можливості застосування нових інформаційних технологій у процесі навчання, а також аналізуються окремі програмні засоби навчального призначення.

Технології комп'ютеризованого навчання досліджували вчені (А. Ашероу, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молібог та зарубіжні – Г. Клейман, Н. Краудер, С. Пейперт, В. Скіннер) [5, с. 404].

Проблемою розробки й використання комп'ютерних технологій навчання займалися вчені (Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Іваськів, В. Лапінський, В. Мадзігон,

Вступ. Сьогодні, коли відбувається активне переосмислення історії нашого суспільства, С. Шацький викликає інтерес не тільки як педагог, який розробив гуманістичну концепцію виховання до революції в атмосфері реформаторської педагогіки, але й як фахівець, який разом зі своїм педагогічним колективом активно займався соціальною роботою.

Особливістю виховних ідей С. Шацького було те, що під впливом негативного відношення до державних навчальних закладів та реформаторської педагогіки, а також у результаті співпраці зі своїм педагогічним колективом він почав розробляти та вибудовувати свою концепцію. Він виходив із умов позашкільної, клубної роботи, народного дому. Центральною ідеєю соціальної роботи С.Шацького є розвиток дитини через створення умов для її життєдіяльності.

Педагогічний досвід С.Шацького у своїх дослідженнях розглядали як вітчизняні (І. Внукова, О.Ковальова), так і зарубіжні науковці (наприклад, А. Мудрік, В. Сластьонін, С. Черепанов, Є. Шиянов тощо).

Формулювання мети та завдань. Мета та завдання статті полягають у розкритті особливостей педагогічного колективу С. Шацького та аналізі їхньої соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу статті. С.Шацький відзначав, що майстер створюється підтримкою колективу. Результати роботи С.Шацького не змогли б ні теоретично оформитися, ні тим більше практично втілитися без тісного співробітництва педагогів, які були його однодумцями.

Соціальна робота впродовж творчого шляху С. Шацького постійно змінювалась. Ці зміни не могли не вплинути на мотивацію педагогів, організацію їхньої діяльності та стилю спілкування. Так, у 1905 р. С. Шацький знайомиться з О. Зеленко та Л. Шлегер. Вони запрошують його об'єднатися для роботи з дітьми. На цьому етапі спільної діяльності їх об'єднує перш за все інтерес до роботи з бідними дітьми, зацікавленість позашкільною та дошкільною роботою.

Подальші принципи організації співробітників будувались виходячи із загальної атмосфери «Сетlements – «Батьорого життя», де встановилися стосунки товариства і колективного вирішення всіх справ. Вибір демократичних принципів життя дітей висунув великі вимоги до педагогів. Вони повинні були бути готовими стримувати авторитарність, підкорятись загальним рішенням, дозволяти дітям робити їм зауваження, створювати можливості для повної самодіяльності дітей. Отже, педагоги були об'єднані не тільки за принципом народницького служіння дітям соціальних низів, але й через готовність педагогічно працювати у новому ключі, відмовившись від традиційних методів педагогіки, крім того, приналежність до гуртка вимагала втримання в себе певного ставлення до дітей, не по-панськи інтелігентського, а на «рівних». До речі, О.Зеленко спочатку не хотів приймати С.Шацького в компанію по роботі з дітьми саме тому, що вважав його «паном».

Припустимо, що в одного за плечима консерваторія, університет, а в іншого – три класи, але у діалозі – це рівні люди, які можуть зробити зауваження один одному. Досягнення такої рівності між педагогом і дитиною і було умовою об'єднання педагогічного колективу. Взагалі, для організації С.Шацького була характерна злитість дитячого і дорослого колективів. Джерелом єдиномислення, крім єдиної і психологічної готовності працювати по-новому, була також велика освіченість і культурність членів педагогічного

колективу. Всі вони були не тільки носіями кращих традицій російської інтелігенції, але й людьми, що мали велику освіченість, широкий культурний кругозір (широта якого підсилювалась знанням іноземних мов і подорожами за кордон) і, крім того, всім їм був притаманний високий творчий потенціал, постійний пошук.

Так, наприклад, у своїх спогадах про сумісну працю з О.Зеленко С. Шацький розповідає: «В один вечер тихой беседы с ним я услышал и другой проект – еще более туманный, но еще более захватывающий. Он указывал на то, что работа только с детьми недостаточна: надо работать с их семьями, с округом, с местным населением, иначе культурная деятельность всегда оторвана от жизни... Конечно, можно работать в одиночку, но лучше собрать кружок людей, взаимно помогающих друг другу в общей работе. Здесь могут быть объединены люди разных уровней знания, искусства, техники. Не нужно благотворительности, но следует развивать в людях инициативу, взаимопомощь, самодеятельность, помогать им устроиться по - человечески» [4, с. 251-256].

Педагогічний колектив С. Шацького працював здебільшого з дітьми робочих окраїн та орієнтувався на позашкільну та дошкільну роботу, тобто на найбільш нетрадиційну роботу. Педагоги – співробітники не тільки безкорисливо долучалися до цієї діяльності, але й віддавали власні кошти. О. Зеленко вніс гроші на розвиток роботи майстерень, С. Шацький та Л. Шлегер внесли гроші на розвиток товариства «Сетлемент». Кожен член колективу займався певною роботою: О. Зеленко – майстернями, Л. Шлегер – дошкільною роботою, В. Шацька – музичним вихованням та керувала клубом дівчат. Усі дуже поважно ставилися до творчих інтересів один одного.

Важливо відзначити, що до роботи у товаристві «Сетлемент» В.Шацька – дочка професора сільськогосподарської академії М.Дем'янова, з золотою медаллю закінчила Московську консерваторію, брала також уроки у кращих педагогів-музикантів у Парижі. В.Шацька під час своєї педагогічної діяльності «Сетлемент» – «Перша Дослідницька станція» Наркомпросу була і керівником-вихователем у групі, навчала музики, завідувала школою-колонією. Притаманні їй поряд з вимогливістю доброта і чуйність, як згадував Л.Скаткін, дозволяли колоністам звертатися до неї з «особистими» справами. Між Валентиною Миколаївною і колоністами установлювались міцні дружні зв'язки, які вихованці зберегли на довгі роки після закінчення школи-колонії.

Один з колоністів В.Руднів у своєму листі писав: «Серце сповнене вдячності за пізнання того життя, яким ми жили в школі завдяки Шацькому і Валентині Миколаївні з групою ентузіастів-педагогів. Я вдячний долі за те, що спілкувався з такими людьми... Усю турботу за таким численним сімейством несли наша мати – Валентина Миколаївна»[5, с. 15].

Сумісно з С.Шацьким вона написала роботу «Бадьоре життя», узагальнивши практичний досвід.

О.Зеленко – син професора Військово-медичної академії. Після закінчення Кадетського корпусу вступив до Петербурзького інституту громадських інженерів, потім навчався у Відні, працював у майстерні славетного архітектора Ф.Шехтеля. У 1903 році поїхав до США, де більше двох років працював на будівництвах. Після повернення запропонував Л.Шлегер створити в Москві, використовуючи досвід американських товариств і кооперативних організацій, освітньо-виховний і оздоровчий

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

10. Тисовський О. Життя в Пласті: Основи пластового знання для української молоді / Олександр Тисовський. - Львів: Накл. Верховної Пластової Ради, 1921. - 158 с.

11. Тисовський О. Чи доречно? / Олександр Тисовський // Пластовий шлях. - Торонто, 1951. - Ч. 1. - С. 4-6.

References:

1. Vashchenko H. Vykhovannia liubovi do Batkivshchyny / Hryhorii Vashchenko. - London, 1954. - 124 s.

2. Vizitiv Yu.M. Plastovy rukh na Volyni v mizhvoiennyi period / Vizitiv Yuliia Mykolaivna. - Rivne: Volynski oberehy, 2008. - 176 s.

3. Isaiv P. Rolia Plastu v natsionalnomu rozvoiu / Petro Isaiv // Plastovy shliakh. - Lviv, 1930. - Ch. 1. - S. 6-8.

4. Kamenetskyi Yu. Plast a alkoholne pytannia / Yulii Kamenetskyi // Molode zhyttia. - Lviv, 1927. - Ch. 7. - S. 2.

5. P. O. 2 divochyi pl. otel. Zvit za shk. rok 1927-28 / P. O. // Plastun-yunak. - 1928. - Ch. 1-2. - S. 21-22.

6. Protialkoholnyi kruzhok v ukrainskii himnazii v Rohatyni // My molodi. - Rohatyn, 1928. - Ch. 2. - S. 19-20.

7. Richynskyi A. Do zhyttia, slavy i svobody / Arsen Richynskyi. - Lviv, 1930. - 57 s.

8. Savchuk B. Korchma: alkoholna polityka i rukh tverezosti v Zakhidnii Ukraini u XIX – 30-kh rokakh KhKh st. / Borys Savchuk. - Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2001. - 248 s.

9. Savchuk B. Ukrainskyi Plast. 1911-1939 / Borys Savchuk. - Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 1996. - 264 s.

10. Tysovskyi O. Zhyttia v Plasti: Osnovy plastovoho znannia dlia ukrainskoi molodi / Olexandr Tysovskyi. - Lviv: Nakl. Verkhovnoi Plastovoi Rady, 1921. - 158 s.

11. Tysovskyi O. Chy dorecho? / Olexandr Tysovskyi // Plastovy shliakh. - Toronto, 1951. - Ch. 1. - S. 4-6.

Педагогіка

УДК 372: 37. 035

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри дошкільної педагогіки і психології Семчук Світлана Іванівна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини (м. Умань)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА ДИТИНУ-ДОШКІЛЬНИКА

Анотація. Стаття присвячена проблемі становлення особистості дитини-дошкільника в контексті впливу комп'ютерних технологій. Дається ретроспективний аналіз поглядів науковців з означеної проблеми. Розкрито аспекти особистісних якостей молодого покоління, які формуються під впливом комп'ютерних технологій. Виокремлено ознаки Інтернет-залежності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: комп'ютерні технології, дитина дошкільного віку, дошкільний навчальний заклад.

основі залишалися поради, викладені у підручнику “Життя в Пласті” (1921 р.) [10, с. 67-70]. Вони формулювалися у вигляді запитань і відповідей, які визначали дії з надання допомоги в різних “наглих випадках”, зокрема, при отриманні сонячного удару в полі, при перших ознаках обмороження під час зимової прогулянки, зомліванні на богослужінні, ошпаренні окропом, вивихах, носовій кровотечі тощо. Використовуючи підручні засоби, пластун мав не лише швидкими вміннями діяти зарадити лихові, а й морально і психологічного підтримати потерпілого.

Висновки. Розвиваючись за різних суспільно-політичних умов, “Пласт” нагромадив винятковий практичний досвід з виховання самодостатньої, соціально активної, правосвідомої, відповідальної особистості, готової допомагати іншим та брати на себе відповідальність за долю своєї родини, країни й усього світу. Українська скаутська організація вагомо спричинилася до формування здорового способу життя дітей та юнацтва насамперед шляхом антиалкогольного та протикікотинового виховання, залучення їх до посиленої трудової діяльності. Таким чином, формування здорового способу життя у “Пласті” розглядалося як важлива передумова виконання його членами своїх обов’язків в організації, а також підготовки до продуктивної суспільної праці. Виховання здорового способу життя у “Пласті” спрямовувало на викорінення вад українського національного характеру та надання ціннісних уявлень про здоров’я як передумови продуктивної праці й виконання громадянських обов’язків. Пластуни відіграли виняткову роль у поширенні ідеї несприйнятливості до наркогенних речовин в інших молодіжних та громадських середовищах, здійснювали комплексну цілеспрямовану діяльність щодо прищеплення знань з основ валеології і гігієни.

Подальшого дослідження потребує аналіз методів і форм формування здоров’язберігаючих технологій у “Пласті”.

Література:

1. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини / Григорій Ващенко. - Лондон, 1954. - 124 с.
2. Візитів Ю.М. Пластовий рух на Волині в міжвоєнний період / Візитів Юлія Миколаївна. - Рівне: Волинські обереги, 2008. - 176 с.
3. Ісаїв П. Роля Пласту в національному розвитку / Петро Ісаїв // Пластовий шлях. - Львів, 1930. - Ч. 1. - С. 6-8.
4. Каменецький Ю. Пласт а алкогольне питання / Юліян Каменецький // Молоде життя. - Львів, 1927. - Ч. 7. - С. 2.
5. П. О. 2 дівочий пл. отдел. Звіт за шк. рок 1927-28 / П. О. // Пластун-юнак. - 1928. - Ч. 1-2. - С. 21-22.
6. Протіалкогольний кружок в українській гімназії в Рогатині // Ми молоді. - Рогатин, 1928. - Ч. 2. - С. 19-20.
7. Річинський А. До життя, слави і свободи / Арсен Річинський. - Львів, 1930. - 57 с.
8. Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX — 30-х роках XX ст. / Борис Савчук. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. - 248 с.
9. Савчук Б. Український Пласт. 1911-1939 / Борис Савчук. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. - 264 с.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

комплекс для підлітків з робочих сімей, що він і здійснив трохи пізніше сумісно з С.Шацьким.

О.Зеленко – автор оригінального проекту і керівник будівництва для «Сетлемента». Після закриття «Сетлемента» повернувся до Америки, де вивчав досвід відомих педагогів того часу, який відобразив у серії статей: «Современные реформаторы воспитания и образования». Беручи активну участь у роботі відкритого С.Шацьким товариства «Дитяча праця і відпочинок», співпрацював у часописі «Свободное воспитание» і «Для народного учителя». У 1911–1917 роках О.Зеленко читав лекції в університеті ім. Шанявського з курсів: огляд новітніх шкіл Західної Європи; духовний розвиток дітей у зв’язку з дитячим читанням; фізичний розвиток дітей у зв’язку з рухливими іграми і гімнастикою; громадське виховання дітей (дитячі гуртки і клуби); розповідання і література дошкільного віку; ілюстрування дитячих книг та ін [3, с. 110].

Він один з авторів і учасників перевірки експериментальних навчальних планів і програм для початкової освіти, які були складені з урахуванням досвіду американських педагогів. Після 1917 року проводив науково-дослідну і педагогічну роботу, був членом ДНР. За пропозицією Н.Крупської здійснив поїздку до США, де ознайомився з досвідом організації культурно-освітніх закладів у межах кооперативного руху. За підсумками поїздки написав книги: «Современная Америка», «Детские музеи в Северной Америке» та ін.

Л.Шлегер організувала в 1905 році перший у Москві народний дитячий садок, потім міське училище зі спеціальною програмою, де заняття проводили поруч з учителями – професіоналами студенти Московського університету і Петровської сільськогосподарської академії. Відкрила початкову школу як «приватну школу пані Адлер», де навчання проводилось за експериментальною програмою, складеною разом з О.Зеленком. Залучила С.Шацького до участі у створенні Московського товариства «Сетлемент».

Після закриття «Сетлемента» стала беззмінним співробітником С.Шацького і керувала московським філіалом товариства «Детский труд и отдых», а після жовтня 1917 року керувала Першою Дослідною станцією по народній освіті. Велику увагу приділяла підготовці педагогічних кадрів при університеті імені Шанявського, а в наступні роки – також на багатьох курсах, які відкривалися на периферії. У подальшому – провідний спеціаліст з дошкільного виховання в країні.

Н.Массалітінова вийшла з багатой, культурної сім’ї, сестра видатних артистів Варвари Йосипівни і Миколи Йосиповича Массалітінових. По закінченні Томської гімназії навчалася на Бестужевських курсах, а потім була слухачкою курсів П.Лесгафта, Вищих жіночих курсів.

У 1900–1903 роках Н.Массалітінова працювала на дитячому літньому майданчику Томського товариства сприяння фізичному розвитку, створеного В.Пируським. До революції викладала в Москві у приватних гімназіях математику і природознавство (у початкових класах), на курсах дошкільних і позашкільних працівників вела курс гри.

У 1913 році – постійна співробітниця С.Шацького у товаристві «Детский труд и отдых», а після революції і в Першій Дослідній станції з народної освіти. Сумісно з О.Зеленком написала дві книги – «Сборник подвижных игр» і «Площадки для подвижных игр в городах Америки и России».

Наші наведені біографічні довідки свідчать, по-перше, про те, що всі згадані педагоги – представники інтелігенції, причому її елітарних кіл – діти професорів або освічених сімей. По-друге, усі вони мали прекрасну освіту, причому не тільки гуманітарну. Їх життєвий шлях свідчить про велику подвижницьку працю і творчість.

Ми бачимо, що вони не просто по-народницькому слугували дітям, але й постійно розв'язували творчі, науково-педагогічні та соціальні задачі. У С.Шацького вся його педагогічна діяльність власне була експериментальною і тому мала науковий характер. Крім того, особистісні риси співробітників С.Шацького були такими, що яку б справу вони не вирішували, вона набувала творчого наукового смислу. Так, О.Зеленко створив майстерні, але він при цьому вивчав організацію праці і трудові процеси в дітей, а діти вивчали технологію, матеріали і т.д. Н.Массолітінова вивчала ігри і забезпечувала ігрову діяльність як умову життя дітей. При цьому вона писала наукову роботу з ігор.

Хоч творча робота часто створює умови конкурентності, роз'єднує людей, у ситуації С.Шацького настрої майже всіх співробітників на творчість не породжував атмосфери конкурентності. Але в той же час необхідно відзначити, що в організації колективу були певні форми, де здійснювався тренаж на взаємкритику, на вироблення стилю спілкування – це педагогічні ради, які проводилися щотижнево, робота комісій, випуск газет, участь у роботі часописів, спілкування з іншими просвітницькими товариствами й організаціями.

У радянський період число учасників колективу збільшилось до 150 осіб.

Їхня робота постійно ускладнювалась. Приходилось займатися соціальними контактами з представниками влади на різних рівнях. Принципи керування дитячими організаціями в С.Шацького розвивалися від колегіальності до єдиноначалія. Станіслав Теофілович у період колегіального керівництва в «Бодрой жизни» здійснював функцію організатора – керівника. При цьому С. Шацький продовжував приділяти велику увагу як старим працюючим співробітникам, так і новим. Саме завдяки йому злиття старого ядра та молодих співробітників пройшло майже безконфліктно. Він не тільки знав, хто зі співробітників чим захоплюється, але й постійно цікавився їх роботою і навчався в них. Те, що С.Шацький постійно вбирав досвід своїх захоплених співробітників, привидлявся до вивчених ними питань, зберігало атмосферу творчого єдиномисли при досить складних обставинах.

І хоча С.Шацький у позиціях іноді розходився зі своїми колегами, але в головному їхні думки збігалися. Педагоги виходили з того, що будь-яка людина заслуговує і вимагає до себе поважного ставлення. Колега, дитина, батьки дитини – усі являють собою людську цінність, особливий світ і претендують на повагу. Дитина володіє величезним потенційним багатством. Для того, щоб це багатство розкрилося, дитині на кожному етапі її дитинства необхідно представити простір для життєвого росту, у якому вона розгортає свої творчі сили.

Усі співробітники були єдині у визнанні об'єктивної і суб'єктивної цінності періоду дитинства, виходили з того, що діти мають право самостійно обирати зміст наповнення цього періоду.

Дорослі повинні надати їм право вибору діяльності та атмосферу душевності. С.Шацький дуже слушно написав про Н.Массолітінову: «Діти

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

громадських обов'язків. Такий підхід органічно впливав із наріжних засад щодо постійного самовдосконалення та прагнення до максимальної самореалізації творчого потенціалу пластової молоді.

Непримирима позиція пластунів щодо вживання наркотичних речовин здобула суспільне визнання та істотно вплинула на розвиток українського руху тверезості. Після офіційної заборони «Пласту» на початку 1930-х років стала утверджуватися думка, що саме він спричинив «абстинентську революцію» в середовищі української молоді. У лоні організації зародилися ініціативи, які позначилися на піднесенні руху тверезості в Галичині за міжвоєнного періоду. Його витoki пов'язують із заснованим у січні 1925 р. протиалкогольним гуртком при пластовому курені Рогатинської гімназії на чолі з опікуном Ю. Каменецьким. Він зріс до 210 осіб, які впродовж трьох років виголосили 32 реферати, улаштували низку курсів й «анкет», зібрали спеціалізовану бібліотеку, виготовили «антиалкогольні» відзнаки, облаштували коридори і класи гімназії плакатами відповідного змісту. За його прикладом переважно при пластових куреннях інших середньошкільних закладів постало 15 антиалкогольних гуртків і секцій із 1,2 тис. членів. Наприкінці 1927 р. вони об'єдналися в Союз протиалкогольних кружків, що видавав часопис «Ми молоді» [6; 9, с. 155]. Вихованці «Пласту» вагомо спричинилися до поширення ідеї абстиненції в середовищі українського студентства та діяльності антиалкогольного товариства «Відродження».

Другим складником формування здорового способу життя в «Пласті» стало прищеплення знань із валеології та гігієни. Робота в цьому напрямі починалася вже на рівні новацтва, а найбільших успіхів досягли на Закарпатті. Зокрема, програмні підручники Л.Бачинського та О.Вахнянина зобов'язували надавати «вовчентам» і «лисичкам» уявлення про правильне дихання, лікування опіків, накладання пов'язок, зупинення кровотечі з носа, запобігання сонячного удару тощо, а також формувати відповідні навики [1, с. 11-14]. Знання про здоровий спосіб життя пов'язувалися з формуванням відповідних норм поведінки і звичок: діти, які хочуть «жити по пластовому», повинні призвичаюватися до чистоти, уникати грубих слів, нікому не заздрити, радіти життю, бути чемними і веселими.

Наступність, цілеспрямованість, системність виховання здорового способу життя в «Пласті» засвідчує його продовження в уладі юнаків, що зобов'язувалися мати високий рівень валеологічних знань та пропагувати їх у своєму соціальному оточенні. Ідеться про здобуття знань про будову людського тіла, з основ гігієни праці й одягу, про симптоми, способи поширення інфекційних захворювань і засоби їх запобігання тощо [9, с. 156]. На реалізацію цих завдань спрямовувала спеціальна література для виховників, зокрема науково-популярні видання А. Корчака-Чепуровського «Життя та здоров'я людини», І. Куровця «Здоров'я хати, обійстя, села», А. Гончаріва-Гончаренка «Загальна гігієна» та ін. Оволодівши знаннями про «небезпеку свавільного, нездорового життя» та про шкоду алкоголю і нікотину, пластуни-юнаки зобов'язувалися проводити десятихвилинні «гутірки» «про плекання здоров'я і сили»: про звички, які погіршують зір, та правила його збереження; користь сонячних, повітряних і водних процедур, загартування, їхні можливі негативні наслідки тощо [9, с. 160].

Висувалися і постійно поглиблювалися вимоги до знань про здоровий спосіб життя, з основ гігієни, надання першої медичної. При цьому в їхній

Ці засади обґрунтував ухвалений ВПК у 1925 р. спеціальний нормативний акт під назвою “Абстиненція від алкоголю”. У ньому стверджувалося, що пластуни не вживають алкоголю, бо це шкідливо для здоров’я, “для вправління сили волі”, для виховання якостей провідників, для пропаганди ощадності в українському середовищі, а також потрібно для того, щоб “вирізнятися в гурті інших”. Пластуни зобов’язувалися самі дотримуватися абстиненції, “ширити її серед інших” та відмовлятися від участі в забавах та імпрезах, де вживали алкоголь чи тютюн [3, с. 8]. На двох останніх моментах зміщувалися акценти у виховній роботі, позаяк саме “цілковита утриманість” від алкоголю і куріння мала надавати пластунам в очах громадськості особливої “вартості і значення”. Цим вони показували, як можна “низьким забанкам” протиставити “Велику Мету” [4].

Проблема антиалкогольного виховання виглядала найзлободеннішою для пластової молоді Волині, так що до присяги, яку вона складала, додали окремий рядок: “обіцяю не пити горілки і не курити папіроси”, а до змісту першої пластової “проби” включили окрему вимогу: “[пластун] не п’є алкогольних напоїв і не курить тютюн” [2, с. 74].

Така категорична постановка питання вже сама по собі справляла великий самовиховний вплив. Архівні матеріали показують, що найчастіше з “Пласту” виключали за вживання алкоголю (зазвичай “кухля пива”), причому юнаки самі оскаржували своїх товаришів за недодержання Пластового Закону та вимагали публічного з’ясування подібних фактів [9, с.160].

Отож ідейні постулати та суворе покарання за їхнє порушення ще не означали “автоматичного” дотримання засад абстиненції, тому здійснювалася цілеспрямована виховна праця щодо їх реалізації. Її головними формами і засобами, як засвідчує аналіз звітів, виховних планів та щоденників із діяльності окремих гуртків і куренів [9, с.156], стали бесіди виховників та реферати, які пластуни готували й виголошували на сходах. У тематичному відношенні вони зосереджувалися на проблемах впливу алкоголю і тютюну на здоров’я, моральний і духовний стан особистості та ощадність окремих родин і цілих спільнот. На сторінках “Молодого життя”, “Українського Пласту”, “Юнака-Скаута” популяризували зарубіжний досвід та приклади, коли завдяки відмові від вживання трунків особа досягала великих успіхів. Антиалкогольні гуртки і секції при куренях УУСП улаштовували серед різних верств населення “відчити”, “анкети”, віча, курси, роз’яснюючи шкоду вживання “міцних трунків”. Особливу увагу приділили особистому прикладу виховника, тому, приміром, широкого розголосу в “Пласті” набув факт, коли призначена провідницею гуртка “лисичок” одного з відділів новаків Ужгорода Новаківська кинула палити після 20-річного “ганебного зайняття цієї справою” [5, с. 21].

Аналіз змісту цієї роботи показав, що формування у юнацтва неприйняття наркогенних речовин тісно поєднувалося з ідейно-громадянським, морально-етичним, фізичним і трудовим вихованням.

Таким чином створювалися педагогічні умови, які в сукупності запобігали вживанню алкоголю і тютюну пластунами-підлітками та поширювали відповідні ідеї і норми поведінки в інших молодіжних та громадських середовищах. Формування цих поглядів і переконань ґрунтувалося на поінформованості про негативні наслідки їхнього впливу на людський організм, матеріальний стан родини та всю життєдіяльність особистості, яка під дією “трунків” ставала неспроможною до продуктивної праці та виконання

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

розуміли, що вони їй цікаві». Усім колегам С.Шацького діти були цікавими. І не тільки діти, але й сільські вчительки, батьки... Можливо, висловлювання «любов до дітей» і винайшов С.Шацький, щоб діти відчували, що вони цікаві. У цьому і полягало зерно соціальної роботи С.Шацького, що поєднувало його з колегами.

Як і більшість педагогів-реформаторів, С.Шацький вважав обов’язковим систематичне вивчення дітей, виявлення їх вікових особливостей і впровадження адекватних їм видів діяльності. Вивчення дитини Станіслав Теофілович здійснював у контексті середовища (соціокультурного середовища, сім’ї, вуличної компанії і т.п.), використовуючи для цього спостереження, твори, розповіді дітей, анкети, бесіди, опитування – «сповіді» тощо. Він бачив можливості розвитку дитини, опосередковано впливаючи на неї через вплив на середовище. Соціокультурну роботу в середовищі С.Шацький здійснював сумісно з дітьми. Змістовний характер роботи в середовищі суттєво змінився в післяреволюційний період.

С.Шацький, враховуючи «особливості дитинства» і вплив середовища на виховання, розробив програму розвитку дитини, що передбачала розвиток самодіяльності, активності і врахування її життєвого досвіду і включення її до ведучих видів діяльності (праця, гра, мистецтво, соціальне життя, пізнавальна діяльність).

Висновки. Отже, особливість соціальної роботи С.Шацького пов’язана з тим, що її розробку він здійснював на практиці, у ситуації педагогічного експерименту. Ми вважаємо, що сучасні проблеми висвітлюють нові грані педагогічної спадщини С. Шацького, надають можливість побачити роль педагогічного колективу в соціальній роботі. Сьогодні, коли існує різноманітність типів шкіл, форм і методів навчання та виховання дітей, ідеї С. Шацького мають бути переосмислені та успішно впроваджені у практику.

Література:

1. Ковалева О.В. Проблема педагога в гуманістической концепции С.Т.Шацкого: Диссертация канд. пед. наук: Специальность 13.00.01 - теория и история педагогики / О. В. Ковалева. – Москва: б. и., 1992. – 227 с.
2. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 184с.
3. Педагогічна енциклопедія. – В 4-х т. – Т.2. – М., 1965.
4. Шацкий С.Т. Детский труд и новые пути // Пед. соч. – В 4-х т. – Т.1. – М., 1963.
5. Шацкая В.Н., Скоткин Л.Н. В.Н.Шацкая – педагог и заведующая школой-колонией. – М., 1972.
6. Шиянов Е.Н., Котова И.Б. Идея гуманизации образования в контексте отечественных теорий личности. - Ростов-на-Дону, 1995.

References:

1. Kovalyova O.V. Problema pedagoga v gumanisticheskoy koncepcii S.T. Shackogo: Dissertaciya kand. ped. nauk: Special'nost' 13.00.01 – teoriya i istoriya pedagogiki / O.V. Kovalyova. – Moskva: b.i., 1992. – 227s.
2. Mudrik A.V. Socialnaya pedagogika: Ucheb. dlya stud. ped. vuzov / Pod red. V.A. Slastenina. – M.: Izdatel'skiy centr «Akademiya», 1999. – 184 c.
3. Pedagogichna enciklopediya. – V 4-ch t. – T.2. – M., 1965.
4. Shackiy S.T. Detkiy trud i noveye puti // Ped. soch. – V 4-ch t. – T.1. – M., 1963.

5. Shackaya V.N., Skatkin L.N. V.N. Shackaya – pedagog i zaveduyutshaya shkoloy-koloniei. – M., 1972.

6. Shyyanov E.N., Kotova I.B. Ideya gumanizatsiyi obrazovaniya v kontekste otechestvennyh teoriy lichnosti. - Rostov-na-Donu, 1995.

Педагогіка

УДК: 371

викладач кафедри дошкільної освіти

і соціального розвитку особистості Курчатова Анжеліка Віталіївна

Національний університет імені В. О. Сухомлинського (м. Миколаїв)

РОЛЬ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВАННІ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДО БАТЬКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ І СІМ'Ї

Анотація. У статті розкрито роль і місце народної педагогіки у вихованні в дітей шанобливого ставлення до батьків та дорослих. Охарактеризовані особливості використання надбань народної педагогіки в організації навчально-виховного процесу з дітьми в дошкільних навчальних закладах.

Ключові слова: народна педагогіка, традиція, виховання, шанобливе ставлення до батьків.

Аннотация. В статье раскрыта роль и место народной педагогики в воспитании у детей уважительного отношения к родителям и взрослым. Охарактеризованы особенности использования достижений народной педагогики в организации учебно-воспитательного процесса с детьми в дошкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: народная педагогика, традиция, воспитание, уважительное отношение к родителям.

Annotation. The article describes the role and place of traditional pedagogy in educating children in deference to parents and adults. The features of using heritage of folk pedagogy in the educational process with children in pre-school programs.

Keywords: narodna pedagogika, traditsiya, viovannya, shanoblive representations to batkiv.

Вступ. Становлення української державності, інтеграція її до європейської та світової співдружності можлива лише за умови корінних концептуальних змін у галузі освіти, які передбачають її орієнтацію на людину, націю, духовну культуру, загальнолюдські цінності. Зростання ролі духовності в розбудові нового суспільства висуває й нові вимоги до виховання наймолодших громадян України, яке ґрунтується на вихованні національного «Я», національної свідомості, національної культури, на чому і наголошується в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»).

Концептуальне осмислення основних проблем національної освіти переконує в тому, що демократизація, гуманізація неможливі без відродження вітчизняних культурно-історичних виховних традицій.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають у розкритті ролі і місця народної педагогіки у вихованні в дітей шанобливого ставлення до батьків та дорослих; характеристики особливості

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

екологічної ситуації, інформаційного перенасичення та інтенсифікації навчального процесу відчутно погіршується здоров'я дітей та юнацтва: майже 90% з них мають відхилення в здоров'ї, а понад 50% – незадовільну фізичну підготовку. Тому перед освітянами стоїть важливе завдання – виховати покоління з високим рівнем освіченості, культури і здоров'я. Відтак ключовою метою має стати культивування здорового способу життя, формування свідомого ставлення до власного здоров'я. У зв'язку із цим у цій ділянці вагомо можу прислужитися досвід українських дитячих та юнацьких товариств, які діяли в Західній Україні на початку ХХ ст.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз здоров'язберігаючих технологій “Пласту” задля творчого використання методів і форм роботи щодо валеологічного виховання дітей та юнацтва за сучасних умов.

Виклад основного матеріалу статті. Попри те, що діяльність українських дитячих і юнацьких організацій є предметом вивчення численних дослідників (І. Андрухів, Ю.Бурма, Ю. Візитів, С. Діба, В.Довбищенко, Ю. Жданович, Ю. Кудряшов, М. Окаринський, О. Решетников, Б. Савчук, Л. Сливка, Б. Трофим'як, Л. Ярова та ін.), порушена у статті наукова проблема розглядалася авторами лише частково, дещо глибше її вивчали І. Остапйовська, Б. Савчук, Л. Сливка.

“Пласт” відіграв винятково важливу роль у формуванні здорового способу життя молоді. Це зумовлювалося його наріжними засадами, що спрямовували на викорінення вад українського національного характеру та формування ціннісних уявлень про здоров'я як передумову, необхідну для повноцінного життя, продуктивної праці та виконання громадських обов'язків. Згідно з думкою О. Тисовського, зміцнення здоров'я мало стати “основною діяльністю в Пласті”, позаяк лише здорова людина завжди має “багато енергії до життя, запалу, охоти до діяльності” [10, с. 41-42].

У феномені пластового способу життя фізичне і духовне буття нерозривно поєднувалися, зливалися. Чіткі уявлення про це дали пластові теоретики. Так, наголошуючи на необхідності “виправлення національних хиб”, А.Річинський стверджував, що пластове виховання для українців “потрійно важне”, оскільки воно “не тільки ґартує молодь фізично й духовно, не тільки забезпечує... кадри вишколених борців, але й служить добрим засобом для направи від'ємних сторін нашої національної вдачі” [7, с. 57]. Пункт 12 Пластового Закону зобов'язував дбати про власне фізичне здоров'я, зокрема через відмову від споживання алкоголю і тютюнопаління. Коментуючи його сутність, “Дрот” підкреслював, що “пластун шанує і плекає здоров'я як цінність загалом і як передумову своєї працездатності; він не вживає ніяких отрут – не п'є алкогольних напівків і не курить тютюну; загалом не робить нічого, що могло б підірвати його молоді сили або спинити їх розвиток” [10, с. 185-186].

Щоправда, відносно вживання алкоголю у “Пласті” деякий час точилися дискусії. Зважаючи на “народну вдачу”, окремі діячі виступали за можливість його “поміркованого” вживання членами організації [8, с. 136]. Утім, перемогла позиція щодо “повної абстиненції” (утримання від алкоголю. – Б.С., І. Д.). О.Тисовський доводив необхідність завжди додержуватися всіх положень Пластового Закону, бо це має велике виховне значення для молоді, яка за будь-яких життєвих обставин не повинна їх порушувати [11].

13. Shyshov, S. *Ponyatye kompetentsyy v kontekste kachestva obrazovaniya* / S. Shyshov // *Standart y monitorynh v obrazovaniy*. – 1999. – № 2. – S. 14 – 22.

14. Yakovleva, N. O. *Teoretyko-metodolohicheskiye osnovy pedahohycheskoho proektyrovaniya* / N. O. Yakovleva; M-vo obrazovaniya RF, Akad. truda y sots. otноsheniy. – M.: ATySO, 2002. – 239 s.

15. Yarmachenko, M. *Kompleks pedahohycheskykh uslovy formirovaniya hotovnosti studentov vuza k samoobrazovaniyu: avtoref. dys. kand. ped. nauk. 13.00.01.* / M. Yarmachenko. – Kurhan, 1999. – 20 s.

Педагогіка

УДК: 371.72

доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник

Науково-освітнього центру дослідження

українського козацтва Савчук Борис Петрович

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ);

кандидат педагогічних наук, викладач Дідух Ірина Ярославівна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ)

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИХОВНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СКАУТИНГУ

Анотація. Стаття присвячена практиці формування здорового способу життя дітей та юнацтва у “Пласті”. Формування здорового способу життя в українському скаутингу розглядалося як важлива передумова виконання його членами своїх обов’язків в організації, а також підготовки до продуктивної суспільної праці та виконання інших громадських обов’язків.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, український скаутинг, антиалкогольне виховання.

Анотація. Стаття посвящена практиці формування здорового образу життя дітей та юнацтва в “Пласті”. Формирование здорового образа жизни в украинском скаутинге рассматривалось как важная предпосылка выполнения его членами своих обязанностей в организации, а также подготовки к продуктивной общественной работе и выполнения других общественных обязанностей.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, украинский скаутинг, антиалкогольное воспитание.

Annotation. The article is devoted to the practice of formation of healthy lifestyle for children and youth in the “Plast”. Formation of healthy lifestyle in Ukrainian scouting was seen as an important prerequisite for the performance of his duties as a member of their organization and prepare for a productive social work and perform other public duties.

Keywords: healthy lifestyle, Ukrainian scouting, anti-alcohol education.

Вступ. У сучасному суспільстві життя та здоров’я людини визначаються як найвищі людські цінності. Громадськість, освітня, батьки зазначають, за несприятливих соціально-економічних умов сучасної України, важкої

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

використання надбань народної педагогіки в організації навчально-виховного процесу з дітьми в дошкільних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу статті. У сучасних умовах національного відродження України постає питання про більш ґрунтовне і продумане використання народної педагогіки в кожній ланці системи освіти. Розгорнулися творчі пошуки, мета яких – побудова дошкільного закладу на національній системі виховання, піднесення навчання і виховання молодого покоління на якісно новий рівень. Дедалі більша увага приділяється оволодінню педагогами і впровадженню в процес виховання в родині, дошкільному закладі ідей і засобів народної педагогіки. Особливо велике значення має народознавча основа у вихованні дітей дошкільного віку. Цей період, за визначенням психологів та педагогів, вважається найбільш сенситивним у розвитку дитини (Л. Виготський, О. Запорожець, С. Ніколаєва). В перші роки життя активно формуються почуття любові до своїх батьків, рідного дому, Батьківщини; виникають першооснови зв’язків з історичним корінням рідного народу. Зміцнення педагогічних позицій родинно-суспільного виховання і формування підростаючої особистості реалізується краще тоді, коли дошкільнята зростають і розвиваються, засвоюючи духовні надбання народу. За переконанням сучасних учених, поза національною культурою українського народу, його історичним минулим, неможливе успішне розв’язання проблеми формування особистості дитини (Л. Артемова, А. Богуш, В. Кузь, Н. Лисенко, В. Моляко, Ю. Руденко, М. Стельмахович).

Роль і місце народних традицій у вихованні дітей відображено у працях багатьох українських та зарубіжних учених, педагогів, письменників (О. Духновича, І. Котляревського, Г. Сковороди, О. Потебні, С. Русової, К. Ушинського, Ю. Федьковича, І. Франка, О. Ізмайлова, В. Афанасьєва, Г. Виноградова, Г. Волкова й ін.). Методичний та педагогічний аспекти народознавчої роботи висвітлено у працях сучасних українських вчених (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Науменко, М. Стельмахович, ін.).

Виховний ідеал українського народу відображено у звичаях і в народній творчості, у творах письменників. Він твориться віками і за традицією переходить від старших поколінь до молодших, які його доповнюють і вдосконалюють.

Кожний народ, створюючи свою виховну систему, звертається до певних ідеалів, заглиблюючись у сивину минулого та ідеал майбутнього. Усі народи світу вносять у вселюдську скарбницю виховання свою частку. А. Горохович [3, с. 42] зазначає, що служба вселюдському можлива тільки через національне виховання.

У найцінніших стародавніх пам’ятках виховання, в тому числі й у такій, як «Повчання дітям» Володимира Мономаха, звучить ідея морального виховання: «... старих шануйте, як батька, ... при старих годиться мовчати, премудрих слухати, старшим підкорятися ... бесіду вести без лукавства, а щонайбільше розумом вбирати ... очі тримати до низу, а душу вгору ... не проминіть ніколи людину, не привітавши її, і добре слово їй мовте...». При цьому він наголошував: «Старих шануйте, як батька, а молодих, як братів» [2, с. 80].

Дитина є продуктом минулого і пророкуванням майбутнього, зазначає С. Холл, є продуктом раси, на тілі якої формується та чи інша особистість [1, с. 8]. Виховання такої особистості, наближення її до національного ідеалу – питання, яке турбувало в усі віки всі народи. На наш погляд, національний

ідеал – це збірний образ ідеальної людини, в якому відбито національні особливості характеру та поведінки, що ґрунтуються на традиціях, звичаях, історії народу; це взірць, на який повинна орієнтуватися національна педагогічна система у вихованні підростаючого покоління, орієнтир для поведінки в побутовому та громадському житті.

Українська педагогічна система має свій виховний ідеал, свою мету та засоби її досягнення, які визначаються громадським життям народу, відповідають його характерові та уявленням про те, якою повинна бути людина в певний період свого розвитку. Говорячи про це, М. Стельмахович так визначає виховний ідеал української педагогіки – це високо свідомий українець, сформований у душі чеснот народної моралі, який із повагою ставиться до народу, роду, до рідної природи, до оточуючого світу [6, с.3]. Видатний український філософ Г. Сковорода провідною метою виховання визнавав «виховання людини», для чого треба виховувати і серце, і розум [2, с.67]. Цю думку розвиває далі А. Щербань, наголошуючи, що виховувати людину – це значить «вчити дітей добра і поваги до старших; відданості своїй землі та схилянні перед матір'ю і жінкою; терпимості до чужої думки і милосердя» [9, с.47].

Дитина, народжуючись на світ, відразу потрапляє під виховний вплив своєї родини, виховний ідеал якої вже сформовано під впливом старших поколінь і відкореговано суспільством, тобто важко визначити, коли саме, з якого віку починається виховання дитини відповідно до національного ідеалу.

Отже, немає однотипної методики щодо виховання шанобливого ставлення дітей до дорослих, до батька і матері та родичів і не логічно було б висувати однакові вимоги до різних дітей, використовувати однакові прийоми впливу у вихованні шанобливого ставлення до батьків у дітей дошкільного віку. А найближчим середовищем для дитини є її сім'я, родина, а вже потім – вихователь і суспільство.

О. Кононко пропонує батькам укладати своєрідний сімейний кодекс, тобто сформулювати систему правил, принципів, яких треба дотримуватися, турбуючись про те, щоб кожна дитина змогла реалізувати і розвинути свої можливості, здібності, прилучитись до моральних цінностей, культури, зростати і відбуватися як особистість [6, с. 31]. С. Рахматова говорить про те, що все, що складає фундамент дитини їй дають батьки, бабусі й дідусі, і від того, як вони її виховали, залежить, якою людиною вона виросте, адже свою модель поведінки дитина частіше вибирає і будує за зразком і типом батьківської [8, с. 2-3].

Незаперечною є істина, що творення виховного ідеалу українського народу починається з народження дитини, з того, якою особистістю вона зростає в сім'ї, які навколишні фактори впливатимуть на її душу, якої культури дотримуватиметься суспільство, якого злету духовності потребуватиме дитина, як ставитиметься до навколишнього світу і оточуючих. Якщо шануватиме усе це, то і виховання шанобливого ставлення до батька стане для дитини природним процесом завдяки сім'ї, вихователю, впливу художньої літератури.

Практика народного виховання передбачає формування в кожній людині моральних оцінок з позицій добра, справедливості, що впливає з народного поняття моралі: моральний той, хто шляхетний, добрий, чесний, праведний. Сюди належать і такі поняття: людська гідність, честь, людяність. Ці чесноти формує батько в маленької дитини своїм прикладом, своїм ставленням.

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

9. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Е. І. Хмелюк, А. В. Семенова [та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.

10. Семиченко, В. Системно-структурне моделювання складних об'єктів у психолого-педагогічних дослідженнях / В. Семиченко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – верес. – С. 26 – 30.

11. Скаткин, М. Н. Проблемы современной дидактики / М. Н. Скаткин. – М.: Педагогика, 1980. – 230 с.

12. Скарн, В. К. Пути совершенствования форм и методов самообразования учителей / В. К. Скарн. – К., 1982. – 48 с.

13. Шишов, С. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Шишов // Стандарт и мониторинг в образовании. – 1999. – № 2. – С. 14 – 22.

14. Яковлева, Н. О. Теоретико-методологические основы педагогического проектирования / Н. О. Яковлева; М-во образования РФ, Акад. труда и соц. отношений. – М.: АТусО, 2002. – 239 с.

15. Ярмаченко, М. Комплекс педагогических условий формирования готовности студентов вуза к самообразованию: автореф. дис. . канд. пед. наук. 13.00.01. / М. Ярмаченко. – Курган, 1999. – 20 с.

References:

1. Afanas'ev, V. H. Obshchestvo: systemnost', poznanie y upravleniye / V. H. Afanas'ev. – M.: Polytyzdat, 1981. – 432 s.

2. Hlushkov, V. Voprosy teoryy y praktyky / V. Hlushkov – M.: Nauka, 1986. – 115 s.

3. Dakhyn, A. N. Pedahohycheskoye modelyrovaniye: sushchnost', effektivnost' y neopredelennost' / A. N. Dakhyn // Pedahohyka. – 2003. – № 4. – S. 21 – 26.

4. Kolodyy, Y. Stymulyrovaniye samoobrazovaniya kursantov kak usloviye realyzatsyy kompetentnostnoho podkhoda v voennykh vuzakh vnutrennykh voysk MVD Rossyy // Y. Kolodyy // Perspektivy nauky 2011. – № 11 (26). S. 30 – 35.

5. Kuz', V. Formuvannya komunikativnoyi kompetentsiyi studentiv-inozemtsiv pidhotovchyykh fakul'tetiv u protsesi navchannya: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / V. Kuz'. – Kh., 2005. – 207 s.

6. Kuz'myna, N. V. Metody systemnoho pedahohycheskoho yssledovaniya / N. V. Kuz'myna. – L.: Yzd-vo Lenyhr. hos. un-ta, 1984. – 186 s.

7. Kulyutkyn, Yu. N. Samoohanyatsyya poznavatel'noy aktivnoy lychnosti kak osnova hotovnosti k samoobrazovaniyu / Yu. N. Kulyutkyn. – M.: Vysshaya shkola, 1977. – 75 s.

8. Matyukhina, V. Zarubezhnyy opyt orhanyatsyy samoobrazovaniya v ramkakh shkoly // Myr obrazovaniya obrazovaniye v myre. – 2002. – № 2. – S. 44 – 60.

9. Pedahohika vyshchoyi shkoly: navch. posib. / Z. N. Kurlyand, E. I. Khmelyuk, A. V. Semenova [ta in.]; za red. Z. N. Kurlyand. – 2-he vyd., pererob. i dop. – K.: Znannya, 2005. – 399 s.

10. Semychenko, V. Systemno-strukturne modelyuvannya skladnykh ob'yektiv u psykholoho-pedahohichnykh doslidzhennyakh / V. Semychenko // Pislyadyplomna osvita v Ukraini. – 2003. – veres. – S. 26 – 30.

11. Skatkin, M. N. Problemy sovremennoy dydaktyky / M. N. Skatkin. – M.: Pedahohyka, 1980. – 230 s.

12. Sknar', V. K. Puty sovershenstvovaniya form y metodov samoobrazovaniya uchiteley / V. K. Sknar'. – K., 1982. – 48 s.

фахової підготовки. Технологічний процес розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ складається з таких етапів: *пропедевтичний* – передбачає формування та розвиток мотивації до самоуправління безперервною самоосвітньою діяльністю, обумовленою завданнями, змістом та логікою майбутньої професійної діяльності фахівців органів внутрішніх справ; *пошуково-дослідний* – спрямований на вивчення досвіду самоосвітньої діяльності та майбутньої професійної діяльності; *діагностико-організаційний* – передбачає діагностування та структурування досвіду тих, хто навчається, в галузі самоосвіти; *операційно-діяльнісний* – у зміст етапу входить реалізація індивідуальних освітніх програм відповідних курсів фахової підготовки.

Результативний компонент передбачає здійснення самоконтролю, що забезпечує якість результатів у процесі самоосвітньої діяльності. Цей компонент теоретичної моделі дозволяє визначати рівень сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ. Визначення рівня сформованості самоосвітньої компетентності відбувається на основі розробленої системи моніторингу.

Усі компоненти розробленої моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ є взаємозалежними один від одного. У зв'язку із цим представлена модель є динамічною.

Висновки. Таким чином, застосування запропонованої моделі сприятиме удосконаленню змісту фахової підготовки майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ, формуванню в них рефлексії всіх провідних аспектів власної професіоналізації, у результаті чого формується особистість курсанта з високим рівнем самоосвітніх якостей.

Література:

1. Афанасьев, В. Г. *Общество: системность, познание и управление* / В. Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1981. – 432 с.
2. Глушков, В. *Вопросы теории и практики* / В. Глушков. – М.: Наука, 1986. – 115 с.
3. Дахин, А. Н. *Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность* / А. Н. Дахин // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 21 – 26.
4. Колодий, И. *Стимулирование самообразования курсантов как условие реализации компетентностного подхода в военных вузах внутренних войск МВД России* // И. Колодий // Перспективы науки 2011. - № 11 (26). С. 30 – 35.
5. Кузь, В. *Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04* / В. Кузь. – Х., 2005. – 207 с.
6. Кузьмина, Н. В. *Методы системного педагогического исследования* / Н. В. Кузьмина. – Л.: Изд-во Ленигр. гос. ун-та, 1984. – 186 с.
7. Кулюткин, Ю. Н. *Самоорганизация познавательной активной личности как основа готовности к самообразованию* / Ю. Н. Кулюткин. – М.: Высшая школа, 1977. – 75 с.
8. Матюхина, В. *Зарубежный опыт организации самообразования в рамках школы* // Мир образования образование в мире. – 2002. – № 2. – С. 44 – 60.

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Основними критеріями оцінки моральної гідності є праця, шана і повага. Той, хто без належної поваги ставиться до літньої людини, – завжди потрапляє в халепу, той, хто забуває про рідних батька і матір, – негідник, моральна потвора. Ці поняття повинен закласти батько в дитячу душу, і сам ніколи не повинен відступати від цього. Яскравим прикладом виховання в дітей поваги до старших, зокрема до батьків, є українські народні казки «Котигорошко», «Мудра дівчина», «Дідова дочка й бабина дочка», «Батько та син», «Названий батько», ін. та приказки, прислів'я: «Україна, Бог, родина – то святі слова, дитино», «Яка сім'я, такий і я», «Батько і мати – два сонця в хаті», «Добре насіння і на камені зійде». Тому у вихованні дитини дошкільного віку використовувались два типи етнопедагогічних засобів: природні і неприродні.

Етнопедагогічні засоби – той вид діяльності, явище чи предмет, які можуть впливати на особистість у певному напрямку. До природних засобів належать: слово, фольклор, авторитет батьків, праця, навчання, навколишня природа, домашній побут, національні звичаї й традиції, громадська думка, духовно-моральний мікроклімат сім'ї, суспільний досвід, преса, радіо, телебачення, режим дня, література і мистецтво, книги, кіно, театр, музей, виставки, ігри та іграшки, свята, обряди, символи, атрибути, реліквії. До надприродних – релігія [7, с.168].

Необхідно використати все багатство методів і засобів народної педагогіки у вихованні шанобливого ставлення до батька в дітей дошкільного віку як у дошкільному закладі та і в сім'ї.

Проаналізувавши, наскільки відроджена і збагачена виховними цінностями шанування батька цілісна система навчання і виховання, представлена у програмах «Дитина», «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки», ми провели детальний якісний аналіз окремих розділів даних програм, виявивши, що в діючих програмах вихователю пропонується вивчати і поширювати серед батьків традиції і правила сімейного виховання, культуру сім'ї. Зазначається, що родинні традиції є могутнім джерелом формування морально-етичних норм особистості дитини. Місія педагогічних колективів – допомога сім'ї у відродженні, підтримці, збереженні традицій народної педагогіки, навчанні дітей поважати людей старшого віку, правил мовного етикету, вихованні поваги до рідних, любові, ніжності, ввічливості, тактовності, бажання допомогти старшим. Зауважується на активізації вживання слів ввічливості в мовленні дітей, та ролі прикладу батьківського етикету. Отже, в даних програмах завдання виховання в дітей шанобливого ставлення до старших тісно пов'язане з традиціями сімейного виховання. Проте, на нашу думку, варто не тільки виховувати повагу до старших, чи батьків, а й до батька взагалі, знайомлячи дітей із традиціями мовленнєвого та життєвого етикету української народної педагогіки. Основним у програмах є думка про те, що добробут родини залежить від того, як її члени ставляться до своїх обов'язків: батьки виховують дітей, працюють, щоб забезпечити сім'ю, всі радяться з дідусем і бабусею, бо вони найстарші, наймудріші. Але проблема шанування дорослих обмежується тільки одним реченням, що поважати старших і піклуватися про молодших потрібно без нагадування, необхідно самостійно знаходити привід і спосіб вияву турботи про них.

Вивчаючи проблему виховання шанобливого ставлення дітей до батьків на засадах народної педагогіки як в дошкільному закладі так і в сім'ї, відповідно до мети даної статті, ми проаналізували досвід роботи дитячих

дошкільних закладів №№ 93, 66 м. Миколаєва, використовуючи такі методи дослідження: спостереження за ходом занять, свят у дошкільному закладі; бесіди з адміністрацією дошкільного закладу, вихователями, батьками, дітьми; аналіз документації; перспективних планів роботи, ознайомлення з конспектами занять; дослідження думки громадськості щодо збереження народних традицій шанування дорослих і батьків зокрема.

У дошкільному закладі № 93 систематично і послідовно проводиться робота щодо морального виховання дітей, та зазначимо, що сам процес виховання шанобливого ставлення дітей до дорослих не знаходиться на високому рівні, а робота з виховання в дітей шанобливого ставлення до батька взагалі відсутня. Вихователі використовують і прислів'я, і приказки, як під час бесід, так і на заняттях, у повсякденному житті, проте не звертається увага на те, що саме ці засоби містять відомості про традиції українців щодо шанування батька і дорослих. Зовсім не проводяться дидактичні ігри і вправи з метою ознайомлення дітей з нормами народної моралі. Та позитивним є те, що на заняттях з мовленнєвого спілкування наголошується на нормах етичної поведінки дітей, правилах спілкування з ровесниками, батьками, дорослими. Важливо, що вихователі в індивідуальній роботі з дітьми проводять бесіди про повагу до батьків, дорослих, про дружбу між дітьми в колективі. У дошкільному закладі проводиться багато свят, та, на жаль, вони мають тільки характер розваг, а не морального чи духовного збагачення дитини дошкільника. Мало організовується виставок із залученням батьків, на яких вони ознайомлювалися би з духовною спадщиною українського народу, а саме: реліквіями, оберегами.

Спілкуючись з вихователями, ми зрозуміли, що вони прищеплюють дітям певні моральні норми поведінки по відношенню до батьків, проводять батьківські збори. Проте, під час анкетування вихователів не можна було встановити, якої ж думки дотримуються самі вихователі щодо засобів вивчення традицій сімейного виховання, чи звертаються діти до своїх батьків, на «Ви» чи на «ти». Тільки один вихователь підкреслив, що знайомлячи дітей з традиціями звернення до батьків та їх шанування, треба звертатися до казок, у яких це яскраво відображено. Аналізуючи конспекти занять з мовленнєвого спілкування вихователів, ми виявили, що діти вживають прислів'я і приказки, аналізують ситуації морального характеру щодо шанобливого ставлення до дорослих.

Вихователі використовують усну народну творчість, плануючи заняття з розділу «Художня література». Під час таких занять вихователі читають дітям казки, оповідання, вірші, а також проводять бесіди, спільно з дітьми виводять правила моралі. Аналіз результатів опитування вихователів та дітей, засвідчив, що вони розуміють, наскільки важливі прислів'я, приказки, казки, дидактичні ігри і вправи у вихованні в дітей шанобливого ставлення до батьків. Проаналізувавши протоколи педагогічних рад дошкільного закладу за останні роки, зазначимо, що питання вивчення досвіду родинного виховання на засадах народної педагогіки, ознайомлення вихователів із працями етнографів, узагальнення і вивчення досвіду роботи педагогів дошкільних закладів з питань морального виховання, розглядалися майже чотири роки тому.

Процес виховання в дітей шанобливого ставлення до дорослих дуже складний і багатограний. Здійснюючи його в дошкільному закладі № 66, ми розробили систему заходів впливу на дітей з метою виховання в них

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Тривалий час у класичній педагогічній теорії сприймала трактування як спосіб раціональної організації програмного матеріалу, що можна відтворити за допомогою дефініцій, схем, таблиць [8].

В основі методу моделювання лежить застосування моделей дослідження об'єктів пізнання.

Модель формування самоосвітньої компетентності являє собою сукупність цільового, змістовного, процесуального та результативного компонентів, а також діяльності суб'єктів та об'єктів навчання.

Цілісність моделі забезпечується цільовою настановою на формування самоосвітньої компетентності.

Метою процесу формування самоосвітньої компетентності є сформованість здатності до самостійної пізнавальної діяльності.

Основними завданнями є: розвиток потреби у самоосвіті через аналіз власних дій та їх результатів; розвиток здатності до поетапного виконання дій; розвиток основних психічних процесів: уваги, мислення, пам'яті, уяви; розвиток здатності до розумових дій.

Змістовний компонент моделі передбачає формування мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного компонентів, а також відображено внутрішню структуру самоосвітньої компетентності.

Внутрішня структура самоосвітньої компетентності містить такі елементи: упорядкування власних знань, знаходження зв'язків між ними, виявлення певних прогалин; вміння розробляти та виконувати програми самоосвіти з урахуванням власних потреб і потреб суспільства; критичне ставлення до будь-якої отриманої інформації, вироблення власної позиції в процесі отримання знань; гнучкість застосування знань, умінь, навичок в умовах швидких змін, знаходження нестандартних нових рішень на основі самостійно здобутих знань; вміння розв'язувати різноманітні проблеми на основі отриманих самостійно знань; наявність інформаційної культури як умінь орієнтуватися в інформаційних потоках: відбирати, обробляти, зберігати й продуктивно використовувати інформацію; організація власних прийомів самонавчання; представлення, обґрунтування та захист отриманого в процесі самоосвіти результату; вміння налагоджувати комунікацію з оточуючими людьми на основі діалогу, здобувати знання шляхом колективної діяльності, прийняття рішення на основі співробітництва, толерантне ставлення до опозиційної точки зору; вміння використовувати інноваційні технології інформації та комунікації; сформованість установки на соціальну відповідальність людини перед собою, суспільством, соціокультурним середовищем; спрямованість на постійне самоудосконалення, саморозвиток, умінь переборювати труднощі, невпевненість; адекватне оцінювання значення отриманих знань у власній діяльності; відповідальність за організацію власної самоосвіти; постійний самоаналіз та самоконтроль за самоосвітньою діяльністю; вміння коригувати, вдосконалювати власні результати, отримані під час самоосвіти.

Діяльнісний компонент моделі поєднує у собі такі елементи як: самоаналіз, саморегуляція, самоперевірка, самооцінка.

Процесуальний компонент моделі являє собою технологію формування самоосвітньої компетентності.

Технологія формування самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ у процесі фахової підготовки – це система самоуправління самоосвітньою діяльністю майбутніх фахівців у процесі

властивості, характеристики та зв'язки об'єкта-оригінала довільної природи, які є суттєвими для вирішення суб'єктом (людиною) певного завдання. Крім того, модель – це чотирискладова конструкція, компонентами якої є: суб'єкт (людина); завдання, яке вирішує суб'єкт; об'єкт-оригінал (фрагмент реальної дійсності); мова опису або спосіб матеріального відтворення моделі» [4].

Модельовання – одна з основних категорій теорії пізнання: на ідеї модельовання, здебільшого, базується будь-який метод наукового дослідження – як теоретичний (коли використовуються різного роду відомі абстрактні моделі), так і експериментальний (з використанням предметних моделей) [9].

Існує концепція, згідно з якою за модель приймаються безпосередньо навчальні плани, програми та інші документи, проте, на думку багатьох вчених, вона є неспроможною [10].

Найбільш проблемною є концепція, в якій в основу моделі фахівця покладено модель його діяльності [13]. За такого розуміння модель фахівця – аналог його діяльності, виражений у репрезентативних характеристиках умов функціонування та існування фахівця.

Модельовання – це дослідження об'єктів пізнання за їх моделями, побудова (аналіз, вивчення) моделей об'єктів (систем, конструкцій, процесів і т.д.) [12].

Як з'ясувалось під час нашого дослідження, під модельованням слід розуміти вивчення явищ, процесів чи систем об'єктів шляхом побудови й аналізу їх моделей; використання цих моделей для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови вперше сконструйованих об'єктів.

У багатьох ВНЗ України розробку моделі фахівця здійснюють за описом видів діяльності, функцій, що виконують на робочих місцях, а також визначення необхідних для цього знань, умінь і навичок.

Такі підходи до моделі фахівця, як аналог його діяльності, дають змогу розв'язувати такі проблеми: отримання опису діяльності фахівця безпосередньо в процесі його діяльності; виявлення невідповідності між підготовкою фахівців та конкретною діяльністю.

Формування моделей фахівців може бути представлене на різних рівнях залежно від мети та завдань. Можна виділити дві основні групи цілей при розробці моделей фахівців: отримання інформації та її переробка для впровадження у навчальний процес; використання фахівців у тій чи іншій сфері, розробка посадових інструкцій, паспортів спеціальностей тощо.

У низці досліджень розглядається необхідність створення ієрархічної структури моделі [10].

В основу побудови цієї моделі закладено: особистісно-орієнтований підхід, за яким курсанти виступають як суб'єкти навчання, як особистості, які прагнуть до саморозвитку, самовизначення, самореалізації; діяльнісний підхід, що спрямований на формування та розвиток усіх видів компетентностей, які дозволяють діяти гнучко, творчо та ефективно у стандартних та нестандартних ситуаціях, на формування самоосвітньої компетентності; структуру навчальної діяльності, яка включає такі компоненти: потреби, мотиви, цілі і завдання; зміст діяльності механізми реалізації вищеназваних компонентів навчальної діяльності, способи контролю і оцінки результатів.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

шанобливого ставлення до батьків і дорослих, яка органічно поєдналася в цілісний процес виховання і навчання в дошкільному закладі.

Із бесід з батьками зроблено висновок, що робота в дошкільному закладі спрямована в русло народознавства батьків у вигляді: батьківських порад, лекцій із народної педагогіки, педагогічних досліджень, вивчення джерел родоводу сімей, створення власної методики складання родовідного дерева дітьми, проведення занять із батьками, бесід на морально-етичну тематику, створення педагогічних ситуацій із метою моделювання поведінки дитини щодо шанобливого ставлення до близьких, батьків.

Зазначена система заходів і виховних впливів включала роботу з батьками, проведення родинного свята, нетрадиційних занять із розвитку мовлення, роботу з соціально-побутовими казками, дидактичні вправи для закріплення засвоєних моральних норм. Закріплення мовленнєвого та жестового етикету проводили за допомогою дидактичних вправ та ігор, складовою частиною яких були запитання. Дидактичні вправи та ігри входили до складу занять і проводились у повсякденному житті. Вони сприяли закріпленню норм етикету в дітей та допомагали вихователю ілюструвати мовленнєвий та жестовий етикет дітям, збагатити їхній життєвий досвід. У ході нетрадиційних занять вихователі виводили моральну позицію дітей щодо шанування батьків прабатьків, дорослих, учили дітей добирати нестилізовані форми до слів тато, мама, баба, дідо, заучувати вірші, будувати описові розповіді з власного досвіду.

Проведені заходи згуртували батьків, які протягом навчального року вивчали засоби народної педагогіки і звичаї свого народу. Присутність батьків на родинному святі, їхня активна участь у висвітленні морально-етичних проблем через незвичайні життєві ситуації і вчинки близьких родичів, спогади, цікаві історії, тести залишаються у пам'яті дітей назавжди, спонукають їх бути гідними продовжувачами своїх батьків, дають змогу замислитись над власною життєвою позицією.

Зазначимо, що запропонована система заходів і виховних впливів є дієвою і мала вплив на виховання шанобливого ставлення дітей до батьків, збагатила навчально-виховний процес комплексом заходів для ознайомлення з мовленнєвим і життєвим етикетом.

Висновки. Процес формування морально-етичних норм у дітей старшого дошкільного віку, зокрема шанобливого ставлення дітей до батьків, буде більш ефективним, якщо залучити до сучасного виховного потенціалу суспільного дошкільного виховання традиційні засоби виховного впливу українського народу, такі як прислів'я, приказки, соціально-побутові казки; закріпити набуті знання через спеціально розроблену систему дидактичних ігор і вправ.

Як результат проведеної роботи пропонуємо такі методичні поради:

1) виховувати дітей на основі традиційного виховання в тісній співпраці педагога з батьками та дітьми, використовуючи для цього психодіагностику, тестування, анкетування, індивідуальні бесіди;

2) під час ознайомлення дітей із усною народною творчістю ознайомлювати їх з життєвим етикетом, відображеним у казках, як складовою частиною народного етикету, морального виховання та виховного ідеалу українця;

3) закріплювати ці знання в повсякденному житті за допомогою прислів'їв і приказок, дидактичних вправ та ігор, побудованих на правилах народного етикету;

4) через дидактичні вправи та ігри морального змісту збагачувати словник дитини ввічливими словами, та пестливими формами слів, що є складовою духовно багатой особистості;

5) проводити родинні свята як підсумок виховання дитини в дошкільному закладі, співпраці вихователя з дітьми і батьками; залучати до виховання дітей громадськість.

Література:

1. Богуш А. М. *Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник* / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – Київ.: Вища школа, 1994. – 398 с.

2. Горохович А. *Плекаймо в дитині і розум і душу* / А. Горохович. – Дрогобич: Бескид, 1992. – 108 с.

3. Грушевський М. / М. Грушевський *Про українську мову і українську школу*. – Київ, 1991. – С.45.

4. Поніманська Т. І. *Моральне виховання дошкільників* : / Т. І. Поніманська: навчальний посібник. – Київ, 1993. – 240 с.

5. Русова С. *Теорія і практика дошкільного виховання* / С. Русова. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. – 127 с.

6. Стельмахович М. Г. *Українська родинна педагогіка* / М. Г. Стельмахович / М. Г. Стельмахович. – Київ, 1996. – 86 с.

7. Сухомлинська О. В. *Материнська любов як основа виховання* / О. В. Сухомлинський // Початкова школа. – 1993. – № 10. – С. 26.

8. Фрідман І. *Чи бачимо ми дитину?* / І. Фрідман // Наша дитина. – 1993. – № 3-4. – С.12.

9. Щербань П. М. *Педагогіка почуттів: навчальний посібник*. / П. М. Щербань – Київ, 1992. – 47 с.

References:

1. Bohush A. M. *Ukrayins'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi: navchal'nyy posibnyk* / A. M. Bohush, N. V. Lysenko. – Kyiv.: Vyshcha shkola, 1994. – 398 s.

2. Horokhovych A. *Plekaymo v dytyni i rozum i dushu* / A. Horokhovych. – Drohobych: Beskyd, 1992. – 108 s.

3. Hrushevs'kyi M. / M. Hrushevs'kyi *Pro ukayins'ku movu i ukayins'ku shkolu*. – Kyiv, 1991. – S.45.

4. Ponimans'ka T. I. *Moral'ne vykhovannya doshkil'nykiv* : / T. I. Ponimans'ka: navchal'nyy posibnyk. – Kyiv, 1993. – 240 s.

5. Rusova S. *Teoriya i praktyka doshkil'noho vykhovannya* / S. Rusova. – L'viv-Krakiv-Paryzh: Prosvita, 1993. – 127 s.

6. Stel'makhovych M. H. *Ukrayins'ka rodynna pedahohika* / M. H. Stel'makhovych / M. H. Stel'makhovych. – Kyiv, 1996. – 86 s.

7. Sukhomlyn's'ka O. V. *Materyns'ka lyubov yak osnova vykhovannya* / O. V. Sukhomlyn's'kyi // Pochatkova shkola. – 1993. – # 10. – S. 26.

8. Fridman I. *Chy bachymo my dytynu?* / I. Fridan // Nasha dytyna. – 1993. – # 3-4. – S.12.

9. Shcherban' P. M. *Pedahohika pochuttiv: navchal'nyy posibnyk*. / P. M. Shcherban' – Kyiv, 1992. – 47 s.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Ключевые слова: модель, моделирование, формирование самообразовательной компетентности, будущие офицеры органов внутренних дел

Annotation. Article deals with problems of modelling in didactics. Analyzes the main research works on the problem of modelling in pedagogy. Formulated the content of basic definitions related to models, simulations. The basic features of the method of modelling. Identified key requirements for the pedagogical method of modelling. On the basis of summarizing the results of the analysis of the scientific pedagogical, philosophical and psychological literature designed model for the formation of self-competence of future officers of the Interior. The content of all the components of this model: the target, meaningful, deyatelnosnogo, procedural and efficient. The characteristics of the skin element in the claimed components of the model.

Keywords: model, modelling, formation of self-competence, future officers of the Interior.

Вступ. З метою цілеспрямованого та послідовного формування самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ нами була розроблена теоретична модель формування відповідної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Серед інноваційних технологій сучасна педагогіка особливу увагу надає моделюванню. Теоретичне вивчення проблеми показало, що такі вчені як В. Афанасьєв [1], В. Глушков [2], М. Скаткін [11], Р. Шеннон [9] досліджували ефективність моделювання як засобу та різновиду технології.

Існують різні аспекти дослідження технології моделювання у навчальному процесі:

- теоретичні та методологічні основи моделювання професійної діяльності (Р. Шеннон [9], М. Якубовський [9]);
- психологічні аспекти моделювання (Д. Ельконін);
- педагогічне моделювання (Є. Матрон);
- моделювання як спосіб підвищення ефективності навчального процесу (В. Кузь [5], І. Колодій);
- професійна підготовка на основі моделювання професійних ситуацій (А. Дахін [3], Ю. Кулюткін [7]).

Запропоновані дослідниками підходи до визначення поняття «моделювання» дають можливість сформулювати наступні узагальнені ознаки цього явища: науковий метод, опосередкований спосіб дослідження об'єктів [9].

Метою статті є аналіз теоретичної моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ.

Виклад основного матеріалу. «У науковій (у тому числі педагогічній) літературі подано найрізноманітніші визначення понять «модель» і «моделювання» відповідно до завдань, що вирішуються певними дослідженнями. Наведемо визначення, які, на нашу думку, найбільше відповідають поставленим нами завданням.

Модель – це специфічний створений об'єкт з метою одержання і (чи) зберігання інформації у формі уявного образу, опису науковими засобами (формулами, графами і т.п.) або матеріального предмета, що відображає

rukovodstvo. – 4-e yzd., pererab. y dop. / E. M. Vereshchahyn, V. H. Kostomarov. – M.: Russkij jazyk, 1990. – 247 s.

3. *Metodyka navchannya inozemnyh mov i kul'tur: teorija i praktyka: pidruchnyk dlja studentiv klasychnyh, pedahohichnyh i linhvistychnyh universitetiv / Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. ta in. / za zahal'n. red. S.Ju. Nikolajevoji. – K.: Lenvit, 2013. – 590 s.*

4. *Novyj slovar' metodycheskyh terminov y ponjatyj (teorija y praktyka prepodavannya jazykov) / [sost. E. H. Azymov, A. N. Shchukyn]. – M.: Yzdatel'stvo YKAR, 2009. – 448 s.*

5. *Red'ko V. H. Zasoby formuvannya komunikatyvnoji kompetentnosti u zmisti shkil'nyh pidruchnykiv z inozemnyh mov (Teorija i praktyka): [monohrafija] / Valerij Red'ko. – K.: Heneza, 2012. – 224 s.*

6. *Safonova V. V. Yzuchenye jazykov mezhdunarodnoho obshchennja v kontekste dyaloha kul'tur y cyvylyzacyj / Vykoryja Vykotorovna Safonova. – Voronezh: Ystoky, 1996. – 238s.*

7. *Safonova V. V. Metodyka obuchennja ynostrannym jazykam. Jazykovaja pedahohyka v shemah y tablytsah. Tema: Socyokul'turnye aspekty sovremennoho jazykovoho obrazovannja / V.V. Safonova // Metodycheskie tetrady. – 3-e yzd. – M.: Evroshkola, 2008. – 80 s.*

8. *Ter-Mynasova S. H. Vojna y myr jazykov y kul'tur: voprosy teoryy y praktyky. – M.: AST: Astrel': Hrantel', 2007. – 286 s.*

9. *Furmanova V. P. Orhanyzatsija kursa stranovedennja v systeme professyonal'noj podhotovky uchitelej ynostrannoho jazyka (nemeckij jazyk): Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Furmanova Valentyna Pavlovna – M., 1985. – 173s.*

Педагогіка

УДК 378.37.022

**підполковник міліції, начальник факультету підготовки кадрів для підрозділів боротьби з незаконним обігом наркотиків
Перкатий Роман Миколайович**

Національна академія внутрішніх справ України (м. Хмельницький)

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Анотація. Представлена стаття присвячена проблемі моделювання у дидактиці. Проаналізовано метод моделювання та його особливості і вимоги. Розроблено та обґрунтовано теоретичну модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів органів внутрішніх справ. Розкрито зміст кожного структурного елементу створеного моделі.

Ключові слова: модель, моделювання, формування самоосвітньої компетентності, майбутні офіцери органів внутрішніх справ.

Аннотация. Представленная статья посвящена проблеме моделирования в дидактике. Проанализирован метод моделирования, его особенности и требования к нему. Разработана теоретическая модель формирования самообразовательной компетентности будущих офицеров органов внутренних дел.

УДК 378.147.88

**кандидат педагогічних наук Марковська Оксана Євгенівна
Кримський інженерно-педагогічний університет (м. Сімферополь)**

ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА З РОБІТНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація: У статті розглянуто сутність професійно-практичної підготовки з робітничої професії майбутніх інженерів-педагогів машинобудівного профілю у вищих навчальних закладах; висвітлено проблеми, які стримують досягнення необхідної її якості.

Ключові слова: інженер-педагог, професійно-практична підготовка, виробниче навчання і практика.

Аннотация: В статье рассмотрена сущность профессионально-практической подготовки по рабочей профессии будущих инженеров-педагогов машиностроительного профиля в высших учебных заведениях; освещены проблемы, сдерживающие достижение необходимого ее качества.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессионально-практическая подготовка, производственное обучение и практика.

Annotation. The article describes the essence of the professional-practical training on working profession of future engineers-teachers of machine building profile in higher education\$ highlights the problems hindering the achievement of the required quality of this training.

Keywords: engineer and teacher, professional-practical training, industrial training and practice.

Вступ. Перехід до ринкової економіки потребує компетентних, конкурентоспроможних фахівців, які володіють розвинутою технологічною культурою, високим рівнем кваліфікації та сучасними підходами до професійної діяльності. У зв'язку з цим виникають нові вимоги до підготовки інженерів-педагогів, від рівня професіоналізму яких залежить забезпечення якості навчання кваліфікованих робітників у ПТНЗ і на виробництві.

Деякі проблеми професійної підготовки інженерів-педагогів висвітлювалися в наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема дослідження В. Бакатанової, Н. Брюханової, І. Васильєва, С. Гури, Е. Зеєра, О. Коваленко, О. Петрова, В. Сухініної, М. Цирельчука, Т. Чаусової, О. Щербак та інших учених спрямовані на пошук оптимальних підходів до організації підготовки інженера-педагога; окремі питання професійно-практичної підготовки педагогів професійної школи висвітлені у працях А. Єфанова, Ж. Смирнової, Т. Тіхановської, Л. Усеїнової. Однак результати аналізу сучасного стану професійно-практичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у ВНЗ свідчать, що основні теоретичні та методичні підходи до її забезпечення все ще недостатньо обґрунтовані.

Формулювання мети статті. Метою статті є з'ясування суті професійно-практичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів машинобудівного профілю у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу статті. В процесі аналізу різних аспектів

професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів виникає необхідність дослідити сутність їх професійної та професійно-практичної підготовки.

У педагогічній енциклопедії *професійна підготовка* визначається як процес опанування знаннями, вміннями і навичками, що дають змогу виконувати роботу в певній галузі діяльності. Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів має на меті прискорене набуття ними навичок з відповідної роботи чи групи робіт [1, с. 482]; є цілеспрямованим організованим процесом оволодіння певною професією [2, с. 8].

На думку Н. Брюханової та О. Коваленко, професійна підготовка – це система, основними елементами якої є теоретичне і практичне навчання та проектування. Зокрема, теоретичне навчання спрямовано на формування теоретичних знань, а практичне – на формування умінь і навичок. Різниця між цими двома видами навчання полягає в тому, що в межах теоретичного навчання вивчається результат процесу пізнання, виходячи з того, що знання засвоюються незалежно від процесу їхнього набуття, а у практичному – важливим є процес одержання продукту, а тому без засвоєння трудових операцій, прийомів не можуть бути сформовані практичні вміння [3, с. 58].

Під *практичною підготовкою* студентів, вважає Н. Ерганова, суб'єкти ринку праці та заклади, що надають освітні послуги, розуміють систему заходів, спрямовану на формування молодого фахівця як соціально адаптованої та соціально відповідальної особистості, яка визначається такими характеристиками: прикладними теоретичними знаннями і вміннями оцінювати й розв'язувати ситуативні завдання; досвідом роботи через практичні навички у постановці та розв'язанні реальних виробничих проблем, набутий під час навчальної практики і в процесі навчання; особистісними якостями – ефективним спілкуванням, умінням працювати в команді, самостійним прийняттям рішень, прагненням до саморозвитку тощо [4, с. 85]. Систему практичної підготовки також часто пов'язують з організацією навчальної і виробничої практики студентів з метою занурення їх у професійне середовище, співставлення своєї уяви про професію з реальністю.

У практичній підготовці майбутніх інженерів-педагогів у ВНЗ виокремлюються такі напрями підготовки: галузева інженерна, професійно-педагогічна та професійно-практична з робітничої професії.

Предметом нашого дослідження *є професійно-практична підготовка* інженерів-педагогів з робітничої професії, під якою ми розуміємо процес оволодіння інтегративною системою професійних знань, умінь, навичок і кваліфікації з певної робітничої професії, що формуються під час виробничого навчання і практики, для якісного виконання трудових функцій у відповідній виробничій галузі та педагогічної діяльності в ПТНЗ.

Функції професійно-практичної підготовки інженерів-педагогів зумовлюють основні напрями їхньої майбутньої діяльності. З огляду на це, С. Тіхановська виокремлює системні (навчальна, розвивальна, виховна) і надсистемні функції професійно-практичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання (соціальні – формування всебічно розвинутої особистості; економічні – участь у відтворенні робочої сили шляхом формування в членів суспільства професіоналізму; соціально-економічні – підготовка працівників для суспільного виробництва з урахуванням технологічного змісту праці та її суспільно-політичних умов). Крім того, дослідниця виділяє надсистемні функції професійно-практичної підготовки,

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

філологічній профільній школі є можливість реалізувати інтегроване навчання іноземних мов і культур у курсах за вибором, а саме в курсі країнознавства.

Висновки. Отже, в межах статті досліджено основи соціокультурного підходу до викладання країнознавства в старшій школі філологічного профілю, визначено предмет вивчення країнознавства як навчальної дисципліни, надано характеристику СК обізнаності учня старшої школи філологічного профілю. **Перспективу** дослідження вбачаємо у розробленні теоретичних основ авторської програми навчання курсу за вибором «Країнознавство» на основі міжнародних стандартів та вимог до програм такого типу; опису змісту та структури СК компетентності як компоненту лінгвосоціокультурної компетентності, а також створенні методики викладання курсу за вибором «Країнознавство» в старшій школі філологічного профілю на засадах культурологічного підходу.

Література:

1. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна – К., 2005. – 196 с.
2. Верецагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного: Метод. руководство. – 4-е изд., перераб. и доп. / Е. М. Верецагин, В. Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика преподавания языков) / [сост. Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин]. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
5. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов (Теорія і практика): [монографія] / Валерій Редько. – К.: Генеза, 2012. – 224 с.
6. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / Виктория Викторовна Сафонова. – Воронеж: Истоки, 1996. – 238 с.
7. Сафонова В. В. Методика обучения иностранным языкам. Языковая педагогика в схемах и таблицах. Тема: Социокультурные аспекты современного языкового образования / В.В. Сафонова // Методические тетради. – 3-е изд. – М.: Еврошкола, 2008. – 80 с.
8. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики. – М.: АСТ: Астрель: Хранитель, 2007. – 286 с.
9. Фурманова В. П. Организация курса страноведения в системе профессиональной подготовки учителей иностранного языка (немецкий язык): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Фурманова Валентина Павловна – М., 1985. – 173 с.

References:

1. Byrjuk O. V. Metodyka formuvannja sociokul'turnoji kompetenciji majbutnih uchyteliv u navchanni chytannja anhlomovnyh publicystychnyh tekstiv: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Byrjuk Ol'ha Vasylivna – K., 2005. – 196 s.
2. Vereshchahyn E. M., Kostomarov V. H. Jazyk u kul'tura. Linyhostranovedenye v prepodavanuy russkoho jazyka kak ynostrannoho: Metod.

автор не надає, а розглядає культурний аспект лише в загальних рисах, що було досить логічним для часу та історичних умов написання дослідження автором.

Таким чином, країнознавство, як окрема дисципліна була предметом наукового дослідження ще на початку 80-х рр., але СК складова країнознавства була не досить дослідженим аспектом країнознавства. Ідеологічний підхід був домінуючий, але на зміну його прийшов культурологічний підхід, який поставив культуру і мову в їх нерозривній єдності на один рівень, що обов'язково має враховуватися в вивченні країнознавства в сучасній профільній школі.

У зв'язку з підвищенням цікавості до культури країни, мова якої вивчається відбулося виділення з країнознавства самостійного предмета навчання, а саме культурознавства, предметом вивчення на уроках з культурознавства стали відомості про культуру країни, мова якої вивчається, необхідних для спілкування цією мовою [3, с. 77]. В.В. Сафонова [7, с. 54] є автором програм елективних курсів з культурознавства Великобританії, США та Канади.

Культурознавство як навчальний предмет інтегрує історичні, соціологічні естетичні, літературознавчі, антропологічні та комунікативно-етнографічні знання, що є частиною країнознавства, і має викладатися на засадах СК підходу, як частини культурологічного.

В.В. Сафонова чітко детермінує СК освіченість учня профільної школи [7, с. 35], компонентом якої є СК обізнаність, що передбачає наявність культурологічних знань про соціокультурний портрет англійської мови, як мови міжнародного спілкування, соціокультурний паспорт країн, мова яких вивчається, народів, традицій в культурі, взаємодії людини та суспільства, природи, різних етнічних та соціальних груп, в спілкуванні людини з самим собою в країнах, мова яких вивчається.

Погоджуємося з В.В. Сафоновою, та доповнюємо соціокультурну обізнаність учня профільної школи наявністю соціокультурних екстралінгвістичних знань, під якими, ми, вслід за О.В. Бирюк [1], розуміємо результат пізнання англійської соціокультурної дійсності, адекватне її відображення в свідомості учня профільної школи – представника українського лінгвосоціуму у вигляді уявлень, суджень, умовиводів, теорій. Ці знання є тим мінімумом фонових знань, оволодіння яким забезпечує адекватну міжкультурну комунікацію. О.В. Бирюк визначає цей складник соціокультурних знань як сукупність таких фонів: історико-культурного, соціального, етнокультурного, семіотичного та географічного фону [1, с. 60].

В.Г. Редько, аналізуючи особливості змісту вітчизняної шкільної іншомовної освіти, вважає, що набуття культурологічних фонових знань повинно стати невід'ємною складовою змісту навчання іншомовного спілкування, оскільки вони передбачають: знання учнями загальноприйнятих у країні, мова якої вивчається, комунікативних моделей поведінки та знання культурних реалій (під реаліями автор розуміє предмети та явища, характерні для історії, культури, побуту, устрою життя конкретної культурної та мовної спільноти, тобто явища, що і є предметом вивчення на уроках країнознавства в профільній школі) [5, с. 65].

Таким чином, соціокультурна обізнаність є складовою професійно орієнтованої мовної підготовки випускника сучасної профільної школи, а в

спрямовані на особистісний розвиток майбутнього фахівця: трансляція знань і соціального досвіду від покоління до покоління, забезпечення адаптації людини в тій чи іншій соціальній сфері [5, с. 80–81].

Успішність формування професійно-практичної готовності майбутніх інженерів-педагогів залежить від ряду умов: внутрішнього сприйняття мети майбутньої професійної діяльності, ставлення до неї; спрямованості навчального процесу на якісне оволодіння студентами фундаментальними і фаховими знаннями; логіки вивчення навчальних дисциплін; міжпредметних зв'язків; сукупності засобів, що забезпечують ефективне формування професійно-практичної готовності майбутніх фахівців; застосування системи раціональних форм і методів професійно-практичної підготовки тощо.

Професійно-практична підготовка майбутніх інженерів-педагогів з робітничої професії складається з виробничого навчання і виробничої практики. Існують різні підходи до визначення, суті й змісту виробничого навчання. Так, А. Беляєва розглядає виробниче навчання як «навчальний предмет» і як «навчальний процес». Виробниче навчання як навчальний предмет включає дидактично обґрунтовану систему норм, цінностей, політехнічних і професійних знань, умінь та навичок, побудовану з урахуванням розумової і фізичної діяльності студентів, поєднання навчання з виробничою працею й у відповідності з логікою виробничого процесу, вимогами до кваліфікації майбутнього фахівця, завданнями формування його особистості. Виробниче навчання як навчальний процес є органічною єдністю навчально-пізнавальної і практично-предметної діяльності, яку здійснюють майстри виробничого навчання і студенти, та характеризується загальними і специфічними закономірностями й принципами [6, с. 250–252].

Сутність процесу виробничого навчання в загальній структурі підготовки майбутніх фахівців визначається передусім цілепокладанням. Виробниче навчання реалізовує загальні цілі професійної освіти, які можна сформулювати так: створення умов для оволодіння професійною діяльністю, отримання кваліфікації для включення особистості в суспільно-корисну працю у відповідності з її інтересами і здібностями; виховання громадян, здатних до реформування виробничих, економічних і суспільних відносин тощо; задоволення поточних і перспективних потреб виробництва, закладів професійно-технічної освіти фахівцями, які відповідають сучасним вимогам, мають широкий освітній і професійний світогляд [7]. Тобто, загальні цілі професійно-практичної підготовки конкретизуються в загальних вимогах до майбутньої практичної діяльності фахівця, до яких Ж. Смірнова відносить: формування знань, умінь і навичок з робітничої професії відповідно до вимог державних стандартів; розвиток професійної мобільності, здібностей до творчого застосування знань у нестандартних ситуаціях; здатність до рефлексії особистісної професійно-практичної діяльності [8, с. 68].

Під час аналізу підходів до організації професійно-практичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів машинобудівного профілю виявлено, що: порушений принцип індивідуального та диференційованого підходу до навчання (при плануванні не враховуються знання, вміння й навички студентів, набуті в загальноосвітніх чи професійно-технічних навчальних закладах, їхній практичний досвід); недостатнім є забезпечення навчального процесу технічними та дидактичними засобами навчання; недостатньо високою є професійна компетентність викладачів (майстрів виробничого навчання), які

проводять виробниче навчання у навчальних майстернях; нерационален розподіл кількості годин для формування у студентів професійних умінь і навичок.

На основі моніторингу якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, вимог ринку праці до вмінь випускників ВНЗ, звернень і пропозицій роботодавців щодо забезпечення якості професійної підготовки випускників Міністерством освіти і науки України неодноразово зауважувалось про невирішені проблеми в організації практичної підготовки студентів у ВНЗ, що загострюються внаслідок складних економічних умов, в яких опинилися навчальні заклади. Не відповідає вимогам нормативна база, яка регламентує відношення між ВНЗ і базами практики, що не завжди відповідають перелікові спеціальностей, за якими здійснюється підготовка; виробнича практика організовується на робочих місцях, що не відповідають перелікові первинних посад, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівців; у програмно-методичному забезпеченні практичної підготовки студентів однопрофільних навчальних закладів існують значні розбіжності; при оцінці практичних знань і вмінь студентів не достатньо використовуються сучасні методи визначення якості їхньої підготовки [9].

У результаті цього між вимогами ринку праці та практичними результатами освітньої діяльності ВНЗ утворився відчутний розрив, що призводить до численних нарікань з боку споживачів освітніх послуг та роботодавців, зокрема на відсутність навичок практичної роботи за обраною спеціальністю, знань сучасних технологій і обладнання підприємств, внаслідок чого подовжується час адаптації випускників ВНЗ до роботи на первинних посадах, ускладнюється працевлаштування. Все це свідчить про необхідність дослідження питань організації виробничого навчання і практики майбутніх інженерів-педагогів машинобудівного профілю у ВНЗ.

Висновок. На основі викладеного можна зробити висновок, що професійно-практична підготовка майбутніх інженерів-педагогів машинобудівного профілю є актуальною теоретичною проблемою професійної педагогіки. Аналіз досліджуваної проблеми доводить, що досягнення необхідної якості професійно-практичної підготовки інженерів-педагогів стримує низка проблем, без вирішення яких неможливе оволодіння студентами інтегративною системою професійних знань, умінь, навичок і кваліфікації з робітничої професії, необхідною для якісного виконання трудових функцій у відповідній виробничій галузі та професійно-педагогічній діяльності в ПТНЗ.

Подальше дослідження буде спрямоване на запровадження особистісно орієнтованих технологій у підготовці майбутніх інженерів-педагогів у ВНЗ.

Література:

1. Педагогика: Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2005. – 720 с.
2. Нероба Е. Професійна підготовка інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах Польщі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Ева Нероба. – К., 2004. – 24 с.
3. Методика професійного навчання: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей / Коваленко О. Є., Брюханова Н. О., Корольова Н. В., Шматков С. В. – Харків: ВПП «Контраст», 2008. – 488 с.

територіально-структурний, історичний, теоретично-концептуальний, інтернаціонально-порівняльний, культурно-художній. Структура суспільного фону, розглянута в роботі В.П. Фурманової, на думку дослідниці, і є предметом вивчення країнознавства як навчальної дисципліни.

Розглянемо кожний компонент окремо.

Територіально-структурний аспект країнознавства виокремлює географічну територію на мапі світу, де мовна спільнота розмовляє конкретною ІМ, або країни, офіційними мовами в яких є мова, що вивчається в навчальному закладі. Тому в курсі за вибором «Країнознавство» в старшій школі філологічного профілю Міністерством освіти та науки України рекомендовано присвятити курс 10 класу вивченню країнознавства Великобританії, а в 11 класі вивчати країнознавство США. Але, на думку деяких учителів і методистів, країнознавчий портрет Великої Британії так чи інакше вивчається і на уроках ІМ, тому існують авторські програми курсів за вибором, в яких автори пропонують присвятити курс країнознавства 10 класу США, а в 11 класі вивчати країнознавчі особливості інших англomовних країн, таких як Канада, Австралія, Нова Зеландія. На нашу думку, будь який з варіантів є достатньо обґрунтованим, але недостатність методичної та навчальної літератури з вивчення країнознавства Канади, Австралії, Нової Зеландії може свідчити про певну складність для вчителя в відборі навчального матеріалу і ставить питання достатності професійної СК обізнаності самого вчителя для викладання курсів за вибором на належному рівні.

Історичний аспект країнознавства розглядає динаміку суспільно-культурного розвитку країни, мова якої вивчається. Існують різні погляди на проблему відображення історичних подій в освітньому процесі. Перший варіант пропонує хронологічний, послідовний огляд історичного розвитку країни, інша точка зору базується лише на історичному огляді розвитку та становленні країни з точки зору сучасності. В.П. Фурманова [9] пропонує синтезувати два варіанти викладання країнознавчого матеріалу. На нашу думку, найбільш релевантним підходом є висвітлення найбільш значимих подій в історії у зв'язку з сучасністю, можливо проведенні певних паралелей з метою виділення певних закономірностей історичного розвитку.

Теоретично-концептуальний аспект країнознавства як дисципліни дає можливість розглянути культурну картину світу народу, мова якої вивчається, в її динамічному розвитку та зв'язку з сьогоденням.

Інтернаціонально-порівняльний аспект, на думку В.П. Фурманової [9], проявляється в вивченні національних особливостей мовних спільнот у порівнянні з інтернаціональними, узагальненими якостями людства, особливий акцент має робитися на ідеології країни. На нашу думку, в традиціях розвитку сучасної методики навчання ІМ і культур, необхідно порівнювати культурно-країнознавчий аспект саме з рідною культурою, на позиціях якої будуються уявлення про світ учнів профільної школи, що вивчають предмет за вибором. Такий підхід дозволить ідентифікувати себе як представників культури світу і на основі своєї ідентифікації знайомитись учнів з культурно-країнознавчими особливостями англomовних країн.

Культурно-художній аспект країнознавчої освіти реалізується в вивченні культурного спадку англomовних народів, їх культурної унікальності, внеску англіїців, американців в світову культуру у зв'язку з сучасністю. Більш конкретної інформації про вивчення культури країни, мова якої вивчається,

форми, орієнтації на певну цільову аудиторію, можливо культурну, або соціальну спільноту);

-лакуни культурного простору (вказують на різницю відношення до простору різних лінгвокультурних суспільств);

-лакуни культурного фону (вказують на наявність зовсім різних знань з одного і того ж приводу у різних лінгвокультурних спільнот).

Така детальна класифікація СК лакун дає можливість стверджувати про необхідність навчати учнів профільної школи способам заповнення культурних прогалів, що, на наш погляд, можливо зробити за рахунок варіативної частини змісту навчання в профільній школі. В старшій школі філологічного профілю в учнів є можливість вивчати особливості культури, мову якої вони вивчають, не тільки на уроках ІМ, а й в курсах за вибором, що, на нашу думку, дає можливість керувати процесом заповнення СК лакун учнів і готувати їх до професійно-орієнтованого міжкультурного спілкування.

Курси за вибором є обов'язковими навчальними дисциплінами, номенклатура яких визначається загальноосвітніми навчальними закладами з урахуванням побажань учнів і об'єктивних можливостей школи забезпечити їх якісне викладання. Курси за вибором дають можливість учням старшої школи поглибити знання з обраного ними навчального профілю, формувати відповідні предметні компетентності та набувати досвід пізнавальної і творчої діяльності, розкривати й розвивати здібності. Країнознавство належить до основних курсів за вибором (Рекомендований перелік основних курсів за вибором: література, країнознавство, ділове мовлення, основи перекладу.

Країнознавство – наука, предметом якої є сукупність відомостей про країну мови, що вивчається. Країнознавство дає уявлення про соціально-економічний стан країни і народу, мова якого вивчається, про звичаї, традиції, культурні цінності, властиві певному народу. Як наукова дисципліна у системі географічних наук країнознавство займається комплексним вивченням країн і регіонів. В освітньому процесі вивчення ІМ і культури в старшій школі філологічного профілю країнознавство є окремою дисципліною прикладного характеру, що включає передусім знання про країну, мова якої вивчається [3, с. 76]. Країнознавство як навчальний предмет дає уявлення про соціально-економічний стан народу, мова якого вивчається, його історію, географію, етнографію, духовне багатство, традиції, обряди, що є характерними для цього народу, та його особливості мови, розглядається як навчальна дисципліна, предметом якого є спеціально відібрана та організована сукупність економічних, соціально-політичних, географічних та ін. знань, пов'язаних зі змістом та формою мовленнєвої поведінки носіїв цієї мови, що включається в навчальний процес з метою забезпечення освітніх та виховних цілей. Такі знання та сформовані на її основі навички та вдосконалені вміння мають на меті реалізовувати комунікативні наміри учнів ІМ [4, с. 294].

В.П. Фурманова наголошує на комплексному характері країнознавства, як самостійної дисципліни, включаючи географічні аспекти, історичні, етнографічні, соціальні та ін., які мають інтегруватися один з одним, що призводить до формування «суспільного фону». Під суспільним фоном, вслід за дослідницею, розуміємо сукупність країнознавчих знань, інтеграцію різних аспектів буття (географічні аспекти, історичні, етнографічні, соціальні та ін.), що змінили свою якість та створили структуру навчальної дисципліни [9, с. 16]. Структура суспільного фону складається з певних аспектів вивчення:

Проблеми современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

4. Эрганова Н. Е. Методика профессионального обучения: учебн. пособие для студ. высш. учеб.заведений / Н. Е. Эрганова. – [2-е изд., стер.]. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 160 с.

5. Тихановская С. М. Производственная подготовка будущих педагогов профессионального обучения в условиях университетского комплекса "наука-образование-производство": дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Тихановская Светлана Михайловна. – М., 2009. – 206 с.

6. Беляева А. П. Методология и теория профессиональной педагогики / А. П. Беляева. – СПб.: Ин-т профтехобразования РАО, 1999. – 480 с.

7. Новиков А. М. Российское образование в новой эпохе /А.М. Новиков // Парадоксы наследия, векторы развития. – М.:Этвес, 2000. – 272 с.

8. Смирнова Ж. В. Подготовка мастера профессионального обучения в структуре инженерно-педагогического вуза: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Смирнова Жанна Венедиктовна. – Нижний Новгород, 2005. – 167 с.

9. Про стан практичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України № 7/2-18 від 05.07.2001 року [електронний ресурс].

References:

1. Pedagogika: Bol'shaja sovremennaja jenciklopedija / sost. E. S. Rapacevich. – Minsk: Sovremennoe slovo, 2005. – 720 s.

2. Neroba E. Profesiyna pidhotovka inzheneriv-pedahohiv u vyshchyykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh Pol'shchi: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 "Teoriya ta metodyka profesiynoyi osvity" / Eva Neroba. – K., 2004. – 24 s.

3. Metodyka profesiynoho navchannya: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv inzhenerno-pedahohichnykh spetsial'nostey / Kovalenko O. Ye., Bryukhanova N. O., Korol'ova N. V., Shmatkov Ye. V. – Kharkiv: VPP «Kontrast», 2008. – 488 s.

4. Jerganova N. E. Metodika professional'nogo obuchenija: uchebn. posobie dlja stud. vyssh. ucheb.zavedenij / N. E. Jerganova. – [2-e izd., ster.]. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2008. – 160 s.

5. Tihanovskaja S. M. Proizvodstvennaja podgotovka budushhih pedagogov professional'nogo obuchenija v uslovijah universitetskogo kompleksa "nauka-obrazovanie-proizvodstvo": dis. ... kandidata ped. nauk: 13.00.08 / Tihanovskaja Svetlana Mihajlovna. – M., 2009. – 206 s.

6. Beljaeva A. P. Metodologija i teorija professional'noj pedagogiki / A. P. Beljaeva. – SPb.: In-t proftekhobrazovanija RAO, 1999. – 480 s.

7. Novikov A. M. Rossijskoe obrazovanie v novoj jepohe /A. M. Novikov // Paradoksy nasledstvija, vektory razvitija. – M.:Jetves, 2000. – 272 s.

8. Sмирнова Zh. V. Podgotovka mastera professional'nogo obuchenija v strukture inzhenerno-pedagogicheskogo vuza: dis. ... kandidata ped. nauk: 13.00.08 / Smirnova Zhanna Venediktovna. – Nizhnij Novgorod, 2005. – 167 s.

9. Про стан практычної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Рішення колегії Міністерства освіти і науки Украйны # 7/2-18 від 05.07.2001 року [електронны resurs]. – Rezhym dostupa: <http://zakon.nau.ua/>.

УДК 371 (477): 37.018

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки Мачинська Наталія Ігорівна
Львівський державний університет внутрішніх справ (м. Львів)

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ТА ВИПЕРЕДЖАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ОСВІТИ: ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ПОНЬЯТЬ І ЯВИЩ

Анотація. Стаття раскрывает теоретические аспекты проблемы педагогического мастерства педагога; в частности особое внимание уделяется требованиям, которые выдвигаются к педагогу высшей школы. Автор, на основе анализа различных подходов к определению понятия «педагогическое мастерство» предлагает характеристику составляющих педагогического мастерства, определяет взаимозависимость профессионального мастерства преподавателя высшей школы от опережающего характера образования.

Ключевые слова: педагог, педагогическое мастерство, креативность, опережающая образование.

Annotation. The article exposes the theoretical aspects of teacher skills teacher; particular emphasis on the requirements applicable to the teacher of high school. The author, based on an analysis of different approaches to the definition of "teaching skills" offers a description of the components of pedagogical skills, professional skills interdependence defines a high school teacher from advancing character education.

Keywords: teacher, pedagogical mastery, creativity, education.

Вступ. Проблеми освіти і навчання є провідними у дослідженнях як теоретиків, так і практиків. Усвідомлення досягнутого в минулому та сучасному, прогнозування майбутнього – особливості освітньої ситуації у вітчизняних освітніх закладах. Історична ретроспектива дозволяє здійснити співставлення освітніх проблем сучасності та попередніх поколінь, визначити їх специфіку, спрогнозувати шляхи подолання суперечностей, невідповідностей, проблем та конфліктів.

В Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої як на входження у світовий освітній простір, так і на збереження історичних культурних традицій. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Соціально-економічна, полікультурна, політична ситуації в нашій країні призвели до того, що перед вищою школою сформовані такі завдання, які б визначали основним напрямом діяльності вищої школи – задоволення потреб особистості в знаннях, що можна було використовувати залежно від нових умов перетворення суспільства. А це, насамперед, вимагає належного кадрового супроводу, впровадження науково-обґрунтованої підготовки викладацьких кадрів для вищої школи.

«Не совершенствуя самого себя, я не мыслю совершенствования своих учеников» (Шалва Амонашвили). Навчально-виховний процес у різних типах освітніх закладів значною мірою зумовлений педагогічною майстерністю його головного організатора – педагога. Сучасна освітня система вимагає від

культури бере початок з 80-х років ХХ ст. та лінгвокраїнознавчої теорії слова Е.М. Верещагіна та В.Г. Костомарова [2], за якою учню демонструється як в одиницях мови відбиваються особливості культури і мислення носіїв мови, а культурознавча інформація вилучається з мовної картини світу. Ця теорія стала поштовхом до вивчення мови і культури в її нерозривному зв'язку і наприкінці 80-х рр. культура стала відправною точкою для вивчення мови, основною метою навчання ІМ стали вважати не формування лише мовних і мовленнєвих компетентностей, а культуру, мова якої вивчається. Мова стала розглядатися науковцями лише як засіб навчання іншомовної культури. Поділяючи думку С.Ю. Ніколаєвої, вважаємо, що оволодіння ІМ є освітній процес, змістом якого є культура країни, мова якої вивчається, і має розглядатися в практичному, освітньому, виховному та розвивальному аспектах [3, с. 86].

Значний внесок в розробку теорії культурологічного підходу до вивчення ІМ зробила В.В. Сафонова [6] в 90 – х роках ХХ ст., створивши основи для вивчення СК аспекту навчання ІМ і культур в рамках культурологічного підходу. З'являється новий термін «СК підхід», що є одним з підходів до вивчення ІМ, в рамках якого вивчення ІМ відбувається в тісній взаємодії з вивченням країни та культури, мова якої вивчається. Навчання має бути орієнтоване на діалог культур, а посилення культурознавчого аспекту змісту навчання, що протікає в контексті діалогу культур з урахуванням різниці в СК сприйнятті світу, є першочерговим завданням, на думку дослідниці.

СК підхід є одним з різновидів культурознавчого підходу (інші його різновиди: лінгвокраїнознавчий, лінгвокультурологічний та країнознавчий). Особливістю СК підходу є те, що найбільше уваги на заняттях з ІМ приділено саме культурам різних соціальних, етнічних, національних груп в країнах, мови яких вивчаються. Навчання лише культурі однієї групи, найчастіше лінгвістичному аспекту, може спричинити до появи міжкультурних стереотипів, щодо всіх представників певної культури, що може привести до міжкультурного непорозуміння в спілкуванні носіїв мови та не сформує уяву учнів про різноманіття в межах однієї культурної спільноти [4, с. 200]. СК підхід до вивчення ІМ в сучасній профільній школі реалізується через СК стратегію викладання ІМ, тобто метою навчання є формування такого типу мовленнєвої поведінки, що є обумовленим знаннями про культурно-психологічний портрет учасника міжкультурного спілкування, що і дозволить зробити цей процес успішним [4, с. 287].

В рамках СК підходу до навчання ІМ відбувається найбільш ефективне заповнення культурних лакун, що можуть з'являтися в освітньому процесі вивчення ІМ і культур. Спираючись на визначення СК лакун як труднощів, що з'являються в учнів в процесі міжкультурного спілкування, спричиненими недостатньою обізнаністю учнів в реаліях, поняттях та явищах іншомовної культури, вважаємо, що СК підхід до вивчення ІМ і культур є дуже актуальним на теперішньому етапі розвитку методики навчання ІМ і культур як науки. Для того щоб правильно працювати з заповненням СК лакун існує класифікація проявів цього СК явища [4, с. 287]:

-суб'єктивні лакуни (національно-культурні особливості мовної спільноти);

-діяльнісно-комунікативні (відображають національно-культурну специфіку різних видів діяльності в комунікативному аспекті);

-текстові (виникають в результаті особливостей тексту, його змісту,

(О.О. Коломінова, 1998; В.М. Топалова, 1998; Л.П. Голованчук, 2003; А.Й. Гордєєва, 2004; Л.П. Рудакова, 2004; О.В. Бирюк, 2005; А.С. Іванова, 2006; С.В. Шукліна, 2006; М.Л. Писанко, 2008; І.Ю. Голуб, 2010; Т.В. Починок, 2012; Н.Я. Бачинська, 2014), проте, в усіх перерахованих дослідженнях були висвітлені лише окремі теоретичні аспекти, а питанню СК підходу до навчання учнів старшої школи філологічного профілю було приділено не так і багато уваги. Серед робіт, присвячених країнознавству, як окремі дисципліни, слід згадати роботу В.П. Фурманової, 1985 [9], про місце країнознавства в професійній підготовці вчителя німецької мови, а СК аспект викладання країнознавства як окремої дисципліни в старшій школі філологічного профілю взагалі є малодослідженим.

Формулювання мети статті та завдань. Враховуючи актуальність проблеми і недостатній рівень її дослідженості, ставимо за мету статті висвітлити основи СК підходу у викладанні країнознавства в старшій школі філологічного профілю. Відповідно до мети, мають бути вирішеними такі завдання: 1) вивчити теоретичні основи СК підходу до вивчення країнознавства в профільній школі, 2) описати культурологічні засади освітнього процесу в старшій школі філологічного профілю, 3) проаналізувати сучасні підходи до визначення предмету вивчення країнознавства як навчальної дисципліни в профільній школі та СК обізнаності учня старшої профільної школи.

Виклад основного матеріалу статті. Культурологічний підхід поряд з компетентнісним та комунікативним є основою формування мовних, мовленнєвих, навчально-стратегічної та лінгвосоціокультурної компетентностей учнів профільної школи в освітньому процесі навчання іноземних мов і культур.

Підхід до навчання розглядаємо як базову категорію методики, що визначає стратегію навчання мови та вибір методу навчання, що реалізує цю стратегію, являє собою певну точку зору на зміст навчання предмету. Підхід є найбільш узагальнюючою методичною категорією основи дослідження в конкретній сфері знань, а методи навчання реалізують тактичну модель процесу навчання [4, с. 200]. Культурологічний підхід до навчання ІМ і культур в сучасній профільній школі передбачає у процесі занять тісну взаємодію мови та культури його носіїв. Дотримуємось думки С.Г. Тер-Мінасової про нерозривність мовної та культурної картини світу, що визначає культурну картину світу як відображення реальної картини крізь призму понять, сформованих на основі уявлень людини, отриманих за допомогою органів відчуття, що пройшли через його колективну та індивідуальну свідомість, як образ світу, що існує в свідомості людини, в його світосприйнятті, створеному на основі його фізичного досвіду та духовної діяльності [8, с. 23]. Але, на думку В.Г. Редька, у сучасній шкільній іншомовній освіті компонентний склад культурологічної компетентності як стандартний модуль ще не оформився остаточно, оскільки продовжує бути предметом наукових суперечок і дискусій [5, с. 57]. Характерними для культурологічного підходу в навчанні ІМ і культури існують дві тенденції інтерпретації фактів мови і культури в процесі вивчення ІМ і культури: від фактів мови до фактів культури та від фактів культури до фактів мови [3, с. 87].

Історія виникнення першого варіанту трактування взаємозв'язку мови і

педагога не тільки відмінного володіння теоретичними знаннями та відповідними практичним досвідом, але й гнучкості та оперативності у реагуванні на події швидкоплинного суспільства, готовності щодо розширення особистісного та професійного світогляду.

Питання педагогічної майстерності завжди були предметом дослідження Ш.Амонашвілі, І.Зязюна, С.Логачевської, Л.Лузіної, Г.Сагач, О.Савченко. Загальнопедагогічні засади проблеми формування педагогічної майстерності вивчали О.Абдулліна, С.Барбіна, М.Євтух, Н.Кузьміна, О.Кучерявий, Н.Тарасевич та ін.

Конкретизація мети, змісту та результатів професійної діяльності сучасного педагога залежать від багатьох соціокультурних чинників. Особливості сучасного світу – невизначеність майбутнього, динамічні зміни життя, поява нових технологій та засобів зв'язку, розмаїття культури, відсутність канонів у культурі, мистецтві та поведінці, розвиток та утвердження нового типу культурної особистості, змістове перетворення Знання, соціальні проблеми та зміни ситуації на ринку праці, розвиток інформаційних технологій – визначають ті чинники, які визначають появу нових педагогічних теорій та освітніх ініціатив.

Формулювання мети статті та завдань. Мета і завдання нашої роботи – розкрити зміст структурних компонентів педагогічної майстерності, визначити особливості її формування в умовах випереджального характеру освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Педагогічна майстерність – це вияв високого рівня педагогічної діяльності. Як наукова проблема, вона постала у XIX ст. Дослідники педагогіки тлумачать її як найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних наслідків, синтезує наукові знання, уміння і навички методичного мистецтва і особисті якості учителя, набуває комплексу властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності [6, с. 221].

Як зазначають М.Барбер і М. Муршед, постійність якості викладання – найбільш важливий чинник, який сприяє підвищенню якості досягнень, але який, на жаль, відсутній у більшості освітніх систем [1]. Результати проведених ними досліджень дають можливість стверджувати, що провідним аспектом і «золотим ресурсом» розвитку освітньої системи є зміна професійної свідомості педагогів, самоусвідомлення та самосприйняття ними своїх завдань.

Професіоналізм людини в будь-якій сфері діяльності багато в чому залежить від рівня сформованості її майстерності. В педагогічній діяльності майстерність є важливим чинником ефективності навчально-виховної роботи, передумовою «творення людини» (В.О. Сухомлинський).

К.Д. Ушинський неодноразово зазначав, що діяльність людини, пов'язана з процесом виховання, є унікальним дійством, яке ні з чим іншим порівняти не можна. Зокрема, він писав: «Усяка практична діяльність, що прагне задовольнити вищі моральні і взагалі духовні потреби людини, тобто ті потреби, які належать виключно людині і становлять виключні риси її природи, — це вже мистецтво. У цьому розумінні педагогіка буде, звичайно, першим, вищим з мистецтв, бо вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини й людства — їхнє прагнення до вдосконалень у самій людській природі: не до вираження довершеності на полотні або в мармурі, а до

вдосконалення самої природи людини – її душі й тіла; а вічно передуючий ідеал цього мистецтва є довершена людина» [2].

Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Розглядається як вияв власного «Я» у професії, як самореалізація особистості викладача в педагогічній діяльності, тому визначається як вища, творча його активність, що передбачає доцільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання. Така доцільність є результатом засвоєння системи знань і уявлень про закони навчання, технології розвитку студента, а також індивідуальні особливості педагога, його спрямованість, здібності та психофізичні дані [5].

Педагогічна майстерність виявляється не в теоретичних знаннях, а в конкретній діяльності. У педагогічній літературі зустрічаються різні тлумачення поняття «педагогічна майстерність». Наведемо лише окремі з них:

- «Педагогічна майстерність — це характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність)» (Г.Сагач);

- майстерність — «найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних результатів» (О.Кучерявий);

- «...Педагогічна майстерність — це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» (Н.Кузьміна);

Наведені визначення поняття «педагогічна майстерність» не виключають одне одного, а лише доповнюють, розширюють сутність феномена «педагогічна майстерність».

Узагальнюючи результати вітчизняних та зарубіжних досліджень, можна перелічити основні вимоги, яким повинен відповідати сучасний педагог:

- здатність розпізнавати, «бачити» розмаїття студентів та складність навчального процесу;

- здатність реагувати на розмаїття потреб студентів, здійснювати індивідуальний підхід до кожного з них;

- здатність покращувати навчальне середовище, створювати сприятливий психологічний мікроклімат;

- здатність сприймати та розуміти різноманітні контексти (соціальні, культурні, національні тощо), в яких здійснюється процес навчання;

- здатність до генерування нових ідей, передбачення нових потреб та запитів освіти;

- здатність нести відповідальність за якість власної професійної діяльності.

Усе здобуте формує високий рівень педагога, його загальну культуру та педагогічний досвід. Критеріями педагогічної майстерності є гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність). До елементів педагогічної майстерності належать: гуманістична спрямованість діяльності, професійна компетентність, професіоналізм, педагогічні здібності, педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння) [6, 222].

5. Fylyppov V. M. *Zadachy modernyzatsyy obrazovaniya na sovremennom etape* // *Vysshhee obrazovanye sehodnia*. – 2003. – #3. – S. 2

6. Shapar V. B. *Psikhologichnyi tlumachnyi slovnyk* / V. B. Shapar. – Kh.: Prapor, 2004. – 640 s.

Педагогіка

УДК 37.016:811.111:930.85(100)

аспірант кафедри методики викладання іноземних мов

Осадча Надія Василівна

Київський національний лінгвістичний університет (м. Київ)

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ КРАЇНОЗНАВСТВА

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичної основи соціокультурного підходу у викладанні країнознавства у старшій школі філологічного профілю, як частини культурологічного підходу до побудови освітнього процесу. Визначено предмет вивчення країнознавства як навчальної дисципліни в профільній школі.

Ключові слова: соціокультурний та культурологічний підходи, країнознавство, соціокультурна обізнаність.

Аннотация. Статья посвящена исследованию теоретической основы социокультурного подхода в преподавании страноведения в старшей школе филологического профиля как части культурологического подхода к построению образовательного процесса. Определен предмет изучения страноведения как учебной дисциплины в профильной школе.

Ключевые слова: социокультурный и культурологический подходы, страноведение, социокультурная осведомленность.

Annotation. The article is devoted to the study of sociocultural approach in the country study teaching in high school as a part of the cultural approach to the educational process. In the publication the object of studies of country study is defined.

Keywords: sociocultural and cultural approaches, country study, sociocultural awareness.

Вступ. В умовах глобалізації суспільства існує помітна тенденція до культурної взаємодії випускників сучасної профільної школи та представників різних національностей та культурних спільнот. Тому набуває актуальності проблема викладання курсу за вибором «Країнознавство» на основі соціокультурного підходу в сучасній старшій школі філологічного профілю. Доказом цього є помітний інтерес науковців до розгляду проблем лінгвосоціокультурної компетентності в освітньому процесі навчання іноземної мови (ІМ) і культури.

Так, соціокультурним (СК) аспектом навчання ІМ займалися багато видатних дослідників (Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, 1990, [2]; В.В. Сафонова, 1996; Г.В. Єлізарова, 2005; С.Г. Тер-Мінасова, 2007; Н.Ф. Бориско, 2009; Ю.Б. Кузьменкова, 2013; В. Tomalin, 1996; А. Fantini, 1997). Так, в останні десятиліття багато науковців торкалися питання СК підходу до навчання як в середній так і вищій освіті

рівень володіння медичною термінологією, оскільки вважає, що в роботі за фахом не обов'язково використовувати медичну термінологію у спілкуванні.

2. У студента відсутні знання про сутність і структуру медичної термінології; а також він не розуміє форм і видів медичних термінів, оскільки періодично не відвідує заняття. Студент не розуміє сутності професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів із використанням медичної термінології, бо вважає зайвим такий багаж знань для роботи лікаря.

3. Студент уникає участі у навчальних ситуаціях для вирішення професійно-мовленнєвих завдань із використання медичної термінології; під час вивчення фахових дисциплін обмежується знаннями з анатомії, фізіології, фармакології на українській мові; не застосовує медичну термінологію у професійно-мовленнєвій взаємодії.

4. Студент не працює з додатковими інформаційними джерелами, а лише обмежується методичними матеріалами до занять; виявляє низький рівень грамотності з латинської мови; не бере участі у розробці і виконанні дидактичних вправ, спрямованих на підвищення рівня професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології; не веде «Медично-термінологічний словник».

Низький рівень знань медичної термінології можна оцінити «незадовільно», а в балах – 3-2.

Висновки. Отже, формування професійно-мовленнєвої підготовки студентів медичного ВНЗ у вивченні іноземної мови, зокрема латинської, передбачає оперативний зворотний зв'язок, швидке отримання інформації про результативність формування готовності майбутніх лікарів до використання медичної термінології. Саме для цього було описано критерії для кожного компоненту готовності і охарактеризовано показники та рівні її прояву, розроблено оцінювально-контролюючу методику вивчення динаміки рівнів готовності, що дозволить проводити моніторинг стану сформованості цього феномену у студентів.

Література:

1. Большой энциклопедический словарь / [гол. ред. А. Прохоров]. – 2-е изд., 2002. – 1456 с.
2. Ильин Е. П. Психология воли. / Е. П. Ильин. – 2-е изд. – Питер, 2013. – 364 с.
3. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1971. – 279 с.
4. Максимюк С. П. Педагогика: навч. пос. / С. П. Максимюк. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
5. Филиппов В. М. Задачи модернизации образования на современном этапе // Высшее образование сегодня. – 2003. – №3. – С. 2
6. Шанар В. Б. Психологический толмачный словарь / В. Б. Шанар. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.

References:

1. Bolshoi entsyklopedycheskyi slovar / [hol. red. A. Prokhorov]. – 2-e yzd., 2002. – 1456 s.
2. Ylyn E. P. Psykholohyia voly. / E. P. Ylyn. – 2-e yzd. – Pyter, 2013. – 364 s.
3. Leontev A. N. Potrebnosty, motyvyy u emotsyy / A. N. Leontev. – M.: Pedahohyka, 1971. – 279 s.
4. Maksymiuk S. P. Pedahohika : navch. pos. / S. P. Maksymiuk. – K.: Kondor, 2009. – 670 s.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Проаналізуємо зміст складових педагогічної майстерності:

- гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності педагога, що будується на основі ціннісних орієнтацій: на себе (самоутвердження); на засоби педагогічного впливу (коли найважливіше для педагога – виховні ідеали, виховні заходи та методика їх здійснення); на виховання (допомогти йому адаптуватися до соціального середовища, знайти смисл у житті); на мету педагогічної діяльності (сприяти самоактуалізуванню у професійній діяльності та громадському житті);

- професійна компетентність є підвалиною педагогічної майстерності. Зміст цього компонента становлять глибокі професійні знання, навички та вміння, професіоналізм у галузі психології та педагогіки, досконала методика здійснення навчально-виховних заходів;

- здібність до педагогічної діяльності – дуже важливий елемент у структурі педагогічної майстерності. Провідними здібностями вважаються чутливість до людини і до особистості, комунікативність, динамічність, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування і креативність;

- четвертим компонентом педагогічної майстерності є педагогічна техніка як форма організації поведінки педагога. Це конкретний інструментарій, навички та вміння організації та проведення різноманітних навчально-виховних заходів. За відсутності або недостатнього її розвитку інші елементи педагогічної майстерності залишаються нереалізованими.

Педагогічну майстерність не можна пов'язувати з якимось особливим даром, ототожнювати (як це нерідко зустрічається в науковій літературі та на рівні побутових міркувань) з вродженими якостями. Адже якості не передаються спадково. Людина через генно-хромосомну структуру отримує лише задатки, генотипні утворення, які є передумовою розвитку й формування певних якостей. До того ж педагогічна професія є масовою і тут не можна покладатися на талант окремих індивідуальностей. Тому ми погоджуємося з А.С. Макаренком: «Майстерність вихователя не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчитись, як треба навчати лікаря його майстерності, як треба навчати музиканта». Педагог, по суті, вперше акцентував увагу на необхідності розробляти теоретичні засади педагогічної майстерності, а в системі підготовки вчителів-вихователів наполегливо працювати над формуванням у них комплексу умінь і навичок вияву педагогічної майстерності. Звернімо увагу на думки А.С. Макаренка, які стосуються проблеми педагогічної майстерності [3].

«Майстерність — це те, чого можна добитися, і як може бути відомий майстер-токарь, чудовий майстер-лікар, так повинен і може бути чудовим майстром педагог. Я певен, що всі ми з вами — люди однакові. Я працював 32 роки, і кожний учитель який працював більш чи менш тривалий час, — майстер, якщо він не ледар. І кожний з вас, молодих педагогів, буде неодмінно майстром, якщо не покине нашої справи, а наскільки він оволодіває майстерністю, — залежить від власної наполегливості... Я переконаний, що навчити виховувати так само легко можна, як навчити математики, як навчити читати, як навчити бути хорошим фрезерувальником чи токарем, і я навчав» [4, с. 400].

Суть такого навчання полягала, насамперед, в організації характеру педагога, вихованні його поведінки, а потім в організації його спеціальних знань та навичок, без яких жоден вихователь не може бути хорошим вихователем, не може працювати тому, що в нього не поставлений голос, він

не вміє розмовляти з дитиною і не знає, в яких випадках як треба говорити. Без подібного вміння не може бути хорошого вихователя. Не може бути хорошим вихователем той, хто не володіє мімікою, не може надати своєму обличчю потрібного виразу або стримати свого настрою. Вихователю повинен уміти організовувати, ходити, жартувати, бути веселим, сердитим. Вихователю повинен поводитися так, щоб кожен рух його виховував, і завжди повинен знати, чого він хоче в даний момент і чого він не хоче. Якщо вихователю не знає цього, то кого він може виховувати?

Короткий екскурс у площину визначень сутності педагогічної майстерності переконує нас у тому, що успішність і ефективність навчально-виховної роботи з студентами залежить не лише від знання викладачем своєї дисципліни, а й від рівня його майстерності.

Педагогічна майстерність — досить складне, багаторівневе, системне утворення інтегративного характеру. Для цілісного сприйняття моделі педагогічної майстерності треба виокремити такі модулі: морально-духовні вартості, професійні знання, соціально-педагогічні якості, педагогічні уміння, педагогічна техніка.

Сучасна педагогічна освіта усвідомлюється не тільки як самостійний напрям професійної освіти, але й як системоутворюючий чинник всієї системи вітчизняної освіти, який повинен володіти випереджальним характером по відношенню до інших видів та рівнів освіти. Випереджальний характер педагогічної освіти передбачає:

- фундаментальність освіти;
- орієнтацію на розвиток готовності до інноваційних змін;
- оцінку якості професійної підготовки студентів у контексті кращих світових практик підготовки педагога;
- орієнтацію студентів на конкурентноздатність професії у майбутнього у всіх регіонах країни.

Ці вимоги зумовлюють необхідність орієнтації освітнього процесу вищих навчальних закладів на нелінійну організацію, яка є характерною для багаторівневої освіти і дозволяє якнайповніше реалізувати нову проектно-дослідницьку модель навчання — модель навчання діяльністю, реалізація якої передбачає, що студенти:

- виконують реальні завдання, а не штучно створені ситуації;
- навчаються не тільки у викладача, але й у процесі аналізу реальних проблем, беручи участь в їх дослідженні та обговоренні отриманих результатів;
- працюють з різноманітними базами інформації для вибору та прийняття рішень у контексті реальних ситуацій;
- вчаться критично мислити та нести відповідальність за правильність вибору рішення.

Реалізація такої моделі в практичних умовах системи вищої освіти передбачає зміни формату організації освітнього процесу. Наявність лише аудиторних занять та організацію самостійної роботи недостатньо для того, щоб студент навчився практично діяти. Саме тому необхідно розробити програми організації творчої діяльності студентів, такі, як, наприклад, міжвузівський проект «Моя ініціатива в освіті».

В умовах сучасного суспільства стан освіти все більше визначається як кризовий. Безперервне реформування визначає невдоволеність суспільства

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

1. У студента спостерігаються нечіткі мотиви до вивчення медичної термінології; немає виразного усвідомлення особистісної значущості знань медичних термінів для вивчення фахових дисциплін; прагнення до вдосконалення рівня володіння медичною термінологією проявляється періодично.

2. Студент має несистематизовані знання сутності і структури медичної термінології, форм і видів медичних термінів, володіє розумінням сутності професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів із використанням медичної термінології.

3. Хоча студент правильно використовує медичну термінологію під час вивчення фахових дисциплін, проте недостатньо осмислено застосовує її у професійно-мовленнєвій взаємодії, а також не завжди успішно вирішує професійно-мовленнєві завдання з використанням медичної термінології.

4. Студент періодично працює з інформаційними джерелами, не завжди ретельно займається розробкою і виконанням дидактичних вправ, спрямованих на підвищення рівня професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології, несистематично веде «Медично-термінологічний словник» для записування медичної лексики.

Здебільшого достатній рівень знань медичної термінології оцінюється «добре», а в балах — 4-5.

Задовільний рівень готовності студентів до використання медичної термінології характеризується такими ознаками:

1. У студента мотиви зумовлені отриманням лише задовільної оцінки. Вивчення медичної термінології він не пов'язує з іншими дисциплінами, не прагне до самовдосконалення рівня володіння медичною термінологією.

2. Студент має задовільні знання сутності і структури медичної термінології, форм і видів медичних термінів, має уривчасті уявлення щодо розуміння сутності професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів із використанням медичної термінології.

3. У студента відсутній досвід використання медичної термінології під час вивчення фахових дисциплін, оскільки він не пов'язує результати підготовки з дисципліни з фаховими дисциплінами (анатомією, фізіологією, фармакологією); на заняттях вирішує професійно-мовленнєві завдання з використанням медичної термінології здебільшого на репродуктивному рівні.

4. Готовність студента до розробки і виконання дидактичних вправ, спрямованих на підвищення рівня професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології, оцінюється як задовільна, оскільки немає досвіду виконання професійних умінь і навичок на практичних заняттях, студент не приділяє часу для роботи з інформаційними джерелами. Термінологічний словник веде не сумлінно, тільки щоб отримати «задовільну» оцінку.

Задовільний рівень знань медичної термінології оцінюється «задовільно», а в балах — 3-4.

Низький рівень готовності студентів до використання медичної термінології має такі показники:

1. У студента відсутні мотиви до вивчення медичної термінології, не проявляється усвідомлення особистісної значущості знань медичних термінів для вивчення фахових дисциплін; майбутній лікар не прагне вдосконалювати

Таким чином, структури перелічених компонентів тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. Вміння, знання, навички реалізуються у діяльності, поза якою готовність майбутнього лікаря до професійної діяльності не може формуватися взагалі. Загальний стан сформованості готовності студентів до використання медичної термінології залежить від рівня сформованості кожного із його компонентів.

Враховуючи виділені критерії, компоненти, показники, були розроблені рівні володіння студентів латинською мовою та медичною термінологією, а також описані ці рівні з використанням стандартних категорій. Такі комплекси створюють єдину мережу понять, яка може бути використана для опису будь-якої програми навчання у медичних ВНЗ, починаючи з постановки завдань, мети навчання і закінчуючи досягненням результату готовності до використання медичної термінології.

Таким чином, процес формування готовності студентів до використання медичної термінології дозволяє визначити його індивідуальність до рівня професійної діяльності випускника медичного ВНЗ.

Високий рівень готовності студентів до використання медичної термінології характеризується такими показниками:

1. У студента спостерігається висока якість сформованості мотивів до вивчення медичної термінології. Виявлений постійний інтерес до вивчення латинської медичної термінології, яка є необхідною складовою майбутньої професійної діяльності лікаря. Студент усвідомлює особистісну значущість знань медичних термінів для вивчення фахових дисциплін, а також прагне постійно вдосконалювати рівень володіння медичною термінологією.

2. Когнітивно-орієнтаційна складова високого рівня сформованості майбутнього лікаря до використання медичної термінології визначається хорошими знаннями сутності і структури медичної термінології, знаннями форм і видів медичних термінів, розумінням сутності професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів із використанням медичної термінології.

3. У студента сформований підхід до використання медичної термінології під час вивчення фахових дисциплін. Він уміло й осмислено використовує медичну термінологію у професійно-мовленнєвій взаємодії під час вивчення фахових дисциплін, у змодельованих ситуаціях професійної діяльності майбутнього лікаря демонструє високий показник грамотності з використання медичної термінології.

4. Студент виявляє бажання до особистісного розвитку у напрямі самовдосконалення у використанні медичної термінології; активно працює з інформаційними джерелами (словниками, підручниками, інтернет-ресурсами) для поповнення знань із медичної термінології; розробляє і виконує дидактичні вправи, спрямовані на підвищення рівня професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології; систематично веде «Медично-термінологічний словник», у який вносить загальнонаукову та загальнолітературну медичну лексику, без якої неможливо обійтися при вивченні фахової термінології.

Для показників високого рівня знань студента характерна оцінка «відмінно», або 5 балів.

Достатній рівень готовності студентів до використання медичної термінології характеризується такими ознаками:

Проблеми сучасного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

процесом та результатом освіти. Пошук нових підходів, нових парадигм організації освітнього процесу та створення новітніх інваріативних моделей підготовки майбутніх фахівців – стають все більш актуальними освітніми проблемами.

Висновки. Педагогічна професія – одна із найбільш мирних та найбільш стародавніх професій на Землі. Формування кожної особистості в умовах різних типів навчальних закладів все більше залежить від особи вихователя, вчителя, викладача, які завдяки своєму професіоналізму, майстерності, особистісним компетентностям здійснюють випереджальний вплив на становлення та розвиток багатьох осіб-майбутніх фахівців різних галузей та напрямів діяльності.

В умовах реформування вітчизняної освітньої системи перевага надається формуванню вільної, моральної, духовної, гуманної, адаптивної, творчої особистості. Такий результат можливий тільки при умові тісної співпраці педагога та студентів, їх співтворчості, взаємовпливу та взаєморозвитку. Все це беззаперечно залежить від педагогічної діяльності та педагогічної майстерності педагогів та вихователів, які значною мірою визначають ефективність освітньо-виховного процесу.

Викладач не повинен бути диктором, який озвучує чужий текст чи незворушним оглядачем точок зору різних авторів; зміст навчальних дисциплін повинен бути пропущений через його свідомість. Але разом з тим, висловлюючи власну позицію, він повинен залишатися об'єктивним, надаючи студентам можливість усвідомити загальне положення справ і усвідомити причини вибору авторської концепції або запропонованих самим педагогом доробку інших авторів.

Оскільки вища освіта передбачає розвиток у студентів соціальних та моральних цінностей, викладач повинен бути їх носієм і виразником, дотримуватися активної соціальної позиції. Відданість своєму покликанню, обов'язковість, акуратність вирізняють справжнього викладача, який усвідомлює особисту відповідальність за проведення доручених йому занять. Ці якості важливі ще й тому, що їх тиражування серед студентів соціально необхідно.

Доброзичливість, повага до студентів і до їх зусилля щодо освоєння змісту освіти, схвалення їх ініціативи, інтелігентність у спілкуванні, безумовно, обов'язкові для викладача. Реалізуючи такі відносини, педагог тиражує перспективні відносини в суспільстві, здійснює свій внесок у життя суспільства.

Послідовна вимогливість та об'єктивність оцінювання успіхів студентів необхідна кожному викладачеві, оскільки вона зоорганізовує роботу студентів, орієнтує їх на досягнення певного рівня засвоєння навчального матеріалу та освоєння необхідної діяльності, сприяє реалістичній самооцінці студентами своїх здібностей і можливостей.

Маючи широку різнобічну ерудицію, виявляючи інтерес до літератури, мистецтва, стежачи за новинками в професійній сфері, викладач свідомо і підсвідомо помічає і відбирає все, що корисно для вдосконалення його професійної діяльності: іноді це дає можливість провести історичну аналогію, навести яскравий і повчальний приклад, включити в лекцію цікавий факт або навіть парадоксальну оцінку, концентруючи увагу студентів на конкретному об'єкті вивчення.

Іноді вважають, що викладач повинен володіти нескінченним терпінням, але терпіння терпінню ворожнечу. Звичайно, необхідно терпіти омани сумлінного студента і допомагати йому позбутися цих помилок. Проте не можна терпіти прояви безкультур'я і особливо нахабства; культура живе і розвивається у вчинках людей; вона вмирає при потуранні антикультур.

І на завершення: «Лікувати, судити і вчити можна тільки з чистими руками».

Література:

1. Барбер М., Муршед М. Как добиться стабильного высокого качества обучения в школах // Вопросы образования, 2008. - № 3. - С.1-54.

2. Матушанский Г.У., Цвенгер Ю.В. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе // Психологическая наука и образование.- 2001. - №2. - С. 26-31.

3. Полуніна О. В. Психологічний аналіз готовності педагога вищого навчального закладу до інноваційної діяльності//Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка України / За ред. С. Д. Максименка - Київ: Гнозис, 2002. - Т. 4. Частина 6. - С. 203-205.

4. Сухомлинська О. Авторські педагогічні системи як складова оновлення національної школи / Ольга Сухомлинська // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. В. Кременя, Т.Левицького, В.Огнев'юка, С.Сисоевої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – С. 397-405.

5. Сучасні форми методичної роботи з підвищення педагогічної майстерності викладачів в університеті [Електронний ресурс] / О. М. Обривкіна. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnuai_ppf/2010../10000_t.pdf.

6. Шоробура І. Місія вчителя в освітніх реформах / Інна Шоробура // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: монографія / за ред. В. Кременя, Т.Левицького, В.Огнев'юка, С.Сисоевої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – С. 220-228.

References:

1. Barber M., Murshed M. Kak dobyt'sya stably'nogo vysokogo kachestva obucheniya v shkolakh // Voprosy obrazovaniya, 2008. - # 3. - S.1-54.

2. Matushansky H.U., Tsvenher Yu.V. Osnovnye kharakterystyky psykholoho-pedahohycheskoy podhotovky u perepodhotovky prepodavatelya vysshey shkoly na sovremennoy etape // Psykholohycheskaya nauka u obrazovaniye.-2001. - #2. - S. 26-31.

3. Polunina O. V. Psykholohichnyy analiz hotovnosti pedahoha vyshchoho navchal'noho zakladu do innovatsiynoyi diyal'nosti//Problemy zahal'noyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi. Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi im. H. S. Kostyuka Ukrainy / Za red. S. D. Maksymenka - Kyiv: Hnozis, 2002. - T. 4. Chastyna 6. - S. 203-205.

4. Sukhomlyns'ka O. Avtors'ki pedahohichni systemy yak skladova onovlennya natsional'noyi shkoly / Ol'ha Sukhomlyns'ka // Osvitni reformy: misiya, diysnist', refleksiya: monohrafiya / za red. V. Kremenya, T.Levyts'koho, V.Ohnev'yuka, S.Sysoyevoyi. – K.: TOV «Vydavnyche pidpryyemstvo «EDELVEYS», 2013. – S. 397-405.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Реалізація цього компоненту сприяє формуванню здатності студентів до якісного засвоєння не лише професійних, а й додаткових дисциплін, умінь застосовувати отримані знання і приймати відповідальні рішення в різних практичних ситуаціях.

Отже, протягом навчання необхідно сформувати такі якості, як ініціативність, діловитість, самостійність у прийнятті особистих конкретних рішень.

Озброєння студентів необхідними знаннями, вміннями, навичками освоєння майбутнього фаху здійснюється шляхом зближення навчального процесу із професійно-спрямованою діяльністю. Форми і методи навчання сприяють розкриттю змісту професійної діяльності.

Четвертий компонент – **особистісно-розвивальний**, який забезпечує готовність студента із почуттям відповідальності приймати самостійні рішення у різних професійних ситуаціях. Критерієм цього компоненту є самоосвітня діяльність студентів, спрямована на професійне самовдосконалення в опануванні латинською медичною термінологією.

Особистісно-розвивальний компонент включає такі якості, як наполегливість, рішучість, емоційно-адекватну поведінку в різних професійних ситуаціях, бажання самостійно вирішувати різноманітні складні завдання, почуття відповідальності за результати своєї роботи.

Показниками цього компоненту є:

1. Робота студента з інформаційними джерелами (словниками, підручниками, інтернет-ресурсами).

2. Розробка і виконання дидактичних вправ, спрямованих на підвищення рівня професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології.

3. Ведення «Медично-термінологічного словника».

Перелічені вище компоненти взаємодіють між собою. Мотиваційно-ціннісний компонент проявляється, в основному, за допомогою професійного інтересу і впливає на інші компоненти, визначаючи застосування тих чи інших форм, методів, засобів подачі матеріалу. Мотиваційно-ціннісний компонент впливає на якість професійних знань, умінь і навичок, мобілізує активність студентів-медиків до навчання.

Когнітивно-орієнтаційний компонент передбачає знання теоретичних і методологічних основ предметної галузі, що визначають ступінь сформованості науково-теоретичної та практичної готовності студентів до професійної діяльності лікаря.

Функціонально-діяльнісний компонент характеризується необхідними знаннями та вміннями, які студент здобуває у процесі навчання; здатністю застосовувати знання в науці й у фаховій діяльності; засвоєнням та застосуванням знань у майбутній професії лікаря. Ці якості функціонально-діялісного компоненту впливають на мотиваційно-ціннісний, когнітивно-орієнтаційний та особистісно-розвивальний, оскільки володіння професійними знаннями, вміннями та навичками надає впевненість у прийнятті доцільних рішень у складних професійних ситуаціях.

Особистісно-розвивальний компонент впливає на всі інші компоненти, сприяючи створенню навчальної атмосфери, викликаючи бажання досягати високих результатів у професійній діяльності лікаря.

направляють і регулюють бажання студентів, надають навчання доцільний і цілеспрямований характер. Професійний інтерес являє собою фактор розвитку професійно-значущих якостей, що спонукає студента наполегливо і цілеспрямовано оволодіти знаннями, вміннями та навичками для професійного самовдосконалення.

Отже, показниками мотиваційно-ціннісного компоненту є:

1. Вияв інтересу студентами до вивчення медичної термінології як необхідної складової готовності до майбутньої професійної діяльності лікаря.

2. Усвідомлення студентом особистісної значущості знань медичних термінів для вивчення фахових дисциплін.

3. Прагнення до вдосконалення рівня володіння медичною термінологією.

Реалізація мотиваційно-ціннісного компоненту спонукає до розвитку професійних потреб, спрямованих на оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками для опанування майбутньою професійною діяльністю. Мотиви навчання студентів різні. До виникнення професійного інтересу майбутніх лікарів веде захопленість вивченням нового фахового матеріалу, бажання підвищити рівень професійної підготовки, прагнення до самоосвіти. У вищому медичному навчальному закладі це може бути реалізовано шляхом забезпечення професійної спрямованості навчальної діяльності.

Другий компонент структури – **когнітивно-орієнтаційний**. Його критерієм є сформованість професійно-мовленнєвої готовності студентів медичних ВНЗ до використання латинської медичної термінології.

Когнітивно-орієнтаційний компонент у структурі готовності студента-медика до професійної самореалізації передбачає сукупність знань і умінь, отриманих у ході навчального процесу, а також відображає наявність знань і умінь, що сприяють осмисленню сутності та специфіки професійної діяльності, а також визначає рівень знаннєвої бази та інтелектуального розвитку студента, його здібностей.

Показниками когнітивно-орієнтаційного компоненту є:

1. Знання сутності і структури медичної термінології.

2. Знання форм і видів медичних термінів.

3. Розуміння сутності професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх лікарів із використанням медичної термінології.

Наступний компонент – **функціонально-діяльнісний**, який є основою для розвитку здібностей студентів до самостійної професійної діяльності, створює базу для її здійснення. Перетворення мети у результат відбувається завдяки засвоєнню змісту навчання (предметів, що вивчаються). Щоб це засвоєння було результативним, зміст повинен відповідати певним вимогам: науковості, системності, всебічності, цілеспрямованості, зв'язку теорії з практикою.

Критерієм цього компоненту є сформованість умінь і навичок використовувати латинську медичну термінологію у професійно-мовленнєвих ситуаціях.

Показниками даного компоненту є:

1. Правильне використання медичної термінології під час вивчення фахових дисциплін.

2. Уміння осмислено використовувати медичну термінологію у професійно-мовленнєвій взаємодії.

3. Успішність вирішення ситуаційних професійно-мовленнєвих завдань із використанням медичної термінології.

5. Suchasni formy metodichnoyi roboty z pidvyshchennya pedahohichnoyi maysternosti vykladachiv v universyteti [Elektronnyy resurs] / O. M. Obryvkin. Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnuu_ppf/2010.._1000_m.pdf.

6. Shorobura I. Misiya vchytelya v osvitykh reformakh / Inna Shorobura // Osvitni reformy: misiya, diysnist', refleksiya: monohrafiya / za red. V. Kremenya, T. Levyts'koho, V. Ohnev'yuka, S. Sysoyevoyi. – K.: TOV «Vydavnyche pidpryyemstvo «EDEL'VEYS», 2013. – S. 220-228.

УДК: 329.73 – 055.2:37.032/036:378.4(477)

кандидат педагогических наук, доцент Мельничук Татьяна Федоровна
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
(г. Киев)

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ (ЖЕНСКИЙ КЛУБ «ГАРМОНИЯ») НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА БИОРЕСУРСОВ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ УКРАИНЫ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В СИСТЕМЕ КУЛЬТУРНО – ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В статье показано значение общественных организаций на Украине на примере деятельности клуба деловой женщины «Гармония» НУБиП Украины, а также роль женщин-меценаток в просветительской деятельности государства, значение образования и просвещения в формировании творческой личности в системе культурно-просветительской деятельности.

Ключевые слова: общественные организации, клубы, культурно-просветительская деятельность, меценатство, благотворительность, творческая личность, духовность.

Annotation. The importance of non-profit-making organizations in Ukraine using the activities of businesswomen club “Harmony” of the NULES of Ukraine is described in the following article. This article investigates such problems as the role of women-patrons of arts in the cultural and educational activities of the state, the importance of education and enlightenment in the formation of creative personality in the system of cultural and educational activities.

Keywords: non-profit-making organizations, clubs, cultural and educational activities, arts patronage, charity, creative personality, spirituality.

Вступление. Общественные организации призваны объединять граждан для совместной реализации общих интересов (культурных, экономических, возрастных, гендерных, региональных, религиозных, профессиональных, социальных и т.д.). В Законе Украины «Про объединение граждан» 1992 г. Президент Украины Л. Кравчук утвердил положение о том, что организации могут выбирать свободно направление своей деятельности, выставлять любую цель своей организации, кроме политической и не объединяться в политические партии. Самыми распространенными общественными организациями являются профсоюзные, совет ветеранов, женские, молодежные клубы, творческие объединения, различные землячества, фонды, ассоциации и

т.д. К. Василенко утверждал: «Стремление к объединению – один из древних инстинктов homo sapiens. Когда-то объединялись, чтобы выжить физически, со временем – по интересам, что бы выжить духовно. Количество, разнообразие и качество клубов в любом обществе – лучший индикатор его благосостояния и цивилизованности. Представители одного объединения чувствуют себя как определенная социальная прослойка, и чем больше будет таких прослоек, тем общество будет сильнее» [2, с. 56-57].

По заключению исследовательницы И. Петровой классифицировать клубы и их функции необходимо по таким признакам:

- спектру деятельности (однопрофильные и многопрофильные);
- содержанием деятельности (политические, общественные, промышленные, деловые, технические, по интересам, эстетические);
- функциональностью (познавательные, творческие, клубы – общения);
- возрастными характеристиками (детские, подростковые, молодежные, клубы для людей преклонного возраста;
- социально – демографическими особенностями (демографические, гомогенные, профессиональные);
- направлением деятельности (рекреационные, спортивные, социальные, образовательные);
- предметом увлечения (хобби-клубы, клубы по интересам);
- источниками функционирования (коммерческие, государственные, добровольные).

В условиях демократизации общественно - политическая жизнь и построения современного общества на Украине важную роль отводят общественным организациям, которые отличаются разнообразием направлений своей деятельности. В Законе Украины « Об образовании» (статья 8) отмечено, что студенты и работники образования могут создавать в учебно-образовательных учреждениях, членами которых они являются, первичные ячейки объединений граждан. Статья 51 и 52 этого Закона закрепляют права и обязательства студентов и научно-педагогических работников для участия в общественном самоуправлении, организации досуга, обсуждении и решении вопросов усовершенствования учебно - воспитательного процесса [5, с.29–31].

Как свидетельствует практика, этим правом чаще всего могут воспользоваться преподаватели и студенты высших учебных заведений. Так, например, в Национальном университете биоресурсов и природопользования Украины (далее – в НУБиП Украины) функционируют такие общественные объединения: профсоюзная организация работников университета, первичная организация профсоюзов студентов, студенческая организация, совет ветеранов, совет молодых ученых, клуб деловых женщин «Гармония». Эти организации играют большую роль в жизни студенческого и преподавательского коллективов, дополняя и внося разнообразие в образовательную деятельность. Основными функциями этих организаций являются:

- 1) демократизация университетской жизни;
- 2) активизация общественной работы и общественных инициатив;
- 3) защита прав и свобод членов коллектива;
- 4) регулирование отношений как со структурами в рамках университета, так и за его пределами (другими объединениями и государственными учреждениями);

setting goals, learning objectives and ending of achievement willingness to use medical terminology.

Keywords: criterion, component, indication, training, willingness.

Вступ. Підготовку конкурентоспроможного фахівця, який легко адаптується до сучасних соціальних умов, необхідно здійснювати за допомогою розвитку особистості майбутнього лікаря. Вирішення цієї проблеми можливе внаслідок формування у вищих медичних закладах особистості майбутнього лікаря із залученням до цього процесу дисциплін фахової спрямованості, зокрема латинської мови. Необхідним критерієм для отримання освіти повинна бути особиста відповідальність студента за реалізацію отриманих фахових знань.

Питання професійно-мовленнєвої готовності студентів було предметом багатьох наукових досліджень (О. Новикова, Г. Юрчук, Т. Горпінч, Г. Кліщ та інші). Однак аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показав, що в ній не знайшли достатнього висвітлення питання, пов'язані з визначенням критеріїв актуалізації професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології та виявленням рівня її готовності у студента.

Формулювання мети статті та завдань. Метою та завданнями статті є конкретизація критеріїв, компонентів, показників і рівнів професійно-мовленнєвої готовності студентів до використання медичної термінології.

Виклад основного матеріалу статті. Поняття «критерій» вказує ознаку, на підставі якої виробляються оцінки, визначення або класифікація чого-небудь. Це можуть бути залежні змінні характеристики, які, ймовірно, є найбільш адекватними для вирішення будь-яких проблем [1].

Критерій – це ознака, за якою встановлюється компонент. На підставі цього можна визначити наступні компоненти структури розвитку професійно-важливих якостей майбутнього лікаря у процесі вивчення фахових дисциплін.

Перший компонент структури – **мотиваційно-ціннісний**. Його критерієм є мотиваційна спрямованість студентів до опанування латинською медичною термінологією.

Мотив у психологічному словнику визначено як спонукання до діяльності, що пов'язана із задоволенням потреб суб'єкта [6].

Поняття «мотивація» як сукупність мотивів чи спонукань є ширшим, ніж «мотив».

За О. Леонтьєвим, мотивація визначає цілеспрямованість дії, на досягнення кінцевої мети. Таким чином, мотивація у сучасній психолого-педагогічній науці розглядається як сукупність спонукань, що активізують особистість, тобто система чинників, які детермінують її поведінку та діяльність (потреби, мотиви, цілі, прагнення тощо); а також процес формування мотивів, підтримування її поведінкової активності на певному рівні [3, с. 128].

Мотиваційна спрямованість (мотиваційний напрям) у розумінні питання про силу волі нехтує вивченням вольових якостей (оскільки сила волі замінюється силою мотиву, потреби), тому практично виключає мотивацію з вольової активності людини [2, с. 48].

Професійний інтерес стимулює розвиток професійно-важливих якостей, впливаючи на вибір цілей, яких прагне досягти студент. Цілі і завдання

6. Hurs'ka O.V. Lektsiya u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh I-II rivnya akredytatsiyi – mynule chy maybutnye (na prykladi suspil'stoznavchyykh dystsyplin)? / O.V. Hurs'ka // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, I(6), Issue: 10, Oct. 2013. S. 73–76 – *Rezhym dostupu*: URL: www.seanewdim.com.

7. Myuller Kh. Sostavlenye mental'nykh kart: metod heneratsyy u strukturnyrovanyya ydey / Khorst Myuller; [per. s nem. V. V. Martynovoy, M. M. Dremyna]. – M.: Omeha-L, 2007. – 126 s.

Педагогіка

УДК:378

старший лаборант кафедри іноземних мов

з медичною термінологією Нахаєва Ярина Михайлівна

Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського (м. Тернопіль)

КРИТЕРІЇ, КОМПОНЕНТИ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. У статті подано критерії для кожного компоненту професійно-мовленнєвої готовності майбутніх лікарів до використання медичної термінології і охарактеризовано показники та рівні її прояву, розроблено оцінювально-контролюючу методику вивчення динаміки рівнів готовності до, що дозволить проводити моніторинг стану сформованості цього феномену у студентів. Такий комплекс створює єдину мережу понять, яка може бути використана для опису будь-якої програми навчання у медичних ВНЗ, починаючи з постановки завдань, мети навчання і закінчуючи досягненням результату готовності до використання медичної термінології.

Ключові слова: критерій, компонент, показник, підготовка, готовність.

Анотація. В статті представлені критерії для кожного компонента професійно-речевої готовності майбутніх лікарів до використання медичної термінології і охарактеризовані показники та рівні її прояву, розроблено оцінювально-контролюючу методику вивчення динаміки рівнів готовності, що дозволить проводити моніторинг стану сформованості цього феномену у студентів. Такий комплекс створює єдину мережу понять, яка може бути використана для опису будь-якої програми навчання у медичних ВНЗ, починаючи з постановки завдань, мети навчання і закінчуючи досягненням результату готовності до використання медичної термінології.

Ключевые слова: критерий, компонент, показатель, подготовка, готовность.

Annotation. The article presents the criteria for each component of vocational speech of future doctors to use medical terminology and describes parameters and levels of expression, developed in assessment-controlling method of studying the dynamics readiness levels that allow for monitoring of the formation of this phenomenon in students. This complex provides a unified network of concepts that can be used to describe any program of study in medical schools, starting with

Проблеми сучасного педагогічного формування.

Сер.: Педагогіка і психологія

5) культурно-просвітительська і рекреаційна робота.

Формулювання цілей статті і завдань. Цілью статті є показати роль громадських організацій в Україні і клубу делової жінки «Гармонія» в Національному університеті біоресурсів і природопольовання України, їх вплив на формування творчої особистості в системі культурно-просвітительської діяльності. Для досягнення наміченої цілі необхідно реалізувати наступні завдання:

– проаналізувати положення жінки і їх роль в суспільстві;

– показати роль культурно – просвітительської діяльності членів клубу через різні форми роботи в формуванні творчої особистості студента;

– довести, що становлення творчої особистості не можливо без духовної культури, яка базується на системі загальнолюдських цінностей.

Викладення основного матеріалу. Слід відзначити, що важливу роль в громадському житті України грають жінки, де громадська їх активність має свою історію. В 2014 році відзначається 130 років з часу заснування організованого жіночого руху в Україні, коли Наталією Кобринською (1884г.) в г. Станіслав (нині Івано-Франківськ) було засновано «Товариство російських жінок», а в тому ж році Єленою Доброграєвою в Києві було відкрито перше жіноче товариство. Основними напрямками роботи жіночих організацій були, в першу чергу, благодійність і просвітительство. Вони організовували лекції, бесіди, концерти, видавали газети і журнали, знайомили з музичними і художніми новинками [1, с. 15]. Наукові дослідження феномену організацій жіночого соціально-політичного руху за рівноправність жінок і чоловіків, якими займаються вчені Нагайчак З.І., Горбаткова А.Н., Петрова І.М. і др., трансформувалися в рух за соціальний прогрес розвитку суспільства на гуманістичних основах. У жінок України є історична можливість реалізувати себе в сфері науки. Уже в 20-і роки ХХ століття були прийняті законодавчі акти, які давали їм право на вищу освіту і вільний вибір професії. З тих пор відбулися суттєві зміни в ставленні суспільства до жіночої освіти і участі жінок в науковій діяльності.

Слова «Знання – сила» належать відомому англійському філософу Френсісу Бекону, який розумів значення освіти, просвіти для людини. Вислів – «енциклопедичні знання» адресований людині, який отримав фундаментальні знання не тільки в своїй професійній діяльності, а і який володіє великим обсягом інформації в різних сферах, і навіть далеко відстоюється від основного кола його інтересів. Такі особистості називаються «енциклопедистами», від грецького слова «енциклопедія», яке з'явилося в середні століття («циклос» – коло і «пейдейя» – освіта).

Освічені люди завжди хотіли зібрати всі отримані людством знання в одну велику книгу, ініціатором і першим автором такої книги був Аристотель. В ХVIII в. серед багатьох енциклопедичних видань високу оцінку і популярність отримав «Енциклопедичний словник» англійця Чамберса, переклад якого на французьку мову запропонував зробити Дені Дідро, який творчо підійшов до цього питання

и привлёк авторов-энциклопедистов, приложив титанические усилия, и на протяжении 1751–1759 годов издал 7 томов Энциклопедии. Главной идеей издания, за задумками Дидро, была идея культа разума, духа просветительства и науки.

В России на престоле – Екатерина II, которую считали просветительницей в государстве, она поддерживала отношения и переписку с образованными людьми Европы. Среди них были Дидро и Вольтер, у которых она выкупила их библиотеки, заплатив большие деньги, оставив их попечителями и хранителями этих бесценных раритетов с ежемесячной выплатой им зарплаты. Императрица, понимая ценность таких покупок для страны, тем не менее, библиотеки стали собственностью России только после смерти Дидро и Вольтера. Репутация просвещённой монархини очень ей импонировала, она приглашала к себе философов, поэтов, то есть просвещённых людей. Фридрих Энгельс писал: «Двор Екатерины II был превращён в штаб-квартиру просвещённых людей того времени, особенно французов; императрица и её двор исповедовали самые просветительские принципы, и ей настолько удалось ввести в заблуждение Вольтера и других, что они воспевали «Северную Семиамиду»... [9, с.63].

Екатерина II курировала образование, сама много читала литературы, интересовалась европейской интеллектуальной жизнью, в этот период была модной такая тенденция, но образование принадлежало дворянам, простой народ пребывал в бедности и в темноте, про такое «просвещение» писал Т. Г. Шевченко с горечью и сарказмом [4]. Позиционируя себя «патроном знаний и искусств, другом истины и вольной мысли людской» императрица России расправлялась с российскими мыслителями – Новиковым и Радищевым, отправив их в ссылку [9, с.150]. Сегодня в Эрмитаже в Зимнем дворце Санкт – Петербурга находится библиотека русских царей, бесценного раритета. Среди просвещённых людей России были и женщины. Екатерина Дашкова (воспитанница института благородных девиц), о которой канцлер граф Воронцов с негодованием писал, что она «имеет нрав развращённый и тщеславный, больше в науках и пустоте время свое проводит», стала президентом Академии наук в Петербурге и президентом Российской академии, она тоже встречалась и дискутировала с Дени Дидро про свободу и рабство в России, на вопросы которого она по этому поводу отвечала, что «свобода без просвещения порождает б только анархию и беспорядок» [9, с.69].

Личность Дидро заслуживает внимания еще потому, что он известен не только как философ, энциклопедист, писатель, а и как выдающийся изобретатель большинства бытовых приспособлений (бочки, рычаги, винты) и технических деталей, его можно сравнить с художником и ученым – изобретателем Леонардо да Винчи (автору этой статьи посчастливилось увидеть в библиотеке Гумбольдтского университета (Берлин) чертежи Дидро, а так же его книги и книги братьев Гримм из их личной библиотеки). Во второй половине XX века произошла стремительная смена места и роли женщины во всех сферах общественной жизнедеятельности, которая заняла достойное место в экономике, политике, культуре. Длительная борьба женщин за равные права привела к определенным сменам общественного сознания во взглядах на роль женщины, но фактическое равноправие достигнуто было не полностью. Все чаще поднимается вопрос о месте и роли женщины в современном мире, о перспективах ее становления как равноправного стратегического партнера в

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

технікою, студент під час лекцій матиме можливість охопити картину в цілому і за допомогою ментальної карти впорядковано відобразити свої думки у конспекті.

Висновок: відображення процесу мислення і структуризація інформації у візуальній формі за допомогою ментальних карт є потужним дидактичним ресурсом у підвищенні ефективності сучасних лекцій.

Література:

1. Мойсеев С. М. Методика підготовки та проведення лекцій у Київському національному університеті внутрішніх справ: методичні рекомендації [Текст] / С. М. Мойсеев. – К.: КНУВС, Навчально-методичний центр, 2004. – 44 с.

2. Краснов Ю. Э. Критика лекционно-семинарской образовательной технологии высшего образования [Электронный ресурс] / Ю. Э. Краснов. – Режим доступа: URL: <http://charko.narod.ru/tekst/sb1/kras.html>. – Название с экрана.

3. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. Пособие для вузов / Д.В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2002. – 437 с.

4. Волохонская М.С. Особенности переживания студентами лекционных и практических занятий [Текст] / М.С. Волохонская // Вестник Санкт-Петербургского университета: сер. 6: философия, политология, социология, психология, право, международные отношения. – 07/2007. – Вып.2 ч.2. – С.58–62.

5. Неверов Г. Нова освіта як панацея. Лекційна форма отримання знань безнадійно застаріла [Електронний ресурс] / Г. Неверов. – Режим доступу URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/nova-osvita-yak-panaceya> – Назва з екрану.

6. Гурська О.В. Лекція у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації – минуле чи майбутнє (на прикладі суспільствознавчих дисциплін)? / О.В. Гурська // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, I(6), Issue: 10, Oct. 2013. С. 73–76 – Режим доступу: URL: www.seanewdim.com.

7. Мюллер Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей / Хорст Мюллер; [пер. с нем. В. В. Мартыновой, М. М. Дремина]. – М.: Омега-Л, 2007. – 126 с.

References:

1. Moyseyev Ye. M. Metodyka pidhotovky ta provedennya lektsiy u Kyiv's'komu natsional'nomu universyteti vnutrishnikh sprav: metodychni rekomendatsiyi [Tekst] / Ye. M. Moyseyev. – K.: KNUVS, Navchal'no-metodychnyy tsentr, 2004. – 44 s.

2. Krasnov Yu. Э. Krytyka lektsonno-seminarskoy obrazovatel'noy tekhnolohyy vyssheho obrazovanyia [Elektronnyy resurs] / Yu. Э. Krasnov. – Rezhym dostupa: URL: <http://charko.narod.ru/tekst/sb1/kras.html>. – Nazvanye s ekrana.

3. Chernylevskyy D.V. Dydaktycheskiye tekhnolohyy v vysshey shkole: ucheb. Posobyie dlya vuzov / D.V. Chernylevskyy. – M.: YuNYTY–DANA, 2002. – 437 s.

4. Volokhonskaya M.S. Osobennosti perezhivaniya studentamy lektsonnykh y prakticheskikh zanyaty [Tekst] / M.S. Volokhonskaya // Vestnyk Sankt-Peterburhskoho unyversyteta: ser. 6: fylosofyya, polityolohyya, sotsyolohyya, psykholohyya, pravo, mezhdunarodnyye otnosheniya. – 07/2007. – Вып.2 ch.2. – S.58–62.

5. Nyevyev H. Nova osvita yak panatseya. Lektsiyna forma otrymannya znan' beznadiyno zastarila [Elektronnyy resurs] / H. Nyevyev. – Rezhym dostupu URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/nova-osvita-yak-panaceya> – Nazva z ekranu.

розумінню. Окрім того, ментальні карти сприяють ефективному конспектуванню лекцій, навчально-методичної літератури, допомагають у вирішенні творчих завдань, проведенні тренінгів, семінарів, навчальної та технологічної практик (рис. 1).

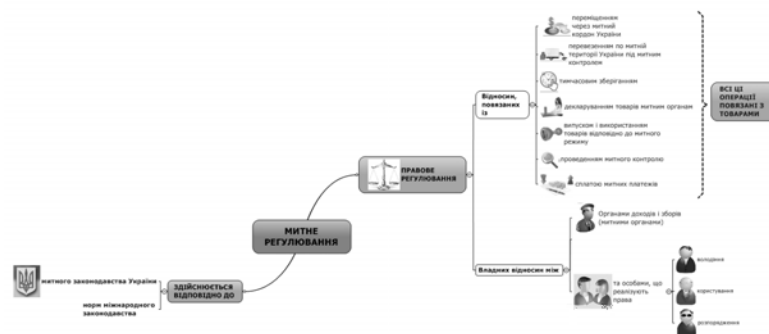

Рис. 1. Ментальна карта «Митне регулювання»

Як бачимо, ментальні карти є одним із зручних інструментів для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Сучасна техніка подання будь-якого процесу або події, думки або ідеї в комплексній, систематизованій, візуальній (графічній) формі за допомогою інтелект-карти – це потужний арсенал лектора, який дозволяє розвивати мислення і пам'ять студентів, їх творчість.

На наш погляд, сучасні лекції немислимі без активного застосування нового педагогічного інструментарію. Побудова ментальної карти допомагає розкласти матеріал на елементи і тим самим створює умови для швидшого та кращого його запам'ятовування. Лекції, які не потребують активної роботи студентів, створюють видимість простоти і надзвичайної доступності матеріалу, притупляють активність слухачів і приводять до благодушності. Це послаблює пізнавальні прагнення студентів і гальмує їх розвиток.

Викладання матеріалу у виді проблемних ситуацій із використанням інтелект-карт змушує студентів думати під час лекції, а створення певних труднощів у навчанні (не формальних, а таких, які змушують проявляти творчість) мобілізує студентів, розвиває у них волю і прагнення долати ці труднощі. Зазначимо, що під час читання лекцій важливо труднощі поступово ускладнювати, але такою мірою, щоб вони залишалися переборними. Це позитивно впливатиме на психіку студентів та спонукатиме їх до самостійності і творчості.

Інноваційна технологія майндмепінгу, застосовувана під час читання лекцій, передбачає активну модель навчання, самостійну роботу студентів, сприяє розвитку творчості та інтерактивній взаємодії студентів і викладачів. Ми вважаємо, що володіння технікою майндмепінгу є абсолютно необхідним навиком і для викладачів, і особливо для студентів. Володіючи даною

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

современном развитии, в котором вместе с государственным аппаратом управления, политическими партиями возрастает значимость разного рода общественных организаций, объединений, клубов, которые отстаивают экономические интересы, социальные потребности, политические права и способствуют разностороннему развитию женщины как активного субъекта общественных отношений [3].

Хоть международные и национальные законодательные акты выходят из принципов равноправия, на практике женщины не являются равноправными в общественной жизни и деятельности, они должны делать выбор между семьей, детьми и карьерой или умудряться соединять все виды деятельности. Необходимо дать возможность женщинам самим выбирать свой жизненный путь, а общество обязано ценить ее выбор и всесторонне помогать законодательно, материально и морально. Искусство счастья складывается из многих составляющих и в первую очередь достижение счастья начинается из понимания истинных его начал и развития этих начал в своей жизни. Это требует внутренней дисциплины, постепенного процесса искоренения негативных ментальных явлений (зависть, невыдержанность, гнев) и замены их позитивом – добром, терпимостью, умением прощать. Духовность в жизни каждого человека, а женщины особенно, играет большую роль, потому что процесс духовного развития не должен останавливаться, так как истинная духовность – это состояние разума, который необходимо постоянно поддерживать. Духовность дает возможность стать человеку (в данном случае женщине) более спокойной, счастливой, внутренне обогащенной. Все, что есть высокое, прекрасное на свете – искусство, вдохновение, наука – не должно очень близко соприкасаться с повседневной жизнью, иначе оно утратит свою первозданную чистоту, покроется будничными проблемами. Женщина – не механическая игрушка, способная очень быстро перестраиваться с одного вида деятельности на другой, особенно это касается искусства, научного и творческого направлений. Необходимо вспомнить великих актрис, художниц, певиц, ученых, поэтов и писательниц, которые живут в другом жизненном измерении, мыслят другими категориями. Высокое искусство для них стоит на первом плане, а домашние проблемы уходят на второй. Наша соотечественница из с. Богдановка (Киевская обл.), великая художница Екатерина Билокур, даже не позволила себе выйти замуж, потому что боялась, что это негативно повлияет на ее искусство, и будет ей запрет от мужа писать картины. Таких примеров можно привести достаточно, когда женщина поступалась личным счастьем ради своего творчества. Другая категория женщин, которая наоборот, посвятила себя семье, своим детям и с честью несет звание женщины-матери, пусть осознает свое высокое предназначение на земле. Досматривая колыбель с ребенком, обучая его первым словам и первым шагам, она становится первым строителем общества, ее руками кладутся первые камни этого фундамента. «От правильного воспитания детей зависит благосостояние всего народа» (Джон Локк, англ. философ). Все, что заложено в ребенка с детства, как в хорошем банке приумножается и возрастает добрым урожаем на благо родителям и государству.

Женское движение на Украине разноплановое, где успешно функционируют различные женские объединения. Одним из таких есть общественное объединение, которое продолжает образовательные традиции предшественниц и действует в Национальном университете биоресурсов и

природопользования Украины. Клуб «Гармония» был создан 15 сентября 2004 г. на базе кафедры культурологии Природно-гуманитарного института университета, в который вошли активные, инициативные преподавательницы, сотрудницы, аспирантки и студентки университета. Согласно Положения и Устава женского клуба «Гармония», утвержденного ученым советом университета, членом его может стать гражданка Украины с 18-летнего возраста, которая работает или учится в НУБиП Украины и признает уставные документы, активно участвует в жизни университета, творчески подходит к решению заданий в организации мероприятий в клубе, создает условия для самоорганизации членов клуба. Организация имеет эмблему, атрибут (голубые шарфики с вышитой эмблемой, которые надеваются на голову при входе в христианские святыни), в течение 10 лет пишется альманах (летопись) главных событий клуба.

За годы своей деятельности эта женская организация зарекомендовала себя исследователем в гуманитарных вопросах в сфере украинской культурологии, отечественного искусствоведения, истории, краеведчества и стала активным пропагандистом современных достижений университета, который является лидером инновационных природоохранных знаний в Украине и известным участником образовательного процесса за рубежом. Женский клуб «Гармония» осуществляет коммуникацию, устанавливает диалог между представительницами структурных подразделений, охватывая все подразделения университета, а это 14 женских организаций, созданных на базе университетов, институтов, колледжей и техникумов, входящих в структуру Национального университета биоресурсов и природопользования Украины [8].

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Ми вважаємо, що бажані результати під час лекції можна отримати, якщо на початку заняття знімати у студентів напругу. На початку аудиторних занять, необхідно створювати ситуації неформального спілкування, що дозволить краще пізнати і зрозуміти ступінь підготовленості студентів до сприйняття нового матеріалу. Задаючи «правильні» запитання та пропонуючи майбутнім фахівцям поділитися своїми поглядами щодо якоїсь професійної теми, викладач тим самим може створювати довірливу атмосферу в аудиторії, краще пізнавати своїх вихованців та домагатися активізації їхньої уваги, як наслідок, у слухачів підвищуватиметься мотивація навчання і участь у лекції прийматиме кожен студент.

Позитивно сприймаються студентами лекції, що супроводжуються наочними матеріалами із застосуванням мультимедійного комплексу, зокрема, інтелект-картами (ментальними картами). *Ментальна карта (mind-map, mindmapping)* – це графічне відображення процесів багатовимірної мислення. Багатовимірність є природною характеристикою мислення людського мозку, тому ментальне картування є потужним візуальним методом, що надає універсальний ключ до розкриття потенціалу, наявного у мозку кожного [7].

У процесі підготовки та під час проведення лекцій необхідно урахувати, що студенти з різними домінуючими репрезентативними системами: візуали, аудіали, кінестетики, дискрети – по-різному сприймають інформацію. Візуали більшу частину інформації сприймають за допомогою зору, аудіали – за допомогою слухового каналу, для кінестетиків важливі інші відчуття (нюх, дотик та ін.) і рухи. Сама невелика категорія – дискрети, сприймають інформацію в основному через логічне осмислення, за допомогою цифр, знаків, логічних доводів.

Перемижуючи різні варіанти подачі лекційного матеріалу: із застосуванням технічних засобів, аудіо-відеотехніки, опорних конспектів на паперових носіях та ін., – викладач повинен зважати на індивідуальні особливості студентів сприймати інформацію і створювали відповідні педагогічні умови, щоб кожен студент мав шанс засвоїти якомога більшу кількість матеріалу.

Роль ментальних карт у цьому процесі важко переоцінити, оскільки інтелект-карти є одним із зручних інструментів для підвищення ефективності навчання кожного студента з урахуванням його індивідуальних особливостей, – це дуже хороший спосіб організації мислення та альтернативного запису лекційного матеріалу.

Методика подання окремих тем митних дисциплін за допомогою інтелект-карт забезпечує можливість схематичного зображення інформації за ключовими словами, чітке структурування навчального матеріалу. Використання в інтелект-картах яскравих візуальних елементів: кольорових схем, знаків, символів, графічних і текстових об'єктів – дозволяє майбутнім товаровзнавцям-експертам, не тільки краще засвоїти і запам'ятати великий обсяг інформації, але і побачити взаємозв'язки між об'єктами (темами окремих дисциплін митного спрямування), що має надзвичайно важливе значення для майбутньої професійної діяльності на ринку митних послуг.

На наш погляд, використання інтелект-карти може допомогти підвищити ефективність навчання, скоротивши при цьому його тривалість. Використання ментальних карт у якості засобу навчання, допомагає ефективному зберіганню необхідного обсягу інформації у пам'яті студентів, належному її засвоєнню та

□ монологізм – в учня ще немає питань, але відповіді для нього вже готові, у нього практично немає часу навіть на розуміння відповідей, тому доводиться миритися і зубрити, заучувати слова викладачів без їх розуміння і проникнення в суть;

□ формування особистості фахівця за зразком виробництва техніки;

□ монологізм і технократизм освіти призводять до того, що учень стає об'єктом педагогічної діяльності, а навчання перетворюється на конвеєр. Учень, не встигаючи розуміти і будучи придавлений «баловою» формою оцінки знання на заліках та іспитах, змушений(!) вдаватися до зубріння, запам'ятовування мало осмисленої не зрозумілої інформації;

□ панує методика, методичний фетишизм, інструктивний технологізм і відповідний опис педагогічної праці (що, коли і як говорити). Це позбавляє педагогічну діяльність сенсу та змісту, гранично редукує її до заздалегідь запланованих словесних текстів-реплік (причому як з боку педагога, так і з боку учнів) [2].

Д. Чернилевський також категоричний у думці про те, що лекція, як загально-аудиторна форма навчання, є сьогодні найбільш неефективною серед інших форм навчання студентів у вищій школі [3]. Цікаві результати під час дисертаційного дослідження отримала М. Волохонська: «поняття «лекція» у 80% студентів асоціюється зі словами «нудьга» і «нудний» [4].

Вищезазначені аргументи щодо лекційних занять, на нашу думку, дійсно переконливі і може скластися враження, що тема доцільності використання лекції у якості основної форми навчального процесу у ВНЗ себе вичерпала, однак, під час *митної підготовки* товарознавців-експертів часто виникають ситуації, коли лекційна форма навчання не може бути замінена ніякою іншою. По-перше, це відсутність актуальних підручників з митної справи (їх зміст застаріває ще до опублікування); по-друге, навчальний матеріал з конкретної теми часто вимагає методичної переробки лектором, оскільки надто важкий для самостійного вивчення з точки зору прикладного застосування. Окрім того, у галузі державної митної справи існують суперечливі концепції та проблемні питання, пов'язані із самою специфікою здійснення митної справи: визначення митної вартості товарів, створення, впровадження і розвиток системи аналізу та керування ризиками при визначенні окремих форм митного контролю, технології митного оформлення та багато інших, для об'єктивного висвітлення яких лекція просто необхідна.

Стосовно доцільності проведення лекцій, ми цілком поділяємо точку зору Г. Неверова, який зауважує, що освіта, як суспільна інституція, розвиваючись і самовдосконалюючись, змінює свою структуру та зміст, відповідно до змін і відносин, які домінують у суспільстві на даному етапі його історичного розвитку [5], та погоджуємося із О. Гурською, що «...за великим рахунком, головне не процес, а результат – навчити, а яким саме чином (використовуючи традиційну, нетрадиційну лекцію чи інші форми навчання), не так і важливо» [6].

На наш погляд, значний потенціал у розвитку пізнавальних та професійних мотивів, теоретичних знань, професійних ціннісних відношень, професійного мислення та інших професійно важливих якостей студентів, мають інтерактивні лекції. А у разі раціональної побудови матеріалу та за умови використання сучасних підходів до активізації уваги студентів, недоліки лекцій, про які зазначають М. Волохонська [4] Ю. Краснов [2], Г. Неверов [5], Д. Чернилевський [3], значною мірою можуть бути подолані.

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

Преподавательницы университета в процессе самореализации направляют свои усилия на изучение, возрождение и утверждение в обществе исторической памяти и усвоение базовых ценностей и идеалов украинского народа, его традиций и обычаев в изучении духовного и материального фундамента культурного наследия. Поездки членов клуба «Гармония» по историческим местам Украины начинаются с исследовательской работы над историческими фактами, мемуарами, научной литературой, в работе которой принимается любая информация, инициатива и помощь. Информация собирается буквально по крупицам, большую исследовательскую работу по подготовке культурологических поездок проводят студенты, часто обращая внимание преподавателей на не изученные факты истории своего края. Такая совместная деятельность дает возможность прикоснуться к святыням духовности и донести затем эту энергетику студентам, воспитывая у них чувство патриотического отношения к памятникам культуры, к памяти предков, не уважение к которым есть первым признаком аморальности. Вся информация, материалы культурологических экспедиций (они могут длиться в течение трех дней) снимается на видеокамеру, фотографируется, лекции экскурсоводов фиксируются диктофоном, а затем обрабатывается и выпускается в виде фильма для использования в учебно-воспитательных целях. Отчет о поездках клуба в виде культурно-просветительской информации выдается в периодическом издании газеты «Университетский кур'ер» для всеобщего ознакомления сотрудниками университета.

В 2014 году выпущена книга «Освітнянки жіночого клубу «Гармонія» НУБіП України», где была дана информация о научной деятельности членов клуба, о знаменитых женщинах Украины (княгиня Ольга, Анна Андреевна (Оленина), Мария Волконская, Анна Барвинок, Эвелина Ганская и др.), места культурологических экспедиций клуба, в которой показана большая просветительская работа и ответственность преподавателя как носителя фундаментальных знаний в воспитании творческой личности, способной внести определенный вклад в развитие государства. Накопился достаточный исторический материал, собранный нашими преподавателями, для издания еще одной книги. Члены женского клуба «Гармония» выступают как меценаты в благотворительных мероприятиях: много лет они шествуют над постояльцами дома творчества работников сцены им. Н. Ужвий (Ирпень Киевская обл.), вместе со студентами организуют суботники на территории заведения, встречаются с бывшими актерами, привозят подарки, в том числе сделанные руками студентов (флористические поделки), осуществляют посадку и обрезку деревьев в саду, организуют концерты творческих коллективов университета. Такая поддержка очень необходима творческим людям, у которых есть возможность пообщаться и передать молодежи свой жизненный опыт. Организация благотворительных концертов, материальной помощи детским домам, опека над студентами-сиротами, материальная поддержка творческих студентов в различных конкурсах тоже входит в круг обязанностей членов клуба. Благотворительность (меценатство) ценилось во все времена существования общества. Альтруизм – бескорыстная забота о благе людей. В научный оборот этот термин был введен О. Контом как дефиниция противоположная эгоизму. Ученый физиолог И. П. Павлов считал альтруизм приобретением культуры, в которой высокая культура чувств не передается по наследству, а формируется у человека со дня рождения [6, с. 26].

Женская организация «Гармония» имеет еще ряд конкретных заданий: пропаганда здорового, активного образа жизни; организация встреч с творческими людьми Украины (историками, певцами, музыкантами, художниками); проведение постоянно действующих конференций, «круглых столов» культурологических и культурно-просветительских тематик; сотрудничество с фондом им. И.С.Козловского; участие в издательской деятельности университета; организация вечеров, посвященным юбилеям творческой украинской элиты; организация историко-этнографических экспедиций, материал которых в виде фото-презентаций и научных фильмов используется потом в образовательно-воспитательном процессе студентов[7]. Разнообразные формы работы клуба освещаются в украинской периодической прессе в виде статей в журналах и газетах, в выступлениях на радио и телевидении, что дает возможность создавать новые контакты и расширять спектр деятельности. Путем привлечения своих членов к участию в просветительских, благотворительных и культурных мероприятиях, клуб формирует социально-активную, творческую личность, с четко выраженной гражданской позицией.

Выводы. Можно сделать следующее заключение: общественные организации на примере женского клуба «Гармония» имеют большое значение для формирования творческой личности не только преподавателей, но через различные формы деятельности они оказывают влияние на воспитание молодого поколения, будущих специалистов народного хозяйства, профессионалов своего дела в условиях всевозрастающего дефицита пищевых и энергоресурсов, связанных с глобальными изменениями климата, сложной международной обстановкой. При таких обстоятельствах возрастает роль людей с творческим подходом, способных среди многочисленных проблем находить верные, неординарные решения. Сформировать творческую личность в университетах природоохранного профиля есть все возможности при создании определенных условий, внедрения различных форм деятельности, одной из которых является работа общественной организации – клуба деловой женщины «Гармония», которая и дальше видит перспективу и необходимость своей деятельности. Женский клуб «Гармония» является общественно-просветительским объединением, которое проповедует идеологию гуманизма, объединяет всех сотрудников НУБиП Украины на профессиональной, образовательно-воспитательной и историко-культурной основе. Действуя совместно с профсоюзными, молодежными, экологическими и другими общественными движениями, женские организации способствуют борьбе народов за прогресс, социальную справедливость, демократию, сохранению мира на планете, утверждая гуманистические принципы в отношениях между людьми, самосохранения человечества, поскольку по своей природе женщина является не разрушительницей, а хранительницей жизни.

Литература:

1. Бозачевська-Хомяк М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884-1939. – К: Либідь, 1995. – 429 с.
2. Василенко К. Клуб як обличчя епохи / К. Василенко // Політика і культура. - № 16. - 2001.
3. Горбаткова А.Н. Основные тенденции развития женского движения в европейских странах в 70 - 80-е гг. XX в. // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2010/0407/gender03.php> <http://www.dissertat.com>

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

Аннотация. Изучены и проанализированы представленные в научной литературе подходы к дидактическим возможностям лекций и целесообразности их использования в высшей школе, акцентировано внимание на сущности лекционной формы обучения, ее преимуществах и недостатках. Определены факторы интенсификации лекционной формы обучения.

Ключевые слова: интеллект-карта, ментальная карта, интерактивные технологии обучения, лекция, педагогическая технология, товаровед-эксперт.

Annotation. Are studied and analyzed in the literature approaches to teaching opportunities lectures and feasibility of their use in higher education are considered, the essence of the lecture learning, its advantages and disadvantages. Factors intensification lecture learning.

Keywords: interactive learning technologies, lecture, mind-map, mental map, educational technology, commodity researcher expert.

Вступ. Протягом усієї історії вищої школи з моменту її зародження до наших днів провідною організаційною формою і методом навчання є лекція. З неї починається перше знайомство студента з навчальною дисципліною, саме лекція закладає основу наукових знань. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що у сучасній дидактиці існують протилежні точки зору щодо ефективності лекційної форми навчання. Її прихильники вважають, що лекція залишається провідним методом навчання і основною формою організації навчального процесу у ВНЗ. Опоненти наводять такі аргументи: лекція привчає до пасивного сприйняття викладеного матеріалу, заважає розвитку самостійного мислення студентів.

На наш погляд, в умовах зміни освітньої парадигми, удосконалення змісту освіти, форма проведення лекцій не може залишатися традиційною, незмінною, – потрібні нові форми подання лекційного матеріалу.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають у аналізі лекційної форми навчання та можливостей технології майндмепінгу для підвищення ефективності сучасних лекцій.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі лекція виступає і як організаційна форма навчання – «специфічний спосіб взаємодії викладача і слухачів (студентів), у рамках якого реалізується різноманітний зміст і різні методи навчання», і як метод навчання – «монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній формі, сконцентрований в основному навколо фундаментальних проблем науки» [1].

Разом з тим, науковцями висловлюються неоднозначні думки з приводу лекції як форми заняття. Так Ю.Краснов, переконаний, що освоєння практичних умінь за допомогою лекційно-семінарської технології навчання – це вкрай нереальне завдання для реалізації у ВНЗ і на підтвердження цієї тези наводить такі аргументи:

- бездіяльність навчальної «діяльності»;
- вербалізм, занадто багато слів, розмов, необов'язкового говоріння, мало понятійного, та втім, будь-якого мислення (оперування образними і символічними ідеалізаціями). Примус до запам'ятовування порожніх знакових, словесних форм знання-інформації, переказування її на заліку чи іспиті;
- трансляція і примус до освоєння готових знань (наукових чи квазінаукових), без розуміння їх генезису;

майбутнє: Тези доповідей наукової конференції кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – К.: Вид центр КНЛУ, 2006. – С. 92-93.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] // [www.http://osvita.ua/](http://osvita.ua/). – 8 с.

3. Дьяченко Л. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск, 1976. – 209 с.

4. Енциклопедія освіти: [наук.ред. В.Г. Кремень]. – К.: «Юрінком Інтер», 2008. – 1040 с.

5. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпченко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навчальний посібник. – Київ, 1997. – 166 с.

6. Ягеніч Л. В. Формування у молодших школярів стратегічної компетенції в процесі навчання аудіювання англійською мовою: автореф. дис. На здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Л. В. Ягеніч – К., – 2007. – 16с.

References:

1. Bochkar'ova O. Yu. The content of training the future teachers in English professionally directed listening // Col. 60 year YuNESKO: View to the Future: Proceedings of the Conference Department YuNESKO KNLU. – K.: Publ. center KNLU, 2006. – P. 92-93.

2. State Standard for the primary education [electronic resource] // [www.http://osvita.ua/](http://osvita.ua/). – 8 p.

3. D'yachenko L. Y., Kandybovyh L. A., Psychological Problems of readiness for activity. – Minsk, 1976. – 209 p.

4. Education Encyclopedia: [Scientific Editor V.H. Kremen']. – K.: «Yurinkom Inter», 2008. – 1040 p.

5. Moroz O.H., Slast'onin V.O., Filipchenko N.I. Preparing the future teachers: the content and organization. Navchal'nyy posibnyk. – K., 1997. – 166 p.

6. Yahenich L. V. Forming strategic competence of the primary school children in the learning English listening: Abstract of dissertation for the degree of candidate the pedagogical sciences specialty 13.00.02 / L. V. Yahenich – K., – 2007. – 16 p.

Педагогіка

УДК 387

магістр Мороз Артем Сергійович

ВНЗ Укоопспілки Полтавський університет економіки і торгівлі (м. Полтава)

МАЙНДМЕПІНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ ЛЕКЦІЙ

Анотація. Вивчені та проаналізовані представлені у науковій літературі підходи до дидактичних можливостей лекцій і доцільності їх використання у вищій школі, акцентовано увагу на сутності лекційної форми навчання, її перевагах та недоліках. Визначено фактори інтенсифікації лекційної форми навчання.

Ключові слова: інтелект-карта, ментальна карта, інтерактивні технології навчання, лекція, педагогічна технологія, товарознавець-експерт.

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

com/content/osnovnye-tendentsii-razvitiya-zhenskogo-dvizheniya-v-evropeiskikh-stranakh-v-70-80-e-gg-khkh

4. Дзюба І. З кричці літ: тритомовик. – К.: Обереги: Гелікон, 2001. – (Сер.» Укр. модерна л-ра»), Т.II. – 848 с.:іл.

5. Закон України «Про освіту» №1060–XII від 23 травня 1991 р. / Освіта України: Нормативно- правові документи – К.:Міленіум, 2001. – с. 7–38.

6. Культурологічний словник / За ред. В.І. Рожка, О.В.Антонюка. – К.:НМАУ. – 464с.

7. Національний університет біоресурсів і природокористування України: Вчора, сьогодні, завтра/ за заг.ред. Мельничука Д.О. –НВВ «Видавничий центр» 2013. – 570 с.(Історичне видання).

8. Освітняки жіночого клубу «Гармонія» Національного університету біоресурсів і природокористування України: довідкове видання / уклад. Т.Ф.Мельничук, Л.П.Положенко, Л.Ю. Кучерук; за заг.ред.Т.Ф.Мельничук. – К.: НУБіП України 2014. – 299 с.

9. Радченко Ю.М. Под заветной печатью...: Научно-художественная лит-ра/ Рис. В. Брагинского. – М.: Дет.лит.,1982. 207 с., ил. – («Люди. Время. Идея»).

References:

1. Bohachevs'ka-Khomyak M. Bilym po bilomu: Zhinky v hromadskomu zhytti Ukrainy, 1884-1939. – K: Lybid', 1995. – 429 s.

2. Vasylenko K. Klub yak oblychchya epokhy / K. Vasylenko // Polityka i kul'tura. – № 16. – 2001.

3. Horbatkova A.N. Osnovnye tendentsyy razvytiya zhenskoho dvizheniya v evropeyskyy stranakh v 70 - 80-e hh. XX v. // [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupa:<http://demoscope.ru/weekly/2010/0407/gender03.phphttp://www.disserscat.com/content/osnovnye-tendentsii-razvitiya-zhenskogo-dvizheniya-v-evropeiskikh-stranakh-v-70-80-e-gg-khkh>.

4. Dzyuba I. Z kryntsi lit: trytomovyk. – K.: Oberehy: Helikon, 2001. – (Ser. «Ukr. moderna l-ra»), T.II. – 848 s.:il.

5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 1060–KhII vid 23 travnya 1991 r. / Osvita Ukrainy: Normatyvno- pravovi dokumenty – K.: Milenium, 2001. – S. 7–38.

6. Kul'turolohichnyy slovnyk / Za red. V.I. Rozhka, O.V.Antonyuka. – K.: NMAU. – 464 s.

7. Natsional'nyy universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy: Vchora, s'ohodni, zavtra/ za zah.red. Mel'nychuka D.O. – NVV «Vydavnychyy tsentr» 2013. – 570 s. (Istorychne vydannya).

8. Osvityanky zhinochoho klubu «Harmoniia» Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy: dovidkove vydannya / uklad. T.F.Mel'nychuk, L.P.Polozenko, L.Yu. Kucheruk; za zah.red.T.F.Mel'nychuk. – K.: NUBiP Ukrainy 2014. – 299 s.

9. Radchenko Yu.M. Pod zavetnoy pechat'yu...: Nauchno-khudozhestvennaya lyt-ra/ Rys. V. Brahynskoho. – M.: Det. lyt., 1982. 207 s., yl. – («Lyudy. Vremya. Ydey»).

УДК: 371.13:372.4

здобувач вченого звання кандидата педагогічних наук

Мизюк Оксана Михайлівна

Прикарпатський національний університет (м. Івано-Франківськ)

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ У ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті розкривається сутність професійної компетентності педагога при формуванні аудіативних умінь і навичок в учнів, яка виявляється в сукупності особистісних якостей, знань, умінь вчителя, що забезпечують високий рівень самоорганізації та його професійної діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність учителя, професіограма, готовність студентів, аудіювання, аудіативні вміння і навички.

Аннотация. В статье раскрывается сущность профессиональной компетентности педагога при формировании умений и навыков аудирования в учащихся, которая проявляется в совокупности личностных качеств, знаний, умений учителя, обеспечивающих высокий уровень самоорганизации и его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность учителя, профессиограмма, готовность студентов, аудирование, навыки и умение аудирования.

Annotation. The article reveals the essence of professional competence of teachers in shaping listening and comprehension skills in students, which is the aggregate of personal qualities, knowledge, skills, teacher, providing a high level of self-organization and its professional activities.

Keywords: teacher professional competence, professiogram, readiness of students, listening and comprehension, the skills of listening and comprehension.

Вступ. Змістові й конструктивні зміни, які відбуваються в системі освіти, зокрема в загальноосвітній школі як базовому її осередку, зумовлюють необхідність підготовки педагогічних працівників нової генерації, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, формувати в підростаючого покоління готовність до життя й діяльності в сучасному суспільстві. Вища педагогічна школа як провідний соціальний інститут, що вирішує проблему професійної підготовки фахівців освітньої галузі, має не тільки обґрунтувати концептуальні засади щодо відповідності отриманого результату суспільним ідеям оновлення школи, а й створити оптимальні умови, які б сприяли становленню висококваліфікованого педагога як носія найвищих досягнень вітчизняної і світової науки й культури.

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування аудіативних умінь молодших школярів під час навчально-виховного процесу в початковій ланці освіти є однією з якостей професіограми вчителя початкової школи, яку розуміємо як набір психофізіологічних властивостей та якостей, що необхідні для успішного оволодіння і ефективного виконання конкретної професійної діяльності [4, с. 740]. Вважаємо, що лише компетентний учитель

Проблемы современного педагогического образования.

Сер.: Педагогика и психология

здійснення будь-якої діяльності неможливе без її контролю й оцінки. При цьому контроль повинен перейти в самоконтроль, а оцінка – в самооцінку, тобто учень має навчитися самостійно контролювати й оцінювати власні досягнення [6, с. 16].

На **третьому етапі рефлексії** вчитель допомагає школяреві побачити рівень досягнення поставленої мети. В учня з'являється відчуття власного прогресу й бажання долати труднощі у процесі виконання вправи, оскільки, *оцінювання* – це контроль рівня володіння аудіативними вміннями, без якого неможливий перебіг навчального процесу. Проте вчителю варто приділяти особливу увагу розвитку *самооцінювання* тому, що – це передусім інтелектуальне вміння порівнювати результати власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного навчального матеріалу. Вміння оцінити свої знання та вміння є одним із найважливіших факторів розвитку особистості учня і внутрішнім механізмом саморегулювання, що забезпечується функціонуванням психофізіологічних механізмів зворотного зв'язку.

Специфіка підготовки вчителів у формуванні аудіативних умінь у молодших школярів відображається у представленні *способів і прийомів* його здійснення, які формуються згідно з загальними рекомендаціями спеціалістів (М.М.Васильєва, Р.П.Мільруд, Г.В.Рогова, С.Ю.Ніколаєва) і включають: 1) психологічну підтримку учня (показувати учням значення їх досягнень в оволодінні аудіюванням для успішного навчання, звертати увагу школярів на власні потенційні аудіативні здібності); 2) активізацію емоційної сфери учнів (забезпечувати навчально-ігровий характер оволодіння аудіюванням, добирати змістовно насичений аудіоматеріал, залучати наочність, гумор тощо); 3) варіювання навчального аудіоматеріалу (підбирати варіанти аудіотекстів у межах виучуваного матеріалу, а також варіанти аудіативних вправ щодо цільового призначення, обсягу завдання, ступеня його складності тощо); 4) раціоналізацію процесу навчання аудіювання (встановлювати індивідуально оптимальне співвідношення підготовчих і мовленнєвих вправ, визначати індивідуально достатню міру допомоги учням, диференціювати режими виконання й обсяги аудіативних завдань).

Отже, для активізації мислительної діяльності та розвитку аудіативної навички в учнів вчителю необхідно створювати на уроці умови для комунікації, активізовувати мовленнєву та розумову діяльність учнів, формувати здібності, вміння та навички сприймати, розуміти усне мовлення та відтворювати інформацію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування аудіативної мовленнєвої діяльності є складним і довготривалим процесом. Навчальна інформація найбільш активно сприймається тоді, коли у студентів виникає потреба в її усвідомленні, коли навчальний процес пов'язаний з рішенням проблемних ситуацій, а проблеми мають мотивовану основу, тому перспективним аспектом вважаємо використання активних методів навчання, які максимально наближують навчальний процес до реальних педагогічних умов.

Література:

1. Бочарьова О.Ю. Зміст навчання майбутніх учителів англійської мови професійно спрямованого аудіювання // 36. 60 років ЮНЕСКО: погляд у

оцінку, продемонструвати свої вміння перед друзями, слідувати вимогам родини тощо. Учні початкової школи більш властиві мотиви обов'язку, ніж інтересу до змісту предмета. Хоча, інколи школяра приваблює сам процес учіння – він отримує задоволення від того, що долає труднощі. На етапі мотивації вчитель зацікавлює молодших школярів вивченням нової теми; стимулює учня визначити мету аудіативної діяльності, що є формуванням непрямих афективних і метакогнітивних навчальних стратегій, та спонукає школяра до визначення того, що і чому він буде слухати, презентуючи тему, зацікавлюючи в аудіоінформації за допомогою екстралінгвістичних сигналів: фонових звуків, ілюстрацій предметної наочності, що є формуванням навчальної непрямої стратегії щодо визначення мети аудіативної діяльності.

Наступним етапом виконання аудіативної вправи є *планування*, яке передбачає роботу вчителя над зорієнтуванням схеми дій учня щодо послідовності здійснення аудіативної діяльності. Спосіб її досягнення співвідноситься з індивідуальними характеристиками учня, який при виконанні аудіативної вправи визначає послідовність дій і, відповідно, спосіб виконання вправи. Враховуючи вікові особливості молодшого школяра, йому особливо потрібна чітка установка, правило-інструкція, вдалий приклад, детальний опис послідовності виконання дій [6, с. 14]. На початковому ступені навчання наданий учителем алгоритмічний спосіб виконання вправи забезпечує безпомилковість діяльності, що сприяє розвитку ініціативності та самостійності в учінні. У методиці навчання аудіювання науковці вже зверталися до цієї проблеми, зокрема до створення орієнтовного плану виконання аудіативної вправи. Доведено, що це ефективно і для молодшого школяра; при цьому інтенсивно розвиваються процеси рефлексії, внутрішнє планування, довільне керування діяльністю [6, с. 13]. Отже, молодші школярі можуть працювати досить незалежно, проте для підвищення продуктивності їхньої діяльності їм необхідні контроль і нагадування з боку вчителя про план роботи.

Другий етап – виконання аудіативної вправи передбачає власне процес аудіювання та реакцію на отриману інформацію, де учень використовує найбільше аудіативних умінь та навичок.

Формування аудіативних умінь на етапі виконання передбачається на *середніх і великих* рівнях структурних одиниць: реченні, надфразовій єдності й тексті. Ми вважаємо, що доцільно формувати комунікативно-мовленнєві вміння комплексно, оскільки рівень сприйнятої інформації учнями виявляється іншими видами мовленнєвої діяльності.

Після прослуховування школярі можуть використовувати навички взаємодії: прохання про допомогу (перепитування; пояснення тощо); використання пантоміми, міміки і жестів, як реагування на почуте, та навички знаходження: очікування розуміння почутого через поєднання пояснення, наведення прикладу; використання семантичного поля слова, словосполучення тощо для здогадки про його значення; пошук синонімів невідомого, нового слова.

Отже, учень, отримавши завдання до аудіативної вправи, планує свою діяльність для швидкого і безпомилкового виконання вправи, в процесі виконання якої вдосконалюються аудіативні навички або розвиваються аудіативні вміння. Школярі оволодівають аудіативними уміннями та навичками, які забезпечують успішну мовленнєву діяльність. Проте,

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

здатний виховати компетентного учня. Саме тому, в умовах вищого педагогічного навчального закладу необхідно:

- створити навчальне середовище для підготовки професійно зрілого та компетентного вчителя в питаннях методики викладання української мови у початкових класах;

- озброїти студентів основами творчого підходу до навчання дітей молодшого шкільного віку;

- розкрити сучасні тенденції розвитку початкової школи на основі аналізу Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової загальної освіти, навчальних програм для 1 – 4 класів [2, с. 10].

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що дослідження проблеми закономірності формування та практичного застосування професійно-педагогічних умінь досліджують В. Бондар, І. Бех, Н. Кічук. Феномен професійної зрілості викладача став предметом досліджень Н. Гузій, Г. Троцько. Шляхи розв'язання цієї проблеми пропонують у своїх дослідженнях лінгводидакти М. Вашуленко, І. Гудзик, В. Мельничайко, Г. Михайловська, О. Хорошківська та ін.

Мета статті: обґрунтувати необхідність та визначити особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування аудіативних умінь молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними педагогічними умовами, що забезпечують підготовку майбутнього вчителя до формування в учнів початкових класів аудіативних умінь, є такі:

- комплексне вивчення особливостей аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, психологічних і методичних основ формування вмінь сприймати та розуміти усне мовлення;

- вивчення різних методів і прийомів формування аудіативних умінь у молодших школярів;

- використання інтерактивних можливостей та інформаційно-комунікаційних технологій.

Підготовка вчителів та удосконалення їх методичних умінь відбувається в процесі практичної діяльності студента та інтеграції отриманих знань з професійно-орієнтованих навчальних дисциплін. Студенти використовують здобуті методично-практичні навички безпосередньо на практиці, аналізують свої помилки як мовленнєвого, так і методичного характеру, вчать діяти творчо і моделюючи навчальний процес, залежно від ситуації, переносити у свою професійну діяльність. Тобто, відбувається трансформація теоретичних знань набутих у вищому навчальному закладі у практичні навички використання методів і прийомів формування аудіативних умінь у школярів [3, с. 105].

У межах визначення змісту підготовки вчителів до формування аудіативних умінь виділені такі складові етапи процесу навчання: вступний, підготовчий до аудіювання та власне аудіювання.

На *першому вступному етапі* майбутні вчителі початкової школи ознайомлюються з цілями навчання аудіювання, особливостями аудіювання лекцій і доповідей та навчаються основ ведення конспекту як супутньої діяльності сприйняття на слух та розуміння усного інформаційного потоку.

Цілями *другого підготовчого етапу до аудіювання* є зняття труднощів лінгвістичного та дидактичного характеру і, таким чином відбувається навчання методики формування навичок і умінь аудіювання.

На останньому, *третьому етапі* власне в аудіюванні відбуваються формування та вдосконалення вмінь та навичок аудіювання [5, с. 24].

Відповідно до етапів формування мовленнєвих навичок пропонуємо систему вправ для підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування аудіативних умінь у молодших школярів. Системи вправ відповідають сучасним вимогам та диференційовані відповідно до фаз виконання вправи: до завдання – комунікативності, вмотивованості, професійної спрямованості, наявності навчально-комунікативної ситуації; до виконання – урахування ступеня керування діями студентів, вибору оптимальної форми організації вправ, використання опор; до контролю – визначення об'єктів, форм і засобів контролю.

Методика формування і вдосконалення аудіативних умінь передбачає дотримання таких етапів: передтекстового, текстового та післятекстового.

Цілями виконання передтекстових вправ є підготовка студентів до аудіювання, активізація їх фонових знань, що сприяє кращому розумінню аудіотексту, установка на ту інформацію, яку необхідно вилучити та зрозуміти.

Текстові вправи – це власне аудіювання, під час якого відбувається сприйняття необхідної інформації. До таких вправ можна віднести вправи у розумінні основної думки аудіотексту, додаткових положень, надлишкової інформації, встановленні логічних зв'язків між його частинами.

Післятекстові вправи спрямовані на перевірку розуміння смислової інформації. Контроль рівня загального розуміння аудіативного повідомлення здійснюється за допомогою тестів альтернативного вибору, відповідей на запитання та тестів множинного вибору; рівня детального розуміння викладу – за допомогою відповідей на запитання, заповнення таблиці; рівня критичного розуміння – за допомогою запитань, які унеможливають однотипні відповіді.

У межах використання зазначеної системи вправ дозволяє студентам відчувати проблемні моменти формування аудіативних умінь, удосконалювати свої мовленнєві навички, здобуті під час навчання, формує в студентів нові лінгвометодичні вміння з вивчення рідної мови та закладає базисне вміння переносити модель навчання аудіативних умінь в навчально-виховний процес своєї майбутньої професійної діяльності.

Отже, для розвитку навички аудіювання нами був виділений перелік аудіативних навичок студентів, оволодіння яких характеризує їх готовність до педагогічної діяльності та формуванні цих же вмінь у молодших школярів, оскільки, вчитель не може навчати, тому чим сам добре не володіє. Таким чином, навичками та вміннями, що забезпечують успішний перебіг процесу слухання та розуміння є:

- навички виділяти межі речення (власне розвиток інтонаційного слуху);
- навички виділяти важливу інформацію в реченні за допомогою інтонації;
- навички формування мовної здогадки;
- навички впізнавати причин та наслідків, контрастування, перерахування, додавання інформації, класифікація або упорядкування інформації, посилення;
- навички виділення структури тексту: вступної, основної та заключної частини;
- уміння вилучати основну інформацію із речення та тексту;

Проблеми сучасного педагогічного образования.

Сер.: Педагогика и психология

- уміння використовувати аббревіатури та власні скорочення;
- уміння визначати основну та додаткову інформацію, виділяти деталі, які несуть вагоме інформаційне навантаження,
- уміння ігнорувати деталі, які не несуть важливого інформаційного навантаження;
- уміння розпізнавати надлишкову інформацію;
- уміння розуміти приклади, пояснення та інші “відхилення”;
- уміння сприймати текст до кінця без пропусків у природному для певного стилю темпі;
- уміння розуміти прослуховуваний матеріал при одноразовому слуханні з різними видами опор або без них [1, с. 93].

При досконалому оволодінні вище переліченими вміннями, майбутні вчителі також повинні володіти методичними знаннями щодо вироблення в учнів умінь сприймати і розуміти. Для успішного розвитку аудіативних умінь в учнів необхідно застосовувати окремі види роботи (так само, як і для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності).

Уже на перших етапах навчання слід добирати для слухання невеликі, цікаві незнайомі для учнів твори: казки, оповідання, легенди, вірші і т. д.

Важливо знати, що вправи на слухання і сприймання не повинні бути відірваними від інших завдань уроку, а бути їх звичайною частиною. До того ж школярам слід пропонувати для аудіювання все більші за обсягом тексти, різні за типами мовлення (розповідь, опис, роздум), жанрами, стилями, різні за складністю, але залежно від їх вікових та психологічних особливостей.

Учителю професійно необхідно знати особливості кожного вікового періоду і враховувати їх у своїй роботі, тому що учні різних вікових груп мають неоднаковий рівень знань, між ними є відмінності в перебігу психічного розвитку, в інтересах, особливостях пам'яті, мислення, уваги, відчуттів і сприймань, поведінки й становлення до оточення тощо. Враховуючи вікові та психічні особливості учнів, учитель може дібрати найдоцільніші форми і методи організації діяльності дітей, правильно організувати їхнє навчання і виховання.

Важливим аспектом при формуванні аудіативних вмінь молодших школярів є вміння вчителя правильно організувати процес навчання. Шляхом аналізу наукових досліджень з психології виділяємо в учінні, як і в будь-якій іншій діяльності, такі етапи: *організацію* (самопланування); *виконання* (самоаналіз самоуправління); *рефлексію* (самоконтроль і самооцінку).

В нашій роботі об'єктом учіння молодшого школяра виступає мовна комунікативна компетенція, складниками якої є навичка аудіювання. Оскільки зазначені вище етапи учіння притаманні й будь-якій іншій діяльності, ми вважаємо їх етапами формування аудіативних умінь школярів.

Мета першого етапу – **організації** полягає в самопідготовці та самоорієнтації учня до виконання аудіативної вправи чи аудіативної діяльності. Цей етап формування аудіативних умінь молодших школярів охоплює два етапи виконання аудіативної діяльності: *мотивацію* й *планування*.

На етапі *мотивації* вчитель викликає в учня потребу в аудіюванні і пояснює мету виконання аудіативної вправи. Для усвідомлення мети учнем необхідно, щоб він був зацікавлений у цьому виді діяльності. Інтерес молодшого школяра є проявом його внутрішньої вмотивованості щодо виконання аудіативної вправи, яка спричинена бажанням отримати хорошу